

Κωνσταντίνας Χατζημήχου – Καλούση

**Διδάσκοντας τα παιδιά να βλέπουν πίσω από τις
διαφημίσεις, τα κείμενα, τα κόμικς: Η περίπτωση του
καπνίσματος**

Λάρισα 2011

Διδάσκοντας τα παιδιά να βλέπουν πίσω από τις διαφημίσεις, τα κείμενα, τα κόμικς: Η περίπτωση του καπνίσματος

Κωνσταντίνας Χατζημίχου - Καλούση

ISBN: 978-960-93-2797-8

Η παρούσα εργασία αφιερώνεται σ' όλους τους δασκάλους και τις δασκάλες που ευσυνείδητα και αθόρυβα στην τάξη τους *«θεριεύουν την αποσταμένη ελπίδα»* και εφαρμόζουν καινοτόμες δράσεις αγωνιώντας για το *«καλόν είναι»* των παιδιών τους κι όχι για το *«φείνεσθαι»* της αξιολόγησής τους.

Με εκτίμηση, Κωνσταντίνα Χατζημίχου-Καλούση

Αντί προλόγου...

Όλα ξεκίνησαν σ' ένα μάθημα του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, όταν η καθηγήτριά μου, κ. Σολομωνίδου, δίνοντάς κατεύθυνσεις για μια εργασία, που έπρεπε να ετοιμάσουμε, μας είπε να εντάξουμε στη διδασκαλία ένα θέμα που απασχολεί όλους μας και να το εφαρμόσουμε στην τάξη. Τον αρχικό προβληματισμό μου, διαδέχτηκε η απάντηση όταν τα ΜΜΕ, για μια ακόμη φορά, έκαναν την απαγόρευση του καπνίσματος πρωτοσέλιδο σ' όλες τις εφημερίδες και τις τηλεοπτικές συζητήσεις.

Η παραγωγή διδακτικού υλικού, ενταγμένη μέσα στα σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης, για ένα θέμα τόσο επίκαιρο, τόσο σύγχρονο, αλλά και τόσο ακανθώδες όπως το κάπνισμα, ήταν ένα μεγάλο στοίχημα, τόσο για την εκπαίδευση γενικά σαν σύστημα αξιών, όσο και για εμένα προσωπικά σαν εκπαιδευτικό προέφηβων μαθητών

Έτσι η πρώτη διδακτική παρέμβαση, μετά από πολλή σκέψη, πολλή αναζήτηση στη διεθνή βιβλιογραφία για παρόμοιες διδακτικές παρεμβάσεις αντικαπνιστικής εκπαίδευσης στο εξωτερικό, γιατί στην Ελλάδα το θέμα, δυστυχώς, θεωρείται ταμπού και είναι ενταγμένο στο πλαίσιο της Αγωγής Υγείας μαζί με τις άλλες εξαρτήσεις, έγινε πραγματικότητα και τα αποτελέσματα στέφθηκαν από απόλυτη επιτυχία. Τα παιδιά κατανόησαν χωρίς απαγορεύσεις και αφορισμούς τους κινδύνους του καπνίσματος συνειδητοποιώντας μέσα από περιήγηση στο ειδικό λογισμικό και σε κατάλληλους διαδικτυακούς τόπους τις επιπτώσεις του καπνού στον οργανισμό και εργαζόμενα σε ομάδες έκαναν καταπληκτικές εργασίες που βραβεύτηκαν από τον διευθυντή της Πνευμονολογικής κλινικής του Π.Ν.Λ., κ. Γουργουλιάνη, που πάντα ενισχύει τέτοιες προσπάθειες. Η εργασία εκτιμήθηκε και σε παγκόσμιο επίπεδο, αφού στάλθηκε σε εκπαιδευτικό συνέδριο στη Βαρκελώνη¹ και δημοσιεύτηκε².

¹ The 16th International Conference on Learning , University of Barcelona, 1-4-July 2009, Spain

² Chatzimihou, K. & Solomonidou C. (2009). Learning about respiration and risks of smoking tobacco with the use of ICT in Greek primary school. *International Journal of Learning*, 16 (8), 351-366.

Όταν όμως, οι διαφημίσεις και τα έντυπα, που κατακλύζουν τα μάτια, τα αυτιά αλλά και ολόκληρη τη ζωή των παιδιών, είναι γεμάτα από δελεαστικές εικόνες ανθρώπων που καπνίζουν, δε θα 'πρεπε εμείς στο σχολείο να κάνουμε κάτι; Έτσι κάπως ξεκίνησε ο σχεδιασμός των επόμενων διδακτικών παρεμβάσεων με θεωρητικό πλαίσιο τον κριτικό Γραμματισμό και την Πολυτροπικότητα και βοηθούς τους καθηγητές μου στη Γλωσσική κατεύθυνση κ. Ανδρουλάκη, κ. Παπαδοπούλου και κυρίως την κ. Παπαρούση στήθηκε μια νέα διδακτική παρέμβαση, πιο μεγάλη αυτή τη φορά, που αγκαλιάζει ό,τι βλέπουν, ακούν, ή διαβάζουν τα παιδιά. Έτσι αρχίσαμε απ' τις διαφημίσεις, συνεχίσαμε με κείμενα των σχολικών βιβλίων και καταλήξαμε με κόμικς για μια μάθηση μέσα από την ίδια τη διασκέδαση. Ο σκοπός μας ήταν τα αποτελέσματα να είναι όχι απλά εντυπωσιακά αλλά μόνιμα, άλλωστε αυτό ήταν, είναι και θα είναι το ζητούμενο κάθε διδασκαλίας.

Μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι δεν είναι κάτι πρωτότυπο, ότι και παλιότερα έγινε προσπάθεια να ενταχθεί ένα τέτοιο θέμα στα σχολεία. Δεν παραβλέπουμε την εξαιρετική δουλειά του τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με το πρόγραμμα «Δεν Καπνίζω Γυμνάζομαι» ή οι διάφορες προσπάθειες ειδικών στα πλαίσια της Αγωγής Υγείας. Η συγκεκριμένη προσπάθεια έγινε από εκπαιδευτικό πράξης κι απευθύνεται σε συναδέλφους που έχουν όρεξη, μεράκι και, κυρίως, ανάγκη να διδάξουν στα παιδιά τους «πώς να μάθουν να μην καπνίζουν». Οι εργασίες που προτείνονται εδώ είναι ενδεικτικές, εξάλλου ούτε «μαγικές συνταγές» υπάρχουν, ούτε όλα τα παιδιά είναι ίδια, ούτε εμείς είμαστε ίδιοι. Προσαρμόστε τα, αλλάξτε τα, κάντε τα κτήμα σας αν θέλετε. Το κέρδος αυτού του βιβλίου είναι να μη μείνει σ' ένα ράφι ενός γραφείου, αλλά να τσαλακωθεί πολλές φορές, καθώς το φωτοτυπούμε και το μοιράζουμε στα παιδιά μας για να το δουλέψουμε όλοι μαζί!!!

Εισαγωγή

Λένε ότι "το προλαμβάνειν είναι καλύτερο του θεραπεύειν". Γι' αυτό και διδάξαμε, σε μαθητές της Στ' τάξης, όλα τα σχετικά με το κάπνισμα και τις συνέπειές του για να κατανοήσουν τι πραγματικά σημαίνει να είσαι παθητικός καπνιστής. Μάλιστα, για να αποφύγουμε την "παγίδα" μιας ίσως, βαρετής, για παιδιά αυτής της ηλικίας, διάλεξη, με πληθώρα δυσνόητων, επιστημονικών όρων, αξιοποιήσαμε σύγχρονα- και σίγουρα πιο ευχάριστα- "εργαλεία", όπως η πλοήγηση σε λογισμικά και συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους και η κριτική ανάλυση διαφημιστικών κειμένων.

Αντιμετωπίζοντας την πολυτροπικότητα ως ουσιαστική κειμενική παράμετρο, αποφασίσαμε να αξιοποιήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες έναν συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας και με τη βοήθεια των Τ.Π.Ε. να δημιουργήσαμε πολυμεσικό εκπαιδευτικό υλικό. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διερεύνηση της λειτουργίας του μηνύματος των εικόνων που δείχνουν ανθρώπους να καπνίζουν. Το νέο μαθησιακό περιβάλλον εποικοδομητικού τύπου στόχευε στην εκπαίδευση στον γραμματισμό της εικόνας, που θα βοηθήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύξουν αντιστάσεις και να μην χειραγωγούνται, να διακρίνουν και να αμφισβητούν, να μπορούν να εκφράζουν τη γνώμη τους, να διαπραγματεύονται και να βλέπουν κριτικά τις ειδήσεις που τους παρέχουν καθημερινά τα ΜΜΕ. Επίσης στόχευε στην απόκτηση λειτουργικών γνώσεων από τα παιδιά, τις οποίες θα μπορούν να εφαρμόσουν σε καθημερινές καταστάσεις υιοθετώντας παράλληλα συνήθειες υγιεινής ζωής. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου αναπτύχθηκαν καινούριες δραστηριότητες επικοινωνιακού και συνεργατικού τύπου, προβολή PowerPoint και πλοήγηση σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους.

Τελικά, το μάθημα κύλησε ομαλότατα και ήταν συγκινητικά τα λόγια των παιδιών που εκφράστηκαν τόσο στα τελικά ερωτηματολόγια όσο και προφορικά με εγκωμιαστικό τρόπο, όχι μόνο για τις γνώσεις που αποκόμισαν όσο και για τις εμπειρίες που έζησαν και συνοψίζονται στα λόγια ενός μαθητή: *«Δε μάθαμε μόνο, ζήσαμε, αποκομίσαμε εμπειρίες ζωής».*

Η αναγκαιότητα πραγμάτευσης του συγκεκριμένου θέματος, στο πλαίσιο του γλωσσικού μαθήματος, είναι στις μέρες μας περισσότερο επιτακτική παρά ποτέ, καθώς τελευταίες έρευνες έδειξαν ότι το κάπνισμα στη χώρα μας έχει λάβει σχεδόν μορφή επιδημίας. Σύμφωνα με τη μελέτη Cardio 2000 του Ελληνικού Ιδρύματος Καρδιολογίας (ΕΛ.Ι.ΚΑΡ.) εκτιμάται ότι δεκάδες χιλιάδες άτομα πεθαίνουν κάθε χρόνο εξαιτίας του καπνίσματος και ότι η έναρξη του καπνίσματος γίνεται κυρίως κατά την παιδική και εφηβική ηλικία (Piperakis et al., 2008) και ένα ποσοστό υιοθέτησε την κακή συνήθεια του καπνίσματος διότι επηρεάστηκε από διαφημίσεις.

Ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. σ' αυτή τη διαδικασία είναι καθοριστικός, διότι μέσω αυτών και της διαφήμισης αναπλάθεται το πραγματικό και κατασκευάζεται ένας κόσμος εικονικός, που διαδραματίζει καθοριστικό τρόπο στην κοινωνικοποίηση των παιδιών και δημιουργεί στάσεις, αξίες και τρόπους ζωής (Dyer, 1993). Ειδικότερα, η διαφήμιση καπνιστικών προϊόντων παρουσιάζει θετικές και γοητευτικές εικόνες που απευθύνονται όλο και περισσότερο στους νέους κι έχουν ως κύριο σκοπό να δημιουργηθεί ένα θετικό κλίμα κοινωνικής αποδοχής για το κάπνισμα.

Από την άλλη, οι ραγδαίες αλλαγές στην οικονομία, την κοινωνία και την τεχνολογία, είναι το κύριο χαρακτηριστικό της σημερινής εποχής (Kress, 2003). Η δημιουργία πολυπολιτισμικών κοινωνιών, ανήγαγε την εικόνα σε σημαντικότερο από το λόγο επικοινωνιακό μέσο, συμβάλλοντας στην άκριτη υιοθέτηση από τους πολίτες παγκοσμιοποιημένων ιδεολογικών προτύπων και συμπεριφορών. Η επιστήμη της επικοινωνίας στις μέρες μας στρέφει την προσοχή μας στους κώδικες της μη γλωσσικής επικοινωνίας, όχι μόνο λόγω του ειδικού βάρους της τηλεόρασης, αλλά και λόγω της πλατιάς χρήσης της εικόνας στη διαφήμιση, στα σύμβολα κάθε είδους και στις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας (Χοντολίδου, 1999). Συνεπώς, η γλώσσα πρέπει να προσεγγιστεί στο πλαίσιο του γραμματισμού (Baayham, 2005), αλλά και μέσα από τους πολυγραμματισμούς (Χατζησαββίδης, 2003) και, βέβαια, ως κοινωνικό και πολιτισμικό φαινόμενο (*γλωσσική επίγνωση* (Byram, 1997, 39).

Πρόκειται για δεξιότητα που βασίζεται λιγότερο στην καθοδήγηση του δασκάλου³ και περισσότερο στην πρωτοβουλία και την προσωπική παρατήρηση του μαθητή.

Παρόλα αυτά, τα σχολεία και το εκπαιδευτικό σύστημα ευρύτερα δεν υιοθετεί συγκεκριμένες δράσεις ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να επιβιώσουν σε έναν κόσμο παγκόσμιου καταναλωτισμού και να αντισταθούν στην επιρροή της διαφήμισης. Η αναθεώρηση του ρόλου της εκπαίδευσης αποτελεί κρίσιμη κοινωνική προτεραιότητα (Cohen, Manion & Morrison, 1996). Ο κριτικός γραμματισμός, ως εργαλείο κριτικής σκέψης και επίγνωσης μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη αυτού του στόχου καθώς παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν πρόσβαση στη διερεύνηση του νοήματος του κειμένου, του σκοπού του και των κινήτρων του δημιουργού, να τους οδηγήσει στην κατανόηση ότι τα κείμενα αντιπροσωπεύουν ιδιαίτερες απόψεις, ότι αποσιωπούν άλλες, καθώς και στη συνειδητοποίηση των πρακτικών με τις οποίες μπορούν αυτά να κατασκευαστούν (Kroeber-Riel, 1998). Τα νοήματα «με ισχύ» δεν είναι «φυσικά» αλλά κατασκευασμένα, και άρα μπορούν να γίνουν αντικείμενο αμφισβήτησης και ανακατασκευής (Halliday, 1978). Η διαφήμιση ικανοποιεί αυτόν το στόχο, που φαίνεται πως είναι ένα από τα επερχόμενα στοιχεία της γλωσσικής διδασκαλίας. Συνιστά τόπο και πηγή τόσο της επικοινωνίας, όσο και του πολιτισμού, και μπορεί να αξιοποιηθεί για τη βελτίωση της δεξιότητας που σχετίζεται με την πολιτισμική πληροφορία (Ανδρουλάκης, 1998).

Όταν λοιπόν θέλουμε να μελετήσουμε και να αναλύσουμε ένα κείμενο σήμερα, δεν εστιάζουμε μόνον στα γλωσσικά του στοιχεία αλλά εξίσου και στα μη γλωσσικά. Τα μηνύματα ενός κειμένου, ενός graffiti ή μιας διαφήμισης, τα οποία μπορούν να κατανοηθούν από τους φυσικούς του αποδέκτες, δομούνται με τη γλώσσα (γραπτή και προφορική), το είδος των εικόνων που το συνοδεύουν, τη θέση και την έκταση που αυτές καταλαμβάνουν, το είδος της γραμματοσειράς που επιλέγεται, τα χρώματα που χρησιμοποιούνται, τις κιναισθητικές πράξεις (χειρονομίες, κινήσεις, πόζες, χειρισμός αντικειμένων) κλπ. (Γιακουμάτου, 2002). Το σχολείο θα όφειλε να ανοίξει τους ορίζοντές του στη συστηματική πλέον

³ Συμβατικά, για λόγους οικονομίας κειμένου (αλλά καταχρηστικά από άποψη γλωσσικής ισότητας των φύλων), χρησιμοποιούμε μόνο το αρσενικό των ουσιαστικών.

διδασκαλία και ανάλυση των πολυτροπικών κειμένων και θα καθιστούσε τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους μαθητές πιο συνειδητοποιημένους στην επικοινωνία μεταξύ τους (αλλά και με τους άλλους) και θα τους διευκόλυne στην πρόσληψη και αποκωδικοποίηση της πραγματικότητας που βιώνουν. Κατά συνέπεια, θα έκανε την εκπαίδευση πιο ουσιαστική. Μια διδασκαλία που στοχεύει στον γραμματισμό της εικόνας, θα βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν αντιστάσεις και να μην χειραγωγούνται, να διακρίνουν και να αμφισβητούν, να μπορούν να εκφράζουν τη γνώμη τους, να διαπραγματεύονται και να βλέπουν κριτικά τις ειδήσεις που τους παρέχουν καθημερινά τα ΜΜΕ, τα οποία τελικά θα μπορέσουν να τα απομυθοποιήσουν. Παράλληλα, σε γλωσσικά μαθήματα όπως αυτά που προτείνουμε εδώ, γίνεται προσπάθεια να γνωρίσουν οι μαθητές τις άμεσες επιπτώσεις του καπνίσματος τόσο στην υγεία όσο και στην εξωτερική εικόνα του ατόμου που καπνίζει. Η παρέμβαση σε μικρή ηλικία, όταν ακόμη δεν έχουν διαμορφωθεί συνήθειες και τρόποι ζωής, πιστεύουμε ότι θα φέρει θετικά αποτελέσματα και θα μειώσει τον αριθμό των εφήβων καπνιστών.

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω και με δεδομένη την ευρεία διάδοση της χρήσης του υπολογιστή ως εργαλείου δημιουργικής έκφρασης, διδασκαλίας, μάθησης αλλά και νοητικής ανάπτυξης (βλ. π.χ. Papert, 1980), η σύγχρονη εκπαιδευτική τεχνολογία αντιμετωπίζει την πρόκληση της σχεδίασης, ανάπτυξης και αξιολόγησης ελκυστικών και αποτελεσματικών αλληλεπιδράσεων μαθησιακών περιβαλλόντων (Σολομωνίδου, 2003). Είναι φανερό ότι η παραδοσιακή διδακτική μεθοδολογία, η οποία στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην αφηγηματική ανάλυση με κεντρικό πρόσωπο το/τη διδάσκοντα/ουσα, δεν επαρκεί για να αποκτήσουν οι μαθητές/ριες τη δυνατότητα κατανόησης του γίνεσθαι και οδηγούν στην αποσπασματική εκμάθηση γνώσεων. Επομένως έπρεπε να σχεδιαστεί μια διαφορετική διδακτική προσέγγιση με τη χρήση των Τ.Π.Ε. Στο νέο μαθησιακό περιβάλλον ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί ως εμπυχωτής/τρια και οργανωτής/τρια της μαθησιακής διαδικασίας και έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τη σύγχρονη τεχνολογία, τον υπολογιστή και τα περιβάλλοντα πολυμέσων, για να εμπλουτίσει τη διδακτική του/της πράξη και να επιτύχει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία. Σύμφωνα άλλωστε με τις έρευνες (Σολομωνίδου, 2004) η διδασκαλία μέσα σε συνεργατικό περιβάλλον και με την υποστήριξη των ΤΠΕ

οδηγεί στην κατάκτηση γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων από τους/τις μαθητές/τριες.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι το κάπνισμα εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο παιδείας που διακρίνει μία κοινωνία ως σύνολο, αλλά και αποτελεί ένδειξη σεβασμού προς τον εαυτό μας και τους συνανθρώπους γύρω μας. Μόνο έτσι θεωρώντας το κάπνισμα, μπορούμε να αντισταθούμε στον ορυμαγδό της διαφήμισης και της έντεχνης προώθησης του τσιγάρου και να προστατέψουμε και τα παιδιά μας. Άλλωστε αυτό το τελευταίο είναι κάτι που τους το οφείλουμε. Καρπός αυτού του εγχειρήματος είναι το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας. Ελπίζοντας η ανάληψη, πρωτοβουλίας και δράσης με την παραγωγή και δημοσιοποίηση των συμπερασμάτων να λειτουργήσει ως αφετηρία, ως κίνητρο και αφορμή για ανάληψη άλλων ευρύτερων ή μη ενεργειών ανάπτυξης κριτικού γραμματισμού, με απώτερο στόχο τη δημιουργία πιο συνειδητοποιημένων και υπεύθυνων μελλοντικών πολιτών, σας το παραδίδουμε ελπίζοντας να συγχωρήσετε τις τυχόν μη ηθελημένες αβλεψίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Piperakis, S.M., Garagouni-Areou, F., Argyrakouli, E., Piperakis, A.S., Iakovidou-Kritsi, Z. & Triga, A. (2008). A survey on smoking habits and attitudes among adolescents in Greece. *International Journal of Medical Health*, 20, 63-71.
- [2] Kress, G, (2003). *Literacy' in the new media age*. London: Routledge.
- [3] Χοντολίδου, Ε. (1999). Εισαγωγή στην Έννοια της Πολυτροπικότητας, *Γλωσσικός Υπολογιστής*. 1, 115-118.
- [4] Baynham, M. (2005). Network and Agency in the Migration Stories of Moroccan Women. In: M. Baynham & A. de Fina (ed.) *Dislocations/Relocations: narratives of displacement*. Manchester: St Jerome.
- [5] Χατζησαββίδης, Σ. (2003). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο των Πολυγραμματισμών (προετοιμασία του κοινωνικού μέλλοντος των μαθητών). *Φιλολογος* , 113, 405-414.
- [6] Byram M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- [7] Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K.R. (1996). *A guide to teaching practice* (4th edition). London: Routledge.
- [8] Kroeber-Riel, W. (1998). *Στρατηγική και Τεχνική της διαφήμισης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- [9] Halliday, M.A.K. (1978). *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- [10] Ανδρουλάκης Γ. (1998). Η αξιοποίηση της διαφήμισης για μια διαπολιτισμική διδασκαλία των Γλωσσών. *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία*, 14, 5-18.
- [11] Papert, S. (1980). *Mindstorms, Children, Computers and Powerful Ideas*. New York: Basic Books.
- [12] Σολομωνίδου, Χ. (2003). Σύγχρονη Εκπαιδευτική Τεχνολογία, Υπολογιστές και μάθηση στην Κοινωνία της Γνώσης, Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στο πλαίσιο της κριτικής παιδαγωγικής, η οποία υποστηρίζει ότι η μάθηση είναι στην ουσία μια κοινωνική πρακτική άμεσα συναρτημένη με αξίες και ιδεολογίες, εμφορείται η προσπάθειά μας από τις αρχές του κριτικού γραμματισμού (critical literacy) και των πολυγγραμματισμών (multiliteracies). Ο κριτικός γραμματισμός συνιστά ένα συνεχές σημείο αναφοράς επειδή θεωρούμε ότι όταν οι μαθητές καθίστανται κριτικά εγγράμματοι, έχουν την ικανότητα να διερευνούν και να προβληματίζονται αναφορικά με το ρόλο τους στον κόσμο αλλά και με τον τρόπο με τον οποίο παράγουν νόημα από τις εμπειρίες τους να αποκτούν πρόσβαση στους κοινωνικούς και πολιτισμικούς πόρους, λόγους και κείμενα της καθημερινότητας (Luke & Freebody, 1997), κατανοώντας πώς όλα αυτά οικοδομούν τη γνώση που έχουν για τον κόσμο το σημαντικότερο, έχουν την ικανότητα και τη διάθεση να επιφέρουν αλλαγές στο περιβάλλον τους. Οι πολυγγραμματισμοί, εκτός του ότι και αυτοί στοχεύουν στην αφύπνιση και ενδυνάμωση των μαθητών ώστε να συμμετέχουν με ενεργό τρόπο στον κοινωνικό μετασχηματισμό του κόσμου τους, τούς προσφέρουν τα εργαλεία ώστε να καταστούν ικανοί να παράγουν νόημα στο «νέο επικοινωνιακό τοπίο» (Kress, 1997), στο οποίο νέοι τύποι κειμένων απαιτούν νέες, διαφορετικές πρακτικές για την προσέγγιση και την παραγωγή τους. Στην καρδιά των πολυγγραμματισμών βρίσκεται, άλλωστε, η κατανόηση του πολύμορφου χαρακτήρα της γλώσσας, με την έννοια ότι οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν πώς να χρησιμοποιούν με τον πλέον πρόσφορο τρόπο τους κατάλληλους σημειωτικούς πόρους ώστε να παράγουν νόημα, ενώ ταυτόχρονα θα προχωρούν στο συνδυασμό και επανασυνδυασμό αυτών των πόρων ώστε να δημιουργούν δυνατότητες αλλαγής και αναδόμησης (Cope & Kalantzis, 1997).

Με άλλα λόγια, στο επίκεντρο του προβληματισμού μας θέσαμε την ανάγκη να μάθουν οι μαθητές μας να "διαβάζουν" με τρόπο κριτικό⁴ τόσο γλωσσικά όσο και μη-γλωσσικά κείμενα.⁵ Διαβάζω σε ένα παρόμοιο πλαίσιο σημαίνει ότι διακρίνω τι κρύβεται «κάτω από τις γραμμές» και αμφισβητώ, ότι έχω επίγνωση της "αναγνωστικής" διαδικασίας και αναπτύσσω αντιστάσεις, έτσι ώστε να μην χειραγωγούμαι από αυτό που διαβάζω. Σημαίνει επίσης ότι "διαβάζοντας" μαθαίνω να νοηματοδοτώ την καθημερινή μου ζωή και τις εμπειρίες μου, μπορώ να εκφράζω τη γνώμη μου και ενθαρρύνομαι να εμπλέκομαι σε περιστάσεις πολιτισμικής και κοινωνικής κριτικής, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις που απέκτησα στο σχολείο και στην καθημερινή μου ζωή.

Τέλος, η χρήση των υπολογιστών θεωρήθηκε απαραίτητη για τη διδασκαλία, επειδή με τη δυναμική που διαθέτουν να αλληλεπιδρούν και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες του χρήστη μέσα από επικοινωνιακά, συνεργατικά και αλληλεπιδραστικά μαθησιακά περιβάλλοντα, μπορούν να προωθήσουν θεαματικά αποτελέσματα στη μάθηση (Edelson, Pea & Gomez 1995. Wilson, 1996 στο Σολομωνίδου, 2003).

1.1. Κριτικός γραμματισμός

Τις τελευταίες δεκαετίες η θεωρητική ενασχόληση με θέματα ιδεολογίας και εξουσίας, αλλά και η κοινωνιολογική και γλωσσολογική έρευνα αναφορικά με το γραμματισμό στην καθημερινή ζωή, επέδρασαν καθοριστικά στον τρόπο προσέγγισης της γλώσσας και του γραμματισμού, με το ενδιαφέρον να εστιάζεται πλέον όχι σε μια καθαρά γνωστική-ψυχολογική διάσταση (η δεξιότητα ανάγνωσης

⁴ Χρησιμοποιούμε τον όρο «κριτικός» σύμφωνα με τον Fairclough (1989: 5), για τον οποίο χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να αναδείξουμε τις συνδέσεις που παραμένουν κρυφές –όπως είναι οι συνδέσεις μεταξύ της γλώσσας, της εξουσίας και της ιδεολογίας.

⁵ Οι Cope & Kalantzis (2000) θεωρούν ότι οι μαθητές δεν διαθέτουν μια κοινή γλώσσα στη βάση της οποίας να μπορούν να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με μη-γλωσσικά κείμενα και η έλλειψη αυτή μπορεί να επιδράσει αρνητικά και στον τρόπο με τον οποίο αναστοχάζονται πάνω στα κείμενα αυτά.

και γραφής) αλλά σε μια διάσταση περισσότερο κοινωνική και πολιτισμική, στο πλαίσιο της οποίας ό,τι σχετίζεται με τη γλώσσα ενδιαφέρει και αξιοποιείται ως μέσον για τη διερεύνηση των ιδεολογικών δομών που καθορίζουν τόσο την κοινωνική πραγματικότητα όσο και τα κείμενα που δημιουργούνται στη συγκεκριμένη συγκυρία (Comber, 1992. Luke, 1997. Gee, 2000. Siegel & Fernandes, 2000. Καραντζόλα, 2004. Ματσαγγούρας, 2007). Έτσι ο γραμματισμός ανάγεται σε ζήτημα κοινωνικής πρακτικής και επισημαίνεται η συνεχής διάδρασή του με τα ποικίλα πλαίσια στα οποία είναι εγκατεστημένος και ο σαφής ιδεολογικός του χαρακτήρας. Ειδικότερα, στο πλαίσιο των κριτικών προσεγγίσεων της γνώσης θεωρείται ότι η γλώσσα συνιστά κοινωνικο-σημειωτικό σύστημα και ότι από κοινού με άλλα κοινωνικά σημειωτικά συστήματα συνεργάζονται για να οικοδομήσουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές πραγματικότητες στις οποίες ζούμε. Η γλώσσα δεν αντιμετωπίζεται πλέον σαν ένα κλειστό σύστημα στο πλαίσιο του οποίου κάθε σημείο αντλεί τη σημασία του από τη θέση του στο σύστημα σε σχέση με άλλα σημεία, αλλά σαν ένα δίκτυο επιλογών οι οποίες είναι διαθέσιμες στο γλωσσικό σύστημα για τους χρήστες της γλώσσας ούτως ώστε να αποδίδουν συγκεκριμένα νοήματα με συγκεκριμένους τρόπους και να έχουν συγκεκριμένα αποτελέσματα. Οι επιλογές αυτές δεν είναι τυχαίες αλλά ωθούμενες από διαφορετικά κάθε φορά κίνητρα και, κατά συνέπεια, το νόημα διαμορφώνεται από τις επιλογές που γίνονται, ή δεν γίνονται, κάθε φορά. (Halliday, 1978. Halliday, 1985. Halliday & Hasan, 1989). Αυτή η θεώρηση της γλώσσας ως πηγής κοινωνικά προσδιορισμένων νοημάτων οδηγεί και στην προσέγγιση του γραμματισμού όχι ως ενός συνόλου αποσυγκειμενοποιημένων δεξιοτήτων που αποκτά το άτομο, αλλά ως μιας κοινωνικής και πολιτικής πρακτικής κατασκευής του νοήματος, η οποία δεν μπορεί να διαχωριστεί από το πολιτισμικό, ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο στο οποίο αυτό εμφανίζεται. (Maybin, 2000).

Αναφερόμαστε, με άλλα λόγια, στον κριτικό γραμματισμό, ο οποίος, για να χρησιμοποιήσουμε ως θεωρητική μας αφετηρία τους ορισμούς των Shor (1999) και Luke (2004), σημαίνει μια ενεργό προσέγγιση της ανάγνωσης και των κειμενικών πρακτικών που εμπεριέχει την ανάλυση και την κριτική των σχέσεων μεταξύ των

κειμένων,⁶ της γλώσσας, της εξουσίας, των κοινωνικών ομάδων και των κοινωνικών πρακτικών και συνεπάγεται ότι πρέπει να θέτεις δύσκολες και σκληρές ερωτήσεις, να διερευνάς τα κείμενα σε βάθος, αλλά και πίσω και πέρα από αυτά, να προσπαθείς να κατανοήσεις με ποιον τρόπο αυτά τα κείμενα εγκαθιδρύουν και χρησιμοποιούν την εξουσία πάνω μας, πάνω στους άλλους, για λογαριασμό και προς όφελος ποιων.

Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ο κριτικός γραμματισμός που έχει τις ρίζες του στην «απελευθερωτική εκπαίδευση» του Freire,⁷ ενθαρρύνει τους μαθητές να αντιμετωπίζουν κριτικά τον ίδιο το γραμματισμό και ευρύτερες κοινωνικές πρακτικές οι οποίες διαμεσολαβούνται διαμέσου κειμένων· να σκέφτονται με κριτικό τρόπο για να καταλάβουν πώς λειτουργεί το κείμενο σε επίπεδο γλωσσικό, κοινωνικο-πολιτικό και πολιτισμικό· να διερευνούν τις σχέσεις εξουσίας που είναι εγγενείς στη γλωσσική χρήση και να αντιλαμβάνονται τα κείμενα όχι ως ουδέτερα αλλά ως ιδεολογικές δομές που πρέπει συνεχώς να υποβάλλονται σε κριτική⁸ να μεταπλάθουν και τον εαυτό τους και τον κόσμο που τους περιβάλλει (Kohl, 1995), αφού ενθαρρύνονται να εξετάζουν και να θέτουν σε αμφισβήτηση τόσο τις δικές τους πεποιθήσεις, στάσεις και αξίες όσο και αυτές των κειμένων να συνειδητοποιήσουν τους τρόπους με τους οποίους μας "τοποθετεί" το κείμενο ως αναγνώστες αλλά και τους τρόπους με τους οποίους το προσωπικό μας κοινωνικο-

⁶ Ως κείμενο ορίζουμε κάθε μέσον (λογοτεχνικά κείμενα, τραγούδια, ταινίες, συζητήσεις, εικόνες κ.λπ) δια του οποίου τα άτομα επικοινωνούν μεταξύ τους χρησιμοποιώντας τους κοινωνικούς κώδικες και συμβάσεις (Robinson & Robinson, 2003: 3).

⁷ Για τον Freire (1972) η παραδοσιακή εκπαίδευση είναι πάντοτε πολιτική και στο πλαίσιο των καπιταλιστικών κοινωνιών προβάλλει κυρίαρχες ιδέες και πολιτισμικές αξίες, ενώ άλλες τις περιθωριοποιεί. Προτείνει λοιπόν ένα σύστημα χειραφετικής εκπαίδευσης όπου η γνώση οικοδομείται με το παιδί να είναι τόσο υποκείμενο όσο και συντελεστής στον κόσμο, ικανό να «διαβάζει» και να ξαναγράφει με ριζοσπαστικό τρόπο τον κόσμο.

⁸ Αφού ο κριτικός γραμματισμός αντιμετωπίζει τα ιδεολογικά θεμέλια της γνώσης, της κουλτούρας, της εκπαίδευσης και της κατασκευής της ταυτότητας ως αναπόφευκτα πολιτικά (Kelly, 1997: 10), θεωρεί ότι χωρίς την καλλιέργεια μιας κριτικής ματιάς υπάρχει ο κίνδυνος να εμφυσηθούν στα παιδιά οι κυρίαρχες ιδεολογίες των κειμένων (McDaniel, 2004).

πολιτισμικό και ιδεολογικό υπόβαθρο, το φύλο κλπ επηρεάζουν την πρόσληψη και νοηματοδότηση του κειμένου (Lankshear & McLaren, 1993. Lankshear, 1997. Morgan, 1997. Luke & Freebody, 1997. Shor, 1999). Η βασική εκπαιδευτική πρόκληση είναι, πάντως, να εμπλακούν οι μαθητές σε μια διερεύνηση της λειτουργίας των κειμένων θεωρώντας όχι ως αυτοσκοπό αλλά ως ένα μέσον δράσης: η κειμενική ανάλυση και οι δραστηριότητες κριτικής ανάγνωσης θα πρέπει να μεταφράζονται σε πολιτισμική δράση, θεσμικές παρεμβάσεις και σχέδια που να αφορούν την περιβάλλουσα πραγματικότητα (Luke, O'Brien & Comber, 2001: 117).

Ο κριτικός γραμματισμός είναι μια ζωντανή διαδικασία που διαφοροποιείται διαρκώς, εξελίσσεται και μετεξελίσσεται σε σχέση με τους εμπλεκόμενους με αυτήν και με το θέμα το οποίο αυτοί πραγματεύονται-για το λόγο αυτό και δεν υπάρχουν κανόνες, "συνταγές" για την επιτυχή υλοποίησή του στην τάξη. Αν θέλουμε, πάντως, να αναφερθούμε με τρόπο επιγραμματικό στο τι είναι αυτό που μας ενδιαφέρει κατά τη διαδικασία κριτικής προσέγγισης των κειμένων, μπορούμε να πούμε - καταφεύγοντας για μια φορά ακόμη στον Shor (1999):

- Αποδομούμε τις δομές και τα χαρακτηριστικά των κειμένων. Λαμβάνουμε υπόψη μας τη δομή και το ύφος του κειμένου και θέτουμε ερωτήματα όπως: Για ποιο λόγο το κείμενο έχει κατασκευαστεί με αυτόν τον συγκεκριμένο τον τρόπο;
- Δεν θεωρούμε πλέον ότι τα κείμενα είναι διαχρονικά, καθολικά ή αμερόληπτα. Τα κείμενα είναι κοινωνικές κατασκευές που αντανακλούν ιδέες και πεποιθήσεις που έχουν συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες κατά τη στιγμή της δημιουργίας τους. Καθώς εξετάζουμε τις υποκείμενες αξίες και εξετάζουμε τους τρόπους με τους οποίους εμείς, ως αναγνώστες και θεατές, είμαστε τοποθετημένοι απέναντι στη θέαση του κόσμου, καθιστάμεθα ικανοί να αναπτύξουμε αντιτιθέμενες ερμηνείες.
- Διερευνούμε εναλλακτικές αναγνώσεις. Λαμβάνουμε υπόψη μας ό,τι έχει συμπεριληφθεί και ό,τι έχει μείνει έξω από το κείμενο. Σε ποιες πτυχές της ζωής προσδίδει αξία ο συγγραφέας; Αν επρόκειτο να δούμε το κείμενο από διαφορετικές οπτικές γωνίες, θα εκτιμούσαμε εξίσου τα στοιχεία αυτά; Το κείμενο παρουσιάζει άνισες θέσεις εξουσίας;

- Εστιάζουμε στα πιστεύω και τις αξίες του δημιουργού. Λαμβάνουμε υπόψη μας τη χρονική στιγμή και τα πολιτισμικά δεδομένα στο πλαίσιο των οποίων δημιουργήθηκε το κείμενο. Με ποιους τρόπους θα μπορούσαν οι απόψεις που εκφράζονται στο κείμενο να είναι παρόμοιες ή διαφορετικές από τις απόψεις που έχουμε σήμερα; Υπάρχουν ψυχολογικές, κοινωνικές, πολιτισμικές ή / και πολιτικές αιτίες για τις διαφορές;

Και όλα αυτά μέσα από μια σειρά από πρακτικές από τις οποίες οι πιο διαδεδομένες, σύμφωνα με την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας (Behrman, 2006), είναι: η ανάγνωση συμπληρωματικών κειμένων, η ανάγνωση κειμένων που προβάλλουν παρόμοια θέματα μέσα από διαφορετικές οπτικές, η ανάγνωση μέσα από μια ανθιστάμενη προοπτική, η παραγωγή αντι-κειμένων, η διεξαγωγή ερευνών από τους μαθητές πάνω σε θέματα που τους ενδιαφέρουν προσωπικά, η ενθάρρυνση των μαθητών να αναλάβουν κοινωνική δράση.

Στο σημείο αυτό θεωρούμε απαραίτητο να επισημάνουμε ότι η επιλογή του κριτικού γραμματισμού ως θεωρητικού μας πλαισίου, δεν αποκλείει και την εκ μέρους μας αξιοποίηση της θεωρίας των κειμενικών ειδών (genre theory) / κειμενοκεντρικής προσέγγισης (genre-based literacy pedagogy)⁹. Έχοντας την πεποίθηση ότι η ουσιαστική γνώση των γλωσσικών πόρων και η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων και στρατηγικών, που συνιστούν το θεμέλιο της κειμενοκεντρικής προσέγγισης¹⁰, προσφέρει το απαραίτητο υπόβαθρο για την κριτική προσέγγιση των κειμένων, σε αρκετά σημεία της παρέμβασής μας καταφεύγουμε και σε μία κοινωνικά πλαίσιομένη προσέγγιση των δομικών στοιχείων και των συμβάσεων που απαρτίζουν επιμέρους κειμενικά είδη.

⁹ Για την αναγκαιότητα αξιοποίησης μιας, εμπλουτισμένης με κριτική διάσταση, Κειμενοκεντρικής Προσέγγισης βλ. Hasan, 2006: 165-168.

¹⁰ Για τις βασικές αρχές της Κειμενοκεντρικής Προσέγγισης ως κοινωνικά προσδιορισμένης θεωρίας που διατυπώνει την άποψη ότι τα κείμενα ανταποκρίνονται σε δεδομένες συμβάσεις κοινωνικο-πολιτισμικά προσδιοριζόμενες, βλ. Μασσαγγούρας, 2007: 40 κ.ε..

1.2. Πολυγραμματισμοί και πολυτροπικότητα

Η έννοια της πολυτροπικότητας (multimodality) αναφέρεται στην ποικιλία των κοινωνικο-πολιτισμικά προσδιορισμένων σημειωτικών συστημάτων που διαμορφώνουν πλέον τα κείμενα και στους ποικίλους συνδυασμούς, των επίσης κοινωνικο-πολιτισμικά προσδιορισμένων, σημειωτικών τρόπων (λόγος, γραφή, εικόνα, μουσική) και πόρων (π.χ., τυπογραφικά στοιχεία, επιτονισμός, χρώματα κλπ) που αξιοποιούνται προκειμένου να παραχθεί νόημα κατά την επικοινωνία (Kress, 2003). Αυτός ο πολυτροπικός χαρακτήρας της επικοινωνίας που χαρακτηρίζει την εποχή μας έχει ως φυσικό επακόλουθο την ανάπτυξη μιας παιδαγωγικής η οποία να πηγαίνει ένα βήμα πέρα από τη μάθηση της γλώσσας για να συμπεριλάβει στα ενδιαφέροντά της ποικίλους σημειωτικούς τρόπους (modes) παραγωγής νοήματος –όχι μόνο γλωσσικούς αλλά και οπτικούς, ηχητικούς, ακόμη και χωρικούς. Αναφερόμαστε στην παιδαγωγική των Πολυγραμματισμών, τις βασικές θέσεις της οποίας ανέπτυξε η ομάδα New London Group (1996). Η έννοια των πολυγραμματισμών (multiliteracies) υποδηλώνει την «κειμενική πολυπλοκότητα», εμπερικλείοντας τόσο την ποικιλομορφία των κειμένων που έχουν σχέση με τις τεχνολογίες της πληροφορίας και των πολυμέσων όσο και τα κείμενα που παράγονται μέσα στις συνθήκες της σύγχρονης γλωσσικής και πολιτισμικής διαφορετικότητας (Cope and Kalantzis, 2000). Προσπαθεί, δηλαδή, να δώσει απάντηση στο τι ακριβώς συνιστά γραμματισμό στην εποχή μας, εφοδιάζοντάς μας με τα κατάλληλα εργαλεία ώστε να προσεγγίζουμε τα νέα πολυτροπικά νοήματα, αυτά που προκύπτουν δηλαδή από τη μίξη πολλών σημειωτικών τρόπων συνεξετάζοντας τους τρόπους αυτούς. Χρησιμοποιώντας την έννοια του Σχεδίου (Design) ως σημαντικού παράγοντα για την παραγωγή του νοήματος,¹¹ καθιστά τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία σχεδιαστές των διαδικασιών και

¹¹ Το Σχέδιο είναι μια δυναμική διαδικασία η οποία όσον αφορά τη διαδικασία παραγωγής γραπτού λόγου εστιάζει στη σημασία επιλογής, εκμετάλλευσης και αξιοποίησης των διαθέσιμων γλωσσικών πόρων, ώστε να ανταποκρίνονται σε κάποια συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση. Για την έννοια του Σχεδίου και τις τρεις όψεις που περιλαμβάνει (το σχεδιασμένο/ the designed, το σχεδιασμό / designing και το ανασχεδιασμένο/ the redesigned, βλ. (Cope and Kalantzis, 2000).

περιβαλλόντων μάθησης, ενώ με το συνδυασμό τεσσάρων παιδαγωγικών πρακτικών (Τοποθετημένη Πρακτική, Ανοιχτή διδασκαλία, Κριτική πλαισίωση και Μετασηματισμένη πρακτική)¹² η έμφαση κατά την εκπαιδευτική διαδικασία τίθεται στο μαθητή στην ενεργό συμμετοχή και την ενδυνάμωσή του. Ειδικότερα, σε ένα παρόμοιο πλαίσιο οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αποκτήσουν τη δημιουργική ικανότητα να επανασχεδιάσουν αποτελεσματικές στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης οι οποίες να είναι συμβατές με τις απαιτήσεις του ταχύτατα μεταβαλλόμενου σύγχρονου κόσμου –σε επίπεδο τόσο προσωπικό όσο και κοινωνικό και εργασιακό–, ενώ οι μαθητές εμπλεκόμενοι ενεργά σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τις εμπειρίες τους και έχουν νόημα γι' αυτούς, αποκτώντας κριτική επίγνωση του Σχεδίου στη βάση του οποίου συγκροτούνται διαφορετικοί τύποι κειμένου αλλά και την ικανότητα μεταφοράς του σε διαφορετικά πλαίσια, μαθαίνουν να οικοδομούν νόημα διαμέσου διακειμενικών "διαλόγων" και να καλλιεργούν την κριτική δέσμευση που είναι απαραίτητη για το σχεδιασμό του κοινωνικού τους μέλλοντος.

1.2.1. Η διαφήμιση στο πλαίσιο των Πολυγραμματισμών

Η διαφήμιση συνιστά ένα από τα πολυτροπικά είδη που προσφέρονται κατ'εξοχήν για την προσέγγιση της διάδρασης λεκτικών και οπτικών στοιχείων και, κατά συνέπεια, και ένα εξαιρετικά πολύπλοκο σημασιοδοτικό σύστημα. Επιπλέον, οι διαφημίσεις αντιμετωπίζονται ως πολιτισμικά προϊόντα (Friedmann & Zimmer 1988) και ως κείμενα προς ανάγνωση (Cook, 1992. Fairclough, 1995), το νόημα των οποίων

¹² Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές εμπλέκονται σε αυθεντικές πρακτικές γραμματισμού (Τοποθετημένη πρακτική) κατά τις οποίες ο διδάσκων, αφορμώμενος από τις ήδη υπάρχουσες γνώσεις των μαθητών, προσφέρει τις γνώσεις (τη μεταγλώσσα) που απαιτούνται για να περιγραφεί ο τρόπος με τον οποίο παράγεται το νόημα διαμέσου των Διαθέσιμων Σχεδίων (Ανοιχτή διδασκαλία). Επιπλέον, ο διδάσκων συμβάλλει στην, από κοινού με τους μαθητές, κριτική επαναπροσέγγιση της όλης διαδικασίας και στην ανάλυση των τρόπων με τους οποίους ένα Σχέδιο εντάσσεται σε ευρύτερα κοινωνικο-πολιτισμικά σχήματα νοήματος και ερμηνεύεται σε σχέση με αυτά (Κριτική πλαισίωση), καθώς και των τρόπων με τους οποίους θα μπορούσε το μετασηματισμένο νόημα να εφαρμοστεί σε διαφορετικά περιβάλλοντα (Μετασηματισμένη πρακτική).

μπορεί να συντελέσει τόσο στη διαμόρφωση της υποκειμενικότητάς μας όσο και στην αντίληψη της γύρω μας πραγματικότητας, του ρόλου μας σε αυτήν ή ακόμα και στην οικοδόμηση κοινωνικών αλληλεπιδράσεων –ιδιαίτερα όσον αφορά τα νεαρά άτομα (McCracken, 1987. Buttle, 1991. Mick & Buhl 1992. O'Donohoe, 1994). Υπ' αυτή την έννοια, η ανάπτυξη της ικανότητας "ανάγνωσης" μιας διαφήμισης δεν σημαίνει απλά και μόνο ανάπτυξη της δυνατότητας κατανόησης του νοήματός της αλλά ανάπτυξη κριτικής σκέψης, η οποία να μας επιτρέψει να διερευνούμε τους τρόπους με τους οποίους η διαφήμιση κατασκευάζει νοήματα, επιβάλλει αξίες και συμπεριφορές. Ο κριτικός γραμματισμός, στην προκειμένη περίπτωση ο κριτικός γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας, μας βοηθά να κατανοήσουμε και να αποκωδικοποιήσουμε τους κώδικες και τις συμβάσεις που συγκροτούν την ιδιαίτερη γλώσσα των διαφημίσεων, έτσι ώστε να αξιολογούμε το περιεχόμενό τους και να υποβάλουμε σε κριτική τις ιδεολογίες, τις αξίες και τα στερεότυπα που προβάλλουν, να διερευνούμε τις επιπτώσεις τους, να τις χρησιμοποιούμε με ευφυή τρόπο αλλά και να κατασκευάζουμε εναλλακτικές (Kellner & Share, 2007).

1.2.2. Τα κόμικς, χρήσιμα εργαλεία για την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού

Τα κόμικς είναι ένα είδος αφήγησης που υλοποιείται με την παράθεση εικόνων και λόγου, ή/ και ήχων αποδιδόμενων με την παράθεση γραμμάτων, με σκοπό να μεταφέρουν πληροφορίες και/ή να παράξουν μια αισθητική ανταπόκριση στον αναγνώστη/παρατηρητή (McCloud, 1993). Καθώς δε θεωρείται ότι η εικόνα είναι αποτελεσματικότερη στη μάθηση όταν συνοδεύεται από κείμενο, και αντίστροφα,¹³ τα κόμικς αντιμετωπίζονται ως ιδιαίτερος αποτελεσματικά εργαλεία στην εκπαιδευτική διαδικασία ακριβώς επειδή συνδυάζουν αυτές τις δύο εξαιρετικά πλούσιες μορφές πολιτισμικής έκφρασης – το λόγο και την εικόνα. Πιο

¹³ Βλ. σχετικά τη θεωρία της διπλής κωδικοποίησης (Clark & Paivio, 1991), σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι αποθηκεύουν και αποκωδικοποιούν τις πληροφορίες σε δύο συνδεδεμένα συστήματα μνήμης, τη γλώσσα (λεκτικές πληροφορίες) και τις εικόνες (μη λεκτικές πληροφορίες), γεγονός που εξηγεί γιατί ο συνδυασμός λέξεων και εικόνων συνιστά έναν από τους προσφορότερους τρόπους ενίσχυσης της κατανόησης και των μνημονικών δεξιοτήτων.

συγκεκριμένα, σύμφωνα με την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας τα κόμικς προωθούν το γραμματισμό, τη σύνθετη σκέψη, την κινητοποίηση των μαθητών (Wright & Sherman, 1999. Versaci, 2001. Morrison, Bryan & Chilcoat, 2002. McVicker, 2007). Ειδικότερα, θεωρείται ότι τα κόμικς έχουν διαμεσολαβητικό ρόλο στην κατάκτηση δυσκολότερων και συνθετότερων εννοιών, επιτρέποντας στους μαθητές να προσεγγίσουν δύσκολα θέματα και να αποκτήσουν πληροφορίες με πιο προσιτούς τρόπους (Morrison, Bryan & Chilcoat, 2002. Yang, 2003. Harris, 2007)·ότι προάγουν την απόκτηση ικανοτήτων γραμματισμού στα Μέσα Ενημέρωσης (media literacy), αφού η συνδυαστική χρήση εικόνας και κειμένου εξοικειώνει τα παιδιά με αυτά τα δύο μέσα έκφρασης συντελώντας στην αποκάλυψη πιο ουσιαστικών νοημάτων (Versaci, 2001. Morrison, Bryan & Chilcoat, 2002).¹⁴ Επιπλέον, η ίδια η πράξη της δημιουργίας των κόμικς είναι μια διεπιστημονική δραστηριότητα, αφού εκτός από την ανάγνωση και το γράψιμο καλλιεργούνται η επαφή με τις εικαστικές τέχνες αλλά και ερευνητικές δεξιότητες (Sturm, 2002).

Από την άλλη πλευρά, τα κόμικς μπορούν να καταστούν ιδιαίτερα αποτελεσματικά διδακτικά εργαλεία όχι μόνο επειδή έχουν τη δυνατότητα να μας βοηθήσουν να αποκαλύψουμε τον κρυμμένο γραμματισμό των μαθητών μας και να γεφυρώσουν την ανάγνωση ως απαίτηση με την ανάγνωση ως ευχαρίστηση, αλλά και επειδή η, απορρέουσα από τη λογική της αποκανονικοποίησης, αποδοχή και χρήση των κόμικς στην τάξη μειώνει τις διαφορές που οι μαθητές αισθάνονται πως χαρακτηρίζουν τη ζωή τους εντός και εκτός σχολείου, από τη στιγμή που νομιμοποιεί τις εξωσχολικές τους δραστηριότητες και τους επιτρέπει να φέρουν την προσωπική τους γνώση και εμπειρία στη σχολική εκπαίδευση (Morrison, Bryan & Chilcoat, 2002. Πασχαλίδης, 2000. Frey & Fisher, 2007). Αν προσθέσουμε σε αυτά ότι τα κόμικς ως φορείς κοσμοαντιλήψεων και ιδεολογιών, προσφέρονται ιδιαίτερα για την ανάλυση των κοινωνικών στερεότυπων, αξιών, σχέσεων και συμπεριφορών μέσω των οποίων οι νεαροί αναγνώστες τους καλούνται να συλλάβουν και να

¹⁴ Σύμφωνα με τους Morrison, Bryan, & Chilcoat (2002), τα κόμικς ενθαρρύνουν τους μαθητές να αντιμετωπίζουν με κριτικό τρόπο τα μηνύματα των Μέσων, αναπτύσσοντας μέσω της έκθεσής τους σε αυτά τη δυνατότητα να αξιολογούν με ακρίβεια το περιεχόμενο ή την ποιότητα και την εγκυρότητά τους.

καταλάβουν τον εαυτό τους και το κοινωνικό περιβάλλον τους (Morrison, Bryan & Chilcoat, 2002. Πασχαλίδης, 2004), καθώς και ότι στρατηγικές που βασίζονται στη διδασκαλία με ταυτόχρονη παρουσίαση αφήγησης και κινούμενων σχεδίων μέσω υπολογιστών συντελούν στην αποτελεσματική μάθηση (Mayer & Moreno, 1998), γίνεται αντιληπτή η σημασία τους όσον αφορά την ανάπτυξη στρατηγικών ανάγνωσης και κατανόησης και δεξιοτήτων νέου τύπου γραμματισμού.

1.3. Σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης

Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις θέτουν νέες προκλήσεις στη διδασκαλία, επαναπροσδιορίζοντας τόσο τους στόχους της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίησή τους. Στο πλαίσιο αυτό οι Νέες Τεχνολογίες αξιοποιούνται ως εργαλεία μάθησης και σκέψης και αντιμετωπίζονται ως το προσφορότερο επικουρικό εργαλείο στη διαδικασία της διδασκαλίας επειδή συνιστούν το μέσο που περικλείει και συνδυάζει τεχνολογίες, σύμβολα και δυνατότητες επεξεργασίας από όλα τα χρησιμοποιούμενα μέχρι τώρα μέσα (Μικρόπουλος, 2000). Επιπλέον, δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να μάθουν μέσα σε ένα μαθησιακό περιβάλλον εντελώς διαφορετικό, πιο ελκυστικό και ευχάριστο, στο οποίο κυριαρχεί η συνεργασία και η ομαδικότητα και επιδιώκεται η παιγνιώδης και δημιουργική αξιοποίηση της εικόνας, του ήχου και των γραφικών. Χρησιμοποιώντας τα λόγια του Salomon (Salomon, 1993 στο Σολομωνίδου, 2003), οι Νέες Τεχνολογίες μπορούν να λειτουργήσουν ως «πνευματικοί συνεργάτες» για τους μαθητές, βοηθώντας τους αφενός στη διεύρυνση και αναδιοργάνωση της σκέψης τους αφετέρου του γνωστικού τους φορτίου, ενώ με την κατάλληλη διδακτική προσέγγιση και με την προϋπόθεση ότι οι μαθητές ασκούνται στην επιλογή, στον έλεγχο και στη διασταύρωση της πληροφορίας και στην αποτελεσματική της χρήση, συμβάλλουν στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης ανασυνθέτοντας τις προηγούμενες και οικοδομώντας τις νέες γνώσεις (Norman, 1993. Jonassen, Carr, & Yueh, 1998. Νικολαΐδου & Γιακουμάτου, 2001).

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω και χωρίς να παραβλέπουμε τις αρνητικές επιπτώσεις από την αλόγιστη και μη παιδαγωγικά σωστή χρήση της, θεωρούμε ότι η σύγχρονη εκπαιδευτική τεχνολογία είναι ικανή να αντιμετωπίσει την πρόκληση της σχεδίασης, ανάπτυξης κι αξιολόγησης ελκυστικών και αποτελεσματικών μαθησιακών περιβαλλόντων τα οποία, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αποβλέπουν στην επίτευξη τριών ευρέων στόχων. Καταρχάς, στην οικοδόμηση της γνώσης μέσω της ανακάλυψης, της διερεύνησης, και της συνεργασίας, με άλλα λόγια μέσω της ενεργητικής εμπλοκής σε δραστηριότητες με νόημα για το μαθητή. Επιπλέον, στην παραγωγή λόγου σε συνεργατικό περιβάλλον¹⁵ και, τέλος, επιβάλλεται στη διεύρυνση του γραμματισμού των μαθητών έτσι, ώστε να ανταποκρίνονται με επιτυχία τόσο στις επικοινωνιακές ανάγκες που οι Νέες Τεχνολογίες δημιουργούν αλλά και στην υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι στον ιδεολογικό και πολιτισμικό χρωματισμό των ηλεκτρονικών περιβαλλόντων.

¹⁵ Σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) ανάμεσα στους σκοπούς του γλωσσικού μαθήματος είναι και η εξοικείωση του μαθητή με την τεχνολογία της πληροφορικής ώστε να αποκτήσει πρόσβαση στις πληροφορίες που παρέχονται μέσω του διαδικτύου (ΔΕΠΠΣ, 2002: ΙΙΙ).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Clark, J. M. & Paivio, A. (1991). Dual coding theory and education, *Educational Psychology Review*, 3(3), 149-170.
- [2] Cope, B. & Kalantzis, M. (eds.). (2000). *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures*. Great Britain: Macmillan.
- [3] Edelson, D., Pea, R. & Gomez, L. (1995). Constructivism in the collaboratory. In B.G. Wilson (ed.) *Constructivist Learning Environments. Case studies in instructional design* (pp. 151-164). Englewood Cliffs, New Jersey: Educational Technology Publications.
- [4] Fairclough, N., (1995). *Critical Discourse Analysis. The critical study of language*, London: Longman Group Ltd.
- [5] Frey, N. & Fisher, D. (2007). Using graphic novels, Anime, and the Internet in an urban high school. In James Bucky Carter (Ed.), *Building literacy connections with graphic novels: Page by page, panel by panel* (pp. 132-144). Urbana, IL: National Council of Teachers of English.
- [6] Gee, P. J. (2000). New People in the New Worlds. Networks, the New Capitalism and Schools. In B. Cope & M. Kalantzis (Eds), *Multiliteracies: Literacy learning and the Design of social futures* (pp. 43-68). London: Routledge.
- [7] Halliday, M.A.K. & Hasan R. (1989). *Language, Context and Text: a social semiotic perspective*, Oxford.
- [8] Halliday, M.A.K. (1978). *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- [9] Halliday, M.A.K. (1985). *Spoken and written language*. Geelong, Victoria: Deakin University Press.
- [10] Harris, M. (2007). Showing and telling history through family stories in Persepolis and young adult novels. In J. B Carter (Ed.), *Building literacy connections with graphic novels: Page by page, panel by panel* (pp.38-53). Urbana, IL: National Council of Teachers of English.
- [11] Kress, G, (2003). *Literacy' in the new media age*. London: Routledge.

- [12] Kress, G. (1997). *Before writing: Rethinking the paths to literacy*. London: Routledge.
- [13] Lankshear, C. (1997). *Changing literacies*. Maidenhead, Berks, UK: Open University Press.
- [14] Lankshear, C., & McLaren, P. (1993). *Critical literacy: Politics, praxis, and the postmodern*. Albany, NY: State University of New York Press.
- [15] Luke, A., & Freebody, P. (1997). Shaping the social practices of reading. In S. Muspratt, A. Luke, & P. Freebody (eds.), *Constructing critical literacies* (pp. 185-225). Cresskill, NJ: Hampton.
- [16] Mayer, R. E. & Moreno, R. (1998). A split-attention effect in multimedia learning: Evidence for dual information processing systems in working memory. *Journal of Educational Psychology*, 90, 312-320.
- [17] McCloud, S. (1993). *Understanding comics: The invisible art*. Northampton, MA: Kitchen Sink Press.
- [18] McVicker, C. J. (2007). Comic strips as a text structure for learning to read. *Reading Teacher*, 61(1), 85-88.
- [19] Morgan, D.L. (1997). *Focus groups as qualitative research*. 2nd Edition London: Sage.
- [20] Morrison, T. G., Bryan, G., & Chilcoat, G. W. (2002). Using student-generated comic books in the classroom. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 45, 758-767.
- [21] Norman, K. (ed.) (1993). *Thinking Voices: The Work of the National Oracy project*, London: Hodder and Stoughton.
- [22] Siegel, M., & Fernandez, S.L. (2000). Critical approaches. In M.L. Kamil, R. Barr, P.D. Pearson, & P. Mosenthal (Eds.), *Handbook of reading research: Volume III*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- [23] Versaci, R. (2001). How Comic Books Can Change the Way Our Students See Literature. *Teacher's Perspective English Journal*, 91(2), 61-67.
- [24] Wilson, M.I. (1996). Asking question. In R. Sapsford & V. Jupp (επιμ.). (1996). *Data Collection and Analysis* (pp.94-120). London: Sage Publications and the Open University Press.

- [25] Wright, G. & Sherman, R. (1999). Let's create a comic strip. *Reading Improvement*, 36(2), 66-72.
- [26] Yang, G. (2003). *Comics in Education*. Masters of Education degree thesis. California: State University at Hayward.
- [27] Ματσαγγούρας, Η. (2007). *Σχολικός Εγγραμματισμός*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- [28] Μικρόπουλος, Α. (2000). *Εκπαιδευτικό λογισμικό*. Αθήνα: Κλειδάριθμος. Διαθέσιμο στο: <http://www.uoi.gr/schools/edu/ptde/gr/notes.htm#eisagogi>
- [29] Νικολαΐδου, Σ. – Γιακουμάτου, Τ. (2001). *Διαδίκτυο και Διδασκαλία*, Αθήνα: Κέδρος.
- [30] Πασχαλίδης, Γ. (2000). Α' Γυμνασίου-Κόμικς. Στο Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη, & Ε. Χοντολίδου (επιμ.). *Διαβάζοντας Λογοτεχνία στο Σχολείο... Μια Νέα Πρόταση Διδασκαλίας* (σσ. 169-175). Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.

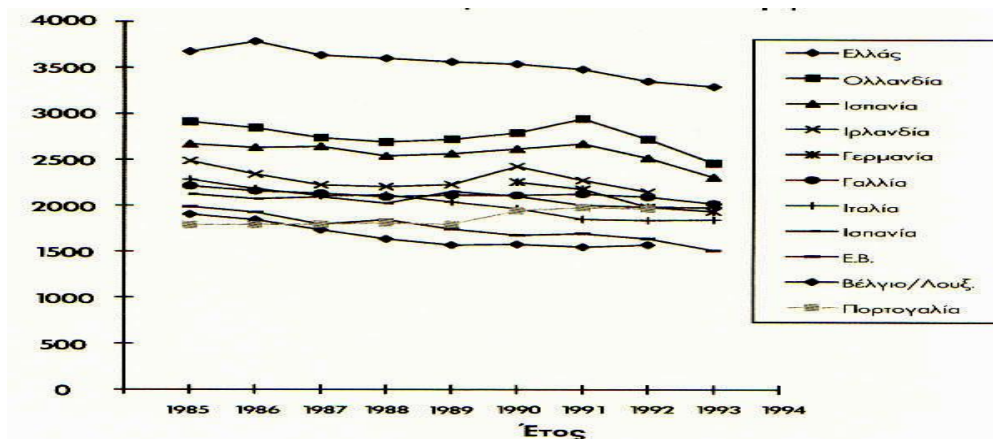
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό προχωρούμε σε μια καταγραφή και αποτίμηση των πορισμάτων της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας σχετικά με το κάπνισμα, έχοντας ως στόχο να αναδείξουμε τους λόγους που ωθούν τους νέους στο κάπνισμα και τους λόγους που κάνουν άλλους νέους να μην καπνίζουν. Με τον τρόπο αυτό πιστεύουμε ότι θα εντοπισθούν τα "αδύνατα σημεία" που οδηγούν τους νέους και τις νέες στο κάπνισμα, ώστε να μπορέσουμε να τα αντιμετωπίσουμε μέσα από το σχεδιασμό ανάλογων διδακτικών παρεμβάσεων.

Δυστυχώς, η Ελλάδα παρουσιάζει τελευταία το υψηλότερο κατά κεφαλή ποσοστό κατανάλωσης τσιγάρων ανάμεσα στις χώρες της ΕΟΚ, όπως αυτό φαίνεται και στον πίνακα 1, και είναι ένα γεγονός που αποτελεί μια πολύ αρνητική πρωτιά για τη χώρα μας (Αθανασίου, 2007:101).

Ετήσια κατά κεφαλή κατανάλωση

Πίνακας 1. European Bureau for Action on Smoking Prevention: Tobacco and Health in the European Union. An overview.

Εικόνα 1. Η Ελλάδα πρώτη στην κατανάλωση τσιγάρων ανά κάτοικο για το 2007.¹⁶

2.1. Συνέπειες του καπνίσματος

Για πολλούς το κάπνισμα δεν είναι απλώς ένας επιλεγμένος τρόπος ζωής, αφού πολλοί καπνιστές εξαρτώνται από το τσιγάρο λόγω του εθισμού τους στη νικοτίνη που περιέχεται σ' αυτό (Peters & Morgan, 2002: 487). Σε σχέση με άλλες ουσίες η νικοτίνη προκαλεί ελαφριά μέχρι μέτρια σωματική εξάρτηση, αλλά πολύ ισχυρή ψυχολογική εξάρτηση.

Τα στοιχεία επιδημιολογικών ερευνών που συγκέντρωσε η Σχολή Δημόσιας Υγείας του Πανεπιστημίου Johns Hopkins δείχνουν την άμεση συσχέτιση καρκίνου του πνεύμονος και παθητικού καπνίσματος (Samet, 2004). Αξίζει να σημειωθεί ότι η Χρόνια Αποφρακτική Πνευμονοπάθεια ή ΧΑΠ (Chronic Obstructive Pulmonary Disease or COPD), αλλιώς "νόσος των καπνιστών" είναι μια από τις πιο επικίνδυνες παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος, που οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στο κάπνισμα.¹⁷ Το σημαντικό είναι, όμως, ότι οι παράγωγες ουσίες του καπνίσματος συνδέονται άμεσα με τα πρώτα στάδια της καρκινογένεσης σε οποιοδήποτε σημείο

¹⁶ Πηγή: <http://archive.enet.gr/online/dspphoto?id=222879>, προσπελάστηκε στις 3/11/2009.

¹⁷ Για τη Χρόνια Αποφρακτική Πνευμονοπάθεια βλ. Peat & Barton, 2007, όπου και εξαντλητική για το θέμα βιβλιογραφία.

του σώματος –και όχι μόνο με τον καρκίνο των βρόγχων (Bono, Vincent, Saglia, Pignata, Russo & Gilli, 2002). Επιπλέον, το μονοξείδιο του άνθρακα –ένα πολύ τοξικό αέριο που υπάρχει στον καπνό του τσιγάρου – μειώνει τη μεταφορά οξυγόνου στα εσωτερικά όργανα, με αποτέλεσμα την αδυναμία και την κακή φυσική κατάσταση. Τα αποτελέσματα αυτά γίνονται αντιληπτά στον καπνιστή πολύ γρήγορα μετά την έναρξη του καπνίσματος. Ένα παράδειγμα είναι ότι λαχανιάζει πολύ εύκολα κάνοντας αθλητισμό ή ανεβαίνοντας σκάλες (United States Department of Health and Human Services, 1984). Η μειωμένη κυκλοφορία του αίματος ευθύνεται για τις βλάβες στο δέρμα. Το δέρμα των καπνιστών είναι ωχρο και χλωμό, ενώ οι καπνιστές κάνουν περισσότερες ρυτίδες και νωρίτερα από τους μη καπνιστές (Holman et al, 1988). Επιπλέον, η πίσσα, που είναι προϊόν της διαδικασίας καύσης, καλύπτει τους βρόγχους, προκαλεί βήχα, αυξάνει τον κίνδυνο λοιμώξεων του αναπνευστικού συστήματος και περιέχει καρκινογόνες ουσίες.¹⁸

Είναι πολύ σημαντικό ότι το κάπνισμα στη διάρκεια της εγκυμοσύνης έχει ως συνέπεια το βρέφος να γεννιέται ελλιποβαρές και να αναπτύσσεται με πιο αργούς ρυθμούς, ενώ εξαιτίας του καπνίσματος αυξάνονται οι πιθανότητες πρόωρου τοκετού και εμφάνισης του συνδρόμου αιφνίδιου θανάτου σε βρέφη (United States Department of Health and Human Services, 1983). Τέλος, παιδιά που μεγαλώνουν σε περιβάλλον όπου υπάρχει καπνός τσιγάρου, πίπας ή πούρου εμφανίζουν προβλήματα στην αναπνευστική τους λειτουργία, με μεγάλη πιθανότητα οι βλάβες στο αναπνευστικό σύστημα να συνεχισθούν και στην ενήλικη ζωή τους (Terper, Williams-Nkomo, Martinez, Kisling, Coates & Daggy, 2005).

¹⁸ Άλλες αρνητικές συνέπειες που είναι ορατές στους άλλους και παρατηρούνται σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα μετά την έναρξη του καπνίσματος είναι οι εξής: τα ρούχα και τα μαλλιά μυρίζουν άσχημα, τα δόντια και τα νύχια κιτρινίζουν, εμφανίζεται απώλεια γεύσης και όσφρησης.

2.2. Η έναρξη και η εξέλιξη του καπνίσματος στα παιδιά

Έρευνες σε χώρες της Ευρώπης δείχνουν ότι η κρισιμότερη ηλικία για τον πειραματισμό και την έναρξη του καπνίσματος είναι η πρώτη εφηβική ηλικία (Dielman, Lorenger, Leech, Lyons, Klos & Horvath, 1985. Goddard & Ikin, 1987. Charlton, 1996.). Κάτι ανάλογο συμβαίνει και στην Ελλάδα. Σε έρευνες που διενεργήθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '90 (Ντάβου, Περσική, Μεγαλοοικονόμου, 1991. Ντάβου, 1992), το 58,2% των συμμετεχόντων δήλωσε ότι δοκίμασε το κάπνισμα σε ηλικία μικρότερη των 11 ετών και το 39,5% ανάμεσα στα 11-13 έτη. Επιπλέον, προέκυψε ότι ενώ τα αγόρια πειραματίζονται σε μικρότερη ηλικία από τα κορίτσια, στην ηλικία των 16 ετών τα ποσοστά καπνιστών φαίνεται να εξισώνονται στα δυο φύλα. Άλλη μία σχετική έρευνα (Μιτσικάρη, Ταξίδη, Τσιπούρα & Ψυχλούδη, 2002) με θέμα "Οι βάσεις πάνω στις οποίες θεμελιώνεται και αναπτύσσεται η σχέση του ατόμου με το κάπνισμα", έδειξε ότι από αυτούς που καπνίζουν, οι περισσότεροι μονιμοποιούν τη συνήθεια του καπνίσματος στην ηλικία των 15 ετών, μια κρίσιμη περίοδο για τον πειραματισμό και την έναρξη του καπνίσματος. Το 49% αυτών που καπνίζουν είναι αγόρια και το 51% είναι κορίτσια. Από τους μαθητές και τις μαθήτριες που δήλωσαν ότι δοκίμασαν να καπνίσουν, τα περισσότερα αγόρια πειραματίστηκαν σε ηλικία 10-11 ετών, ενώ τα περισσότερα κορίτσια σε ηλικία 13-15 ετών. Είναι ενδιαφέρον ότι από τα παιδιά που καπνίζουν, τα κορίτσια καταναλώνουν περισσότερα τσιγάρα εβδομαδιαίως, ενώ στις αγροτικές περιοχές οι νέοι πειραματίζονται ευκολότερα και καπνίζουν περισσότερο σε σύγκριση με τους νέους, που ζουν σε αστικές περιοχές.¹⁹

Από τους 1.092 μαθητές (9-13 ετών) που συμμετείχαν σε έρευνα του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Piperakis, Garagouni-Araiou, Argyracouli, Piperakis, Iakovidou-Kritsi & Triga, 2008), το 92,68% δεν είχε γευθεί ποτέ τον καπνό του τσιγάρου. Υπήρχε όμως ένα 7,32%

¹⁹ Αυτό πιθανόν να οφείλεται στο ότι τα παιδιά των αγροτικών περιοχών βρίσκονται έξω από το σπίτι περισσότερες ώρες και από μικρότερη ηλικία.

που είχε ήδη δοκιμάσει να καπνίσει. Οι περισσότεροι άρχισαν το κάπνισμα μεταξύ 14 και 16 ετών. Άρχισαν κυρίως από περιέργεια (64,5%), αν και σημαντικό ποσοστό δήλωσε ότι η αιτία ήταν το ψυχολογικό στρες, η μελαγχολία, η απογοήτευση ή διότι είχε φίλους που κάπνιζαν. Άλλοι πάλι άναψαν το πρώτο τσιγάρο, γιατί τους έδινε την αίσθηση ότι είναι μεγάλοι ή για να κάνουν επίδειξη στο αντίθετο φύλο. Ένα μικρό ποσοστό (5,3%) υιοθέτησε την κακή συνήθεια του καπνίσματος για να πάει κόντρα στους γονείς του και ένα 2,6% διότι επηρεάστηκε από διαφημίσεις. Τέλος, τα αποτελέσματα της έρευνας ESPAD²⁰ που πραγματοποιήθηκε το 2007²¹ στο μαθητικό πληθυσμό ηλικίας 13-18 ετών της Ελλάδας, δείχνουν ότι σχεδόν οι μισοί μαθητές έχουν δοκιμάσει τσιγάρο. Ένας στους 5 μαθητές είναι καθημερινός καπνιστής και ένας στους 10 είναι «βαρύν καπνιστής» (καπνίζει τουλάχιστον 10 τσιγάρα την ημέρα). Το κάπνισμα επικρατεί στα αγόρια σε σύγκριση με τα κορίτσια.

2.3. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες που ωθούν τους νέους στο κάπνισμα

Αναζητώντας τις ψυχοκοινωνικές διαστάσεις της συνήθειας του καπνίσματος, παίρνουμε απαντήσεις από την οργάνωση «NEOI», η οποία έχοντας στο ενεργητικό της πάνω από 200 μέλη νέων ηλικίας από 13 έως 30 ετών, διεξήγαγε, με μορφή προφορικής συνέντευξης, μια έρευνα αναφορικά με το κάπνισμα και τους λόγους για τους οποίους οι νέοι στρέφονται στο τσιγάρο.²² Σύμφωνα με όσα λένε, πολύ συχνά το κάπνισμα αρχίζει τυχαία στις εφηβικές ηλικίες. Χωρίς να το πολυσκεφτούν, οι έφηβοι ακολουθούν το ρεύμα αναζητώντας και βρίσκοντας στην απόλαυση ενός

²⁰ Για τα αποτελέσματα της έρευνας ESPAD, καθώς και για στοιχεία που αφορούν την περίοδο 1984-2007, βλ. Κοκκέβη, Φωτίου και Κίτσος, 2009.

²¹ Η πανελλήνια έρευνα στο σχολικό πληθυσμό για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών (Έρευνα ESPAD) αποτελεί την έκτη κατά σειρά πανελλήνια έρευνα στο μαθητικό πληθυσμό. Ξεκίνησε το 1984 από την Ψυχιατρική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών και συνεχίζεται έως σήμερα από το ΕΠΙΨΥ.

²² Πηγή: <http://www.internetandkids.com/2009/02/blog-post.html>

τσιγάρου ηρεμία από τα νεύρα τους και έναν τρόπο να αποβάλουν το άγχος του σχολείου και του φροντιστηρίου. Μερικοί θεωρούν ότι το κάπνισμα τούς ενεργοποιεί και τούς βοηθά στη συγκέντρωση. Στα πρώτα στάδια της εφηβικής ηλικίας πολλοί θεωρούν ότι με το κάπνισμα δείχνουν πιο ώριμοι, πιο μεγάλοι. Για μερικούς, το κάπνισμα αποτελεί ένα μέσον για να εισχωρήσουν και να ανήκουν στους σωστούς κύκλους / ομάδες. Αρκετοί ήταν οι νέοι που είπαν ότι ξεκίνησαν να καπνίζουν γιατί όλοι οι φίλοι στην παρέα κάπνιζαν. Ορισμένοι δήλωσαν ότι το κάπνισμα τούς δίνει κάποιο στυλ, ενώ οι περισσότεροι από τους νεαρούς και τις νεαρές θεωρούν ότι το άλλο φύλο βρίσκει ελκυστικό το τσιγάρο και μπορεί να συνδεθεί με ένα γενικό τρόπο ζωής. Άλλοι θεωρούν ότι τους προσδίδει αυτοπεποίθηση και καπνίζοντας την προβάλλουν. Άλλοι πάλι δοκιμάζουν τον καπνό από περιέργεια. Μερικοί έφηβοι καπνίζουν από αντίδραση στους κανονισμούς.

Από την άλλη πλευρά, ο έφηβος που καπνίζει, τείνει να μην έχει καλή εικόνα τον εαυτό του και να μην είναι ευχαριστημένος από αυτόν, υποτιμά ή και αγνοεί τις δυνατότητές του και αποδίδει μικρή αξία στις πράξεις του (Ντάβου, 1992). Έχοντας μια τέτοια εικόνα για τον εαυτό του, ο έφηβος προσπαθεί μέσα από το κάπνισμα να φαίνεται ωριμότερος και αξιότερος, ζώντας την ψευδαίσθηση ότι μέσα από αυτό γίνεται πιο αποδεκτός στα μάτια των άλλων και ότι ανεβαίνει η εκτίμηση τους για το πρόσωπό του. Επειδή, όμως, το κάπνισμα εμπλέκεται τόσο στενά με τη διαμόρφωση της εικόνας του εαυτού σε μια περίοδο με έντονες συγκινήσεις και αναστατώσεις, αποκτά ιδιότητες μιας συνήθειας που αποτελεί δομικό στοιχείο της προσωπικότητας που αναπτύσσεται. Κάπνισμα και προσωπικότητα δομούνται μαζί, το τσιγάρο μετατρέπεται σε "μέρος του σώματος" και η εικόνα του εαυτού ταυτίζεται με την εικόνα του εαυτού ως καπνιστή (Ντάβου, 1992).²³

Συμπερασματικά οι νέοι και οι νέες καπνίζουν όταν βαριούνται ή όταν είναι αποθαρρυσμένοι, όταν χρειάζονται έναν τρόπο για να κάνουν κοινωνικές επαφές,

²³ Γι' αυτό το λόγο θεωρείται πως τα αντικαπνιστικά μηνύματα είναι καλό να απευθύνονται σε άτομα που είτε δεν έχουν πειραματιστεί ακόμη με το τσιγάρο, είτε βρίσκονται ακόμη στο στάδιο του πειραματισμού (Αθανασίου, 2007).

όταν θέλουν να κάνουν κάτι με τα χέρια τους, όταν διαβάζουν, ενώ πολλές φορές μπορεί να καπνίζουν χωρίς καν να το σκέφτονται επειδή έχουν ήδη εθιστεί. Βέβαια, και η επιθυμία των νέων να επαναστατήσουν μπορεί να είναι ένας πολύ σημαντικός λόγος έναρξης του καπνίσματος. Παράλληλα η διαφήμιση και τα πρότυπα στις ταινίες, στην τηλεόραση και στα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης παίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία της πεποίθησης ότι καπνίζοντας θα γίνουν αποδεκτοί από την παρέα τους. Από την άλλη, η επιρροή από τους συνομήλικους είναι επίσης ένας σημαντικός λόγος, αφού οι συνομήλικοι κατά την περίοδο της εφηβείας ασκούν όλο και μεγαλύτερη επιρροή όσον αφορά αξίες και συμπεριφορές. Ο φόβος της απόρριψης, η επιθυμία για αναγνώριση, καθώς και η ανάγκη να αισθάνεται ο έφηβος ότι είναι μέλος μιας ομάδας τον οδηγούν στον κοινωνικό πειραματισμό με το κάπνισμα. Κάτι τέτοιο ενισχύεται και από την τάση του έφηβου για αυτονόμηση, επαναστατικότητα και ριψοκίνδυνη συμπεριφορά (Hoey & Miller, 2006).

2.4. Προγράμματα πρόληψης για παιδιά και εφήβους

Οι νεαροί καπνιστές φαίνεται ότι δε θεωρούν τους εαυτούς τους καπνιστές και έχουν, γενικά, την αίσθηση ότι μπορούν να σταματήσουν τη συνήθεια αυτή όποτε θελήσουν. Επιπλέον, αν και είναι κάπως παράδοξο, φαίνεται ότι η γνώση των κινδύνων που προκαλεί το κάπνισμα στην υγεία παίζει μικρό ρόλο στην απόφαση ενός παιδιού να καπνίσει. Ίσως επειδή μια παρόμοια γνώση επηρεάζει άτομα μεγαλύτερης ηλικίας και όχι τα παιδιά, τα οποία μπορεί και να μην καταλαβαίνουν τη σημασία των σχετικών ασθενειών που συνδέονται με τη συνήθεια του καπνίσματος (Department of Human Services & Department of Education, Training and Employment, 2000), όπως και τους μακροπρόθεσμους κινδύνους που φαίνονται στο νέο σαν πολύ μακρινές καταστάσεις. Αποτελέσματα μελετών δείχνουν, άλλωστε, ότι η παροχή γνώσεων έχει κάποια αξία όταν επικεντρώνεται όχι τόσο πολύ στις μακροπρόθεσμες επιδράσεις, αλλά σε άμεσες επιπτώσεις του καπνίσματος, όπως η ελάττωση της αντοχής, η αποκρουστική οσμή κ.ά., κι όταν αυτή συνδυάζεται με τον έλεγχο των ψυχοκοινωνικών παραγόντων που ευνοούν το κάπνισμα κατά την εφηβεία (Arkin, Roemhill, & Johnston, 1981. Ντάβου, 1992). Δεδομένων όλων αυτών,

το ερώτημα που προκύπτει είναι πώς θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε τις κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό προγραμμάτων αγωγής υγείας στον τομέα του καπνίσματος.

Μια ειδική επιτροπή στις Η.Π.Α. αφού εξέτασε τα στοιχεία πετυχημένων προγραμμάτων που εφαρμόζονται σε σχολεία (Glynn, 1989: 181-188), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα περισσότερα προγράμματα είχαν θετική επίδραση στο να καθυστερήσουν την έναρξη του καπνίσματος. Τρεις παράγοντες φαίνεται να είναι οι πιο σημαντικοί:

- i. οι πληροφορίες για τις βραχυπρόθεσμες επιδράσεις του καπνίσματος,
- ii. η "ενασχόληση" με τις κοινωνικές επιδράσεις (συνομήλικοι, γονείς, μέσα μαζικής ενημέρωσης και διαφήμιση), και
- iii. η εκπαίδευση σε δεξιότητες άρνησης. Ιδιαίτερα αποτελεσματικά ήταν τα παιχνίδια ρόλων και η εφαρμογή προτύπων έτσι ώστε να αναπτυχθούν αυτές οι δεξιότητες.

Το 1994 το Κέντρο Ελέγχου Λοιμώξεων των Ηνωμένων Πολιτειών (US Centers for Disease Control and Prevention) δημοσίευσε τον οδηγό σχολικών προγραμμάτων αγωγής υγείας σχετικά με την πρόληψη και τον εθισμό του καπνού (Guidelines for school health programs to prevent tobacco use and addiction) (Centers for Disease Control and Prevention, 1994a). Οι οδηγίες συνιστούν πως όλα τα σχολεία πρέπει να:

- 1 Να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν μια συγκεκριμένη πολιτική αναφορικά με τη χρήση καπνού.
- 2 Να διδάσκουν για τις βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες αρνητικές ψυχολογικές και κοινωνικές επιδράσεις του καπνίσματος, για τις κοινωνικές επιδράσεις, τη διαχείριση της πίεσης από συνομήλικους και δεξιότητες απόρριψης.
- 3 Να παρέχουν εκπαίδευση υπέρ της πρόληψης από το νηπιαγωγείο ως και την αποφοίτηση.
- 4 Να παρέχονται εκπαιδευτικά προγράμματα για τους εκπαιδευτικούς.

- 5 Να εμπλέκονται και οι γονείς στα σχολικά προγράμματα υπέρ της πρόληψης.
- 6 Να στηρίζει το σχολείο οποιαδήποτε προσπάθεια να κοπεί το κάπνισμα είτε αφορά μαθητή είτε όχι.
- 7 Και τέλος να αξιολογεί το σχολείο το εκάστοτε πρόγραμμα σε τακτικά χρονικά διαστήματα.

Οι οδηγίες παρείχαν και εκπαιδευτικές έννοιες (μεθόδους και προσεγγίσεις διδακτικής) για όλα τα επίπεδα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και αφορούσαν τρεις υποτομείς: γνώσεις, δεξιότητες, στάση-αντιμετώπιση-αντιλήψεις. Μια αξιολόγηση αυτών των οδηγιών στην πολιτεία του Όρεγκον, το 2001, έδειξε πως το παραπάνω πρόγραμμα – στο πλαίσιο ενός αντικαπνιστικού προγράμματος διεξαγόμενου από την ίδια την πολιτεία – μπορεί να συνεισφέρει θετικά στη μείωση του καπνίσματος όσον αφορά μαθητές της 8^{ης} τάξης. Επιπλέον παρατηρήθηκε μείωση του καπνίσματος σε σχολεία στα οποία η εφαρμογή του προγράμματος ήτανε υψηλότερου επιπέδου (Centers for Disease Control and Prevention, 2001).²⁴

Αναδιφώντας στα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι προκύπτει η ανάγκη μιας ευρύτερης αλλαγής της στάσης απέναντι στο θέμα της πρόληψης. Δεδομένης της νεαρής ηλικίας στην οποία αρχίζει η συνήθεια του καπνίσματος, είναι προφανές ότι οποιαδήποτε παρέμβαση πρωτογενούς πρόληψης θα πρέπει να προηγείται του όποιου καπνιστικού πειραματισμού – χωρίς αυτό να σημαίνει, βέβαια, ότι τα ενημερωτικά αντικαπνιστικά προγράμματα δεν θα πρέπει να επαναλαμβάνονται σε τακτά διαστήματα, ανταποκρινόμενα όμως πάντοτε στις ανάγκες των ατόμων στα

²⁴ Ένα άλλο πρόγραμμα που συμφωνεί με τα κριτήρια του Κέντρο Ελέγχου Λοιμώξεων των Ηνωμένων Πολιτειών διεξήχθη στο Κολοράντο (Cain, Dickinson, Fernald, Bublitz, Dickinson & West, 2006). Το πρόγραμμα, ονομαζόμενο Tar Wars, υποστηρίζεται από οικογενειακούς γιατρούς και θεωρείται, από τους λειτουργούς του, ότι έχει αποτελεσματικότητα όσον αφορά στην κατανόηση εκ μέρους των μαθητών των βραχυπρόθεσμων συνεπειών του καπνίσματος, των αληθειών που κρύβονται πίσω από τη διαφήμιση και από τα “πρέπει” των φίλων. Ωστόσο δεν παρέχει καθόλου στοιχεία που να σχετίζονται με βελτίωση όσον αφορά στην παρουσία του καπνίσματος στα σχολεία εφαρμογής της παραπάνω δράσης.

οποία απευθυνόμαστε (Maloney, & Vickery, 1998). Επιπλέον, επειδή η απαγόρευση, συχνά και η προειδοποίηση κυρίως όταν λαμβάνει χώρα στο σχολικό περιβάλλον, ηχεί στους νέους ως αφορμή για να εκδηλώσουν μια αντιδραστική συμπεριφορά,²⁵ ενώ και οι διαλέξεις είναι βαρετές επειδή μοιάζουν με κηρύγματα (Pentz, Brannon, Charlin, Barrett, MacKinnon. & Flay, 1989), αυτό που χρειάζεται είναι η ενεργός εμπλοκή των μαθητών στο σχεδιασμό των παρεμβατικών προγραμμάτων, η προσφυγή σε προσεγγίσεις που ενισχύουν την κοινωνική διάσταση του θέματος και εστιάζουν στην προβολή των άμεσων αρνητικών επιδράσεων. Η εκπαίδευση των δασκάλων σχετικά με τις θεωρίες και τις μεθόδους που απαιτούνται είναι βασικής σημασίας (Glynn, 1989), όπως επίσης και η εμπλοκή των γονέων, ιδιαίτερα στην περίπτωση που απευθυνόμαστε σε μικρές ηλικίες (Charlton, 1996).

2.5. Το πρόγραμμά μας

Δεδομένων των μεγάλων κινδύνων που διατρέχει η υγεία όλων, και ιδιαίτερα των νέων, από το συστηματικό κάπνισμα, το σχολείο θα πρέπει να παρέμβει στην προσπάθεια πρόληψης του καπνίσματος, εφαρμόζοντας προγράμματα αντικαπνιστικής εκπαίδευσης από τις τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου, όπου φαίνεται να αρχίζει ο πειραματισμός. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να αναφέρονται στις άμεσες επιπτώσεις του καπνίσματος τόσο στην υγεία όσο και στην εικόνα του ατόμου και όχι στις μακροχρόνιες επιπτώσεις η γνώση, των οποίων δε φαίνεται να επηρεάζει την καπνιστική συμπεριφορά των εφήβων. Η παρέμβαση σε μικρή ηλικία, όταν ακόμα δεν έχουν διαμορφωθεί συνήθειες και τρόπος ζωής, πιστεύουμε ότι θα φέρει θετικά αποτελέσματα και θα μειώσει τον αριθμό των εφήβων καπνιστών.

²⁵ Σύμφωνα με τους Downie & Fyfe (1990), η επιμόρφωση των παιδιών σε θέματα που σχετίζονται με το κάπνισμα και τις απαγορευμένες ουσίες έχει συχνά ως αποτέλεσμα τον πειραματισμό με αυτές.

Για όλους τους παραπάνω λόγους σχεδιάσαμε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά 11-12 χρονών με στόχο την κοινωνικοποίησή τους μέσα από μια διαδικασία μάθησης προσαρμοσμένη στην ηλικία τους. Οι τεχνικές που χρησιμοποιήσαμε για να επιτευχθούν οι στόχοι μας, είναι:

- A. Παθητικές Μέθοδοι** (στις οποίες ο μαθητής/ρια είναι περισσότερο ακροατής/ρια): η προβολή *slides* και *video*, οι αφίσες, τα φυλλάδια, οι διαλέξεις.
- B. Μέθοδοι Ενεργητικής Μάθησης** (ο μαθητής ή η μαθήτρια παίρνει μέρος ενεργά) ο νοητικός καταιγισμός (*brainstorming*), η ανάλυση περιεχομένου, το γράψιμο ενός δοκιμίου ή ιστορίας, το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση, κ.ά.
- Γ. Βιωματικές Μέθοδοι (προσεγγίσεις συναισθηματικού τύπου)** τα παιχνίδια ρόλων, προσομοιώσεις, κ.ά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Αθανασίου, Κ. (2007). *Αγωγή Υγείας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- [2] Peters, M. & Morgan, L. (2002). The pharmacotherapy of smoking cessation. *MJA*, 176, 486-490.
- [3] United States Department of Health and Human Services (1984). The health consequences of smoking: Chronic obstructive lung disease: A report of the Surgeon General. *Public Health Service, Office on Smoking and Health*. Maryland: Rockville.
- [4] United States Department of Health and Human Services (1983). The health consequences of smoking: Cardiovascular disease: A report of the Surgeon General. *Public Health Service, Office on Smoking and Health*, Maryland: Rockville.
- [5] Holman, C. D. J., et al (1988). *The quantification of drug caused morbidity and mortality in Australia*. *Journal of School Health*, 59, 181-188.
- [6] Goddard, E. & Ikin, C. (1987). *Smoking Among Secondary Schoolchildren in 1986*. London: OPCS, HMSO.
- [7] Charlton, A. (1996). Children and smoking: the family circle. *British Medical Bulletin*, 52, 90-107.
- [8] Ντάβου, Μ., Περσική, Μ. & Μεγαλοικονόμου, Θ. (1991). Συνήθειες, γνώσεις και στάση εφήβων απέναντι στο κάπνισμα. Ψυχοκοινωνικοί παράγοντες. *Ιατρική*, 59 (5), 472-481.
- [9] Ντάβου, Μ. (1992). *Το κάπνισμα στην εφηβεία*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- [10] Μιτσικάρη Π., Ταξίδης Χ., Τσιπούρας Σ., Ψυχλούδης Κ., (2002, Φεβρ.). Οι βάσεις πάνω στις οποίες θεμελιώνεται και αναπτύσσεται η σχέση του ατόμου με το κάπνισμα. *Καταναλωτικά Βήματα*. Διαθέσιμο στο: http://kepka.org/index.php?option=com_content&task=view&id=296&Itemid=52
- [11] Piperakis, S.M., Garagouni-Areou, F., Argyrakouli, E., Piperakis, A.S., Iakovidou-Kritsi, Z. & Triga, A. (2008). A survey on smoking habits and attitudes among adolescents in Greece. *International Journal of Medical Health*, 20, 63-71.

- [12] Κοκκέβη Α., Φωτίου Α., Κίτσος Γ. (2009). *Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από εφήβους μαθητές: νεότερα στοιχεία από την έρευνα ESPAD στην Ελλάδα και σε άλλες 34 χώρες*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- [13] Hoey, M. and Miller, C. (2006). *Smoking among South Australian Secondary Students - Results from the 2005ASSAD Survey*. Adelaide: Tobacco Control Research and Evaluation Program.
- [14] Department of Human Services & Department of Education, Training and Employment (2000). *Health promoting schools: Supportive environments for learning and health*. Adelaide: Health Promotion SA.
- [15] Arkin, R.M., Roemhill, H.F. & Johnston, C.A. (1981, Nov.). The Minnesota smoking prevention program. *J. of School Health*, 611-616.
- [16] Glynn, T. (1989, May). Essential elements of school-based smoking prevention programs: research results, *Journal of School Health*, 59(5), 181-188.
- [17] Centers for Disease Control and Prevention (1994a). *Preventing tobacco use among young people: A report of the surgeon general*. Washington, DC: US Government Printing Office. Available at: <http://www.cdc.gov/mmwr/PDF/rr/rr4304.pdf>.
- [18] Centers for Disease Control and Prevention (2001). Effectiveness of school-based programs as a component of a state wide tobacco control initiative - Oregon, 1999-2000. *Morbidity-Mortality Weekly Report*, 50, 663-666.
- [19] Cain, D.J., Dickinson, W.P., Fernald, D., Bublitz, C., Dickinson, L.M. & West, D. (2006). Family physicians and youth tobacco-free education: outcomes of the Colorado tar wars program. *American Board Fain Medicine* , 19, 579-589.
- [20] Pentz, M.A. et al. (1989). The Power of Policy: The Relationship of Smoking Policy to Adolescent Smoking. *American Journal of Public Health*, 79(7), 857-862.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3⁰

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση σύγχρονου εκπαιδευτικού υλικού για την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού ικανού να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ώστε να αποκτήσουν τα παιδιά ένα υπόστρωμα κριτικής ικανότητας, που θα επιτρέψει την μεταβολή της στάσης τους απέναντι στο κάπνισμα συνιστά το θέμα της παρούσας ερευνητικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, ως σκοπό της έρευνας θέσαμε: Να διαπιστωθεί

- Αν η εκπαίδευση στον κριτικό γραμματισμό συντελεί στην ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι σε ποικίλους τύπους κειμένων
- αν μεταβάλλονται οι στάσεις των παιδιών με τη χρήση στοχευμένου εκπαιδευτικού υλικού,
- αν υπάρχει απόκλιση στη στάση τους ανάλογα με το φύλο,
- αν αναπτύχθηκε κριτική στάση απέναντι στα μηνύματα καπνιστικών προϊόντων με τα οποία έρχονται σε επαφή

Στο πλαίσιο της ερευνητικής αυτής εργασίας ακολουθήθηκε η ημι-πειραματική (με οιονεί πείραμα) μέθοδος με στοιχεία έρευνας-δράσης.²⁶ Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας τέθηκε ως υπόθεση ότι το νέο εκπαιδευτικό υλικό θα βελτιώσει τις γνώσεις των παιδιών στο συγκεκριμένο αντικείμενο (κριτική

²⁶ Σύμφωνα με τους Cook & Campbell (1979), ο ημι-πειραματικός σχεδιασμός αναφέρεται σε πειράματα με χειρισμούς μεταβλητών και μετρήσεις, αλλά χωρίς τη χρήση τυχαίου ορισμού των υποκειμένων στις πειραματικές συνθήκες που συγκρίνονται. Επιπλέον, χρησιμοποιήσαμε στοιχεία της έρευνας δράσης υπό την έννοια ότι οι ίδιες αναγνωρίσαμε ένα πρόβλημα, σχεδιάσαμε και εφαρμόσαμε μια παρέμβαση και, τέλος, αξιολογήσαμε το αποτέλεσμα μέσα στην τάξη με σκοπό να βρούμε συγκεκριμένες λύσεις και καλύτερους τρόπους διδασκαλίας για καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα.

προσέγγιση κειμένων) και τη στάση τους απέναντι το κάπνισμα. Ως ανεξάρτητη μεταβλητή θέσαμε τη μέθοδο διδασκαλίας (ομαδοσυνεργατική, εκπαιδευτική χρήση Τ.Π.Ε. βασισμένη στην αναζήτηση μέσω του Διαδικτύου) και ως εξαρτημένες μεταβλητές: α) την αλλαγή των αρχικών ιδεών των μαθητών απέναντι στο περιεχόμενο κειμένων και β) την επακόλουθη τροποποίηση της στάσης τους απέναντι στο κάπνισμα.

Σχεδιάσαμε ένα ερωτηματολόγιο για να ανιχνεύσουμε τις ιδέες των μαθητών όσον αφορά το κάπνισμα και το ρόλο των διαφημίσεων. Το ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν μαθητές της ΣΤ' Τάξης Δημοτικού και με βάση τα δεδομένα του δημιουργήσαμε εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο, μετά από την πραγματοποίηση προκαταρκτικής έρευνας-πilotου (μικρής κλίμακας) που μας οδήγησε σε έγκαιρες διορθωτικές παρεμβάσεις, εφαρμόσαμε στο πλαίσιο ενός παρεμβατικού προγράμματος που διήρκεσε τέσσερις εβδομάδες.

Για να είναι δυνατή η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της μεθόδου επιλέχθηκε η εφαρμογή εργαλείων συλλογής δεδομένων σε 2 χρονικές στιγμές: πριν (pre) και μετά (post) από την εφαρμογή της παρέμβασης στην ομάδα παρέμβασης (ΠΟ), καθώς και παράλληλη εφαρμογή ενός από τα παραπάνω εργαλεία σε αντίστοιχη ομάδα στην οποία δεν εφαρμόστηκε παρέμβαση, στην ομάδα ελέγχου (ΟΕ). Σε κοινή αρχική χρονική στιγμή χρησιμοποιήθηκε το αρχικό εργαλείο αξιολόγησης στάσεων και απόψεων όσον αφορά το κάπνισμα, την αναπνοή και το ρόλο των διαφημίσεων και στις δύο ομάδες (ΠΟ και ΟΕ). Πιο συγκεκριμένα, δόθηκε ερωτηματολόγιο αφενός για να διερευνηθούν οι εναλλακτικές ιδέες των παιδιών αλλά και να γίνει μια πρώτη διαγνωστική αξιολόγηση του επιπέδου γνώσεων, αλλά και γενικότερων αντιλήψεων των παιδιών. Ακολούθησε η παρέμβαση με εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου στην ΠΟ. Η παρέμβαση είχε διάρκεια 4 εβδομάδων. Στην πρώτη διδακτική παρέμβαση εφαρμόστηκε ένα σχέδιο διδασκαλίας στο πλαίσιο του οποίου ασχοληθήκαμε, στηριζόμενες στις Τ.Π.Ε., με το αναπνευστικό σύστημα και τους κινδύνους που ελλοχεύουν πίσω από τη συστηματική χρήση καπνού. Η δεύτερη διδακτική παρέμβαση ήταν αφιερωμένη στην κριτική διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους διαφημίσεις τσιγάρων και τηλεοπτικές εικόνες επηρεάζουν τα πιστεύω μας, τις αποφάσεις και τη

συμπεριφορά μας, δημιουργώντας ελκυστικές και αδιαπραγμάτευτες εικόνες καπνίσματος. Στην τέταρτη παρέμβαση στραφήκαμε στην χρήση από τους μαθητές κόμικς με τη βοήθεια των ΤΠΕ, ώστε να δημιουργήσουν πολυμεσικό εκπαιδευτικό υλικό με στόχο την ανάπτυξη στρατηγικών ανάγνωσης και κατανόησης και δεξιοτήτων νέου τύπου γραμματισμού για να το θέσουμε διαφορετικά, θέλαμε να συνδυάσουμε την ανάγκη για ψηφιακό γραμματισμό με την καλλιέργεια νέων σημειωτικών τρόπων η διαπλοκή των οποίων δημιουργεί πολυτροπικά κείμενα, δεδομένου ότι οι προσλαμβάνουσες των μαθητών είναι στην κοινωνική πραγματικότητα πολυτροπικές (Χοντολίδου, 1999).

Τέλος, μετά από τη λήξη της περιόδου παρέμβασης χρησιμοποιήθηκε το τελικό εργαλείο αξιολόγησης στάσεων και συμπεριφορών στο γνωστικό αντικείμενο παρέμβασης (τελικό ερωτηματολόγιο) και στις δύο ομάδες (ΠΟ και ΟΕ). Ταυτόχρονα οι μαθητές και οι μαθήτριες της ΠΟ συμπλήρωσαν ένα επιπλέον ερωτηματολόγιο στάσεων και απόψεων για την παρέμβαση. Η διαδικασία συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων διήρκεσε μια διδακτική ώρα. Έγινε συγκριτική ανάλυση με τα αρχικά ερωτηματολόγια καθώς και με τα ερωτηματολόγια που αντιστοίχως είχαν συμπληρώσει οι μαθητές και οι μαθήτριες της ομάδας ελέγχου ώστε να «φανεί» ο βαθμός συσχέτισης.

Για τη συνολική αξιολόγηση της διδασκαλίας επιλέχθηκαν να μελετηθούν οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια του προγράμματος σε συνδυασμό με τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια των επιμέρους διδακτικών παρεμβάσεων, αλλά και με τις απαντήσεις των παιδιών της πειραματικής ομάδας στις ερωτήσεις των φυλλαδίων εργασίας που παρουσιάζουν ερευνητικό ενδιαφέρον και επιτρέπουν τη μελέτη της εξέλιξης των αντιλήψεων όσον αφορά τις έννοιες που έγιναν αντικείμενο προσέγγισης. Ένα άλλο είδος αξιολόγησης επιτεύχθηκε από τα ίδια τα παιδιά, καθώς στο τέλος του φύλλου εργασίας υπήρχαν ανακεφαλαιωτικές εργασίες για να αυτοαξιολογηθούν σχετικά με το τι έμαθαν αλλά και στο τελικό ερωτηματολόγιο υπήρχαν σχετικές ερωτήσεις για την αξιολόγηση του όλου προγράμματος.

Ο αξιολογητικός ρόλος, αν ασκηθεί κατάλληλα, είναι δυνατόν να δώσει πληροφορίες όχι μόνο για την ποιότητα της διδασκαλίας, αλλά και την ίδια την εμπειρία των μαθητών (Κόκκοτας, 2004 : 360). Στην περίπτωση αυτή απαραίτητη

ήταν η βοήθεια του συναδέλφου, υπευθύνου δασκάλου της τάξης. Συνομιλούσαμε με τους μαθητές, καθώς προχωρούσαν οι δραστηριότητες, και έτσι μπορέσαμε και αποκτήσαμε σπουδαία ανατροφοδότηση για το τι γίνεται στην τάξη καθώς είχαμε τη δυνατότητα να καταγράφουμε την αλληλεπίδραση των μαθητών μεταξύ τους στο πλαίσιο της ομάδας και της διαχείρισης του υλικού μέσα από τον υπολογιστή. Θα πρέπει να τονιστεί, πάντως, ότι η δυνατότητα να εξάγουμε ακριβή συμπεράσματα ήταν περιορισμένη, καθώς η μακρόχρονη έκθεση των μαθητών σε παρόμοιες δραστηριότητες είναι απαραίτητη για να εκφραστούμε με σιγουριά για την αποτελεσματικότητά του.

Στις σελίδες που ακολουθούν θα αναφερθούμε με περισσότερες λεπτομέρειες σε συγκεκριμένες συνιστώσες του μεθοδολογικού εγχειρήματος και της ερευνητικής διαδικασίας.

3.1. Χρόνος εφαρμογής έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα Φεβρουαρίου – Μαρτίου 2010. Εφαρμόσαμε σε πιλοτικό επίπεδο τμηματικά και σε προαιρετικά προγράμματα κάποιες διδακτικές παρεμβάσεις στη διάρκεια των σχολικών ετών (2007–2008 και 2008–2009), με τη συνεργασία των καθηγητών του Μ.Π.Σ. του Π.Τ.Δ.Ε. και συγκεκριμένα στην ΣΤ' τάξη Ιδιωτικού Δημοτικού Σχολείου της Λάρισας, και στην ΣΤ' τάξη κεντρικού Δημοτικού Σχολείου της Λάρισας. Τέλος, στη διάρκεια του σχολικού έτους 2009-2010, στο πλαίσιο της παρούσας μεταπτυχιακής έρευνας, έγιναν για 5 εβδομάδες διδακτικές παρεμβάσεις διάρκειας δύο ωρών (κάθε Παρασκευή στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης) στην ΣΤ' τάξη ενός συνοικιακού Δημόσιου Δημοτικού Σχολείου της Λάρισας. Μεθοδολογικά, η διδακτική μας

πρόταση περιλάμβανε τέσσερις μικρής χρονικής διάρκειας (2-3 διδακτικές ώρες) διδακτικές παρεμβάσεις.

3.2. Επιλογή δείγματος

Ο πληθυσμός-στόχος της παρούσας έρευνας αποτελείται από τους μαθητές και τις μαθήτριες μιας τυπικής ΣΤ' τάξης ενός Δημοτικού σχολείου.

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 36 άτομα. Από αυτά το 50% ήταν μαθητές και μαθήτριες της Πειραματικής Ομάδας (ΠΟ) και το 50% μαθητές και μαθήτριες της Ομάδας Ελέγχου (ΟΕ). Το 44,4% ήταν αγόρια και το 56% κορίτσια. Η κατανομή των μαθητών και των μαθητριών ανά φύλο και τάξη που απάντησαν στο αρχικό και το τελικό ερωτηματολόγιο (χρονική στιγμή) ήταν:

τάξη * φύλο * χρονική στιγμή Crosstabulation

Count

χρονική στιγμή			φύλο		Total
			αγόρι	κορίτσι	αγόρι
pre	τάξη	Π.Ο.	8	10	18
		Ο.Ε.	8	10	18
	Total		16	20	36
post	τάξη	Π.Ο.	10	9	19
		Ο.Ε.	8	9	17
	Total		18	18	36

Την ΠΟ την αποτέλεσαν 19 μαθητές και μαθήτριες της ΣΤ' τάξης Δημοτικού σχολείου της Λάρισας. Η πειραματική ομάδα ήταν το ΣΤ' 3, που αποτελείτο από 19 παιδιά (9 μαθητές και 10 μαθήτριες), και η διδασκαλία του μαθήματος έγινε στην τάξη ομαδοσυνεργατικά με τη βοήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή. Αντίστοιχα, την ΟΕ την αποτέλεσαν 18 μαθητές και μαθήτριες της ΣΤ' τάξης Δημοτικού σχολείου της Λάρισας. Η ομάδα ελέγχου ήταν το ΣΤ' 2, που αποτελείτο από 18 παιδιά (8 μαθητές και 10 μαθήτριες) και η διδασκαλία έγινε στην κανονική τους αίθουσα με την παραδοσιακή μορφή, χωρίς την χρήση της τεχνολογίας και χωρίς ομαδική εργασία.

Το σχολείο είναι δημόσιο και βρίσκεται σε μία συνοικία της πόλης που κατοικείται από ανθρώπους της εργατικής και μεσαίας τάξης καθώς και από μετανάστες από βαλκανικές χώρες (κυρίως από την Αλβανία). Οι τάξεις, από όπου προήλθαν οι μαθητές και οι μαθήτριες του δείγματος, ήταν τάξεις του ίδιου σχολείου, ώστε το κοινωνικοοικονομικό και πολιτιστικό προφίλ των παιδιών να είναι περίπου όμοιο.²⁷ Τα παιδιά είναι απόλυτα εξισωμένα κατά ζεύγη (νοημοσύνη, φύλο, επίπεδο γνώσεων ηλεκτρονικού υπολογιστή, μορφωτικό-οικονομικό επίπεδο).²⁸

3.3. Δομή Ερωτηματολογίου

Για τη σύνταξη του ερωτηματολογίου (δες Παράρτημα) βασιστήκαμε σε ανάλογα ερωτηματολόγια εκπαιδευτικών προγραμμάτων «Smoke Screeners Program» της «Monograph 19: The Role of the Media in Promoting and Reducing Tobacco Use» και «Smoke-free education and child care», που χρησιμοποιούνται για

²⁷ Για την επιλογή των τάξεων απορρίφθηκαν οι τάξεις ένταξης και τα ειδικά σχολεία ώστε το πείραμα να υλοποιηθεί σε μια όσο το δυνατόν περισσότερο τυπική τάξη Δημοτικού σχολείου. Επίσης η τελική επιλογή των τάξεων και των σχολείων έγινε μετά από αποδοχή σχετικού αιτήματος από τους διευθυντές των σχολικών μονάδων.

²⁸ Η εξίσωση κατά ζεύγη του δείγματος είναι απαραίτητη για την ελαχιστοποίηση της επίδρασης των τρίτων μεταβλητών.

την αντικαπνιστική εκπαίδευση σε Ευρώπη, Αμερική και Αυστραλία.²⁹ Σε ανάλογο με αυτά μήκος κύματος, θέσαμε στο επίκεντρο δύο βασικούς άξονες, οι οποίοι στη συνέχεια αποτέλεσαν τη βάση για τη συγκρότηση επιμέρους αξόνων. Πιο συγκεκριμένα :

Ο 1^{ος} άξονας αφορά τη **στάση των παιδιών απέναντι στις επιπτώσεις του καπνίσματος στην υγεία και τις κοινωνικές συμβάσεις** και περιλαμβάνει επιμέρους ερωτήσεις που αφορούν :

α) στην **υγεία**:

- 1α) επικινδυνότητα,
- 1ε) υγιεινή συνήθεια,
- 2) καταστροφή υγείας,
- 2β) πρόκληση ασθενειών (ποιες),
- 3) αποτίμηση του όρου «παθητικός καπνιστής»,
- 4α) η άποψη ότι το κάπνισμα βλάπτει,

β) στην **κοινωνική απήχηση**:

- 1β) ελκυστικότητα της συνήθειας,
- 1δ) πεποίθηση ότι είναι έξυπνη κίνηση,
- 4β) εντύπωση ότι είσαι άνετος και άρα αποδεκτός και δημοφιλής από τους φίλους (Piko, 2001),
- 4γ) αποδοχή από τους συνομήλικους όταν υπάρξει ταύτιση με το πρότυπο του σκληρού, ανθεκτικού και χειραφετημένου ατόμου και, κατά συνέπεια ,
- 4δ) «δεν είναι πρόβλημα και μπορώ να το σταματήσω όποτε θελήσω».

²⁹ Αναφερόμαστε στα : «Smoke Screeners Program», «Monograph 19: The Role of the Media in Promoting and Reducing Tobacco Use» και «Smoke-free education and child care» που είναι διαθέσιμα στις ηλ. διευθύνσεις: <http://www.fablevision.com/smokescreeners/>, http://cancercontrol.cancer.gov/tcrb/monographs/19/m19_complete.pdf http://oxygen.org.au/downloads/resources_for_schools/SmokeFreeSchools_curric.pdf

Ο 2^{ος} άξονας λαμβάνει υπόψη του την **ιδιαίτερη στάση του μαθητή και της μαθήτριας απέναντι στο κάπνισμα, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ενημέρωσης**. Περιλαμβάνει επιμέρους ερωτήσεις που αφορούν:

α) την αυτοεικόνα που διαμορφώνεται μέσα από τα προβαλλόμενα πρότυπα από τη διαφήμιση και τις ταινίες :

- 1β) ταύτιση με τους αστέρες του κινηματογράφου,
- 2) επιρροή από διαφημίσεις στην αγορά προϊόντων,
- 3) επιρροή από επιμέρους συστατικά στοιχεία της διαφήμισης (ιδέα, εικόνα, λόγος, μουσική),
- 5) ιδιαίτερη προσοχή σε σχετικές με το κάπνισμα διαφημίσεις και

β) την κατανόηση από τα παιδιά της στρατηγικής της πειθούς και του κρυμμένου μηνύματος των εικόνων γύρω τους:

- 1α) για την ελκυστικότητα των σχετικών διαφημίσεων,
- 4) για τον εντοπισμό εικόνων καπνιστών σε δήθεν αθώα περιβάλλοντα (π.χ. κόμικς, παιδικά βιβλία),
- 5) για τον εντοπισμό των σχετικών διαφημίσεων σε όλα τα μέσα,
- 6) για την υποβολή μέσα από οικείες τηλεοπτικές ταινίες και σειρές στερεοτύπων αλλά και
- 7) ηθοποιών που λειτουργούν ως πρότυπα που επηρεάζουν τη συμπεριφορά, γνώμη, τα πιστεύω και τις αξίες των νέων.

Τέλος στην ομάδα αυτή ερωτήσεων εντάσσονται και οι ερωτήσεις 8 και 9 με τις οποίες ζητείται τόσο η ποιοτική (με ποιον τρόπο διαφημίζονται) όσο και η ποσοτική ανάλυση (πόσες συναντάς κάθε μέρα στο δρόμο) από τα παιδιά του συνολικού διαφημιστικού μηνύματος στο οποίο υποβάλλονται καθημερινά.

Ένα μεθοδολογικό πρόβλημα όσον αφορά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου, αποτέλεσε ο καθορισμός των όρων στάση και συμπεριφορά.

Οι ερευνητές στην προσπάθειά τους να δημιουργήσουν πλήρη μοντέλα συσχετίσεων μεταξύ της στάσης και της συμπεριφοράς έχουν συμπεριλάβει ποικίλα ατομικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που τις επηρεάζουν. Σύμφωνα με τη

Θεωρία της Αιτιολογημένης Δράσης (Theory of Reasoned Action — TRA), οι πεποιθήσεις σχετικά με ένα αντικείμενο ή μια συνήθεια οδηγούν στη δημιουργία μιας στάσης απέναντι σε αυτό. Η στάση αυτή οδηγεί σε προθέσεις συμπεριφοράς σχετικά με το αντικείμενο ή τη συνήθεια. Οι προθέσεις συμπεριφοράς έχουν, με τη σειρά τους, επιπτώσεις στις πραγματικές συμπεριφορές ως προς το αντικείμενο ή τη συνήθεια. Οι συμπεριφορές απέναντι στο αντικείμενο ή τη συνήθεια προκαλούν αναθεώρηση των αρχικών πεποιθήσεων. Δημιουργείται, λοιπόν, ένα δίκτυο ανατροφοδότησης στο οποίο συμπεριφορικές εμπειρίες μπορούν να τροποποιήσουν τις πεποιθήσεις σχετικά με το αντικείμενο ή τη συνήθεια (Ajzen & Fishbein, 1980). Αν τα δεδομένα της θεωρίας εφαρμοστούν στο κάπνισμα, μπορούμε να πούμε ότι η στάση των μαθητών απέναντι στην καπνιστική συνήθεια έχει επιπτώσεις στις πραγματικές προθέσεις συμπεριφοράς των παιδιών (μελλοντικές διαθέσεις), οι οποίες με τη σειρά τους έχουν επιπτώσεις στην πραγματική χρήση τσιγάρου (εμπειρία).

Ειδικότερα, σύμφωνα με τη Θεωρία της Αιτιολογημένης Δράσης, η στάση ενός ατόμου απέναντι σε μια δεδομένη συμπεριφορά είναι συνάρτηση δύο επί μέρους συνιστωσών-στάσεων: (α) μιας προσωπικής συνιστώσας που έχει να κάνει με την στάση (θετική ή αρνητική αξιολόγηση) απέναντι στην ίδια την δράση (κάπνισμα) και (β) μιας συνιστώσας που απεικονίζει κοινωνικές νόρμες που επηρεάζουν την πιθανότητα εμφάνισης της συμπεριφοράς αυτής (υποκειμενικοί κανόνες).³⁰ Βασιζόμενοι στην θεωρία, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι το εάν ένας μαθητής ή μια μαθήτρια αποδομεί μέσα του ή όχι τη συνήθεια του καπνίσματος με όσα θετικά (μοντέρνος/α, άνετος/η, δημοφιλής) ή αρνητικά (επιπτώσεις μακροπρόθεσμες ή βραχυπρόθεσμες στο σώμα) νομίζουν ότι έχει η εικόνα του καπνιστή, αυτό συνιστά μια συνάρτηση της στάσης του. Η στάση αυτή συγκροτείται από πεποιθήσεις όπως «Το κάπνισμα είναι ευχάριστο, ελκυστικό ή Δεν είναι πρόβλημα, μπορώ να το κόψω όποτε θελήσω» (θετικά αξιολογημένη), «Το κάπνισμα καταστρέφει την υγεία μας» (αρνητικά αξιολογημένη). Οι πεποιθήσεις

³⁰ Ένας υποκειμενικός κανόνας είναι ο τρόπος με τον οποίο ένα πρόσωπο αντιλαμβάνεται τις κοινωνικές πιέσεις που ασκούνται σε αυτό, για την εκτέλεση ή μη της εν λόγω συμπεριφοράς.

αυτές αλληλεπιδρούν με το τι επιθυμούν να κάνει, ή να μην κάνει αναπτύσσοντας αντιστάσεις, ο μαθητής κάποια σημαντικά γι' αυτόν πρόσωπα και με το κίνητρο του μαθητή να κάνει αυτό που εκείνα επιθυμούν. Ο συνδυασμός τους παράγει την πρόθεση να μάθει την εφαρμογή, η οποία οδηγεί στη δράση.

Οι Ajzen & Fishbein (1980) σημειώνουν ότι όταν το κριτήριο που χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό της στάσης περιλαμβάνει παρατηρήσεις ανομοιογενών συμπεριφορών απέναντι σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο (στόχο της συμπεριφοράς), αυτό που καταλήγει να προσδιορίζεται είναι το αντικείμενο-στόχος και ότι η μέτρηση που προκύπτει ονομάζεται κριτήριο πολλαπλών πράξεων (multiple act criterion). Σε ένα παρόμοιο πλαίσιο, η γενική στάση των παιδιών απέναντι στο κάπνισμα μπορεί να προσδιοριστεί μέσα από ένα γενικό ερωτηματολόγιο που μελετά συμπεριφορές οι οποίες έχουν κοινό αντικείμενο-στόχο (στην προκειμένη περίπτωση χωρίς να καταφύγουμε απαραίτητα σε μελέτη συγκεκριμένων διακριτών συμπεριφορών). Στοιχεία από την πρακτική αυτή χρησιμοποιήθηκαν και στο ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας, επειδή τόσο το μικρό δείγμα όσο και το είδος της έρευνας έδρασαν περιοριστικά.

3.4. Μεθοδολογία και δομή της διδακτικής παρέμβασης

Κύριος στόχος της Διδακτικής Παρέμβασης ήταν να υιοθετήσουν οι μαθητές κριτική στάση απέναντι σε κάθε πολυτροπικό κείμενο που υπάρχει στο περιβάλλον γύρω τους, έτσι ώστε να αναπτύξουν κριτική σκέψη για να «διαβάζουν πίσω από τις γραμμές» (Ανδρουλάκης, 1998). Ως επιμέρους στόχους θέσαμε :

- να μπορούν να κρίνουν τη σημαντικότητα πληροφοριών που έχουν στη διάθεσή τους
- να καταστούν ικανοί να οικοδομούν νοήματα αναπτύσσοντας γλωσσικές και ψυχο-κινητικές δεξιότητες

- να αλλάξουν τις αντιλήψεις τους και τις στάσεις τους απέναντι στο κάπνισμα υιοθετώντας συνήθειες που θα τους παρέχουν υψηλότερη ποιότητα ζωής στο μέλλον ως ενήλικες
- να αναλάβουν δράση με παραγωγή και δημοσιοποίηση σχετικών με το θέμα μας κειμένων ή μηνυμάτων
- να μάθουν να εργάζονται ομαδικά.

Την πειραματική ομάδα αποτέλεσαν οι μαθητές και οι μαθήτριες του 3ου τμήματος της ΣΤ' τάξης ενός Δημόσιου Δημοτικού Σχολείου Λάρισας. Τα μαθήματα πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση υπολογιστών, με τη μορφή ομαδικής εργασίας και στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου. Έγινε προσπάθεια να δημιουργηθούν ετερογενείς ομάδες όσον αφορά το φύλο, την απόδοση και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (Cohen, Manion & Morrison, 1996. 2008 Stavridou, 2000). Πριν ξεκινήσει το πρόγραμμα, οργανώθηκε μια συζήτηση στην τάξη των παιδιών στο πλαίσιο της οποίας παρουσιάστηκε η μέθοδος, οι κανόνες, οι ρόλοι, οι υποχρεώσεις και ορισμένες βασικές αρχές διδασκαλίας και μάθησης. Έχοντας συνείδηση του γεγονότος ότι το να τοποθετήσει κανείς τους μαθητές σε ομάδες και να τους ζητήσει να δουλέψουν μαζί δεν προωθεί απαραίτητα τη συνεργασία και τη μάθηση (Gillies & Ashman, 2003), προσπαθήσαμε να δομήσουμε τις ομάδες έτσι ώστε οι μαθητές να συνδεθούν κατά τέτοιο τρόπο που κανένας να μην μπορεί να επιτύχει κάτι αν δεν επιτύχουν όλοι.

Τελικά, τα παιδιά χωρίστηκαν σε πέντε ομάδες και ανέλαβαν ρόλους (συντονιστής, γραμματέας, εισηγητής). Προσδιορίστηκαν οι ενέργειες για την ολοκλήρωση της κοινής εργασίας και αποφάσισαν να χαρίσουν στην ομάδα τους το δικό της ιδιαίτερο όνομα. Έτσι είχαμε τις εξής ομάδες: 1^η ομάδα οι «ΕΞΥΠΝΟΥΛΗΔΕΣ» (Θοδωρής Κ., Αγνίτα Π., Μαρία Τ., Δημήτρης Ρ.), 2^η ομάδα τα «ΒΥΣΣΙΝΙ ΑΛΟΓΑ» (Αλεξ Τ., Αγορίτσα Τ., Βασίλης Κ., Νίκος Γ.), 3^η τα «ΣΑΪΝΙΑ», (Ηλίας Μ., Φαίη Σ., Γιώργος Γ.), 4^η τα «ΟΜΟΡΦΟΠΑΙΔΑ» (Γιώργος Ρ., Αδάμος Τ., Ευαγγελία Λ., Σταυρούλα Σ.), 5^η οι «ΕΞΥΠΝΑΚΗΔΕΣ» (Αντώνης Π., Νίκος Γ., Ειρήνη Τ., Ματίνα Τ.).

Επισημαίνοντας ότι αυτή η πρόταση δεν αποτελεί παρά μια εναλλακτική και μόνο δυνατότητα για τη διδασκαλία του κριτικού γραμματισμού στο Δημοτικό Σχολείο, να διευκρινίσουμε ότι ο σχεδιασμός και η οργάνωση του νέου αυτού μαθησιακού περιβάλλοντος στηρίχτηκε στις αρχές του κοινωνικού εποικοδομητισμού (Duit & Teagust, 1998) και της συνεργατικής μάθησης (Σταυρίδου, 2000). Για την επίτευξη αυτών των στόχων τροποποιήθηκαν κατάλληλα τόσο οι συντελεστές της διδασκαλίας-μάθησης (οι μαθητές ενεργοί παράγοντες οικοδόμησης της γνώσης με ομαδική εργασία και οι εκπαιδευτικοί εμπνευστές, σχεδιαστές των δραστηριοτήτων και καθοδηγητές, βοηθοί των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία), όσο και ολόκληρη η διδακτική διαδικασία, αφού μεταφερθήκαμε στην αίθουσα υπολογιστών. Εκεί οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν το δίκτυο υπολογιστών του για επεξεργασία μηνυμάτων, παραγωγή κειμένων, άντληση πληροφοριών, δημιουργία παρουσιάσεων, δημιουργία μηνυμάτων, δημοσιοποίηση και επικοινωνία. Ειδικότερα, στην καρδιά του σχεδιασμού μας βρίσκεται το ενδιαφέρον μας για το υποκείμενο (μαθητή και εκπαιδευτικό) και τη διαμόρφωσή του, τη θέση και την τοποθέτησή του, την αλλαγή της θέσης του. Έτσι, στο πρόγραμμά μας σημαντική θέση έχει η διαμόρφωση και συγκρότηση των υποκειμένων μέσω κειμένων (Morley 1980. Threagold 1988. Χοντολίδου 1996). Για τον χαρακτήρα των ενοτήτων και την κατανομή τους έπαιξαν ρόλο τόσο η κοινωνική ηλικία και η νοητική ηλικία,³¹ των μαθητών, όσο και η ψυχολογική τους εξέλιξη³² σε συνδυασμό με τη γλωσσική τους εξέλιξη. Από την άλλη πλευρά προσπαθήσαμε να αξιοποιήσουμε τις γενικές μορφωτικές εμπειρίες των μαθητών (τόσο τις εξωσχολικές όσο και τις σχολικές). Λάβαμε έτσι υπόψη τις δυνατότητες συνεργασίας με τα άλλα μαθήματα του σχολείου, κυρίως τις Φυσικές Επιστήμες (διδασκαλία του αναπνευστικού συστήματος), αλλά και τα Ανθρωπιστικά.

Η σχεδίαση είχε ως γνώμονα την παροχή ποικίλων δραστηριοτήτων, ώστε να επιλέγονται κάθε φορά οι περισσότερο κατάλληλες για την ηλικία, τα

³¹ Λέγοντας κοινωνική ηλικία και η νοητική ηλικία εννοούμε το βαθμός συγκρότησης της προσωπικής και κοινωνικής τους ταυτότητας και τη δυνατότητά τους να συλλαμβάνουν έννοιες και σύνθετες καταστάσεις (Χοντολίδου, 1996).

³² Αναφερόμαστε στα προσωπικά και συγκρουσιακά προβλήματα της προεφηβικής ηλικίας.

ενδιαφέροντα, τις ανάγκες, τους στόχους που τίθενται στην οργάνωση ενός προγράμματος. Ακολουθήθηκε συγκεκριμένη πορεία με τις εξής φάσεις: Γνωριμία-θέση προβλήματος, ανάλυση, επέκταση, παραγωγή. Σε κάθε φάση επιλέγονταν κάθε φορά οι περισσότεροι κατάλληλες δραστηριότητες σε σχέση με το χρόνο και τις ανάγκες των παιδιών. Βασικά κριτήρια αποτέλεσαν η εμπλοκή των μαθητών σε μια παιδαγωγική διαδικασία με τη μορφή της επίλυσης ενός προβλήματος, της έρευνας, της συζήτησης, της παρουσίασης, του θεατρικού παιχνιδιού. Πάντως, όσον αφορά τις τεχνικές μας, χρησιμοποιήσαμε τόσο παθητικές μεθόδους με το μαθητή στο ρόλο του ακροατή/θεατή (προβολή slides και video, αφίσες, φυλλάδια, διαλέξεις), όσο και μεθόδους ενεργητικής μάθησης με το μαθητή να παίρνει ενεργά μέρος στη διαδικασία αλλά και βιωματικές μεθόδους (προσεγγίσεις συναισθηματικού τύπου με παιχνίδια ρόλων, προσομοιώσεις, κ.ά).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behaviour* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- [2] Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K.R. (1996). *A guide to teaching practice* (4th edition). London: Routledge.
- [3] Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K.R. (2008). *Methodology of educational research*. London: Routledge.
- [4] Ανδρουλάκης Γ. (1998). Η αξιοποίηση της διαφήμισης για μια διαπολιτισμική διδασκαλία των Γλωσσών. *Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία*, 14, 5-18.
- [5] Σταυρίδου, Ε. (2000). Συνεργατική μάθηση στις Φυσικές Επιστήμες. Μια εφαρμογή στο δημοτικό σχολείο. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- [6] Χοντολίδου, Ε. (1999). Εισαγωγή στην Έννοια της Πολυτροπικότητας, *Γλωσσικός Υπολογιστής*. 1, 115-118.
- [7] Χοντολίδου, Ε. (1999). Η πορεία προς την εγγραματοσύνη: η επανατροφοδότηση των μαθητών στα γραπτά τους κείμενα. Στο *Μελέτες για την Ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 20ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.* (σσ.600-610). Θεσσαλονίκη, 23-25 Απριλίου 1999.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

4.1. 1^η Διδακτική Παρέμβαση: «Η αναπνοή μου είναι σημαντική. Μαθαίνω να την προστατεύω»

Η συγκεκριμένη διδακτική παρέμβαση πραγματοποιήθηκε με στόχο να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές αφενός να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν τη λειτουργία των οργάνων του αναπνευστικού συστήματος, χρησιμοποιώντας σωστή ορολογία, αφετέρου να κατανοήσουν τις επιδράσεις που αυτά δέχονται από παράγοντες όπως το τσιγάρο και η ατμοσφαιρική ρύπανση και να συσχετίσουν κατ' επέκταση αυτούς τους παράγοντες με την ανάγκη για επιβίωση, έτσι ώστε να οδηγηθούν συνεπαγωγικά στην υιοθέτηση υγιεινών συνηθειών διαβίωσης.

Εφορμώντας από το γεγονός ότι οι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να κατανοήσουν τα σχετικά με το αναπνευστικό σύστημα εξαιτίας των πολλών πτυχών του θέματος οι οποίες προσεγγίζονται παραδοσιακά μέσα από δραστηριότητες φτωχές σε ενδιαφέρον (π.χ. να ονομάσουν τα μέρη του αναπνευστικού συστήματος), σχεδιάσαμε ένα νέο περιβάλλον μάθησης χρησιμοποιώντας υπολογιστές που προσφέρουν δραστηριότητες διάδρασης, οι οποίες ικανοποιούν τις ανάγκες των νεαρών μαθητών μέσα από ένα επικοινωνιακό, συνεργασιακό και διαδραστικό περιβάλλον εκμάθησης το οποίο μπορεί να προωθήσει αποτελεσματική και εγκαταστημένη (situated) μάθηση (Brown, Collins & Duguid, 1989· Edelson, Pea & Gomez 1995· Wilson, 1996· Carr, Jonassen, Litzinger & Marra, 1998· Solomonidou, 2006).

Ο σχεδιασμός αυτού του νέου περιβάλλοντος μάθησης βασίστηκε στις θεωρίες κοινωνικού κονστρουκτιβισμού (Scardamalia & Bereiter, 1994. Scardamalia, 2001. Σολομωνίδου, 2001. Σολομωνίδου, 2006. Solomonidou, 2009) και στις τεχνικές συνεργατικής μάθησης (Slavin, 1995. Stavridou, 2000). Για να επιτευχθούν οι στόχοι μας, οι παράμετροι διδασκαλίας και μάθησης σχεδιάστηκαν έτσι, ώστε να επιτρέπουν στους μαθητές να είναι ενεργά μέλη, κατακτώντας τη γνώση μέσα από

την ομαδική δουλειά. Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον ο δάσκαλος είναι ο υποστηρικτής, του έργου, με το να σχεδιάζει τις δραστηριότητες και να διευκολύνει την εκμάθηση καθοδηγώντας τους κατά τη συνολική διαδικασία στο εργαστήρι πληροφορικής. Όσον αφορά τη χρήση των ΤΠΕ, ο σχεδιασμός αυτού του καινοτόμου περιβάλλοντος βασίστηκε στο μοντέλο Δ.Ε.Σ.Τ.Ε (Σολομωνίδου, 2006). Τα αρχικά προέρχονται από τις ελληνικές λέξεις που σημαίνουν “Διερεύνηση” και μελέτη των αρχικών αντιλήψεων των μαθητών “Επινόηση” του περιεχομένου του περιβάλλοντος μάθησης και διαμόρφωσή του μετά από τις κατάλληλες διδακτικές τροποποιήσεις που βασίζονται τόσο την επιστημονική γνώση όσο και τις αρχικές ιδέες και τις γνωστικές ανάγκες των μαθητών. “Σχεδιασμός” εποικοδομητικών διδακτικών καταστάσεων, δραστηριοτήτων, διαδικασιών και περιβάλλοντος. Τεχνική” ανάπτυξη ψηφιακού περιβάλλοντος με τη χρήση των κατάλληλων ψηφιακών εργαλείων και συμβόλων και διαμορφωτική αξιολόγηση αυτού και, τέλος, “Εφαρμογή” αυτού του περιβάλλοντος σε συνθήκες πραγματικής μάθησης και συνολική αξιολόγησή του με βάση, μεταξύ των άλλων, τις τελικές αντιλήψεις, γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών.

Ένας από τους βασικούς παράγοντες που επηρέασαν και καθόρισαν την ερευνητική πορεία μας υπήρξε το πώς θα οικοδομήσουμε νέα γνώση πάνω στην υπάρχουσα, δεδομένου του ότι η υπάρχουσα γνώση μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στη γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Αν και οι μαθητές γνωρίζουν πως ο αέρας είναι απαραίτητος για να ζήσουμε, φαίνεται πως κατανοούν ανεπαρκώς τι συμβαίνει με τον αέρα όταν εισπνέεται. Οι έρευνες έχουν δείξει πως μαθητές της ηλικίας των 11 μπορούν να αναγνωρίσουν ότι οι ζωντανοί οργανισμοί χρειάζονται αέρα ή οξυγόνο για να διατηρηθούν στη ζωή (Stavy, 1988). Ωστόσο, κανείς μαθητής στην ηλικία αυτή δεν συνδέει την ανάγκη για οξυγόνο με την ενέργεια που απελευθερώνεται από το φαγητό. Τέτοιες δυσκολίες μπορούν να αντιμετωπιστούν σε καθοδηγούμενο πάντα περιβάλλον διδασκαλίας που θα δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα να χτίζουν σταδιακά τις γνώσεις τους και να επικεντρώνονται στην επίλυση πραγματικών ζητημάτων – προβλημάτων διερευνητικής φύσεως. Γενικότερα, θεωρήσαμε πως η προσομοίωση εννοιών ή διαδικασιών – λειτουργιών που είναι δύσκολο ή επικίνδυνο να παρουσιαστούν σε ένα σχολικό περιβάλλον,

καθώς επίσης και η δημιουργία και η μελέτη εικονικών εναλλακτικών κόσμων θα μπορούσε να εισάγει ενεργά τα παιδιά των πειραματικών ομάδων στη διαδικασία να ανακαλύψουν, να αναγνωρίσουν και να ερμηνεύσουν έννοιες και φαινόμενα που θα τα βοηθούσαν να οικοδομήσουν λειτουργικές γνώσεις. Επιπλέον, θεωρήσαμε πως όλα αυτά μπορούν να γίνουν πολύτιμα εργαλεία όχι μόνο για να λάβουν οι μαθητές μέρος σε διαγωνισμό (για τον οποίο τους έχουμε ενημερώσει), που λειτουργεί ως κίνητρο για την επέκταση και θεμελίωση των γνώσεων, αλλά και γενικότερα για να εκτιμήσουν την αξία των ψηφιακών συστημάτων διαχείρισης δραστηριοτήτων και μάθησης και να τα εντάξουν στη ζωή τους ως μέσα χρήσιμα και όχι ως αυτοσκοπό.

4.1.1. Μέθοδος - Διδακτικά υλικά

Δόθηκε έμφαση σε δραστηριότητες που σχετίζονταν άμεσα με τις καθημερινές εμπειρίες των παιδιών, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους, ώστε να ενθαρρύνουμε την ενεργό συμμετοχή τους και την αφύπνιση εσωτερικών κινήτρων. Το υλικό μας, ψηφιακό και έντυπο, είχε δοκιμαστεί εκ των προτέρων με λίγους μαθητές της ίδιας τάξης. Τα ευρήματα χρησιμοποιήθηκαν καταλλήλως και έγιναν εγκαίρως οι κατάλληλες τροποποιήσεις, ώστε να προχωρήσουμε στη διεξαγωγή του μαθήματος με τα λιγότερα πιθανά προβλήματα.

Στην πειραματική ομάδα χρησιμοποιήθηκαν ιστοσελίδες και παιδαγωγικά ηλεκτρονικά προγράμματα όπως π.χ. «Η εγκυκλοπαίδεια του ανθρώπινου σώματος» (βλ. Εικόνα 2) ('The Ultimate Human Body').³³ Το λογισμικό επιτρέπει στους μαθητές και στις μαθήτριες να παρατηρούν τα όργανα και να μελετούν τη λειτουργία τους με τη μορφή εικονικής πραγματικότητας, να περιστρέφουν τον ανθρώπινο σκελετό και να παρατηρούν διάφορα όργανα σε τρισδιάστατη μορφή.

³³ Το Υπουργείο Παιδείας προτείνει το παραπάνω υλικό για σχολική χρήση όσον αφορά θέματα που σχετίζονται με το ανθρώπινο σώμα.

Εικόνα 2. Το εκπαιδευτικό λογισμικό «Η εγκυκλοπαίδεια του ανθρώπινου σώματος»

Πρωθήθηκαν επιλεγμένες ιστοσελίδες ώστε να φέρουν τα παιδιά σε άμεση επαφή με το συνεχώς ανανεώσιμο υλικό που προσφέρει ο Παγκόσμιος Ιστός του διαδικτύου και ταυτόχρονα να συνειδητοποιήσουν εμπράκτως πως υπάρχουν απεριόριστες ευκαιρίες για μάθηση. Οι ιστοσελίδες που επισκέφθηκαν οι μαθητές παρείχαν και δύο βίντεο τα οποία παρουσίαζαν, περιέγραφαν και εξηγούσαν τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι πνεύμονες από το κάπνισμα, είτε αυτό είναι πρωτογενές είτε δευτερογενές. Το πρώτο βίντεο παρουσιάζει ένα πείραμα (βλ. Εικόνα 3) με πίσσα,³⁴ η οποία έχει συσσωρευτεί σε ένα δοχείο γεμάτο νερό αφού είχαν χρησιμοποιηθεί 400 τσιγάρα. Αυτή η πίσσα, όταν θερμανθεί γίνεται στέρεο υλικό.

Εικόνα 3. Το πείραμα.

³⁴ Τα οφέλη της παρατήρησης του πειράματος με τη βοήθεια των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας είναι εξαιρετικά σημαντικά, όπως έδειξε μιας μικρής κλίμακας έρευνα δράσης (Chatzimihou & Solomonidou, 2009). Η προσομοίωση έχει να κάνει με την καταπληκτική δυνατότητα των πολυμεσικών συστημάτων εικονικής πραγματικότητας να εμπλέκουν ενεργά τους μαθητές στην ανακάλυψη, αναγνώριση και ερμηνεία των φαινομένων - εννοιών βοηθώντας τους να οικοδομήσουν λειτουργική γνώση και να αλλάξουν στάση ζωής υιοθετώντας συνήθειες που θα τους βοηθήσουν σε μια ποιοτική ζωή μελλοντικά ως ενήλικες.

Μετά παρακολούθησαν το δεύτερο βίντεο (βλ. Εικόνα 4) που παρουσιάζει ένα ταξίδι στους πνεύμονες. Ταξίδεψαν στο ανθρώπινο σώμα ακολουθώντας το μονοπάτι του καπνού στο αναπνευστικό σύστημα, παρατηρώντας από κοντά τη ζημιά που προκαλεί στην πορεία του.³⁵

Εικόνα 4. Εικονικό ταξίδι του καπνού στους πνεύμονες.

Κατασκευάστηκαν ειδικά έντυπα φύλλων εργασίας για να βοηθήσουν τα παιδιά να δουλέψουν στον υπολογιστή σε μικρές ομάδες. Ο εποικοδομητικού τύπου εκπαιδευτικός σχεδιασμός (Merrill, 2002) των φύλλων εργασίας συνίσταται στα ακόλουθα στάδια:

Πρόβλημα: Γιατί αναπνέω πιο γρήγορα όταν τρέχω;

Δραστηριοποίηση: Ο τρόπος που αναπνέουν τα φυτά σχετίζεται με τον τρόπο που αναπνέουν οι άνθρωποι;

Επίδειξη: Παρακολούθηση στην οθόνη πραγματικών πειραμάτων για το πώς αναπνέουν οι άνθρωποι όταν περπατούν, τρέχουν ή καπνίζουν, ακολουθώντας το μονοπάτι του καπνού στον ανθρώπινο οργανισμό.

³⁵ Θεωρήσαμε πως οι παρουσιάσεις θα βοηθούσαν αποτελεσματικά τους μαθητές στην πιο ουσιαστική δόμηση της γνώσης, αφού θα δουν από «μέσα» τα πράγματα και θα βοηθηθούν να περάσουν από το πειραματικό- μακροσκοπικό στο ατομικό- μικροσκοπικό επίπεδο (Σολομωνίδου, 2003).

Εφαρμογή: Οι ομάδες συζητούν και σχεδιάζουν το αναπνευστικό σύστημα, απαντώντας σε κατάλληλες ερωτήσεις, συμπληρώνοντας κενά στα φύλλα εργασίας, σχεδιάζοντας ή καταγράφοντας τις απαντήσεις των παιδιών.

Ολοκλήρωση: Αξιολόγηση του τι έχουν μάθει, συζήτηση εντός των ομάδων και παρουσίαση των συμπερασμάτων τους σε όλη την τάξη, συζήτηση γύρω από τις απαντήσεις και αποστολή συμμετοχών σε διαγωνισμό πάνω στο θέμα.

Τα παιδιά εργάστηκαν σε μικρές ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων με βάση τις σχεδιασμένες δραστηριότητες στα φύλλα εργασίας. Έλαβε χώρα μια ομαδική συζήτηση, ώστε να καταλήξουμε σε ένα συλλογικό αποτέλεσμα. Αυτό επέδρασε θετικά στην επικοινωνία μεταξύ των μαθητών και τους βοήθησε να διαπραγματευθούν τα νέα στοιχεία. Μέσω της επικοινωνίας μεταξύ των ομάδων και την ανταλλαγή διαφορετικών και συχνά αντικρουόμενων ιδεών, καινούργιοι όροι τέθηκαν υπό διαπραγμάτευση, έγιναν πειράματα, καταγράφηκαν και συζητήθηκαν παρατηρήσεις και καταλήξαμε σε αμοιβαία αποδοχή ιδεών καθώς και κοινώς αποδεκτών συμπερασμάτων. Η αποστήθιση αποφεύχθηκε, καθώς οι έννοιες που παρουσιάστηκαν εμπεδώθηκαν και λειτούργησαν ως εργαλεία για τη διαχείριση άλλων προβλημάτων στο μέλλον.

Αρχικά, το ενδιαφέρον της τάξης επικεντρώθηκε στο παίξιμο ρόλων ως τεχνική μάθησης.³⁶ Ένα σύντομο σενάριο παρουσίαζε την Αλίκη, την ηρωίδα, η οποία ήταν προβληματισμένη και έθετε ερωτήματα. Οι μαθητές θα τη βοηθούσαν εθελοντικά. Ξεκινώντας με μια παρουσίαση, ζητήθηκε από τους μαθητές να προβλέψουν τα αποτελέσματα μιας διαδικασίας ή ενός φαινομένου. Οι περισσότερες προβλέψεις ήταν λανθασμένες, ενώ δικαιολόγησαν τις απαντήσεις τους εκφράζοντας ποικίλες εσφαλμένες αντιλήψεις. Στη συνέχεια, άρχισαν να δουλεύουν στους υπολογιστές με τη βοήθεια των φύλλων εργασίας και των προτεινόμενων δραστηριοτήτων.

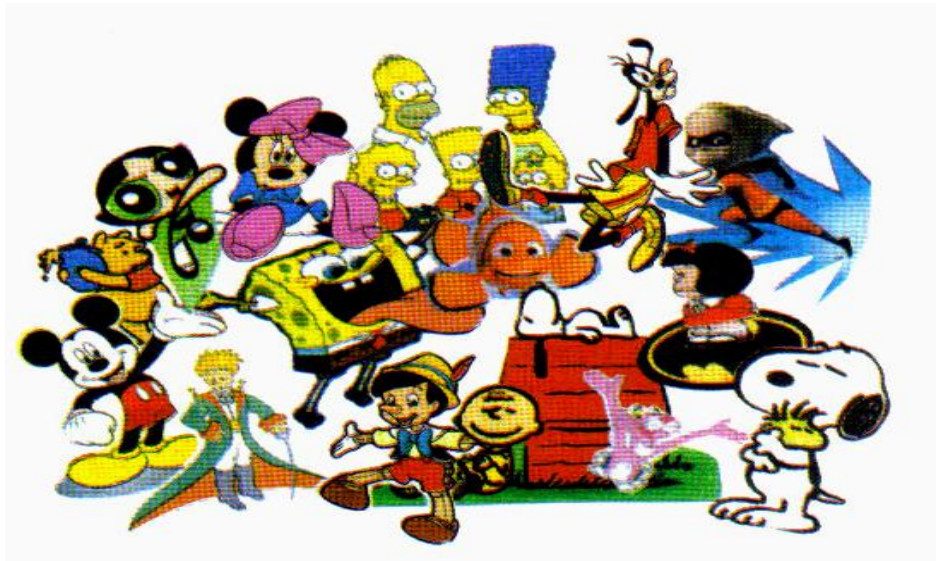
³⁶ Το παίξιμο ρόλων ως τεχνική στην εκπαιδευτική έρευνα (Hamilton, 1976) ορίζεται ως συμμετοχή στη μίμηση κοινωνικών καταστάσεων, που αποσκοπεί να δια φωτίσει το γενικό πλαίσιο των ρόλων/κανόνων που επικρατούν σε πραγματικά κοινωνικά επεισόδια.

Για να βοηθήσουμε τα παιδιά να καταλάβουν γιατί αναπνέουμε γρηγορότερα όταν τρέχουμε, παρακολούθησαμε ένα βίντεο που παρουσίαζε ένα ανθρώπινο σώμα σε κίνηση. Η συζήτηση που ακολούθησε με όλη την τάξη είχε σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές να εξηγήσουν το φαινόμενο της αναπνοής. Επιπρόσθετες παρουσιάσεις έδωσαν μια σαφέστερη εικόνα για το πώς εξηγείται η διαδικασία της αναπνοής και βοήθησε τα παιδιά να κατανοήσουν το επιστημονικό μοντέλο καθώς επίσης και τα αρχικά τους λάθη. Ένα παιδί από κάθε ομάδα ήταν υπεύθυνο να ανακοινώσει τα αποτελέσματα στους υπόλοιπους, έτσι ώστε να επιτευχθεί διάχυση των απόψεων. Διάφορα ζητήματα συζητήθηκαν περαιτέρω εντός των ομάδων, ώστε να καταλήξουν σε κοινά συμπεράσματα. Τέλος, τα παιδιά συνέταξαν ένα ομαδικό e-mail το οποίο έστειλαν στην ηρωίδα του σεναρίου μας.

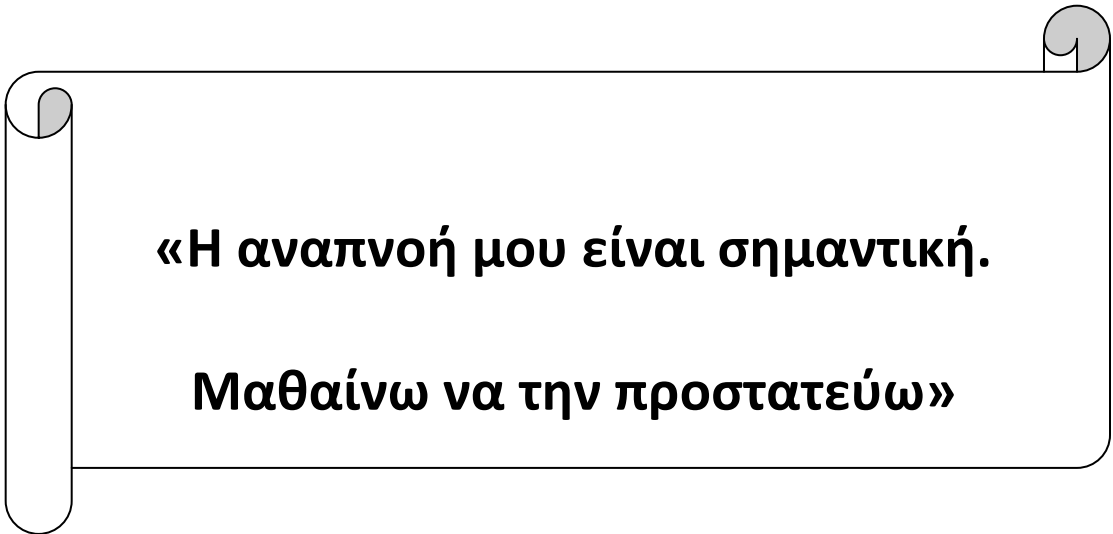
Τετράδιο εργασιών

Τετράδιο εργασιών

του/της.....

Κεφάλαιο Α΄

**«Η αναπνοή μου είναι σημαντική.
Μαθαίνω να την προστατεύω»**

**ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΜΑΣ ΕΠΙΒΑΛΛΕΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΑΝΤΙΘΕΤΑ ΜΕ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΗ ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟ ΘΕΩΡΟΥΜΕ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΟ**

Κεφάλαιο Α΄ /3/2010

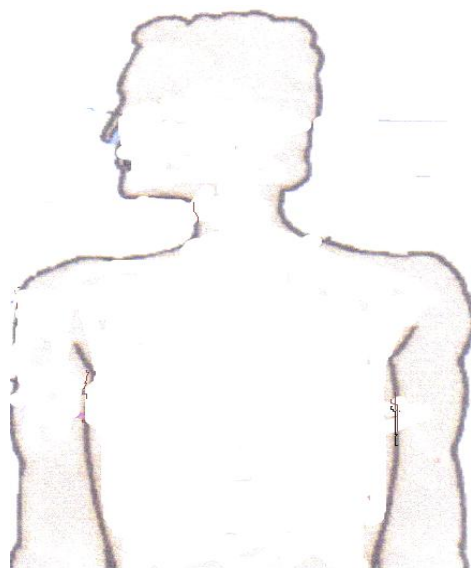
Είσαι αγόρι ή κορίτσι (κύκλωσε)

«Η αναπνοή μου είναι σημαντική.
Μαθαίνω να την προστατεύω»

Τάξη: Στ΄ ΑΡΧΙΚΟ / ΤΕΛΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- Τι σημαίνει για σένα η λέξη αναπνοή και γιατί γίνεται κατά τη γνώμη σου;

- Προσπάθησε να σχεδιάσεις στο σχήμα τα όργανα μέσα από τα οποία πιστεύεις ότι περνάει ο αέρας και με βελάκια δείξε την πορεία του.

- Μπορείς να περιγράψεις κάποιες από τις συμπεριφορές της καθημερινής ζωής που επηρεάζουν τη λειτουργία του αναπνευστικού συστήματος αρνητικά;

- Στην εικόνα βλέπεις αριστερά τον πνεύμονα ενός υγιούς ατόμου και δεξιά ενός καπνιστή.

A. Πρώτη φορά βλέπεις τέτοια εικόνα; ΝΑΙ ΟΧΙ

Θυμήσου και γράψε πού ξαναείδες:-----

B. Κύκλωσε το πρώτο συναίσθημα που ένιωσες όταν είδες την εικόνα:

φόβο τρόμο αηδία αδιαφορία

Γ. Πώς θα περιέγραφες την εικόνα αυτή σε ένα συγγενικό σου άτομο που καπνίζει;

- Εδώ βλέπετε φωτογραφίες της μαμάς και του μπαμπά της Αλίκης οι οποίοι είναι καπνιστές.

Γιατί καπνίζουν οι άνθρωποι;

Πώς ξεχωρίζεις έναν καπνιστή:

(κύκλωσε όσα θέλεις)

- από την άσχημη αναπνοή,
- τα λαδωμένα μαλλιά
- τα ρούχα που μυρίζουν,
- τα κίτρινα δόντια και τα κίτρινα νύχια
- έχει λιγότερη αίσθηση της γεύσης,
- το δέρμα γίνεται πιο λεπτό και ζαρωμένο,
- έχει βήχα, δύσπνοια, μειωμένη αναπνοή
- δυσκολεύεται να τρέξει και να συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες.

Μπορείτε παρατηρώντας τις εικόνες να εξηγήσετε τι σημαίνει: «παθητικός καπνιστής»;

Πόση προσοχή δίνεις σε πληροφορίες σχετικά με το κάπνισμα, που αφορούν την υγεία;

Πολλή Αρκετή Λίγη Καθόλου

Δε με ενδιαφέρουν οι συνέπειες, επειδή

- -----
- **Τι γνωρίζω για το κάπνισμα;³⁷**

³⁷Για περισσότερες πληροφορίες στο www.pe.uth.gr/portal/psych/smoking.htm

Ποιες είναι οι γνώσεις σου για το κάπνισμα και ποιες για το παθητικό κάπνισμα;	ΤΟ ΓΝΩΡΙΖΑ	ΔΕΝ ΤΟ ΓΝΩΡΙΖΑ
ΓΕΝΙΚΑ		
Το κάπνισμα φέρνει δυσκολία στην αναπνοή, όταν τρέχεις και κουράζεσαι, ακόμη κι όταν περπατάς.		
Ο καπνός περιέχει τη νικοτίνη που προκαλεί εθισμό, καθώς επίσης και πολλές χημικές ουσίες, δηλητηριώδεις και καρκινογενείς.		
Το κάπνισμα σκληραίνει και αδυνατεί τις αρτηρίες.		
Το κάπνισμα φέρνει προβλήματα οστεοπόρωσης στις γυναίκες.		
Το κάπνισμα προκαλεί καρκίνο του πνεύμονα.		
Το κάπνισμα προκαλεί βρογχίτιδα.		
Σύμφωνα με έρευνες πάνω απ' το 58% των ανδρών και το 32% των γυναικών στη χώρα μας καπνίζουν.		
Σύμφωνα με έρευνες, πάνω από το 43% των νέων ηλικίας 15-24 χρόνων στη χώρα μας καπνίζουν.		
ΠΑΘΗΤΙΚΟΙ ΚΑΠΝΙΣΤΕΣ		
Ο καπνός από την καύτρα του τσιγάρου (δηλαδή το σημείο του τσιγάρου που καίγεται) είναι πιο επικίνδυνος από τον καπνό που εισπνέει ο καπνιστής γιατί έχει μεγαλύτερη συγκέντρωση καρκινογενών ουσιών.		
Όσοι εισπνέουν τον καπνό από τους άλλους διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο για καρκίνο, καρδιακά νοσήματα και εγκεφαλικά.		
Οι παθητικοί «καπνιστές» κινδυνεύουν να υποφέρουν από σοβαρά προβλήματα υγείας, όπως καρκίνο των πνευμόνων και καρδιοπάθειες.		
Τα παιδιά που εισπνέουν τον καπνό από τους άλλους έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να κρυολογήσουν, να εμφανίσουν μολύνσεις των αυτιών, άσθμα και αναπνευστικά προβλήματα.		
Οι μη καπνιστές, που εκτίθενται σε παθητικό κάπνισμα έχουν περισσότερες πιθανότητες να εμφανίσουν καρκίνο του πνεύμονα από τους μη καπνιστές οι οποίοι δεν εκτίθενται.		
Παιδιά που προέρχονται από γονείς καπνιστές έχουν περισσότερες πιθανότητες να εμφανίσουν άσθμα, μολύνσεις των αυτιών και άλλες ασθένειες.		
Το παθητικό κάπνισμα από πούρα είναι πιο επικίνδυνο από το παθητικό κάπνισμα από τσιγάρα.		

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γνωστικό Αντικείμενο: Ερευνώ το φυσικό κόσμο

Διδακτική Ενότητα: Τίτλος: Αναπνοή και υγεία

Διάρκεια: 2 ώρες

Τάξη: Στ' Σχολείο:

Ημερομηνία: / /2010

Όνομα: _____ Επώνυμο _____

Η Αλίκη πηγαίνει στην ίδια τάξη με τη δική σου. Άνοιξε λοιπόν το βιβλίο της Φυσικής και άρχισε να διαβάζει το μάθημα που μιλούσε για το αναπνευστικό σύστημα.

«Η αναπνοή είναι μία από τις βασικότερες λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού. Όπως όλοι οι οργανισμοί, έτσι και ο άνθρωπος χρειάζεται οξυγόνο, για να ζήσει. Με κάθε αναπνοή εισπνέουμε αέρα, εφοδιάζοντας τον οργανισμό μας με το απαραίτητο οξυγόνο, το οποίο διασπά την τροφή και μας δίνει ενέργεια, ενώ ταυτόχρονα με κάθε εκπνοή μας αποβάλλουμε διοξείδιο του άνθρακα στο περιβάλλον. Χωρίς να αναπνέουμε, δεν μπορούμε να αντέξουμε περισσότερο από δευτερόλεπτα».

Όμως ο Άλφι δυσκολευόταν να κατανοήσει τη λειτουργία της αναπνοής. «Μα πως γίνονται όλα αυτά;» ρώτησε την Αλίκη. Εκείνη δεν γνωρίζει ακριβώς την απάντηση. Ας τους βοηθήσουμε εμείς.

Θυμάστε το μάθημα για την αναπνοή των φυτών αλλά και των ανθρώπων;

Ποια, κατά τη γνώμη σας είναι το κοινό στοιχείο μεταξύ αυτών των δυο αναπνοών;

Δραστηριότητα 1

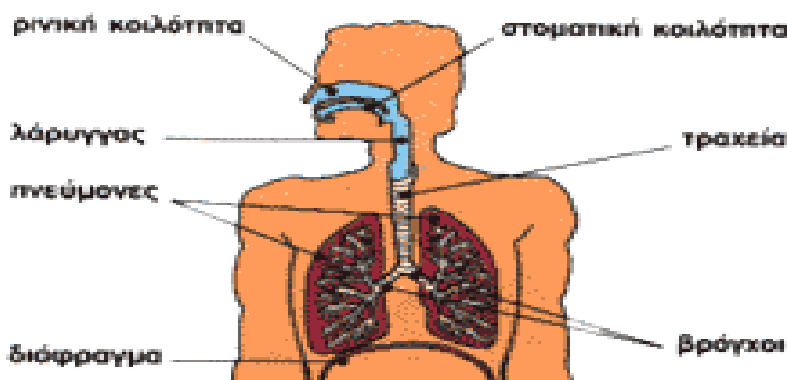
1. Συζητήστε με τους συμμαθητές στην ομάδα σας: Ακούστε τις γνώμες όλων, συμβουλευτείτε το παραπάνω κείμενο και γράψτε μια παράγραφο που να περιλαμβάνει απαντήσεις στα εξής ερωτήματα:

α) Πώς αναπνέουμε;

β) Γιατί αναπνέουμε;

γ) Σε τι χρησιμεύει το οξυγόνο;

δ) Πώς το προσλαμβάνουμε;

2. Παρατηρήστε την εικόνα, συζητήστε με την ομάδα σας και υπογραμμίστε ή κυκλώστε όποια από τα παρακάτω νομίζετε ότι συμμετέχουν στη λειτουργία της αναπνοής

Αν κάποια απουσιάζουν, συμπληρώστε τα:

Καρδιά

Πάγκρεας

Οισοφάγος

Διάφραγμα

Λάρυγγας

Μύτη

Τραχεία

Λεμφαγγεία

Πνεύμονες

Στομάχι

Κοιλιακή περιοχή

Νεφρά

Άλλο: _____

Πάμε να εξερευνήσουμε την «Εγκυκλοπαίδεια του Ανθρώπινου Σώματος» για να διαπιστώσουμε αν απαντήσαμε σωστά.

Δραστηριότητα 2

Για να κάνουμε τις παρακάτω δραστηριότητες ανοίγουμε δυο παράθυρα: το φύλλο εργασίας και το λογισμικό «Εγκυκλοπαίδεια του ανθρώπινου σώματος»

και με το κουμπί προσαρμόστε τα δυο παράθυρα μπροστά σας.

Από την αρχική οθόνη του υπολογιστή

1) Κάνουμε κλικ στο εικονίδιο του ανθρώπινου σώματος.

2) Ανοίγει η κεντρική οθόνη του λογισμικού, «Εγκυκλοπαίδεια του ανθρώπινου σώματος»

3) Κάνουμε κλικ στην εικόνα

ΤΟΜΟΓΡΑΦΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

4) Ανοίγει η παρακάτω οθόνη

Αν κάνετε κλικ στο εικονίδιο

Εργαστήριο

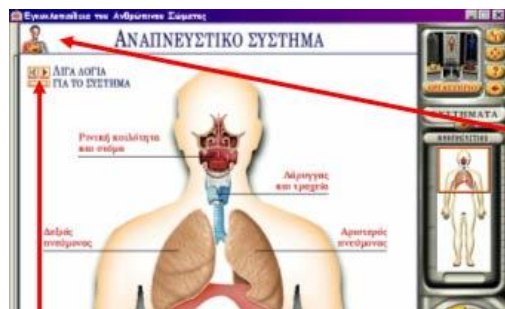
επανέρχεστε στη κύρια οθόνη του

λογισμικού

Κάνετε κλικ στα συστήματα και από τον κατάλογο επιλογών κάντε κλικ στο αναπνευστικό σύστημα.

Ανοίγει το παράθυρο με την ενότητα ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στη συνέχεια πατήστε το εικονίδιο

"Μηχανή του Σώματος" Ανοίγει

έναν κατάλογο από τον οποίο επιλέγετε

κάνοντας κλικ στην ενότητα ΠΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ. Στο κάτω μέρος και δεξιά κάντε κλικ στο εικονίδιο εισπνοή και μετά στο εικονίδιο εκπνοή.

Αφού διαβάσετε προσεκτικά, συζητήστε με την ομάδα σας και συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

	Εισπνοή	Εκπνοή
Το διάφραγμα		
Η θωρακική κοιλότητα		
Ο αέρας		

Πατήστε το βελάκι δίπλα στο ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ όσες φορές χρειάζεται

για να βρεθείτε στη ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ και μπειτε «Άσκηση και υγεία»,

«Άσκηση του σώματος»

Κάντε κλικ στο εικονίδιο ΠΝΕΥΜΟΝΕΣ και παρακολουθήστε το ανθρώπινο σώμα

όταν βαδίζει και όταν τρέχει από τα αντίστοιχα βελάκια _____

Παρατηρήστε την κίνηση του σώματος, διαβάστε τα σχόλια, συζητήστε στην ομάδα σας και απαντήστε:

1) Πώς μεταβάλλεται κατά την άσκηση:

- α) ο αριθμός των αναπνοών
- β) ο όγκος του αέρα κάθε αναπνοής;.....

2) Κατά την άσκηση προσλαμβάνουμε περισσότερο οξυγόνο.

Γιατί απαιτείται αυτό;

και τι σχέση έχει με την τροφή;.....

Μήπως θέλετε να ξαναδείτε τις απαντήσεις που έχετε δώσει ως τώρα και να τις διορθώσετε;

Συζητήστε όλοι μαζί στην ομάδα μετά από όλα αυτά που μάθατε με ποιο τρόπο θα βοηθήσετε την Αλίκη να τα μάθει κι εκείνη. Μια καλή ιδέα είναι να συντάξετε ένα e-mail εξηγώντας γιατί κατά την άσκηση προσλαμβάνουμε περισσότερο οξυγόνο και να το στείλετε στην ηλεκτρονική διεύθυνση konhatzim@gmail.com

.....
.....

Ανακοίνωση συμπερασμάτων και συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης.

Τι μάθαμε; Αξιολογούμε τις γνώσεις μας

α. Με Βάση όσα μελετήσατε σε αυτή την ενότητα, μπορείτε να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της μιας στήλης με τις φράσεις της άλλης:

1. Παθητικός καπνιστής

2. Οξυγόνο

3. Διοξείδιο του άνθρακα

4. Εκπνοή

A) Αποβάλλεται με τη αναπνοή από τους πνεύμονες.

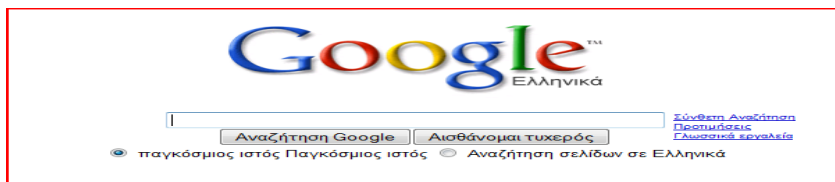
B) Διασπά την τροφή και μας δίνει ενέργεια.

Γ) Με αυτήν αποβάλλεται το διοξείδιο του άνθρακα από τους πνεύμονες.

Δ) Αθώο θύμα των κακών συνηθειών των γύρω του!!

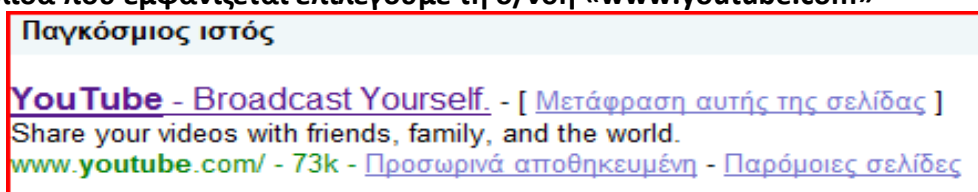
Δραστηριότητα 4

Ας δούμε από κοντά τι παθαίνουν τα πνευμόνια των καπνιστών. Συνδεθείτε με το Διαδίκτυο και μπειτε στη διεύθυνση:

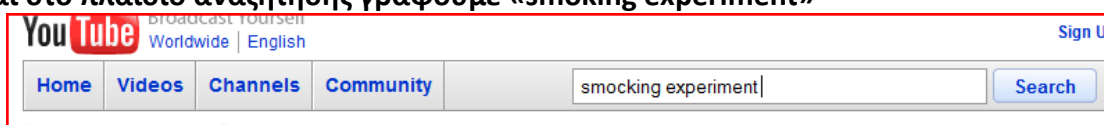

Στο πλαίσιο αναζήτησης γράφουμε «YouTube». Κάνουμε κλικ στην αναζήτηση

Στη σελίδα που εμφανίζεται επιλέγουμε τη δ/ση «www.youtube.com»

Και στο πλαίσιο αναζήτησης γράφουμε «smoking experiment»

Επιλέγουμε το βίντεο με το όνομα που δώσαμε στην αναζήτηση

Κάνουμε κλικ πάνω του και παρακολουθούμε το βίντεο.

Επιλέγουμε τώρα ένα άλλο βίντεο στην αναζήτηση Youtube για να δούμε βίντεο τι ακριβώς συμβαίνει στους πνεύμονες ενός καπνιστή:

Έχοντας δει τα παραπάνω, πώς θα μεταφέρατε το μήνυμά τους σ' ένα συγγενικό σας πρόσωπο που καπνίζει;

Δραστηριότητα κοινωνικής ευθύνης και συμμετοχής

Διαγωνισμός

ΟΝΟΜΑ: _____ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: _____

Συγχαρητήρια !! Το σχολείο σας και συγκεκριμένα η τάξη σας επιλέγηκαν από το Υπουργείο Παιδείας σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Επιστημονική Εταιρεία Αντικαπνιστικού Αγώνα για να σχεδιάσετε μια αντικαπνιστική διαφήμιση με θέμα: **«Το κάπνισμα βλάπτει σοβαρά την υγεία»**

Μπορείτε να λάβετε μέρος ατομικά ή ομαδικά και να τη στείλετε στην αρμόδια για το συγκεκριμένο θέμα εκπαιδευτικό, Κωνσταντίνα Χατζημίχου και στην ηλεκτρονική διεύθυνση : konhatzim@gmail.com

Η καλύτερη ή οι καλύτερες διαφημίσεις θα σταλούν και οι υπόλοιπες θα τυπωθούν και θα διακοσμήσουν το σχολείο σας με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.

Αν θέλετε, χρησιμοποιήστε κάποιο πρόγραμμα ζωγραφικής ή σχεδιάσετε μια αντικαπνιστική διαφήμιση με το χέρι και με οδηγό τη φαντασία σας. Μια καλή ιδέα, επίσης, θα ήταν να ετοιμάσετε μια προβολή – παρουσίαση στο power-point με εικόνες που θα βρείτε στο διαδίκτυο και με δικά σας δυνατά μηνύματα.

Καλή επιτυχία !!!!!

4.2. 2η Διδακτική Παρέμβαση: «Βλέπω τις εικόνες γύρω μου και αποκαλύπτω τα ένοχα μυστικά τους»

Στόχοι της διδακτικής παρέμβασης είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τα βασικά χαρακτηριστικά της διαφήμισης και την ορολογία/μεταγλώσσα των δομικών χαρακτηριστικών της, να μάθουν αναλύουν διαφημίσεις έτσι ώστε να κατανοήσουν το ρόλο της και το σκοπό της και, φυσικά, να υιοθετήσουν κριτική στάση απέναντί τους.

Το διδακτικό υλικό αποτελείται από έντυπες διαφημίσεις, τα Ερωτηματολόγια των εταιριών Camel και Basic, ενώ για τη διδακτική παρέμβαση επιλέχθηκαν τρεις τύποι διαφημίσεων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τρία διαδοχικά στάδια στην εξέλιξη του διαφημιστικού μηνύματος: από το πιο παραδοσιακό στο πιο σύγχρονο. Το πρώτο παράδειγμα (Maxim Slim) θεωρείται χαρακτηριστική περίπτωση του κλασικού αλλά ξεπερασμένου πια μοντέλου «η διαφήμιση ως δάσκαλος», με συμπεριφοριστικού τύπου θεωρητικές καταβολές. Το δεύτερο παράδειγμα (Marlboro) θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια απόπειρα δημιουργίας περιβάλλοντος αμεσότητας, με γνωστικού κυρίως τύπου θεωρητικές καταβολές. Το τρίτο παράδειγμα (Silk Cut) θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αποτελεί απόπειρα υλοποίησης των πιο σύγχρονων, των κοινωνικών ή κοινωνιογνωστικών θεωριών μάθησης, όπως συνήθως αποκαλούνται, στο πλαίσιο των οποίων το μήνυμα αποτελεί αντικείμενο έρευνας και αναζήτησης.

4.2.1. Μέθοδος

A. Εισαγωγή. Γνωριμία – Θέση

Η παρέμβαση ξεκινά με τη θέση του προβλήματος: «Κάπνισμα – Υγεία – Διαφημίσεις – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Η εικόνα και η πραγματικότητα». Εικόνες, βίντεο, ήχοι μέσα από μια παρουσίαση με χρήση Projector, Η/Υ και κατάλληλα διαμορφωμένου υλικού αποτελούν τη βάση για μια συζήτηση που θέτει τα όρια των δραστηριοτήτων που θα ακολουθήσουν. Εξετάζονται παράμετροι που αφορούν στη διαφήμιση και αντιδιαφήμιση, τα συστατικά ενός τσιγάρου, στην προσπάθεια

χειραγώγησης της κοινής γνώμης από τα ΜΜΕ. Χωριζόμαστε σε ομάδες και βάζουμε στόχους δράσης.

Ως αφόρμηση χρησιμοποιήσαμε διαφημίσεις που βλέπουμε γύρω μας και προκαλέσαμε τους μαθητές σε συζήτηση ή καταιγισμό ιδεών για το τι είναι η διαφήμιση, γιατί διαφημίζουμε, αν είναι πραγματικά απαραίτητη η διαφήμιση. Ακούστηκαν διάφορες απόψεις, οι οποίες ομαδοποιήθηκαν και γράφηκαν στον πίνακα χωρίς να σχολιαστούν. Αυτό που μας ενδιέφερε ήταν οι αρχικές αντιλήψεις των παιδιών, τι γνωρίζουν και τι αισθάνονται για τη διαφήμιση, έτσι ώστε να τα εμπλέξουμε στη συνέχεια στην μαθησιακή κατάσταση που σχεδιάσαμε.

Αναρτήσαμε μεγάλες αφίσες με διαφημίσεις σαν αυτές που βλέπουν γύρω τους και διαφημίζουν τσιγάρα. Τους ζητήσαμε να παρατηρήσουν τις διαφημίσεις και να πουν από τι αποτελείται μια έντυπη διαφήμιση· να αναγνωρίσουν την ειδοποιό διαφορά των διαφημιστικών εικόνων από τις υπόλοιπες εικόνες. Ακολούθησε συζήτηση και καταλήξαμε στο ότι αυτή αποτελείται από κείμενο και εικόνα. Η συζήτηση έγινε με βάση τους άξονες:

Είναι αυτή η εικόνα μια διαφήμιση (δηλ. πουλά κάτι;) ή μια φωτογραφία;

Γιατί το νομίζεις αυτό;

Τι σε ελκύει ή δεν σε ελκύει σε αυτές τις εικόνες;

Σε τι νομίζεις ότι διαφέρει μία διαφήμιση από ένα άλλο κείμενο;

Εστίασαμε επίσης στους τρόπους με τους οποίους οι διαφημιστές περνούν τα μηνύματά τους. Διαφημίσεις με ήρωες ζώα ή διασκεδαστικά καρτούν έκαναν τα παιδιά να προβληματιστούν και κλήθηκαν να συμπληρώσουν την 1η δραστηριότητα του Φύλλου Εργασίας (δες στο Παράρτημα), αφού συζητήσαν με την ομάδα τους. Επίσης έννοιες όπως, άμεση προώθηση, χορηγίες, καταστήματα ρούχων συγκεκριμένων καπνιστικών εταιρειών ή παιχνίδια με λογότυπο γνωστής καπνοβιομηχανίας έκαναν τα παιδιά να αναζητήσουν στο οικείο περιβάλλον τους και να δουν με «δεύτερη» κριτική ματιά τα «ένοχα μυστικά». Προσπαθώντας να εντοπίσουμε την ιστορική συνέχεια αλλά και την μετεξέλιξη του διαφημιστικού μηνύματος παρουσιάσαμε διαφημίσεις τσιγάρων από τις δεκαετίες του '50 και '60 που δηλώνουν ότι είναι καλό και μαγκιά να καπνίζεις ακόμα κι αν είσαι γιατρός, αθλητής, έγκυος, πατέρας ή μητέρα μωρού. Συζητήσαμε και

τα παιδιά κλήθηκαν να διατυπώσουν γραπτά τις απόψεις τους. Στο πλαίσιο της αποδόμησης του διαφημιστικού μηνύματος, προχωρήσαμε και στη συζήτηση περί αντι-διαφημίσεων που προβάλλουν εικόνες σε αντιδιαστολή: κάπνισμα-αποτέλεσμα. Οι αντικαπνιστικές διαφημίσεις που παρουσιάσαμε επικεντρώθηκαν σε θέματα όπως οι σωματικές δυσλειτουργίες ή η απώλεια της ελκυστικότητας. Τέλος, συζητήθηκε η παρουσία της προειδοποίησης του Υπουργείου Υγείας σαν μια προσπάθεια περιορισμού της απήχησης του διαφημιστικού μηνύματος και ζητήθηκε από τα παιδιά να αποτυπώσουν γραπτά τη δική τους γνώμη. Οι απόψεις τους που θα παρουσιαστούν πιο κάτω, ήταν αποκαλυπτικές.

Στη 2η Δραστηριότητα, το ενδιαφέρον αρχικά εστιάστηκε στο παίξιμο ρόλων και με την ιστοριούλα-σενάριο τα παιδιά έγιναν συμμετοχοί της διαδικασίας σχεδιασμού μιας διαφημιστικής καμπάνιας για το νέο προϊόν μιας καπνοβιομηχανίας. Ειδικότερα, αξιοποιήσαμε μια ηλεκτρονική παρουσίαση αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της διαφήμισης, παρακολουθώντας ένα ολιγόλεπτο video από το «*Αντικαπνιστικό CD-ROM για εφήβους: -Τσιγάρο; -Ευχαριστώ δε θα πάρω*» του Ιδρύματος Θώραξ. Με τον τρόπο αυτό, δόθηκε η δυνατότητα στους μαθητές να βρεθούν εικονικά στη σύσκεψη μίας διαφημιστικής εταιρίας, στο πλαίσιο της οποίας συζητούνται τρόποι καλύτερης διαφήμισης για την αποτελεσματική προώθηση, στο νεανικό κυρίως κοινό, ενός νέου πακέτου τσιγάρων. Τα παιδιά κλήθηκαν να κατανοήσουν την αξία του λόγου, των χρωμάτων και της εικόνας των διαφημίσεων ως πηγών πληροφοριών. Μπόρεσαν να γνωρίσουν διαφορετικούς ορισμούς της διαφήμισης και να καταλήξουν στον δικό τους συνθετικό ορισμό, να επισημάνουν το γεγονός της αλλαγής του περιεχομένου των διαφημιστικών μηνυμάτων ανάλογα με τα συμφέροντα της κάθε εταιρίας, να κατανοήσουν την αξία του λόγου, των χρωμάτων και της εικόνας των διαφημίσεων ως πηγές πληροφοριών για την εποχή τους, να διαιρέσουν την έννοια αναζητώντας τις μορφές, τα είδη των μηνυμάτων και να τα ταξινομήσουν αξιοποιώντας ένα συγκεκριμένο κριτήριο. Τέλος να προχωρήσουν σε μια πρώτη εκτίμηση της εξάπλωσης των διαφημίσεων στη σύγχρονη εποχή και να αποτιμήσουν τη σημασία της για τον άνθρωπο.

B. Ανάλυση

Σ' αυτή τη φάση της παρέμβασης θέλαμε να έρθουν τα παιδιά σε μια πιο στενή επαφή με έντυπες διαφημίσεις και να γνωρίσουν καλύτερα από τι αποτελείται μια διαφήμιση, το κείμενο και την εικόνα που τη συνοδεύει, να αναλύσουν σε επιφανειακό επίπεδο και να κατανοήσουν τη μορφή ενός τέτοιου είδους κειμένου, με το οποίο έρχονται καθημερινά σε επαφή. Η ανάλυση είναι μια αρκετά σημαντική διαδρομή στην αναζήτησή μας. Με την αξιοποίηση εικόνων και βίντεο και με απλές, όσο γίνεται, ενέργειες των παιδιών επιδίωξή μας ήταν να αναλυθούν διαφημιστικά μηνύματα, ώστε να βρεθούν τα συστατικά μέρη που συναποτελούν ένα μήνυμα και ο τρόπος με τον οποίο συγκροτούνται σε ένα ενιαίο σύνολο. Πιο συγκεκριμένα, επιδίωξή μας ήταν να επιχειρηθεί, με την καθοδήγησή μας, η αποκωδικοποίηση του λεκτικού και του οπτικού μηνύματος της διαφήμισης, η χρήση του λόγου, η πρόθεση, το περιγραφικό κείμενο, το σύνθημα, το μέγεθος και το χρώμα της γραμματοσειράς, έτσι ώστε να σχηματιστεί σαφέστερη αντίληψη για τους τρόπους οικοδόμησης μιας διαφήμισης από τους διαφημιστές, καθώς επίσης και να αναγνωριστούν κάποιες συνηθισμένες διαφημιστικές στρατηγικές ή πλάνες.

Ξεκινήσαμε παρουσιάζοντας μια ανάλυση διαφήμισης με βάση τις αρχές της Οπτικής Κοινωνικής Σημειωτικής. Αφού έγινε σύντομη συζήτηση, παρουσιάστηκαν (με ppt) τα συστατικά στοιχεία της διαφήμισης και οι όροι και ονοματολογίες που χρησιμοποιούνται, όπως σύνθημα (slogan), λογότυπος (logo), εικόνα, πληροφοριακό κείμενο, σύμβολα. Στοχεύοντας σε μια καθοδηγημένη ανάλυση Διαδραστικής και Ενωσιολογικής (Interactive & Conceptual) και Μη-διαδραστικής και Αφηγηματικής (Non-Interactive & Narrative) διαφήμισης, προχωρήσαμε στη συνέχεια σε ανάλυση διαφήμισης από τους μαθητές. Η ανάλυση του περιεχομένου κάθε διαφήμισης ακολούθησε δύο άξονες: ανάλυση της εικόνας και ανάλυση του κειμένου. Η εικόνα αναλύθηκε με βάση τις αρχές της Οπτικής Κοινωνικής Σημειωτικής, ενώ το κείμενο αναλύθηκε ως Κείμενο – Σύνθημα – Λογότυπος. Αυτή τη φορά οι μαθητές είχαν Φύλλο Εργασίας, στο οποίο υπήρχαν οι ερωτήσεις που προβάλλονταν και σε οθόνη. Οι μαθητές συνεργάζονταν μεταξύ τους και με την διδάσκουσα για να απαντήσουν στις ερωτήσεις, και οι απαντήσεις τους προβάλλονταν στη συνέχεια στην οθόνη. Πιο συγκεκριμένα, ζητήσαμε από κάθε ομάδα να παρατηρήσει τις διαφημίσεις της και να απαντήσει προφορικά στις ερωτήσεις που κάνουμε:

Ποιο είναι το προϊόν που παρουσιάζεται σε κάθε διαφήμιση;

Ποιο είναι το όνομά του και η μάρκα του; (αν υπάρχει).

Υπάρχει κάποια φράση που σας κάνει εντύπωση;

Ποια είναι αυτή;

Πώς την ονομάζουμε; («σλόγκαν»).

Υπάρχει και κείμενο (περιγραφή του προϊόντος);

Ποιες διαφημίσεις παρουσιάζουν το προϊόν χωρίς κείμενο;

Γιατί το κάνει αυτό ο διαφημιστής; Ποια διαφήμιση σας αρέσει περισσότερο; Αιτιολογήστε τη γνώμη σας.

Με τον τρόπο που προαναφέρθηκε παρουσιάστηκαν διαφημίσεις διαδραστικές και μη - διαδραστικές. Τα παιδιά παρακολούθησαν πώς εφαρμόζονται στην πράξη αυτά που είχαν μάθει, ενώ η συζήτηση που επακολούθησε ήταν εκτεταμένη. Τονίστηκε ότι δεν υπάρχουν λανθασμένες απαντήσεις, αλλά ότι η από κοινού προσπάθεια ήταν να φτάσουμε σε μία ερμηνεία, με βάση βέβαια την Οπτική Κοινωνική Σημειωτική.³⁸

Γ. Ερμηνεία

Στο σημείο αυτό έγινε μια προσπάθεια αφενός ανακεφαλαίωσης των όσων έμαθαν, αφετέρου αντιμετώπισης της αδρανούς γνώσης, η οποία δεν έχει αξία παρά μόνο μέσα στο σχολικό πλαίσιο, και την κατασκευή λειτουργικής γνώσης, η οποία συνδέεται με την καθημερινή ζωή και βοηθά το άτομο να λειτουργεί αποτελεσματικά μέσα σ' αυτή.³⁹ Στη συνέχεια θέσαμε στο επίκεντρο του προβληματισμού τα στερεότυπα και τις αξίες που προβάλλονται μέσα από τα μηνύματα. Οι στόχοι μας ήταν οι ακόλουθοι:

³⁸ Στους μαθητές δεν έγινε, βέβαια, καμία απόπειρα να εξηγηθεί τι σημαίνει Οπτική Κοινωνική Σημειωτική.

³⁹ Η λειτουργική γνώση δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική παρά μόνο σε ένα πλαίσιο πολιτισμικό που προτείνει και προωθεί αυθεντικές δραστηριότητες των εκπαιδευομένων (Roth, 1995, στο Σολομωνίδου, 2003).

- i. Να ασκήσουν οι μαθητές την ικανότητα της ανάλυσης
- ii. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία των αξιών και στερεοτύπων στην καθημερινή μας ζωή
- iii. Να κατανοήσουν τη σύνδεση των προβαλλόμενων μηνυμάτων με συγκεκριμένες αξίες και στερεότυπα, να ερμηνεύσουν την σχέση αυτή και να καταγράψουν τα πιθανά θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα στις ανθρώπινες σχέσεις σήμερα.
- iv. Με αφορμή συγκεκριμένα διαφημιστικά μηνύματα, να διατυπώσουν τις κρίσεις τους ως προς τις αξίες-στερεότυπα και την επίδραση τους,
- v. Να καλλιεργήσουν την ικανότητά τους στην παρουσίαση των απόψεών τους σε συζήτηση
- vi. Να κατασκευάσουν ένα διαφημιστικό μήνυμα εκφράζοντας τις δικές τους αντιλήψεις ως προς το προβαλλόμενο πρότυπο.

Οι μαθητές συζητούν τις τεχνικές προώθησης του καπνού και τη χρήση της εικόνας ως μέσου για τη διαφήμισή του. Συγκρίνουν με αντίστοιχες παλιότερες διαφημίσεις. Παρακολουθούνται ιδιαίτερα οι καμπάνιες των εταιρειών Marlboro & Silk cut. Στη συνέχεια παρατηρούν έντυπες διαφημίσεις, την ίδια η κάθε ομάδα, προσπαθώντας να την αναλύσουν, ώστε να απαντήσουν στη συγκεκριμένη ερώτηση του φύλλου εργασίας.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην παρουσίαση περιλάμβανε ένα αρχικό ερώτημα, την απάντηση και την γενίκευση ή ερμηνεία. Παράδειγμα: Στην αρχική οθόνη εμφανίζονταν οι διαφημίσεις. Στη συνέχεια ακολουθούσε το ερώτημα προς προβληματισμό. Οι μαθητές καλούνταν να παρατηρήσουν την εικόνα και να εικάσουν ή να δώσουν μια απάντηση, με όποιον τρόπο μπορούσαν. Στα χέρια τους είχαν το φυλλάδιο με τις στρατηγικές προώθησης του διαφημιστικού μηνύματος των διαφημιστών και συσχέτιζαν τη στρατηγική που είχε χρησιμοποιηθεί στη συγκεκριμένη διαφήμιση που χρησιμοποιούσαν. Στη συζήτηση που ακολουθούσε η διδάσκουσα με κατάλληλες ερωτήσεις προσπαθούσε να οδηγήσει τους μαθητές σε ένα συμπέρασμα μία ερμηνεία ή μία γενίκευση. Αυτή η ερμηνεία εμφανιζόταν κατόπιν στην οθόνη. Αφού

τελείωνε η εργασία σε υποομάδες, όλη η ομάδα κατέληγε στο τελικό συμπέρασμα και αποφάσιζε τη μορφή και τον τρόπο της παρουσίασης.

Όσον αφορά την εξαγωγή του ομαδικού συμπεράσματος προηγείτο η συζήτηση της ομάδας, που ενίσχυε την επικοινωνία μεταξύ των μαθητών και ανέπτυξε μια «ζώνη διαλόγου» η οποία βοηθούσε τα παιδιά να επιτύχουν πιο ουσιαστική διαπραγμάτευση του νέου νοήματος. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων στην τάξη ένας μαθητής από κάθε ομάδα αναλάμβανε να ανακοινώσει στους υπόλοιπους το ομαδικό τους συμπέρασμα. Όλοι άκουγαν προσεκτικά τη γνώμη των άλλων ομάδων. Αντάλλασσαν απόψεις και λάμβαναν υπόψη τους τις όποιες διαφορετικές αντιλήψεις που μπορεί να φώτιζαν μια διαφορετική πτυχή του ίδιου θέματος ή τις ιδέες που λειτουργούσαν συμπληρωματικά με τη δική τους ομαδική γνώμη. Με αυτόν τον τρόπο διευρύνθηκε η επικοινωνία μεταξύ των ομάδων και επιτεύχθηκε αυξημένη αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών.

Δ. Επέκταση

Στη συγκεκριμένη φάση οι ομάδες προχώρησαν σε μια προσπάθεια ανάλυσης συγκεκριμένων θεμάτων με στόχο:

- i. να συνειδητοποιηθεί η αντίθεση ανάμεσα στην εικόνα και τον λόγο των διαφημίσεων προϊόντων καπνού και την πραγματικότητα όσον αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία των καταναλωτών και το φυσικό περιβάλλον
- ii. να γίνει συσχέτιση του διαφημιστικού μηνύματος με τις διαδικασίες και συνθήκες παραγωγής του διαφημιζόμενου προϊόντος
- iii. να αναπτυχθεί κριτική στάση απέναντι στα διαφημιστικά μηνύματα
- iv. να αναπτυχθεί ικανότητα αναζήτησης και σύνθεσης πληροφοριών και
- v. να βελτιωθεί η ικανότητα παρουσίασης ενός θέματος.

Η συζήτηση επικεντρώθηκε στα ερωτήματα:

Τι υποβαθμίζει / αγνοεί ένα διαφημιστικό μήνυμα;

Τίθενται ζητήματα υγείας, εμφάνισης, οικονομίας;

Και οι τρεις ομάδες αρχικά ανέλυσαν διαφημιστικά μηνύματα τσιγάρων αλλά και μηνύματα αντικαπνιστικά. Έμφαση δόθηκε στις προβαλλόμενες αξίες και τον τρόπο προβολής τους. Αυτό που περιμέναμε από τα παιδιά ήταν να συνδυάσουν και να αξιοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν κατά τη διάρκεια του μαθήματος και από τη μελέτη του σχολικού τους εγχειριδίου και να τις εφαρμόσουν διατυπώνοντας τις απόψεις τους σε θέματα που αφορούν προβλήματα και καταστάσεις της καθημερινότητάς τους, με στόχο μέσα από τα θραύσματα των πληροφοριών να αναδυθεί μια άλλη πραγματικότητα ξέχωρη της διαφημιστικής. Στο τέλος έδωσαν τη δική τους διαφημιστική πρόταση.

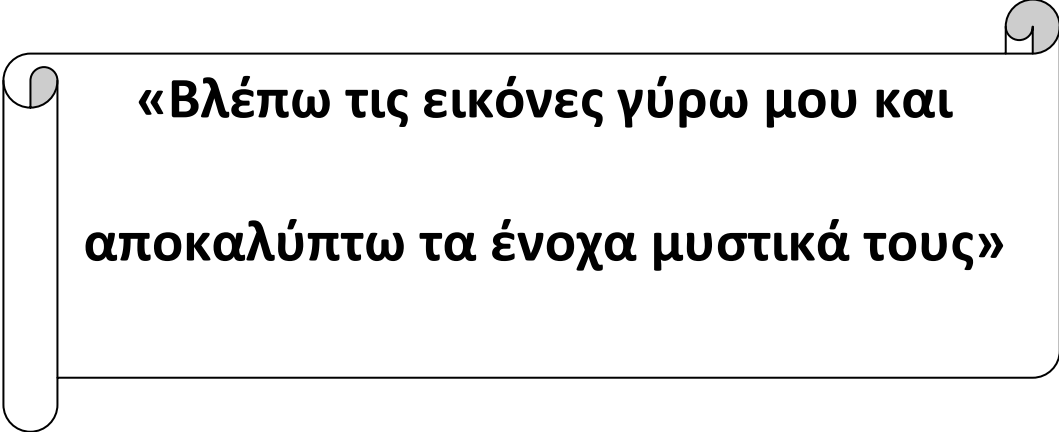
Στη συνέχεια ασχολήθηκαν με το παιχνίδι ρόλων. Παρουσιάσαμε κάποιες συνηθισμένες περιστάσεις στις οποίες να βρεθούν οι μαθητές και προτρέψαμε και τους ίδιους να σκεφθούν και άλλες. Για παράδειγμα, ένας μαθητής μπορεί να βρεθεί σε μια τέτοια περίσταση στο δρόμο από το σπίτι προς το σχολείο, όταν δύο μεγαλύτεροι σε ηλικία φίλοι του τού προσφέρουν ένα τσιγάρο, ή στο σπίτι ενός φίλου, σε ένα ταξίδι με το τρένο κ.ο.κ. Ζητήσαμε από την τάξη να σκεφθεί κάποιες απαντήσεις σ' αυτές τις προσκλήσεις για τσιγάρο. Δημιουργήσαμε ζευγάρια και ζητήσαμε από τους μαθητές να εξασκηθούν στο πώς θα απαντήσουν αρνητικά σε μία τέτοια περίπτωση.

Στο τέλος οι μαθητές/ριες ασχολήθηκαν με το να αναλύσουν μόνοι/ες τους μια διαφήμιση την οποία επέλεξαν μόνοι/ες τους και να απαντήσουν σε ερωτήσεις. Τους δόθηκε επίσης Φύλλο Εργασίας με τις ερωτήσεις της ανάλυσης, καθώς και οι εκτυπώσεις των διαφανειών που είχαν παρακολουθήσει, έτσι ώστε να τις συμβουλευούνται, όταν το έκριναν σωστό, αλλά και οι άξονες ανάλυσης (σύμφωνα με την οπτική κοινωνική σημειωτική) μιας διαφήμισης. Τις ερωτήσεις κλήθηκαν να τις απαντήσουν μόνοι/ες τους συνεργαζόμενοι/ες μεταξύ τους και με τον δάσκαλο όπου χρειαζόταν, αφού πρώτα ανέλυαν τη διαφήμιση. Με βάση τις κατηγοριοποιήσεις της κατανόησης, σε επίπεδο γενικό, και αναγνωστικό, προσδιορίζονται τέσσερα επίπεδα αναγνωστικής κατανόησης: επίπεδο εντοπισμού πληροφοριακών στοιχείων, επίπεδο γενικότερης κατανόησης, επίπεδο ερμηνευτικής κατανόησης, επίπεδο κριτικής κατανόησης. Τα επίπεδα αυτά εμπλουτίστηκαν με βάση το Πλαίσιο Κριτικής Ανάλυσης Μηνυμάτων των Considine &

Haley (1999), στο οποίο προτείνουν ένα γενικό πλαίσιο ανάλυσης μηνυμάτων. Με βάση αυτό το πλαίσιο αναζητούμε διαφημίσεις: α. Παραγωγός – Πομπός του μηνύματος, β. Δομή του μηνύματος, γ. Κοινό – Στόχος του μηνύματος, δ. Σκοπός του μηνύματος και ε. Επίδραση – Συνέπειες του μηνύματος. Όλα τα παραπάνω συνδυάστηκαν με την Κριτική Ανάλυση Διαφημίσεων, όπως προσεγγίζεται από τους Cervetti, Pardales and Damico (2001) και έδωσαν για την επεξεργασία του διαφημιστικού υλικού, ως πρώτη προσέγγιση, την επεξεργασία ενός φυλλαδίου (δες Παράρτημα) όπως μετατράπηκε για την ανάγκη της παρέμβασής μας. Οι διαφημίσεις που επιλέχτηκαν για τη διδακτική παρέμβαση, αναλύθηκαν από τη διδάσκουσα (δες Παράρτημα) και κατόπιν με βάση την ανάλυση αυτή διατυπώθηκαν οι ερωτήσεις.

Στα σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης η αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, καθώς και της πορείας της διδασκαλίας είναι αναγκαίο να πραγματοποιείται σε διάφορα στάδια της διδακτικής διαδικασίας. Στο στάδιο αυτό τα παιδιά ελέγχουν το κατά πόσο η νέα γνώση που απόκτησαν είναι εφαρμόσιμη και τη συσχετίζουν με την παλιά, επανεξετάζουν και συνειδητοποιούν την τεχνική και τη διαδικασία με την οποία αποκτήθηκε. Κυρίαρχος στόχος του σταδίου αυτού είναι ο αυτοέλεγχος και η συνειδητοποίηση της γνωστικής πορείας, δηλαδή η μεταγνώση.

Κεφάλαιο Β΄

**«Βλέπω τις εικόνες γύρω μου και
αποκαλύπτω τα ένοχα μυστικά τους»**

Το να αναπτύσσεις κριτικό γραμματισμό στα ΜΜΕ σημαίνει να γίνεσαι ικανός να αντιμετωπίζεις κριτικά τα μηνύματα των ΜΜΕ κι όχι απλά να τα αποδέχεσαι, να τα απορρίπτεις ή να τα αποφεύγεις. Για να γίνουμε εγγράμματοι όσον αφορά τα ΜΜΕ είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε πώς τα μηνύματά τους παράγονται.

Κεφάλαιο Β' / /

**«Βλέπω τις εικόνες γύρω μου και
αποκαλύπτω τα ένοχα μυστικά τους»**

Ερωτηματολόγιο για τις διαφημίσεις

Είσαι αγόρι ή κορίτσι (κύκλωσε)

Τάξη: Στ'

Ημερομηνία:

- 1. Στο χώρο που ζεις, κινείσαι, παίζεις υπάρχουν διαφημίσεις τσιγάρων;
ΝΑΙ ή ΟΧΙ Αν ναι, πού τις βλέπεις;**

Γιατί, κατά τη γνώμη σου, είναι τοποθετημένες εκεί;

- για να ενημερώσουν για νέα προϊόντα
- για να επηρεάσουν καπνιστές άλλης μάρκας
- για να επηρεάσουν μη καπνιστές

Αναζητώ και παρατηρώ διαφημίσεις που υπάρχουν γύρω μου.

Ποια στοιχεία προσέχω; _____

Τι με εντυπωσιάζει; _____

Είναι ξεκάθαρο το μήνυμα; _____

Πού απευθύνονται; _____

- 2. Κατά τη γνώμη σου, είναι δυνατόν να επηρεαστεί και να θελήσει να καπνίσει,
κάποιος ή κάποια από μια διαφήμιση που είδε;**

ΝΑΙ ή ΟΧΙ

Αν ναι, γιατί ;

- **Κατά τη γνώμη σου, οι νέοι αρχίζουν το κάπνισμα γιατί:
(βάλε ν σε όσα θεωρείς σωστά)**

- Επηρεάζονται από τους δικούς τους που καπνίζουν
- Θεωρούν ότι θα γίνουν «αποδεκτοί στην παρέα τους»
- Επιθυμούν να γίνουν «μεγάλοι» και «ανεξάρτητοι»
- Επιθυμούν να γίνουν όπως τα πρότυπά τους
- Το βλέπουν ελκυστικό στις διαφημίσεις

3. Ποιος κατά τη γνώμη σου είναι το κοινό «στόχος» των διαφημίσεων;

.....

.....

.....

4. Ειδικοί υποστηρίζουν ότι οι διαφημίσεις στοχεύουν στα νεαρά παιδιά να είναι οι αγοραστές των τσιγάρων τους κι ότι το έχουν, σε μεγάλο βαθμό, επιτύχει. Συμφωνείς ή διαφωνείς; Δικαιολόγησε τη γνώμη σου.

.....

.....

.....

5. Εσύ, πιστεύεις στα μηνύματα της διαφήμισης; ΝΑΙ ή ΟΧΙ Αν όχι, γιατί;

.....

.....

.....

6. Παρακάτω θα διαβάσεις τα λόγια κάποιων ανθρώπων. Γράψε δίπλα ποιος νομίζεις ότι το είπε και γιατί;

«Δεν καπνίζω, γιατί νομίζω, ότι είμαι μοντέρνος. Καπνίζω, γιατί κόλλησα μ' αυτό και δεν μπορώ να το κόψω»

.....

.....

«Δεν θέλω ούτε τα παιδιά μου, ούτε τα παιδιά των άλλων να καπνίζουν. Θέλω οι ενήλικες να καπνίζουν»

.....

.....

«Τους κάνουμε εξαρτημένους, όσο είναι μικροί και τους έχουμε δικούς μας, για μια ζωή»

.....

.....

«Δεν καπνίζουμε μόνο πουλάμε. Αφήνουμε αυτό το δικαίωμα στους νέους, στους φτωχούς, στους μαύρους και στους ανόητους»

Δραστηριότητες για διαφήμιση

Τα τελευταία χρόνια, τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες, έχουν απαγορευτεί οι διαφημίσεις τσιγάρων στις εφημερίδες και τα περιοδικά, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Έτσι οι εταιρίες καπνού ανακάλυψαν άλλους τρόπους να κάνουν γνωστά τα προϊόντα τους. Μπορείς να αναφέρεις μερικούς ;

Σε ποιο βαθμό επηρεάζεστε από τις διαφημίσεις για την αγορά των προϊόντων, που χρησιμοποιείτε;

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΣΥΧΝΑ ΠΑΝΤΑ ΚΑΘΟΛΟΥ

Πώς θα χαρακτηρίζατε τον ρόλο της διαφήμισης σήμερα;

ΘΕΤΙΚΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΑΔΙΑΦΟΡΟ

Ποιο στοιχείο της διαφήμισης σας ελκύει περισσότερο;

Η ΙΔΕΑ Η ΕΙΚΟΝΑ Ο ΛΟΓΟΣ

1η Δραστηριότητα

7. Οι διαφημιστικές εταιρίες συχνά χρησιμοποιούν ζώα στις διαφημίσεις τους. Ποια χαρακτηριστική ιδιότητα του καθενός από τα παραπάνω ζώα προσπαθεί να παρουσιάσει θετικά στο μυαλό μας το κάπνισμα;

.....

.....

.....

8. Μπείτε στη θέση ενός από τα ζώα και γράψτε ένα φανταστικό μονόλογο ή διάλογο για το πώς αισθάνονται που είναι αρνητικά πρότυπα.

.....

.....

.....

9. Παρατήρησε την παρακάτω διαφήμιση και συμπλήρωσε τις απαντήσεις:

α. Τι διαφημίζει; Από που το κατάλαβες;

.....

.....

β. Γιατί ο διαφημιστής διάλεξε ένα κινούμενο σχέδιο ως πρωταγωνιστή σ' αυτή τη διαφήμιση;

.....

.....

γ. Από ποιους περιμένει η εταιρεία ν' αγοράσουν αυτό το προϊόν; Δικαιολόγησε την απάντησή σου.

δ. Το κείμενο είναι στα Αγγλικά «it's for you». Ξέρεις τι σημαίνει; Γιατί δεν το έγραψαν στα Ελληνικά;

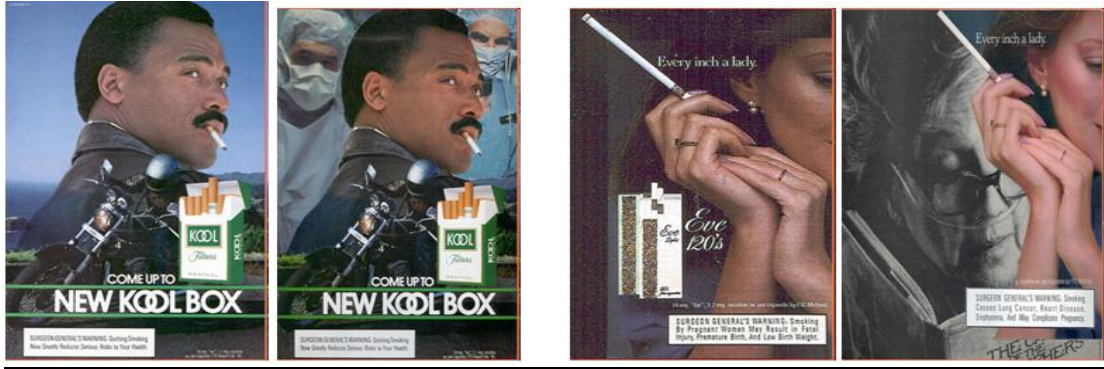
ε. Κοίταξε προσεκτικά τη διαφήμιση και γράψε μια μικρή ιστοριούλα.

στ. Ποιες πληροφορίες για το προϊόν αναφέρονται στη διαφήμιση; Υπάρχουν κάποια πράγματα που θα ήθελες να ξέρεις αλλά δεν τα βρίσκεις;

ζ. Γράψε ποιες πληροφορίες φαίνονται ξεκάθαρα.

10. Τι παρατηρείτε σε αυτές τις παλιότερες διαφημίσεις; Θα τολμούσαν να διαφημιστούν έτσι τα τσιγάρα στις μέρες μας; Δικαιολόγησε την άποψή σου.

11. Αυτές είναι οι λεγόμενες αντι-διαφημίσεις. Γιατί, κατά τη γνώμη σου ονομάζονται έτσι; Μπορείς να κάνεις και δικές σου;

12. Σύμφωνα με την 89/622 οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι υποχρεωτικό να αναγράφεται στα πακέτα των τσιγάρων μια προειδοποίηση για τις βλάβες που προκαλεί το κάπνισμα στην υγεία του ανθρώπου. Για παράδειγμα, « το κάπνισμα προκαλεί καρκίνο». Για ποιο λόγο πιστεύεις ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση υποχρέωσε τις καπνοβιομηχανίες να αναγράψουν την προειδοποίηση αυτή στα πακέτα των τσιγάρων;

13. Νομίζεις ότι προσέχει κανείς τις προειδοποιήσεις αυτές στα πακέτα;

2η Δραστηριότητα

Στο βίντεο « Τσιγάρο; Ευχαριστώ δε θα πάρω» του Ιδρύματος «ΘΩΡΑΞ», που θα παρακολουθήσετε, μια καπνοβιομηχανία προετοιμάζει τη διαφήμιση ενός καινούριου προϊόντος. Ακούστε με προσοχή και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ποιος κατά τη γνώμη σου είναι ο στόχος της διαφημιστικής καμπάνιας;

Ποιες είναι οι προτάσεις της διαφημίστριας σχετικά με τα χρώματα και σχήμα του νέου πακέτου;

Τι μας λέει και τι μας κρύβει;

3η Δραστηριότητα

Η λέξη διαφήμιση προέρχεται από το λατινικό *advertere*, που σημαίνει "να γυρίσει το μυαλό". Εάν θέλουμε να προσεγγίσουμε κριτικά τις διαφημίσεις οφείλουμε να προσέξουμε αφενός τι μας λένε δηλαδή τι λέει το κείμενο, αλλά και τι άλλα μηνύματα περνάνε; Τι δε μας λένε, τι παραλείπεται; Μήπως υπάρχουν μισές αλήθειες; Η μισή αλήθεια μοιάζει με όλη την αλήθεια. Μήπως μας λένε ψέματα;

Στο «Φυλλάδιο 4» βλέπετε διαφημίσεις τσιγάρων. Οι διαφημιστές χρησιμοποιούν τρόπους να μας πείσουν να τα αγοράσουμε. Εσύ και η ομάδα σου θα γίνετε οι έξυπνοι ντέντεκτιβ που θα αποκαλύψετε τα κόλπα των διαφημιστών. Οι πιο συχνές στρατηγικές ή πλάνες τους είναι στο «Φυλλάδιο 3» και θα σε βοηθήσουν . Μετά διαλέξτε μία από αυτές (Φυλλάδιο 4) και με τη βοήθεια του Φυλλαδίου 2 αναλύστε την βήμα προς βήμα. Η καλύτερη παρουσίαση θα βραβευτεί.

Φυλλάδιο 1

Το κάπνισμα στις έντυπες διαφημίσεις

Πώς και πού οι καπνιστικές εταιρίες διαφημίζονται;

(διαφημίσεις – αφίσες, δωράκια και προωθητικές καμπάνιες, διαφήμιση στα σημεία πώλησης – κοντά σε ταμεία, χορηγίες σε αθλητικές και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες)

Παρατηρώ προσεκτικά μια διαφήμιση.

(Περιγράψω με λεπτομέρειες, όπως για την εμφάνιση των ηρώων, τις δραστηριότητες που απεικονίζονται, το χώρο δράσης, γραπτό κείμενο.)

Τι δεν βλέπω;

(Γενικά, δεν βλέπω τα αποσιγάρα, τον καπνό, τα λεκιασμένα δόντια, την καθημερινή ζωή, κ.λπ....)

Ποιο είναι το κοινό-στόχος αυτής της διαφήμισης;

(Προορίζεται να απευθυνθεί στους καπνιστές ή τους μη καπνιστές; Ομάδα ηλικίας; Φύλο; Φυλή;)

Ποια στοιχεία προβάλλονται:

(Προβάλλεται η συσχέτιση μεταξύ του να καπνίζεις τη συγκεκριμένη μάρκα τσιγάρων και του να είσαι cool , όμορφος, σφριγηλός, έχοντας πολλούς φίλους, κ.λπ.)

Ποιο μέρος της ιστορίας αποσιωπάται από αυτές τις διαφημίσεις;

(Αποσιωπάται ο εθισμός, άλλα κοινωνικά αποτελέσματα, χρήματα που ξοδεύονται για τη συνήθειά αυτή , κ.α.)

Φυλλάδιο 2

Πώς αποκαλύπτω τα ένοχα μυστικά της εικόνας;

- ⌚ Τι βλέπεις πρώτα, τι σου κάνει **εντύπωση** όταν παρατηρείς αυτήν την διαφήμιση; Τι δεν βλέπεις;
- ⌚ Παρατηρώντας τους **ήρωες** και τη **δραστηριότητα** που εκτελούν, πως θα περιέγραφες με λίγα λόγια τη **ζωή** τους, όπως φαίνεται στην εικόνα;
- ⌚ **Πόσα** είναι τα πρόσωπα; Τι φοράνε; Ποια **αντικείμενα** κρατάνε στα χέρια τους; Ποιες είναι οι **εκφράσεις** του προσώπου τους;
- ⌚ Σχετικά με την **παράταξη** των μορφών: πώς παρατάσσονται οι μορφές στην εικόνα μπροστά-πίσω ή πάνω- κάτω;
- ⌚ Με ποιο **τρόπο** στήθηκαν μπροστά στο φακό; Τι ήθελε να τονίσει **ο διαφημιστής**; Για ποιο λόγο έστησε μ' αυτό **τον τρόπο** τις μορφές και τα αντικείμενα;
- ⌚ Σχετικά με το **φόντο**: Τι απεικονίζεται στο εμπρός τμήμα και τι στο βάθος;
- ⌚ Βλέπεις κάπου τσιγάρο; Εάν **υπάρχει τσιγάρο**, υπάρχει καπνός;
- ⌚ Γιατί αυτές οι **εικόνες** επιλέχτηκαν για αυτή τη διαφήμιση;
- ⌚ Είναι αυτές οι εικόνες **ρεαλιστικές**; Αν ναι, σε ποια αίσθησή μας (όραση, γεύση, όσφρηση, κ.λ.π.) απευθύνονται;
- ⌚ Η χρήση του συγκεκριμένου τσιγάρου θα κάνει τους ανθρώπους που θα δουν τη διαφήμιση **να μοιάσουν** με τους ανθρώπους στην διαφήμιση;
- ⌚ Αυτή η διαφήμιση **απευθύνεται** σε μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων; (καπνιστές, μη καπνιστές, γυναίκες, νέοι και νέες, κ.λ.π)
- ⌚ Ποιος πρόκειται **να ωφεληθεί** από την πώληση του τσιγάρου που διαφημίζεται και ποιος **θα ζημιωθεί**;
- ⌚ Πίσω από κάθε μήνυμα υπάρχει ένας **σκοπός και μια άποψη**. Ο σκοπός του διαφημιστή στη συγκεκριμένη διαφήμιση ποιος είναι; Προσπαθεί **να πείσει, να διασκεδάσει, ή να ενημερώσει**; Με ποιο τρόπο το πετυχαίνει αυτό;
- ⌚ **Τι υπόσχεται** η διαφήμιση αυτή; Μπορεί να πραγματοποιήσει ό,τι υπόσχεται;
- ⌚ Πώς θα παρουσιαζόταν αυτή η διαφήμιση, **αν έλεγε την αλήθεια** για το τσιγάρο;
- ⌚ Παρατήρησες την **προειδοποίηση του Υπουργείου Υγείας**; Είναι εύκολο να διαβαστεί; Είναι ταίριαστη με τους ανθρώπους που θα δουν τη διαφήμιση (θα κατανοήσουν το μήνυμά της);

Φυλλάδιο 3

Διαφημιστικές Στρατηγικές ή Πλάνες.

Οι διαφημιστές χρησιμοποιούν τρόπους με σκοπό πάντοτε να ελκύσουν την προσοχή μας, να ενεργοποιήσουν τη μνήμη μας, για να μας κάνουν να πειστούμε για την αξία του προϊόντος που διαφημίζουν, έτσι ώστε να το αγοράσουμε. Οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες στρατηγικές ή πλάνες είναι:

- 1. Ο παράγοντας μόδα.** Δημιουργούν την εντύπωση ότι όλοι κάνουν το ίδιο πράγμα και έτσι πρέπει να κάνουμε κι εμείς. Οι διαφημιστές δουλεύουν σκληρά να πείσουν τους καταναλωτές ότι εάν δεν καπνίζουν, δεν είναι "cool"!)
- 2. Διάσημοι Καπνιστές.** Παρουσιάζουν ένα διάσημο πρόσωπο [π.χ. έναν αθλητή, ηθοποιό ή τραγουδιστή] που ισχυρίζεται ότι το προϊόν είναι καλό. Οι φωτογραφίες των μουσικών, των προτύπων και των ηθοποιών που καπνίζουν, προωθούν την ιδέα ότι το κάπνισμα είναι γοητευτικό.
- 3. Ιδανικοί άνθρωποι - Στερεότυπα.** Τα πρότυπα στις διαφημίσεις εμφανίζονται να είναι τέλεια. Είναι άνθρωποι συνήθως υγιείς, ελκυστικοί και μοντέρνοι. Χρησιμοποιούνται διαφορετικές στρατηγικές: για τις νέες γυναίκες παίζουν στην ιδέα "της απελευθέρωσης" και την εικόνα του σώματος. Υπάρχουν συχνά λέξεις όπως "λεπτός" στο όνομα προϊόντων, ή επιλέγονται λεπτά μοντέλα. Οι γυναίκες στις διαφημίσεις είναι προκλητικές και δελεαστικές, ενώ οι άνδρες είναι σκληροί και αρρενωποί, όπως η κλασική εικόνα του ατόμου Marlboro.
- 4. Γεγονότα και αριθμοί.** Οι διαφημιστές είναι γνωστό ότι χρησιμοποιούν τις στατιστικές και "την ψευδο-επιστήμη" για να δώσουν την εντύπωση ότι το κάπνισμα είναι ασφαλές και για να ενισχύσουν την αξιοπιστία των προϊόντων τους.
- 5. Φίλοι, διασκέδαση.** Οι διαφημιστές ενισχύουν την έννοια ότι όποιος καπνίζει περνάει καλά. Οι εικόνες της ευτυχισμένης παρέας καπνιστών στα εστιατόρια και ακόμη και στο ύπαιθρο συνδέουν το κάπνισμα με τη διασκέδαση, τα ομαδικά παιχνίδια που απαιτούν σκέψη και υγιή συναγωνισμό (σκάκι, τάβλι κ.λ.π.).
- 6. Χιούμορ.** Οι διαφημιστές χρησιμοποιούν χιούμορ για να προσελκύσουν τους πελάτες. Επειδή το κάπνισμα γίνεται λιγότερο αποδεκτό στην κοινωνία, κοροϊδεύουν

τους μη καπνιστές. Χρησιμοποιούν επίσης και ήρωες κινουμένων σχεδίων για να κάνουν τα μικρά παιδιά να ταυτιστούν με το προϊόν.

- 7. Προσωπικότητα.** Οι διαφημιστές –ειδικά εκείνοι που προσπαθούν να προσελκύσουν τους νέους –απεικονίζουν συχνά το κάπνισμα ως σημάδι της ανεξαρτησίας και της εξέγερσης.
- 8. Παράλειψη.** Οι διαφημιστές δεν μας δίνουν την πλήρη ιστορία για τα τσιγάρα. Κανένας δεν βλέπει έναν ή μια ασθενή με καρκίνο, σε μια διαφήμιση τσιγάρων.
- 9. Θετικός τρόπος ζωής.** Οι διαφημιστές χρησιμοποιούν ανοιχτά, γαλάζια χρώματα, εικόνες ατόμων υγιών και γεμάτων ενέργεια, για να συνδέσουν οι καταναλωτές το κάπνισμα με τον υπαίθριο αθλητισμό και τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες όπως το ποδόσφαιρο, η αντισφαίριση, τη ναυσιπλοΐα και την ιππασία.
- 10. Τοποθέτηση προϊόντων.** Οι διαφημίσεις τσιγάρων μπορούν να εμφανιστούν στις πιο ασυνήθιστες θέσεις, όπως τα τηλεοπτικά παιχνίδια. Ακόμη υπάρχουν διαφημίσεις τσιγάρων στο φόντο άλλων άσχετων διαφημίσεων ή διαφημίζονται μέσω φαινομενικά άσχετων προϊόντων, με σκοπό να αποσπάσουν την προσοχή μας από το αρχικό ζήτημα.
- 11. Κλίμακα.** Οι διαφημιστές χρησιμοποιούν τα τεχνάσματα της κλίμακας για να κάνουν το προϊόν τους να φανεί μεγαλύτερο – και ως εκ τούτου πιο ελκυστικό.
- 12. Χορηγίες:** Η χορηγία είναι πολύ ελκυστικός τρόπος διαφήμισης στις καπνοβιομηχανίες. Συνδέουν στο μυαλό μας το τσιγάρο με την ταχύτητα και τον πλούτο, υποστηρίζοντας οικονομικά, αγώνες ράλι ή άλλες αθλητικές δραστηριότητες.
- 13. Λογοπαίγνια:** Χρησιμοποιούν παράξενα ονόματα ή ξένα ή παιχνίδια με λέξεις, για να κάνουν το προϊόν να φαίνεται πιο δύσκολο να το αποκτήσεις και άρα πιο επιθυμητό.

Φυλλάδιο 4

4.3. 3^η Διδακτική Παρέμβαση – «Περιπέτεια ανακαλύπτω, τα στερεότυπα μαθαίνω να απορρίπτω»

Το κείμενο συνιστά το αποτέλεσμα μιας προσπάθειας κατά την οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να βρει την ισορροπία ανάμεσα σε πληροφορίες που πρέπει να δοθούν και σε άλλες που δεν πρέπει να δηλωθούν, ενώ οι μαθητές και οι μαθήτριες (-δημιουργοί) πρέπει να καταστούν ικανοί και ικανές να αναλύουν με κριτικό τρόπο τα λογοτεχνικά κείμενα και τα κείμενά τους (Αϊδίνης & Κωστούλη, 2001). Αφορμώμενες από την άποψη αυτή, προσεγγίσαμε το λογοτεχνικό κείμενο «Περιπέτεια με την τηλεόραση» του Τζιάννι Ροντάρι,⁴⁰ που περιέχεται στο *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' - Στ' Δημοτικού*, σύμφωνα με τους «τομείς και τα ερωτήματα ανάλυσης λογοτεχνικού κειμένου» που προσφέρει ο κριτικός γραμματισμός (Ματσαγγούρας, 2002: 56-63).

Στόχοι της παρούσας διδακτικής παρέμβασης ήταν:

- Η ενεργητική εμπλοκή των μαθητών σε ποικίλες δραστηριότητες κριτικής ανάγνωσης και γραφής.
- Η ενθάρρυνση των μαθητών στη διερεύνηση επίμαχων και επίκαιρων θεμάτων στη διατύπωση υποθέσεων, στην εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων και την αναγνώριση της κρυμμένης πρόθεσης ενός κειμένου.
- Η ανταπόκριση των μαθητών στα κείμενα μέσα από συζήτηση, σύνδεση των κειμένων με προσωπικές εμπειρίες κλπ.

⁴⁰ Το κείμενο του Τζιάννι Ροντάρι καυτηριάζει τη θέση που έχει καταλάβει η τηλεόραση στα σύγχρονα σπίτια : παραβιάζει την ατομική γαλήνη και καταπατά τον ιδιωτικό μας χώρο. Το κείμενο αφορά και τον αποκλεισμό του ατόμου στην ιδιωτικότητά του, την οποία διασπά μόνο η εικόνα που εισβάλλει στο χώρο μας, πολλές φορές απειλητικά. Το ενδιαφέρον στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι ο συγγραφέας μάς αφήνει να επιλέξουμε το δικό μας τέλος στην περιπέτεια με την τηλεόραση. Παράλληλα στο συγκεκριμένο κείμενο περνάνε στερεότυπα μηνύματα που αφορούν στο ρόλο του καπνίσματος στη ζωή των ανθρώπων γύρω μας. Έτσι το κάπνισμα παρουσιάζεται ως μέσο χαλάρωσης, αλλά και ως τρόπος να γιορταστεί το γεγονός της επίτευξης ενός στόχου. Συγκεκριμένα, ο κύριος Βερούτσι, ύστερα από μια εξαντλητική μέρα στη δουλειά, ονειρεύεται να γυρίσει στο σπίτι του και να χαλαρώσει καθισμένος στον καναπέ του, καπνίζοντας και παρακολουθώντας τηλεόραση. Η ηρεμία του όμως απειλείται όταν ανοίγει την τηλεόραση, διότι εισβάλλουν στο σπίτι οι πρωταγωνιστές όλων των αρνητικών ειδήσεων που αναφέρονται στο δελτίο του τηλεοπτικού σταθμού.

- Η δυνατότητα ομαδικής συζήτησης σε μια προσπάθεια νοηματικής εξερεύνησης του κειμένου μέσα από ανταλλαγή ιδεών.
- Η παραγωγή αυθεντικών κειμένων, η παρουσίασή τους στην ολομέλεια της τάξης και η συλλογική ή ατομική αξιολόγηση του παραγόμενου έργου.
- Η ανάληψη δράσης (αποστολή επιστολών διαμαρτυρίας).

Όσον αφορά τη μεθοδολογία μας, ξεκινήσαμε από την κριτική ανάλυση ενός αφηγηματικού κειμένου, προσεγγίσαμε ένα κείμενο επιχειρηματολογικού λόγου και προχωρήσαμε προς τη Μετασχηματισμένη Πρακτική, ακολουθώντας το *Μοντέλο των Τεσσάρων Πηγών για το Γραμματισμό (Four Literacy Resources Model)* των Allan Luke και Peter Freebody (1990)⁴¹, που αφορά στη μεταφορά του λόγου και των πρακτικών παραγωγής του νοήματος σε άλλα κοινωνικά, επικοινωνιακά και/ή πολιτισμικά πλαίσια, σε συνδυασμό με το χάρτη για τους πολυγραμματισμούς από την Suzan Hill (2005).⁴² Πρόκειται, σε τελευταία ανάλυση, για την προσπάθεια των εκπαιδευομένων να εφαρμόσουν όσα αποτέλεσαν αντικείμενο επεξεργασίας κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας.

Ειδικότερα, η προσέγγιση των κειμένων έγινε ως εξής. Αφού απολαύσαμε την ανάγνωση παρακινήσαμε τους μαθητές, πριν γίνουν αναλυτές, σχολιαστές, κριτικοί, βιογράφοι, να ανοίξουν 'κουβέντα' με όσα συμβαίνουν στο κείμενο: τα πρόσωπα, τα πράγματα, τις καταστάσεις, τις πράξεις, αλλά και τη γλώσσα, τα τεχνάσματα, τους

⁴¹ Ο Allan Luke και ο Peter Freebody (1990) υποστήριξαν ότι η αποτελεσματική κριτική εκπαίδευση επισύρει την προσοχή σε ένα ρεπερτόριο πρακτικών που επιτρέπουν τους μαθητές να συμμετέχουν σε δραστηριότητες ανάγνωσης και γραφής. Το *Μοντέλο Τεσσάρων Πηγών για το Γραμματισμό* επιδιώκει μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες το παιδί να γίνει: α) «θραύστης» του κώδικα, β) κατασκευαστής σημασίας, γ) χρήστης κειμένων και δ) κριτικός χρήστης κειμένων. Από την άλλη το μοντέλο της Suzan Hill, που είναι βασισμένο στους πολυγραμματισμούς, επιδιώκει να κάνει το παιδί ικανό λειτουργικό χρήστη της γλώσσας του κειμένου, κατασκευαστή νοήματος, κριτικό αναλυτή, αλλά και μετασχηματιστή του νοήματος του κειμένου με σκοπό την ουσιαστική κατάκτησή του.

⁴² Το μοντέλο της Suzan Hill, που είναι βασισμένο στους πολυγραμματισμούς, επιδιώκει να κάνει το παιδί ικανό λειτουργικό χρήστη της γλώσσας του κειμένου, κατασκευαστή νοήματος, κριτικό αναλυτή, αλλά και μετασχηματιστή του νοήματος του κειμένου με σκοπό την ουσιαστική κατάκτησή του.

λογοτεχνικούς τρόπους (Πενάκ, 1996: 87). Δημιουργήθηκε με τον τρόπο αυτό ένα παιχνίδι πολλαπλών ανταποκρίσεων:

- αν τους άγγιξε το κείμενο
- αν βρήκαν ότι τους αφορά
- ποιο τμήμα του θα ήθελαν να ξαναδιαβάσουν
- ποιο, ενδεχομένως, θα προσπερνούσαν σε μια δεύτερη ανάγνωση
- αν κάτι μέσα στο κείμενο (πρόσωπο, κατάσταση ή και τρόπος έκφρασης) τους παρέπεμψε σε κάτι άλλο (ένα παραμύθι, μια ταινία, ένα τραγούδι)
- ποιο πρόσωπο συμπάθησαν αλλά και ποιο όχι
- αν τους άρεσε ο τρόπος με τον οποίο σκιαγραφείται ένα πρόσωπο ή παρουσιάζεται μια κατάσταση
- σε ποιο άλλο μέρος, εποχή ή κοινωνία θα τοποθετούσαν τη δράση
- αν θα μπορούσαν να δώσουν έναν άλλο τίτλο στο κείμενο.

Στη συνέχεια ακολούθησε η διαδικασία αποδόμησης των προτύπων κειμένων. Τα παιδιά, σε ομάδες των δύο ή τριών ατόμων, έμαθαν να εντοπίζουν τα δομικά στοιχεία των κειμένων και ζητήσαμε από τα παιδιά να συνεχίσουν την ιστορία, γνωρίζοντας; ότι μπορούν να προσθέσουν κι άλλους ήρωες με θετική ή αρνητική δράση και να διαμορφώσουν την πλοκή ελεύθερα. Στη συνέχεια τα παιδιά απάντησαν στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου (δες Παράρτημα).

«Αποδόμηση του κειμένου»

1ος στόχος: Γίνομαι «θραύστης» του κώδικα: Πώς μπορώ να αποκωδικοποιήσω το κείμενο; (Τοποθετημένη Πρακτική)

2ος στόχος: Γίνομαι κατασκευαστής σημασίας: Τι λέει αυτό το κείμενο σε μένα; (Ανοιχτής Διδασκαλίας)

3ος στόχος: Γίνομαι χρήστης κειμένων: Τι μπορώ να κάνω με αυτό το κείμενο; (Αναγνώριση επικοινωνιακών στόχων).

4ος στόχος: Γίνομαι κριτικός χρήστης κειμένων: Τι κάνει αυτό το κείμενο σε μένα; (Κριτική Πλαισίωση)

Σύμφωνα με το μοντέλο «Four Literacy Resources Model» των Allan Luke και Peter Freebody (1999) σε συνδυασμό με το χάρτη για τους πολυγραμματισμούς από την Suzan Hill (2005)

Στόχος μας δεν ήταν η διδασκαλία της κειμενικής υπερδομής αλλά η επαφή των μαθητών με τα κείμενα και η παραγωγή δικών τους. Χρησιμοποιήσαμε κατάλληλα διαμορφωμένα φύλλα εργασίας. Ο πρώτος μας στόχος ήταν: «Γίνομαι θραύστης του κώδικα: Πώς μπορώ να αποκωδικοποιήσω το κείμενο;». Επιδιώξαμε να είναι σε θέση το παιδί να αποκωδικοποιεί και να κωδικοποιεί τη γλώσσα σε κατάλληλο επίπεδο ικανότητας. Περιλαμβάνει την αναγνώριση των λεξιλογικο-γραμματικών χαρακτηριστικών, αλλά και του τρόπου εκφοράς του λόγου του κειμένου (ευθύς - πλάγιος λόγος κλπ.). Εδώ ανήκουν οι δύο πρώτες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.⁴³

Ο δεύτερος στόχος συμπυκνώνεται στα εξής : «Γίνομαι κατασκευαστής σημασίας: Τι λέει αυτό το κείμενο σε μένα;». Οι μαθητές χρησιμοποιούν τη γνώση τους για τον κόσμο, τη γνώση του λεξιλογίου, για να κατανοήσουν και να συνθέσουν τα κείμενα. Από την οπτική γωνία της Ανοιχτής Διδασκαλίας οι μαθητές και οι μαθήτριες προσπαθούν να αναλύσουν και να περιγράψουν τα «σχέδια της πρακτικής στην πραγματική ζωή» και τη δυναμική της «συμπεριφοράς πρόσωπο με πρόσωπο», συμπεριλαμβανομένης και της γλώσσας που χρησιμοποιείται. Αναπτύσσουν ορισμούς των διαπραγματεύσεων, τα διαφορετικά στάδιά τους καθώς και τους τρόπους περιγραφής των θέσεων των

⁴³ Οι ερωτήσεις που αφορούν την καταγραφή των εκτιμήσεων των παιδιών σχετικά με τις δυνατότητες και τη δυναμική του ευθέος και του πλάγιου λόγου του είναι στοιχεία της Τοποθετημένης Πρακτικής, η οποία «εμπεριέχει την εμπύθιση σε πείρα και την αξιοποίηση διαθέσιμων ειδών λόγου, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που ανήκουν στις ποικίλες οπτικές της ζωής των διδασκομένων» (Kalantzis, 1999).

συμμετεχόντων: εξουσία, συμμαχίες, θέσεις, ενδιαφέροντα και εναλλακτικές επιλογές (Kalantzis, 1999: 691-94). Εδώ ανήκει η επόμενη ερώτηση: «Αν ήταν εδώ ο κ. Βερούτσι τι θα ήθελες να τον ρωτήσεις; (Σκέψου τρεις ερωτήσεις)».

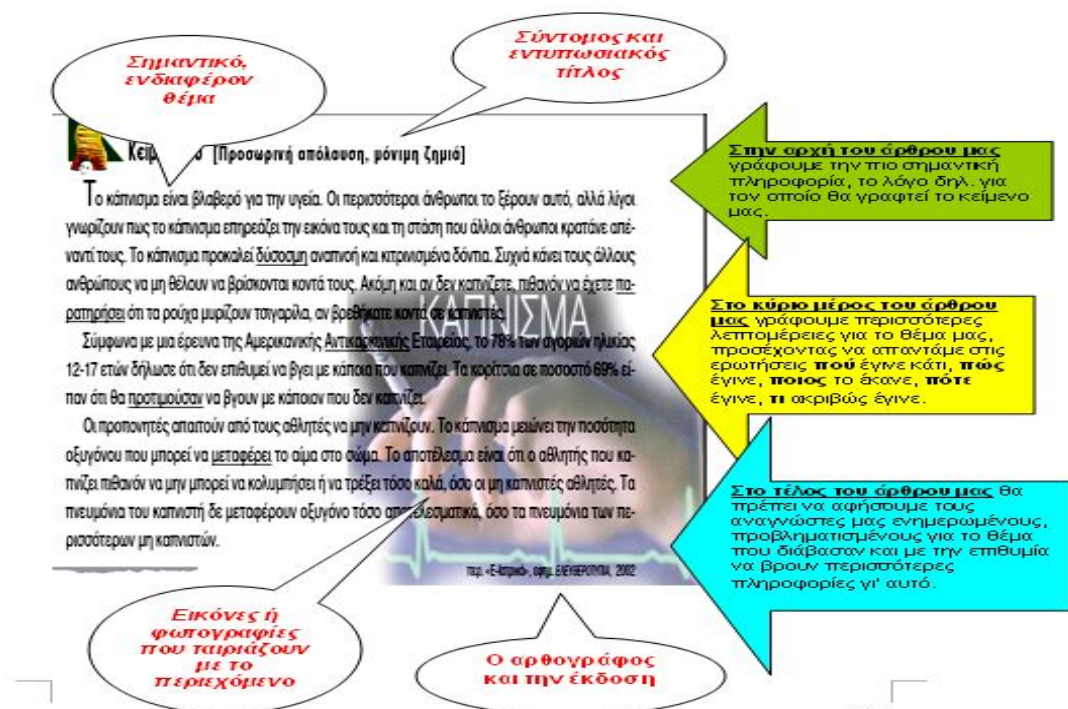
Ο τρίτος στόχος ήταν: «Γίνομαι χρήστης κειμένων. Τι μπορώ να κάνω με αυτό το κείμενο;» Οι μαθητές καταλαβαίνουν πως η γλώσσα ποικίλλει ανάλογα με το πλαίσιο, το σκοπό, το ακροατήριο και το περιεχόμενο, και είναι σε θέση να εφαρμόσουν αυτήν την γνώση, επιλέγοντας το κατάλληλο ύφος για διηγηθούν τις εντυπώσεις τους από το μάθημα σε ύφος φιλικό (στη γιαγιά) και σε ύφος επίσημο (στον κο διευθυντή). Ο στόχος αυτός ανιχνεύεται μέσα από τις επόμενες δύο ερωτήσεις: «Αν έπρεπε να περιγράψεις με δύο προτάσεις την περιπέτεια του κ. Βερούτσι, Α. Τι θα έγραφες στη γιαγιά σου; και Β. Τι θα έγραφες στο διευθυντή του σχολείου;». ⁴⁴ Τέλος, ο τέταρτος στόχος ήταν: «Γίνομαι κριτικός χρήστης κειμένων: Τι κάνει αυτό το κείμενο σε μένα;». Για να επιτευχθεί ένας παρόμοιος στόχος οι μαθητές αναλύουν και αμφισβητούν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα κατασκευάζονται για να αναπτύξουν τις συγκαλυμμένες ιδέες που επηρεάζουν τους ανθρώπους, στη βάση δραστηριοτήτων όπως: προσέγγιση εικόνων ή κειμένων για να εξεταστεί ποιος δεν εκπροσωπείται σ' αυτά και γιατί συμβαίνει αυτό ή ξαναγράψιμο των ιστοριών για να παρουσιάσουν διαφορετικές ιδέες όσον αφορά το αξιακό μήνυμα που προσπαθεί να μας περάσει το κείμενο. Η τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου μας έχει άμεση σχέση με τα παραπάνω.

Από την οπτική γωνία της Κριτικής Πλαισίωσης, οι μαθητές βλέπουν κριτικά τα μηνύματα του κειμένου που υπόκεινται σε πολλές στρατηγικές διαπραγμάτευσης. Θέλοντας να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με ένα *πολυτροπικό* κείμενο, αποφασίσαμε να μην περιοριστούμε μόνο στο κείμενο του Ροντάρι και να αξιοποιήσουμε και ένα άρθρο

⁴⁴ Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι θα βοηθούσε στην κατανόηση των λειτουργιών της γλώσσας και στην πολύ καλύτερη επίδοση των μαθητών/ριών στα γλωσσικά μαθήματα η γλωσσική εκείνη διδασκαλία που θα τους ασκούσε, με κείμενα διάφορων ειδών, στην αναγνώριση των κάθε φορά διαφορετικών επικοινωνιακών στόχων. Πολύ χρήσιμο θα ήταν, π.χ., να ακούν τα παιδιά μαγνητοφωνημένο λόγο και να προσπαθούν να αναγνωρίσουν: (α) την ηλικία, το φύλο, την κοινωνική θέση κ.ά. του ομιλητή, (β) αν μιλάει ο ομιλητής με την ιδιότητα του γονιού, του συγγενούς, του φίλου, του γνώστη, του αφεντικού κ.ά., (γ) αν μιλάει τυπικά, αυθόρμητα, προσεγγμένα, ή ακόμα (δ) να εντοπίζουν αν χρησιμοποιεί ο ομιλητής την πρότυπη γλώσσα, μια διάλεκτο, την καθημερινή της οικειότητας κ.ο.κ. (Φραγκουδάκη, 1997).

από το βιβλίο «Νεοελληνική Γλώσσα» της Α΄ Γυμνασίου (Ο.Ε.Δ.Β., 2007:76), με τίτλο «Προσωρινή απόλαυση, μόνιμη ζημιά».

Κατά την αποδόμηση του κειμένου δόθηκε έμφαση στον εντοπισμό των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούνται. Παρουσιάστηκαν στην τάξη διάφορα παραδείγματα δημοσιογραφικού ρεπορτάζ και συζητήθηκαν τα βασικά γλωσσικά και πολυτροπικά χαρακτηριστικά τους, όπως ο ρόλος της γραμματοσειράς, της λεζάντας, των εικόνων, της μορφής και της δομής (θεματική πρόταση, λεπτομέρειες στο κύριο μέρος και προβληματισμό στο τέλος) κ.λπ. Εξηγήσαμε την έννοια επιχείρημα, εντοπίσαμε τα λεξιλογικά χαρακτηριστικά με τα οποία αυτό αναπτύσσεται και στη συνέχεια για την παραγωγή γραπτού κειμένου δόθηκε στα παιδιά ένα σχεδιάγραμμα με τη λογική σειρά δομής ενός άρθρου, καθόσον τα σχεδιαγράμματα βοηθούν τόσο την οργάνωση των σκέψεων όσο και την παραγωγή ιδεών (Ματσαγγούρας, 2001). Κατά την επεξεργασία εντόπισαν τα πολυτροπικά και κειμενικά στοιχεία και με ποιο τρόπο αυτά ανταποκρίνονται στους στόχους του ρεπορτάζ και επέλεξαν από ένα φυλλάδιο με επιστημονικά στοιχεία γύρω από το κάπνισμα, αυτά που θεωρούσαν καταλληλότερα για το άρθρο που, όπως θα δούμε παρακάτω, θα συγγράψουν.

Σχεδιάγραμμα αποδόμησης άρθρου

Εν ολίγοις, στη διαδικασία αποδόμησης του κειμένου τα παιδιά απέκτησαν ένα θεωρητικό υπόβαθρο, μια ορολογία ή αλλιώς τη «μεταγλώσσα» του κάθε κειμενικού είδους, ώστε να μπορούν αργότερα να αναγνωρίζουν εύκολα και να αναπαράγουν τη δομή του, προφορικά και γραπτά, με την κατάλληλη χρήση λεξιλογίου και γραμματικής μέσα σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο που θα τους ζητηθεί. Ταυτόχρονα αντιλήφθηκαν την επικοινωνιακή λειτουργία των λεξιλογικο-γραμματικών χαρακτηριστικών, αλλά και του τρόπου εκφοράς του λόγου του κειμένου (ευθύς - πλάγιος λόγος). Ο μαθητής-αναγνώστης δηλαδή αντιμετωπίζεται πλέον όχι ως ένα υποκείμενο που αποδέχεται ό,τι λέει το κείμενο, το «ένα και μοναδικό νόημα», αλλά ως υποκείμενο που συμβάλλει στην οικοδόμησή του, ανάλογα με τον ορίζοντα προσδοκιών που του διαγράφουν οι ποικίλες καταβολές του ένα υποκείμενο που άλλοτε μπορεί να συμφωνεί και άλλοτε να αμφισβητεί, άλλοτε να υιοθετεί μία καθιερωμένη ερμηνεία και άλλοτε να αρθρώνει μια εναλλακτική. Πρόκειται κατά συνέπεια για μια αντίληψη κατά την οποία λογοτεχνία δεν είναι μόνο το «τι λέει» ούτε το «πώς το λέει» το κείμενο αλλά και το «πώς το λέει» με τον αναγνώστη, ώστε μέσα από την επικοινωνία τους το κείμενο να ξαναφορτίζεται και ο αναγνώστης να επανενεργοποιεί την όραση και την κρίση του (Jauss, 1995: 94-97). Μια τέτοια πρόταση γίνεται ακόμη πιο δελεαστική, όταν έχουμε να κάνουμε με έναν αναγνώστη παιδί ή έφηβο, ο οποίος όση ανάγκη έχει να αποδεχτεί, να βρει σημεία αναφοράς, να πιστέψει άλλη τόση έχει να αμφισβητήσει, να κρίνει, να ανατρέψει. Και που οπωσδήποτε δεν του αρέσουν –και δεν πρέπει να του αρέσουν– οι έτοιμες αλήθειες.

Σε ένα δεύτερο στάδιο οι ομάδες των μαθητών παρήγαγαν δικά τους κείμενα ενταγμένα στη θεματική περιοχή που ερευνηθήκε και στο συγκεκριμένο κειμενικό είδος που επεξεργάστηκαν. Τα κείμενα των παιδιών συνδέονταν πάντα με έναν επικοινωνιακό σκοπό. Έτσι ζητήθηκε από τα παιδιά να γράψουν ένα άρθρο, σαν αυτό που διαπραγματεύτηκαν και μελέτησαν τα δομικά χαρακτηριστικά του, με σκοπό να δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα. Με την καθοδήγηση στη βάση συγκεκριμένων ερωτήσεων οι μαθητές εντόπισαν τα προβλήματα, διαπίστωσαν ή έκαναν υποθέσεις για τις αιτίες, διατύπωσαν δύο έως τρεις προτάσεις ανά ομάδα για τη λύση των προβλημάτων και ψήφισαν την καλύτερη, ώστε να ασκηθεί η διατύπωση κρίσεων και η επιχειρηματολογία. Τέλος, ανέλαβαν να συντάξουν μια επιστολή διαμαρτυρίας προς

εκείνους που «βομβαρδίζουν» τα παιδιά με εικόνες ή μηνύματα καπνιστικών προϊόντων, ιδιαίτερα μέσα σε παιδικά αναγνώσματα, όπως είναι τα κόμικς. Τα δομικά στοιχεία της επιστολής τα είχαν διδαχτεί στο μάθημα της Γλώσσας και καθώς το βίωμα ήταν πρόσφατο είχαν το απαραίτητο υλικό, για να συγγράψουν ένα πρωτογενές επιχειρηματολογικό κείμενο.⁴⁵

Σε ένα τρίτο στάδιο, ιδιαίτερα σημαντικό στην όλη διαδικασία, έγινε απόπειρα «επανεξέτασης» και βελτίωσης του πρωτογενούς μαθητικού κειμένου ακολουθώντας την παρακάτω μεθοδολογία. Οι μαθητές, εργαζόμενοι σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων, ανακοίνωσαν στην ομάδα τους ολόκληρο το γραπτό τους κείμενο, επιτελώντας μια διπλή λειτουργία: ακούγοντας οι ίδιοι το κείμενο τους εντόπισαν συντακτικές και λεξιλογικές αστοχίες, ενώ ταυτόχρονα το γραπτό τους απέκτησε αποδέκτη, για τον οποίο θα πρέπει να γίνεται κατανοητό και ενδιαφέρον. Η αξιολόγηση έγινε από τις ομάδες των μαθητών με την επίβλεψη της δασκάλας. Βασιζόμενοι στα σχόλια των συμμαθητών τους και τη φθίνουσα καθοδήγηση της δασκάλας οι μαθητές προχώρησαν σε δεύτερη εμπλουτισμένη γραφή του κειμένου τους.

⁴⁵ Εμπνευστήκαμε από την δραστηριότητα του αντικαπνιστικού προγράμματος: «The Truth About Tobacco, Our new anti-smoking live assembly program for middle and high schools» (2009), που προέβλεπε μία εκστρατεία αποστολής γραμμάτων: «Αποστολή γραμμάτων» Ξεκινούμε μία εκστρατεία αποστολής γραμμάτων, οι μαθητές ξύνουν τα μολύβια τους ή περνάνε στους υπολογιστές τους και ξεκινάμε να ενημερώνουμε την βιομηχανία της τηλεόρασης για το τι νομίζουν οι νέοι άνθρωποι, γράφουν οι μαθητές γράμματα στους παρουσιαστές, στους παραγωγούς ταινιών, στους σκηνοθέτες, στους ηθοποιούς και ζητούν απ' αυτούς λιγότερη χρήση καπνού ή ρεαλιστικές και υπεύθυνες εικόνες καπνίσματος στις ταινίες που θα δημιουργηθούν από δω και πέρα και όλα αυτά μπορούν να αποτελέσουν δραστικά σημεία εκκίνησης, που θα προκαλέσουν δράση.

Οι μαθητές είναι πελάτες και πελάτες που μπορούν να κάνουν συστάσεις για το προϊόν που αγοράζουν, ίσως τότε περισσότεροι δημιουργοί ταινιών να σκεφθούν για το πως επιδρούν πάνω στους νέους. **Ακολουθεί ένα δείγμα γράμματος προς ηθοποιό ή σκηνοθέτη.**

«Αγαπητέ ηθοποιέ, αγαπητέ σκηνοθέτη, ως μέρος του προγράμματος οι μαθητές παρακολούθησαν την τάδε ταινία στην οποία πρωταγωνιστείτε ή έχετε σκηνοθετήσει. Ο στόχος μας ήταν να δούμε πόσες φορές παρουσιάζονται σκηνές ή εικόνες καπνίσματος κατά τη διάρκεια της ταινίας, ούτε μια φορά λοιπόν δεν αναφερθήκατε στις σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία που έχει το κάπνισμα.

Οι νέοι συχνά θαυμάζουν τους ηθοποιούς και θέλουν να τους μιμηθούν, ίσως δεν αντιλαμβάνεστε ότι όταν ανάβετε ένα τσιγάρο στην οθόνη και το κάνει να φαίνεται τόσο cool μπορεί αυτό να ενθαρρύνει τα παιδιά να καπνίσουν. Μη μας κάνετε να σκεφτόμαστε λάθος, αγαπάμε τις ταινίες και δεν σας ζητάμε να κόψετε όλες τις σκηνές που έχουν κάπνισμα, αλλά να σκεφθείτε την περίπτωση να δείχνετε λιγότερο κάπνισμα στις ταινίες και πιο ρεαλιστικό. Με το ταλέντο σας μπορείτε εύκολα να χρησιμοποιήσετε άλλους τρόπους ή άλλες χειρονομίες ώστε να παράγετε την αίσθηση του ρεαλιστικού, του ρομαντικού, του απογοητευμένου και οτιδήποτε άλλο. Ευχαριστούμε που μας ακούσατε, όνομα κ.λπ.»

Κεφάλαιο Γ'

**«Περιπέτεια διαβάζω και τα στερεότυπα της
μαθαίνω να αποφεύγω»**

Όνομα ομάδας:

Ημερομηνία:

Ερωτηματολόγιο για το κείμενο⁴⁶

Άνοιξε το Ανθολογικό σου και βρες το κείμενο: «Περιπέτεια με την τηλεόραση» Αν δυσκολευτείς υπάρχει στο τέλος του φυλλαδίου σου. Διαβάστε το με την ομάδα σου και απάντησε στις ερωτήσεις:

Το κείμενο είναι γραμμένο σε ευθύ λόγο. Γιατί;

.....

Μπορείς να μετατρέψεις μια σκηνή σε πλάγιο; Πώς αλλάζει; Είναι καλύτερο, ή όχι;

.....

Αν ήταν εδώ ο κ. Βερούτσι τι θα ήθελες να τον ρωτήσεις; (Σκέψου τρεις ερωτήσεις).

.....

.....

Αν έπρεπε να περιγράψεις με δύο προτάσεις την περιπέτεια του κ. Βερούτσι

A. Τι θα έγραφες στη γιαγιά σου;

.....

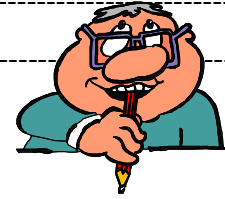
B. Τι θα έγραφες στο διευθυντή του σχολείου;

.....

⁴⁶ Βασισμένο στον έντυπο και κριτικό γραμματισμό. Το μοντέλο 4 πηγών για το γραμματισμό από τους : Allan Luke and Peter Freebody (1990)

Αν δεν ήταν καπνιστής, πώς θα αντιμετώπιζε τις δύο καταστάσεις (χαλάρωση και τελική νίκη)

Δραστηριότητες

Γίνετε κι εσείς μικροί δημοσιογράφοι και γράψτε το δικό σας άρθρο

Μπορείτε να γράψτε ένα άρθρο για το σχολείο ή την τοπική εφημερίδα σχετικά με τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους οι έφηβοι πρέπει να αποφύγουν το κάπνισμα.

Χρησιμοποιήστε τα παρακάτω στοιχεία (**Φυλλάδιο 1^ο**), διαβάστε και το άρθρο για βρείτε επιχειρήματα να υποστηρίξετε τη θέση σας και αφού μελετήσετε με προσοχή τα χαρακτηριστικά δομής ενός άρθρου, ξεκινήστε την προσπάθεια..

Καλή επιτυχία!!!!!!

Σημαντικό, ενδιαφέρον θέμα

Σύντομος και εντυπωσιακός τίτλος

Κείμενο [Προσωπική απόλαυση, μόνιμη ζημιά]

Το κάπνισμα είναι βλαβερό για την υγεία. Οι περισσότεροι άνθρωποι το ξέρουν αυτό, αλλά λίγοι γνωρίζουν πως το κάπνισμα επηρεάζει την εικόνα τους και τη στάση που άλλοι άνθρωποι κρατάνε απέναντί τους. Το κάπνισμα προκαλεί δύσωση αναπνοής και κτερισμένα δόντια. Συχνά κάνει τους άλλους ανθρώπους να μη θέλουν να βρίσκονται κοντά τους. Ακόμη και αν δεν καπνίζετε, πιθανόν να έχετε παρρησίαι ότι τα ρούχα μυρίζουν τσιγαράκι, αν βρεθήκατε κοντά σε καπνιστές.

Σύμφωνα με μια έρευνα της Αμερικανικής Αντικαρκινικής Εταιρείας, το 78% των αγοριών ηλικίας 12-17 ετών δήλωσε ότι δεν επιθυμεί να βγει με κάποιον που καπνίζει. Τα κορίτσια σε ποσοστό 69% είπαν ότι θα προτιμούσαν να βγουν με κάποιον που δεν καπνίζει.

Οι προπονητές απαιτούν από τους αθλητές να μην καπνίζουν. Το κάπνισμα μειώνει την ποσότητα οξυγόνου που μπορεί να μεταφέρει το αίμα στο σώμα. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο αθλητής που καπνίζει πιθανόν να μην μπορεί να κολυμπήσει ή να τρέξει τόσο καλά, όσο οι μη καπνιστές αθλητές. Τα πνευμόνια του καπνιστή δε μεταφέρουν οξυγόνο τόσο αποτελεσματικά, όσο τα πνευμόνια των περισσότερων μη καπνιστών.

Στην αρχή του άρθρου μας γράφουμε την πιο σημαντική πληροφορία, το λόγο δηλ. για τον οποίο θα γραφτεί το κείμενο μας.

Στο κύριο μέρος του άρθρου μας γράφουμε περισσότερες λεπτομέρειες για το θέμα μας, προσέχοντας να απαντάμε στις ερωτήσεις **πού** έγινε κάτι, **πώς** έγινε, **ποιος** το άκανε, **πότε** έγινε, **τι** ακριβώς έγινε.

Στο τέλος του άρθρου μας θα πρέπει να αφήσουμε τους αναγνώστες μας ενημερωμένους, προβληματισμένους για το θέμα που διάβασαν και με την επιθυμία να βρουν περισσότερες πληροφορίες γι' αυτό.

Εικόνες ή φωτογραφίες που ταιριάζουν με το περιεχόμενο

Ο αρθρογράφος και την έκδοση

πηλ. «Επίμη», σελ. 26/ΕΠΕΡΕΡΟΝΑ, 2002

Φυλλάδιο 1^ο

Νέοι, κάπνισμα και διαφημίσεις

Οι αναλύσεις των ψυχολόγων λένε ότι:

- Τα νεαρά άτομα πολλές φορές νομίζουν ότι πρέπει να ακολουθήσουν νωρίς τις συνήθειες των ενηλίκων. Όμως το κάπνισμα δε σημαίνει ωριμότητα. Νομίζουν ότι γίνονται πιο λαμπεροί όπως οι αστέρες του κινηματογράφου. Νιώθουν πιο “άνετοι” μπροστά στους φίλους τους.
- Πολλά άτομα και ιδιαίτερα οι νέοι, καπνίζουν για κάποιους «αφελείς» κοινωνικούς λόγους. Πολλά νεαρά άτομα αδιαφορούν για τους κινδύνους του τσιγάρου στην υγεία τους. Δεν γνωρίζουν τι σημαίνει “εθισμός” και τις επικίνδυνες επιδράσεις της νικοτίνης. Τέλος, νομίζουν ότι θα απαλλαχθούν από κάποια δύσκολα νεανικά προβλήματα, βοηθά να αντιμετωπίσουν την κατάθλιψη και να ελέγξουν το βάρος τους. Στην πραγματικότητα, πετυχαίνουν ακριβώς το αντίθετο.
- Οι νέοι νομίζουν ότι συμπεριφορές όπως το κάπνισμα, η χρήση αλκοόλ, προσφέρουν κοινωνική αποδοχή και καταξίωση στην παρέα. Νομίζουν ότι οι συμπεριφορές αυτές σημαίνουν ανεξαρτησία από τους γονείς, επίδειξη απαξίωσης των αρχών και κανόνων της συμβατικής κοινωνίας, ή επίδειξη ωρίμανσης στο στάδιο μετάβασης από την παιδική στην εφηβική ηλικία. Πρέπει να μάθουν ότι στην πραγματικότητα το τσιγάρο κάνει μόνο κακό: στην εμφάνιση, στο δέρμα, στο σώμα και στην υγεία τους συνολικά.

Οι καπνοβιομηχανίες έχουν στρέψει την προσοχή τους στους νέους. Είναι οι «μελλοντικοί» αγοραστές τους. Προσπαθούν λοιπόν να συνδέσουν το κάπνισμα με μοντέρνες εμφανίσεις, με τρόπους ζωής που ζηλεύουν οι νέοι και θέλουν να ακολουθήσουν. Χρησιμοποιούν ως μοντέλα ιδιαίτερα γνωστούς ηθοποιούς για αυτές τις ηλικίες.

Τα τελευταία χρόνια, τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες, έχουν απαγορευτεί οι διαφημίσεις τσιγάρων στις εφημερίδες και τα περιοδικά, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Έτσι οι εταιρίες καπνού ανακάλυψαν άλλους τρόπους να κάνουν γνωστά τα προϊόντα τους: μπλουζάκια, αναπτήρες, εικόνες καπνιστών σε πολύ δημοφιλή σήριαλ της TV ή εκπομπές. Αν τελικά το προϊόν που πουλούν ήταν καλό για την υγεία, θα ήταν απαραίτητη η διαφήμιση; Η διαφήμιση προέρχεται από το λατινικό *advertere*, που σημαίνει “να γυρίσει το μυαλό”. Εάν θέλουμε να προσεγγίσουμε κριτικά τις διαφημίσεις οφείλουμε να προσέξουμε αφενός τι μας λένε δηλαδή τι λέει το κείμενο, αλλά και τι άλλα μηνύματα περνάνε; Τι δε μας λένε, τι παραλείπεται; Μήπως υπάρχουν μισές αλήθειες; Η μισή αλήθεια μοιάζει με όλη την αλήθεια. Μήπως μας λένε ψέματα;

Παρατηρήστε ότι οι λέξεις στις διαφημίσεις είναι ελάχιστες ή απουσιάζουν. Η εικόνα είναι που έχει σημασία. Ο καθένας μπορεί να την αντιλαμβάνεται λίγο διαφορετικά, αλλά τελικά όλους μας επηρεάζει.

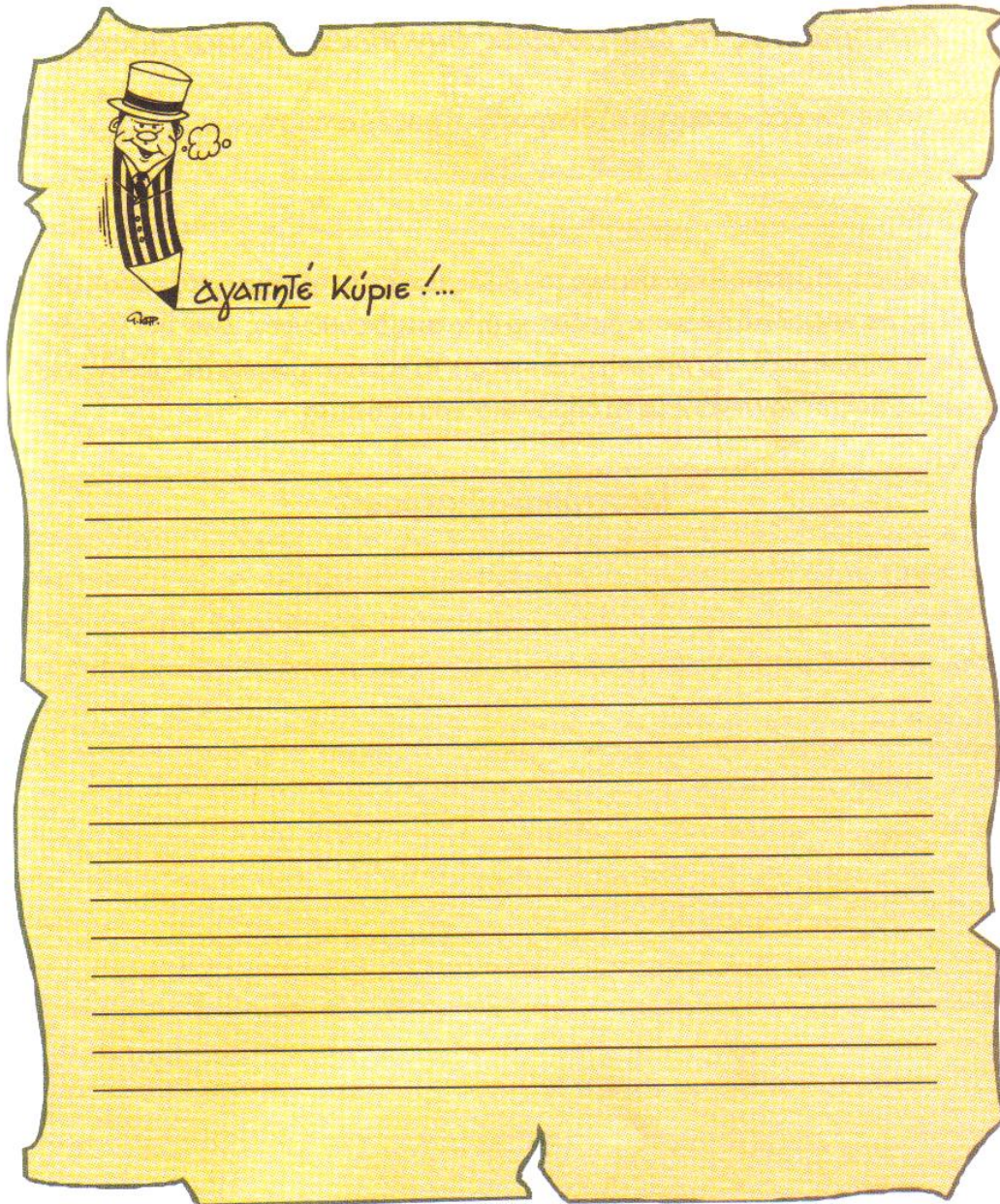
Έθισμένοι καπνιστές τα Ελληνόπουλα, πριν τελειώσουν το Λύκειο»

Συχνά οι γονείς, ο καθένας με τον τρόπο του, προσπαθούν να παρέμβουν «σωστικά» δραματοποιώντας την πράξη, πριν ακόμη εξελιχθεί σε συνήθεια. Το κάπνισμα στην εφηβεία είναι συμπεριφορά κοινωνική, μίμηση ή οφείλεται σε ψυχολογικούς λόγους; Οι απαντήσεις είναι πάντα σχετικές. Ένα είναι βέβαιο: το επιχείρημα της υγείας σε αυτές τις ηλικίες είναι διάτρητο. Καμιά θανατηφόρα πάθηση δεν αποτρέπει εφήβους από το τσιγάρο. Ό λόγος; Το τέλος της διαδρομής είναι τόσο μακρινό, αθέατο. Ακουμπούν περισσότερο στην αθανασία, παρά στη φθορά, στους «διαλυμένους πνεύμονες», στη λαίλαπα του καρκίνου.

Εάν το κάπνισμα στην Ελλάδα είναι τόσο διαδεδομένο, αν ο νόμος πού το απαγορεύει καταστρατηγείται εν μια νυκτί χωρίς να ανοίξει ρουθούνι, αν η αγχόλυση πού προσφέρει το αναμμένο τσιγάρο προβάλλεται με όλους τους δυνατούς τρόπους, γιατί πρέπει οι έφηβοι να αποτελέσουν εξαίρεση; Το «κακό» για τους 15χρονους είναι έννοια πού αμφισβητείται, ειδικά αν εκείνος πού την αναλύει είναι γονιός με το πακέτο στην τσέπη.

Στο εφηβικό κάπνισμα επενδύονται πολλά. Σχέσεις, εικόνες πού αναπαράγονται, φόβοι που καλλιεργούνται, εξαρτήσεις ανεπτυγμένες λόγω διαψεύσεων, πιέσεων ή απωλειών κάθε μορφής. Και καθώς ο εθισμός είναι συστατικό του ίδιου του προϊόντος και της κατασκευής του, δύσκολα ο νεοφώτιστος μπορεί να του γυρίσει την πλάτη. Έκτος από την οικογενειακή στήριξη, ή θεσμική βοήθεια από την ίδια την πολιτεία θα ήταν πιο αποτελεσματική. Τι νόημα έχει -να υψώνονται απαγορευτικά στο σπίτι, και σε κάθε χώρο διασκέδασης και εξόδου να επιτρέπεται σιωπηρά, να αίρεται κάθε περιορισμός; Το «γιατί» είναι πράγματι σύνθετο, αν όχι χαοτικό. Εντοπίζεται δύσκολα και αντιμετωπίζεται δυσκολότερα. Το «πώς» όμως είναι μια καλή αρχή για δράση, αν υποθέσουμε ότι το ενδιαφέρον δεν εξαντλείται στην έκπληξη πού προκαλούν οι έρευνες και τα ποσοστά.

Μπορείτε σαν ομάδα ευαισθητοποιημένων και υπεύθυνων παιδιών να γράψετε μια επιστολή προς τον εκδότη του περιοδικού στην οποία θα του επισημαίνετε το πρόβλημα και θα του ζητάτε να πάρει τα κατάλληλα μέτρα. Η επιστολή αυτή θα δημοσιευτεί στο περιοδικό και θέλουμε να φτάσει το μήνυμά μας παντού (συμβουλευτείτε και τις σχετικές οδηγίες. Ας προσπαθήσουμε..... Καλή επιτυχία!!!!

Γιατί πρέπει να γράψετε επιστολή προς τον εκδότη:

- Γιατί είστε θυμωμένοι με το ότι ο εικονογράφος επέλεξε να δείξει αυτή την καπνιστική συνήθεια των μεγάλων σε ένα κόμικ που απευθύνεται σε παιδιά και θέλετε να το γνωρίζουν και οι άλλοι.
- Γιατί πιστεύετε, ότι ένα θέμα είναι τόσο σημαντικό που πρέπει να γίνει γνωστό.
- Για να επηρεάσετε την κοινή γνώμη.
- Για να εκπαιδεύσετε το ευρύ κοινό για ένα σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα.
- Για να επηρεάσετε τους φορείς χάραξης πολιτικής ή των εκλεγμένων αξιωματούχων άμεσα ή έμμεσα.
- Για κοινοποίηση-γνωστοποίηση του έργου και για προσέλκυση εθελοντών στον αντικαπνιστικό αγώνα.

Πώς θα γράψετε την επιστολή σας:

- Ξεκινήστε την επιστολή με έναν απλό χαιρετισμό. Μην ανησυχείτε αν δε γνωρίζετε το όνομα του συντάκτη. Μια προσφώνηση απλή «Στον εκδότη» ή «Αγαπητέ κύριε», είναι αρκετή.
- Κεντρίστε το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Η αρχική σας φράση, είναι πολύ σημαντική. Θα πρέπει να ενημερώσετε τους αναγνώστες τι γράφετε και να τους κάνετε να θέλουν να διαβάσουν και τα υπόλοιπα.
- Εξηγήστε από την αρχή με ποιο θέμα σχετίζεται η επιστολή. Να είστε σύντομοι/ες και ακριβολόγοι. Μην περιμένετε το συντάκτη ή το ευρύ κοινό να μαντέψει τι θέλετε να πείτε.
- Εξηγήστε γιατί το θέμα είναι σημαντικό. Αν έχετε δηλαδή κίνητρα και γιατί τα έχετε, για να γράψετε μια επιστολή σε ένα περιοδικό-εφημερίδα. Δώστε στοιχεία για κάθε έπαινο ή κριτική αν γράφετε μια επιστολή που έχει να κάνει με κάποια ενέργεια του παρελθόντος.
- Δηλώστε τη γνώμη σας για το τι πρέπει να γίνει. Μπορείτε να γράψετε μια επιστολή που θα υποστηρίζετε ή θα επικρίνετε κάποια δράση ή πολιτική.
- Τέλος υπογράψτε την επιστολή (ονοματεπώνυμο, διεύθυνση, τηλέφωνο, e-mail).

Διόρθωση με κριτήρια γλωσσικής ορθότητας και καταλληλότητας

Κάθε φορά που γράφω κάτι το ξαναδιαβάζω. Προσέχω όλα τα παρακάτω και διορθώνω όσα χρειάζονται.

- [1] Ποιος ήταν ο σκοπός μου; Τον πέτυχα; (Ρίχνω ξανά μια ματιά στην εκφώνηση της άσκησης.)
- [2] Απ' όσα έγραψα τι μου άρεσε περισσότερο;
- [3] Ποιο θα μπορούσα να έχω γράψει καλύτερα; Πώς μπορώ να το γράψω τώρα;
- [4] Θα μπορούσα να γράψω και κάτι άλλο;
- [5] Θα καταλάβουν τι θέλω να πω με αυτά που γράφω οι συμμαθητές μου;
- [6] Κατά τη γνώμη μου, ποια σημεία θα τους αρέσουν περισσότερο και ποια λιγότερο;
- [7] Δυσκολεύτηκα στην ορθογραφία; Χρησιμοποίησα σωστά τις τελείες και τα κόμματα;
- [8] Μήπως χρησιμοποίησα πολλές φορές τις ίδιες λέξεις;
- [9] Πώς ήταν η εμφάνιση του γραπτού μου;

«Περιπέτεια με την τηλεόραση»⁴⁷

Του Τζιάννι Ροντάρι

Ένα βράδυ ο κύριος Βερούτσι γύρναγε από τη δουλειά του. Ο κύριος Βερούτσι μπορεί να 'τανε υπάλληλος του ταχυδρομείου, μπορεί όμως και οδοντογιατρός. Δεν μπορούμε να τον κάνουμε και ό,τι θέλουμε. Να του βάλουμε μουστάκια; Γένια; Άντε, ας έχει μουστάκια και γένια. Ας προσπαθήσουμε να φανταστούμε πώς είναι ντυμένος, πώς περπατάει, πώς μιλάει. Τώρα μιλάει με τον εαυτό του... Ας κρυφακούσουμε τι λέει.

— Επιτέλους, γυρνάω σπίτι... Σπίτι μου, σπιτάκι μου και σπιτοκαλυβάκι μου. Δεν μπορώ άλλο. Είμαι ψόφιος. Κόσμος... κυκλοφορία... Τώρα θα μπω στο σπίτι μου, θα κλειδώσω την πόρτα κι ο κόσμος ολόκληρος απέξω. Αυτό τουλάχιστον μπορώ να το κάνω. Να 'μαι, έφτασα... Επιτέλους μόνος... Τι καλά... Πρώτο, δρόμο η γραβάτα... Δεύτερο, οι παντούφλες μου... Τρίτο, ανάβω την τηλεόραση... Τέταρτο, η πολυθρόνα μου, το σκαμνάκι για τα πόδια, το τσιγάρο... Αχ, τώρα είμαι με το βασιλιά γενιά*. Και προπάντων, είμαι μόνος... μόνος... Μα συ ποια είσαι; Από πού ξεφύτρωσες;

Μια νόστιμη κοπέλα χαμογελούσε κι έσταζε μέλι* στον κύριο Βερούτσι. Πριν λίγο δεν υπήρχε, τώρα στεκότανε κει δα και διόρθωνε το κολιέ που φορούσε στο λαιμό της.

— Δε με γνωρίσατε, κύριε Βερούτσι; Είμαι εκφωνήτρια της τηλεόρασης. Την ανάψατε και να 'μαι. Θα σας πω τις τελευταίες ειδήσεις.

Ο κύριος Βερούτσι διαμαρτυρήθηκε:

— Ναι, μα σεις δεν είστε μέσα στην τηλεόραση αλλά στο σπίτι μου και κάθεστε στον καναπέ μου.

— Το ίδιο δεν κάνει; Κι όταν είμαι μέσα στην τηλεόραση, είμαι σπίτι σας και κουβεντιάζω μαζί σας.

— Μα πώς καταφέρατε και μπήκατε δω μέσα; Δε σας πήρα είδηση. Ή μήπως μπήκατε κρυφά;

— Αυτό είναι άλλη κουβέντα... Τώρα θέλετε ν' ακούσετε τα νέα ή όχι;

— Τέλος πάντων..., ας ακούσουμε τι θα πείτε.

Η όμορφη κοπέλα έβαλε την καλή της φωνή κι άρχισε:

— Σε ολόκληρο το βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας συνεχίζεται το ανθρωποκυνήγι για τη σύλληψη του φοβερού ληστή που δραπέτευσε από τις φυλακές του Ρίντινγκ. Ο αρχηγός της αστυνομίας ανακοίνωσε ότι ο ληστής κατά πάσαν πιθανότητα κρύβεται στα δάση...

Κείνη τη στιγμή ο κύριος Βερούτσι άκουσε μια φωνή που δεν ήτανε της εκφωνήτριας ούτε κι έβγαινε από την τηλεόραση, αλλά κάπου μέσα από το δωμάτιο. Έλεγε λοιπόν η φωνή:

— Παραμύθια!

— Ποιος είναι; πετάχτηκε ο κύριος Βερούτσι. Ποιος μίλησε;

— Ο ληστής, είπε η εκφωνήτρια, σαν να μη συνέβαινε τίποτα. Κοιτάξτε, θα 'χε κρυφτεί κάτω από τον καναπέ.

— Παραμύθια, ξανάπε η φωνή, πού θα κρυφτώ εγώ, δε θα το πω στην αφεντιά σου... Ο κύριος Βερούτσι κοίταξε κατακεί που του φάνηκε πως ερχότανε η φωνή και είπε χωρίς πια να κρατηθεί:

⁴⁷ Από το Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων της Ε' και Στ' Τάξεις του Δημοτικού Σχολείου: «Με λογισμό και μ' όνειρο». Ο.Ε.Δ.Β.

* **με το βασιλιά γενιά:** δε μου λείπει τίποτε, νιώθω άρχοντας **έσταζε μέλι:** ήταν όλο γλύκα, ήταν πολύ γλυκιά

— Μα ποιος του 'δωσε την άδεια. Ένας ληστής θα 'χει σίγουρα και πιστόλι. Ένας ληστής στο σπίτι μου! Είναι για να του στρίβει κανενός.

— Εσείς με προσκαλέσατε, είτε ο ληστής και βγήκε από την κρυψώνα του.

— Εγώ; Ωραίο και τούτο. Να καλέσω εγώ ληστές να μου κάνουνε επίσκεψη και να πιούμε και κανένα ποτηράκι...

— Να συνεχίσω τις ειδήσεις; Ρώτησε η εκφωνήτρια.

— Γιατί όχι; απάντησε ο κύριος Βερούτσι. Είμαι περίεργος να δω πώς θα τελειώσει η ιστορία.

Και η κοπέλα πήρε κείνη την απρόσωπη φωνή, που έχουν οι εκφωνητές όταν λένε τα νέα.

— Ο στρατηγός Μπόλο ανακοίνωσε ότι το στράτευμα του θ' αρχίσει συντόμως την επίθεση ενάντια της δημοκρατίας της Πλανάβιας και ότι ο πόλεμος δε θα λήξει πριν τα Χριστούγεννα.

— Δεν είναι ακριβώς έτσι, ακούστηκε μια άλλη φωνή, ενώ άνοιγε με θόρυβο η πόρτα ενός ντουλαπιού.

Ο κύριος Βερούτσι πετάχτηκε ξανά ολόρθος.

— Τι είναι; Α, σίγουρα θα είστε ο στρατηγός Μπόλο. Και τι γυρεύετε μέσα στο ντουλάπι;

— Δικός μου λογαριασμός, απάντησε ο στρατηγός.

— Μπορεί, μα εγώ θέλω να ξέρω, είπε ο κύριος Βερούτσι. Μπόμενες... Μπόμενες στο ντουλάπι μου!... Θα 'θελα να ξέρω τι σχέση έχω εγώ με πόλεμο...

Ο στρατηγός Μπόλο γέλασε κοροϊδευτικά.

— Η δουλειά μου, αγαπητέ κύριε, είναι να οδηγήσω τα στρατεύματά μου και να καταλάβω την Πλανάβια κι όχι να απαντώ στις ερωτήσεις σου. Έλεγα στη δεσποινίδα από εδώ πως η ανακοίνωση μου ερμηνεύτηκε στραβά. Είπα ακριβώς αυτά τα λόγια: Ο πόλεμος θα τελειώσει πριν τα Χριστούγεννα, γιατί εγώ θα κατατροπώσω τους Πλανάβιους, ένα έναν, θα κάνω στάχτη την πολιτεία τους και τα χωράφια τους και η γη τους θα μετατραπεί σε έρημο.

Τότε πετάχτηκε κι ο ληστής να πει το λογάκι του.

— Τι αγαθή ψυχούλα! Και μένα, έναν κλεφταράκο της συμφοράς, με κυνηγάει ολόκληρη η Μεγάλη Βρετανία. Θέλετε να μάθετε ποιος από τους δυο μας είναι ο αληθινός ληστής...

— Κι εγώ θέλω να μάθω, ξεφώνισε ο κύριος Βερούτσι, πότε θα ξεκουμπιστείτε όλοι από δω μέσα- κι εσύ, δεσποινίς εκφωνήτρια, κι εσύ, κύριε ληστή, κι εσύ, κύριε στρατηγέ... Αυτό είναι το σπίτι μου και θέλω να μείνω μόνος! Ότι λέτε και κάνετε σεις, στα παλιά μου τα παπούτσια. Θα βρω τον τρόπο να σας πετάξω έξω. Θα φωνάξω την αστυνομία και θα σας κολλήσω την κατηγορία: παραβίαση της στέγης*. Εντάξει; Θα τηλεφωνήσω ακόμα και στους χωροφύλακες και στους αστυφύλακες της τροχαίας και στους πυροσβέστες... Θέλω να δω αν είμαι νοικοκύρης στο σπίτι μου. Να το ξέρω...

Στο μεταξύ, όσο η εκφωνήτρια συνέχιζε να λέει τις ειδήσεις, το σπίτι του κυρίου Βερούτσι, που ήτανε μοναδικός ιδιοκτήτης και ήθελε να κάθεται μονάχος χωρίς να τον ενοχλεί κανένας, άρχισε να γεμίζει λογής λογής κόσμο: Πλήθη από πεινασμένους, στρατεύματα σε πορεία, πολιτικοί πάνω στο βήμα, αθλητές που γυμναζόντανε, εργάτες που απεργούσαν, αεροπλάνα που πήγαιναν να βομβαρδίσουν... φωνές, στριγγιλιές,

τράγοι δια, βρισιές σε όλες τις γλώσσες του κόσμου που μπερδεύοντανε μέσα σε χίλιους δυο άλλους θορύβους.

— Φτάνει, ξεφώνισε ο κύριος Βερούτσι. Προδοσία. Παραβίαση της στέγης! Φτάνει Φτάνει!

πρώτο τέλος

Ξαφνικά ακούστηκε ένα επίμονο κουδούνισμα.

— Ποιος είναι;

— Ανοίξτε ή σπάμε την πόρτα.

Ευτυχώς, ήτανε οι χωροφύλακες. Τους κάλεσε ένας γείτονας που είχε τρομάξει με το θόρυβο.

— Μην κινηθεί κανείς! Ψηλά τα χέρια! Ταυτότητες!

— Ευχαριστώ, αναστέναξε ο κύριος Βερούτσι κι έπεσε ξέπνοος* στον καναπέ. Σας ευχαριστώ. Πάρ 'τε τους όλους. Να μη βλέπω κανέναν. Όλοι τους είναι ύποπτοι.

— Και τούτη η δεσποινίς;

— Κι εκείνη. Δεν είχε δικαίωμα να μου κουβαλήσει στο σπίτι μου όλη αυτή την οχλαγωγία.

— Εντάξει, κύριε Βερούτσι, είπε ο επικεφαλής των χωροφυλάκων, η ιδιωτική σας ζωή είναι απαραβίαστη. Θα τους στείλω όλους φυλακή. Μήπως θέλετε να σας ψήσω κανένα καφέ να συνέρθετε;

— Όχι, ευχαριστώ, θα τον ψήσω μόνος μου. Μόνο, καφέ χωρίς καφεΐνη, γιατί αλλιώς δε θα κλείσω μάτι όλη νύχτα.

δεύτερο τέλος

Ξαφνικά... του κύριου Βερούτσι του κατέβηκε μια ιδέα... μα τι ιδέα. Μια από κείνες που στα κόμικς τις παρουσιάζουμε μ' ένα φως που ανάβει στο κεφάλι του Μίκι ή του Σούπερμαν.

Ο κύριος Βερούτσι πλησίασε σιγά σιγά την τηλεόραση χαμογελώντας σ' όλο εκείνο τον κόσμο που τον κοίταζε με περιέργεια. Έριξε ένα τελευταίο χαμόγελο και, αφού βεβαιώθηκε πως κανένας δε θα τον εμποδίσει να κάνει αυτό που είχε στο νου του, με μια απότομη και αποφασιστική κίνηση πάτησε το κουμπί.

Η πρώτη που εξαφανίστηκε ήτανε η εκφωνήτρια. Ύστερα ο ένας μετά τον άλλο χανόντανε οι ληστές, οι τραγουδιστές, οι στρατηγοί, οι αθλητές, ο στρατός, ο κόσμος. Δεν ήτανε πολύ απλό;

Φτάνει να κλείσει κανείς την τηλεόραση κι όλοι είναι υποχρεωμένοι να εξαφανιστούνε, να μείνουνε έξω από την πόρτα και να σ' αφήσουνε μόνο στην ησυχία σου... Ο κύριος Βερούτσι χαμογέλασε στον εαυτό του και άναψε την πίπα του.

τρίτο τέλος

Ξαφνικά ο κύριος... ο κύριος Βερούτσι έπαψε να ξεφωνίζει σαν τρελός.

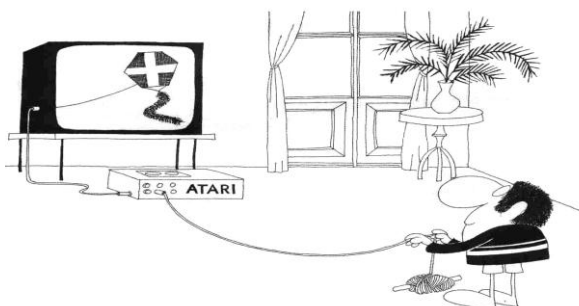
Ναι, κατάλαβε. Τι να καταλάβει; Πως δε φτάνει να κλείνεις την πόρτα σου για να ν' αφήσεις απέξω όλο τον κόσμο, τα βάσανά του και τα προβλήματά του.

Και πως κανένας δεν μπορεί πραγματικά να απολαύσει τις χαρές της ζωής, όταν ξέρει — και μια τηλεόραση αρκεί για να του το μάθει — πως υπάρχουν άνθρωποι που είναι δυστυχισμένοι, υποφέρουν, πεθαίνουν κάπου κοντά ή πολύ μακριά, μα πάντα πάνω σ' αυτή τη γη που είναι μια για όλους μας, που είναι το ίδιο σπίτι για όλους μας.

απόδοση: Άλκη Ζέη

ΚΥΡ, Χωρίς λόγια
(γελοιογραφία από την εφημερίδα
Ελευθεροτυπία)

* παραβίαση της στέγης: η είσοδος κάποιου στο σπίτι μας με τη βία (οι νόμοι προστατεύουν το οικογενειακό άσυλο από κάθε μορφή παραβίασης)

Κεφάλαιο Δ΄

4.4. 4η Διδακτική Παρέμβαση: «Κινούμενες εικόνες με χρυσή καρδιά, δίνουν μαθήματα αγάπης σε όλα τα παιδιά»

Η κεντρική ιδέα της διδακτικής παρέμβασης ήταν να χρησιμοποιήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες κόμικς, δηλαδή γραπτό λόγο συνδυαστικά με εικόνες με τη βοήθεια των ΤΠΕ, ώστε να δημιουργήσουν πολυμεσικό εκπαιδευτικό υλικό. Χρησιμοποιήθηκαν ως πηγή συγκεκριμένα κόμικς, που έπρεπε να ερμηνευτούν από τους μαθητές, αφού πρώτα μελετηθούν. Με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής οδηγείται στην κατανόηση ιατρικών και ερευνητικών ζητημάτων, αναπτύσσει κριτική σκέψη και χρησιμοποιεί μεθόδους ως προς τη συλλογή και ερμηνεία αποδεικτικών στοιχείων (Eulie, 1969), που αφορούν στις βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος. Τέλος ζητήθηκε από τους μαθητές να δημιουργήσουν οι ίδιοι μια σύντομη εικονογραφημένη ιστορία. Οι Τ.Π.Ε. μας βοήθησαν να προτείνουμε μια νέα εκδοχή παραγωγής λόγου η οποία βασιζόταν σε γραπτά κείμενα, σε εικόνες και στη μεταξύ τους διάδραση μέσω της τεχνολογίας. Η εφαρμογή αυτή επιτρέπει σε ανθρώπους που δε διαθέτουν ταλέντο στη ζωγραφική να συνθέσουν τις δικές τους σύντομες ιστορίες κόμικς (comic strips). Μέσα από απλές διαδικασίες οι χρήστες - μαθητές μπορούν να εισάγουν τα κείμενά τους στα πλαίσια-"μπαλόνια" διαλόγου (speech balloons), να εξάγουν και να διαμοιράσουν σε μορφή εικόνας τη δική τους ιστορία, ώστε να γίνουν δημιουργοί των δικών τους ψηφιακών κόμικς με θέμα τις επιπτώσεις του καπνίσματος στον άνθρωπο και με πρώτη ύλη εικόνες, χαρακτήρες-ήρωες και κείμενα.

Στόχος της ακόλουθης προσέγγισης είναι: αφού κατανοήσουν τις βασικές συμβάσεις της «εικονογραφήγησης», να συνειδητοποιήσουν το πώς η εικόνα συλλειτουργεί με το λόγο και τέλος να αξιοποιηθεί η οπτική γωνία του παιδιού

προκειμένου να διερευνηθούν και εντέλει να εκφραστούν οι εμπειρίες, οι αντιλήψεις και τα συναισθήματα των μαθητών αναφορικά με το κάπνισμα.⁴⁸

Η διαδικασία που ακολουθήσαμε για τη γνωριμία των παιδιών με τα κόμικ σαν πολυτροπικά κείμενα συνοψίζεται στο παρακάτω σχέδιο εργασίας.

α. Ερμηνεία των κόμικς

Το κόμικ που επιλέχθηκε για να ερμηνευτεί, ήταν μια εξαιρετικής ποιότητας εργασία που έκαναν μαθητές και μαθήτριες του 2ου Γυμνασίου Σταυρούπολης κατά το σχολικό έτος 2003-2004, στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος που υλοποιούσε το σχολείο τους με αντικαπνιστικό θέμα. Τα παιδιά έγραψαν νέες λεζάντες τροποποιώντας εντελώς τις ήδη υπάρχουσες σε ένα κόμικ με πρωταγωνιστή τον Λούκυ Λουκ. Το θέμα «Ο Λούκυ Λουκ στο χωριό των άκαπνων».⁴⁹

Αρχίσαμε με συλλογική ανάγνωση των κόμικς στην τάξη. Μεθοδική και προσεκτική ανάλυση κάθε ξεχωριστής εικόνας, σε αντίθεση με τη συνήθεια των μαθητών να σαρώνουν γρήγορα τη σελίδα παρασυρόμενα από τη ροή της αφήγησης (Πασχαλίδης, 2004: 172). Αφού ικανοποιήθηκε η αφηγηματική περιέργειά τους με την πρώτη ανάγνωση, ακολούθησε ομαδική συζήτηση και λεπτομερής επεξεργασία των χαρακτηριστικών που θέλουμε να προσεχθούν, όπως είναι οι συμβάσεις της εικονογραφήγησης ή τα στερεότυπα που προβάλλονται. Οι ομάδες των παιδιών μελέτησαν και σχολιάσαν τους χαρακτήρες όπως φαίνονται μέσα από τη δράση τους και τον τρόπο που αναπαρίστανται. Επειδή το κόμικ βασίζεται σε ήδη υπάρχον και εμείς ουσιαστικά ερμηνεύσαμε και αναλύσαμε κριτικά την κατασκευασμένη του μορφή ζητήσαμε από τα παιδιά τη σύγκριση του κειμένου και της μεταφοράς του σε κόμικ με τη «φιλοσοφία» του πρωτότυπου κειμένου, ώστε να κατανοηθούν οι επιλογές, οι δυνατότητες, αλλά και οι περιορισμοί της εικονογράφησης, η ερμηνευτική λειτουργία τους, αλλά και η πολλαπλότητα των δυνατών αποδόσεων. Στη συνέχεια εξηγήσαμε τις

⁴⁸ Όσον αφορά τη στοχοθεσία ακολουθούμε τα όσα έχουν προτείνει οι Πασχαλίδης & Δανιήλ, 2004.

⁴⁹ Πρόγραμμα Εκπαιδευτικής παρέμβασης για την παραγωγή εκπαιδευτικοί -ενημερωτικού υλικού με θέμα την ευαισθητοποίηση μαθητών, γονέων και ευρύτερης κοινωνίας για τις συνέπειες του καπνίσματος, 2003-2004, 2ο Γυμνάσιο Σταυρούπολης. users.sch.gr/samarinas/kapnisma/odigeies.htm Προσπελάστηκε στις 13/11/2009.

τεχνικές και τους κώδικες των κόμικς όπως: λειτουργία του τετραγώνου, γραμμική αφήγηση, κατανόηση απόδοσης του λόγου (ομιλία=μπαλονάκια, σκέψη=συννεφάκια), γραφιστικές και εικονιστικές συμβάσεις για την απόδοση έντασης φωνής και γενικά συναισθηματικών καταστάσεων, συμβάσεις για την απόδοση ήχων, δυνατότητα της εικόνας να αφηγηθεί μια ιστορία, ακόμη και χωρίς τη βοήθεια του λόγου. Αρχικά, δόθηκαν κατευθύνσεις για τη διαδικασία ερμηνείας⁵⁰ των κόμικς ως πηγής πληροφοριών. Συζητήθηκε εάν ανταποκρίθηκε στο στόχο του να παρουσιάσει με σαφήνεια το περιεχόμενο και το θέμα του σε κάποιον εξωτερικό παρατηρητή, εάν οι διάλογοι των συνομιλούντων προσώπων ήταν σαφείς και άλλα παρόμοια ζητήματα. Παρόλα αυτά ορισμένα από τα ζητήματα που απασχόλησαν την ομάδα, ήταν η προσπάθεια ανίχνευσης των σημείων στα οποία χρησιμοποιούνταν πλαστό και διδακτικό ύφος, σε μια εσφαλμένη προσπάθεια, ότι έτσι θα είναι πιο ωφέλιμες οι πληροφορίες του.

Τα παραπάνω βήματα για την ερμηνεία ενός κόμικ πραγματοποιήθηκαν αφού ξεκίνησε συζήτηση για γνωστές ασθένειες του αναπνευστικού συστήματος (π.χ. άσθμα) ή για τις συνέπειες του καπνίσματος μέσα από συνεργατικές δράσεις και παιχνίδια ρόλων,

⁵⁰ Η διαδικασία ερμηνείας, σύμφωνα με τους Βασιλικοπούλου, Μπολουδάκης, Αράπογλου & Ρετάλης, 2007, μπορεί να αποτελείται από τα ακόλουθα βήματα:

Βήμα 1. Εξετάστε την προέλευση/ πηγή των κόμικς, το δημιουργό.

Βήμα 2. Εξετάστε τον τίτλο, εάν υπάρχει. Τι μας λέει για τη δράση, τη διάταξη/ ένταξη στο χώρο και το χρόνο, το μήνυμα και το σκοπό των κόμικς;

Βήμα 3. Απαριθμήστε τα στοιχεία που αποτελούν τα εικονογραφημένα σχέδια. Αυτά είναι τα διάφορα συστατικά του μέρη, δηλαδή ποιος /τι παρουσιάζεται; Πού; Τι συμβαίνει; Συχνά χρησιμοποιούνται σύμβολα - απλές εικόνες που μεταφέρουν ιδέες ή προφανείς μεταφορές- ιδέες "μεγάλης εικόνας" (π.χ. παλιό αυτοκίνητο: απαρχαιωμένες ιδέες).

Βήμα 4. Εξετάστε τις λεζάντες, εάν είναι διαθέσιμες. Συνδέστε τις με τα στοιχεία.

Βήμα 5. Ενώστε τα βήματα ένα έως τέσσερα μαζί, αυτό είναι το μήνυμα. Τι μας λέει ο δημιουργός; Χρησιμοποιήστε στοιχεία από την εικονογράφηση για να υποστηρίξετε την ερμηνεία.

Βήμα 6. Αναζητήστε το πλαίσιο-περιστάσεις που περιβάλλουν τα εικονογραφημένα σχέδια (άνθρωποι, θέσεις, ενέργειες και γεγονότα, εποχή, με λίγα λόγια τα συμφραζόμενα).

Βήμα 7. Υπάρχουν προκαταλήψεις; Ο δημιουργός μεροληπτεί; Κοιτάξτε προσεκτικά τις λεζάντες και την πηγή των κινούμενων σχεδίων. Συνδέστε τις με τα εικονογραφημένα σχέδια. Σας δίνουν οποιεσδήποτε ενδείξεις ή αποδεικτικά στοιχεία για την άποψη του δημιουργού; Εξετάστε την έκφραση στα πρόσωπα, τα σχετικά μεγέθη των χαρακτήρων ή τη γλώσσα του σώματος.

Βήμα 8. Τι προσπαθεί να πετύχει ο δημιουργός; Ποιος είναι ο σκοπός του; Γιατί επέλεξε αυτό το ιδιαίτερο συμβάν, γεγονός, ζήτημα ή θέμα; Γιατί μεταβίβασε το μήνυμα με αυτόν τον ιδιαίτερο τρόπο; Τι τον οδήγησε να σχεδιάσει τα κόμικς; Αυτό είναι το κίνητρο.

Βήμα 9. Ποιο είναι το ύφος τους και ποια διάθεση μας δημιουργούν (ευτυχία, δυστυχία, λύπη, σαρκασμό, ειρωνεία, σάτιρα κ.λπ.);

Βήμα 10. Τι είδους στοιχεία μας δίνει η σχεδίαση; Υπάρχει υπερβολή στην απόδοση των χαρακτηριστικών ανθρώπων και αντικειμένων ;

αξιοποιώντας τις δυνατότητες των ασύγχρονων ή σύγχρονων εργαλείων επικοινωνίας (π.χ. discussion forum chat, skype) (Βασιλοπούλου, Μπουλούδακης, Αράπογλου & Ρετάλης, 2007).

β. Δημιουργία κόμικς

Συμμεριζόμενοι την άποψη ότι η χρήση των κόμικς συμβάλλει στην νοητική ανάπτυξη των μαθητών/τριών μόνο όταν υπάρχει ενεργητική συμμετοχή στην κατασκευή ή στη χρήση τους (Eulie, 1969. Barker 1989),⁵¹ ζητήσαμε στη συνέχεια από τους μαθητές να ασχοληθούν με την παραγωγή κειμένων κόμικς στα οποία το γραπτό κείμενο 'συμμετείχε' στη δράση συμπληρώνοντας την εικόνα. Κατά την επεξεργασία των κειμένων συζητήθηκε η διατήρηση της βασικής δομής του μύθου (πλοκή-επιμύθιο) και η ύπαρξη στοιχείων πολυτροπικής συνοχής για την πετυχημένη απόδοση της πλοκής.

Προσφέραμε στους μαθητές ένα απόσπασμα από το εικονογραφημένο βιβλίο της Disney CINEMA, *Οι Θαυμαστές περιπέτειες του Πινόκιο*, που πραγματεύεται την απόπειρα του Πινόκιο να καπνίσει το πρώτο του τσιγάρο για να γίνει αποδεκτός στα μάτια του φίλου του. Αρχικά είχαμε σχεδιάσει να διαβάσουν μαζί στην ομάδα τους διαλόγους που υπήρχαν ήδη στο κόμικ, αλλά τα αποτελέσματα μιας μικρής δράσεως έρευνας που έγινε νωρίτερα, έδειξε ότι τα παιδιά έμεναν κολλημένα στον αρχικό διάλογο και δεν αυτοσχεδίαζαν. Έτσι δόθηκαν από την αρχή άδεια τα «μπαλονάκια», ώστε να είναι περισσότερο ελεύθερα τα παιδιά να προχωρήσουν στο επόμενο βήμα.

⁵¹ Όταν ένας μαθητής ή μια μαθήτρια, δημιουργεί κόμικς, αναγκάζεται να σκεφτεί σε βάθος για κάθε τμήμα πληροφορίας που σκοπεύει να μεταβιβάσει. Πρέπει συνεχώς να αναρωτιέται αν αυτό θα εκφραζόταν αποτελεσματικότερα ως εικόνα στο καρτέ ή ως κείμενο στη λεζάντα, αφού τα κόμικς προσφέρουν μια επιλογή μεταξύ των δύο, χωρίς να θεωρείται κάποιο ως δεδομένο.

Παραγωγή κόμικ από τα παιδιά.

Οι μαθητές παρατηρούσαν τις εικόνες και μέσα από συζήτηση στην ομάδα τους κλήθηκαν να δημιουργήσουν μια δική τους ιστορία, αποτυπώνοντας πρώτα σε κείμενο του Word τα βασικά στοιχεία της δομής:

- Χρόνος, Χώρος,
- Πρόσωπα, Αρχική κατάσταση,
- Περιπέτεια-Πρόβλημα (στέρηση ή επιθυμία ήρωα),
- Δράση: Δοκιμασία ήρωα/ ρόλοι άλλων προσώπων,
- Αποτέλεσμα δράσης/ Λύση προβλήματος

και περνώντας έπειτα στη συγγραφή των διαλόγων.

Σκοπός μας ήταν οι ομάδες να συσχετίσουν τα αναπαριστώμενα περιστατικά με προσωπικές εμπειρίες συνδέοντας ή αντιστοιχώντας τα έτσι με τα προσωπικά τους βιώματα/συναίσθημα. Παράλληλα να εντοπίσουν εκφραστικά στοιχεία και αναπαραστατικές συμβάσεις που χρησιμοποιούνται στα κόμικς.

Τελικά, συμπλήρωσαν τα κενά μπαλόνια λεκτικοποιώντας τις διάφορες προσωπικές στάσεις/εμπειρίες τους. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί αρχικά να διεξαχθεί έχοντας ετοιμάσει το διάλογο, τον οποίο πρέπει οι μαθητές να τοποθετήσουν στα μπαλονάκια. Επειδή υπήρξαν παράπονα για το ότι δε χωρούσε το κείμενο του διαλόγου τους στο μπαλονάκι, ως εναλλακτική λύση δόθηκε ένα πλαίσιο κειμένου κάτω από την εικόνα, ώστε να μπορέσουν εκεί να γράψουν με άνεση. Εξάλλου αυτό που ενδιέφερε την παρούσα παρέμβαση ήταν κυρίως το «τι» και μετά το «πώς» θα το έγραφαν.

Τέλος, συγκεντρώθηκαν τα κόμικς όλων των ομάδων. Παρουσιάστηκε η εργασία κάθε ομάδας και πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση του ομαδικού έργου, ενδοομαδική αξιολόγηση και αξιολόγηση από την εκπαιδευτικό των αποτελεσμάτων και ανατροφοδότηση στην επιλογή διδακτικών πρακτικών.⁵² Τέλος, συμπληρώθηκε ένα ερωτηματολόγιο που στόχευε τόσο στην αξιολόγηση του όλου έργου όσο και στην λήψη ανατροφοδότησης για περαιτέρω έρευνα.

Άλλες δραστηριότητες, που θα μπορούσαμε να κάνουμε θα ήταν εισαγωγή, αντικατάσταση ή προσθήκη νέων τετραγώνων κλπ.

Χρησιμοποιώντας στοιχεία από τις θεωρίες που εμπεριέχονται στο πρόγραμμα «Δεν καπνίζω, γυμνάζομαι» (Θεοδωράκης, Γούδας & Χασάνδρα, 2006), του ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, και με αφορμή τα σχετικά χωρία από το κόμικ, έγινε συζήτηση για το θέμα «κάπνισμα και φίλοι»: πρέπει να ακολουθούμε τους φίλους μας, όταν μας παρασύρουν; Υπάρχουν περιπτώσεις που πρέπει να λέμε «όχι»; Αναπτύσσονται με τον τρόπο αυτό κοινωνικές δεξιότητες και στρατηγικές αντιμετώπισης συνομηλίκων που τους πιέζουν να καπνίσουν. Τα αποτελέσματα ήταν καταπληκτικά και δικαίωσαν την επιλογή των στρατηγικών και των μεθόδων.

⁵² Για τη διαμόρφωση των κριτηρίων αυτοαξιολόγησης των γραπτών των παιδιών, βοηθηθήκαμε από το «Τετράδιο Εργασιών», του βιβλίου της Γλώσσας της Δ' Δημοτικού (Διακογιώργη, Μπαρής, Στεργιόπουλος & Τσιλιγκιριάν, 2006: 36).

«Κινούμενες εικόνες με χρυσή καρδιά, δίνουν μαθήματα αγάπης σ' όλα τα παιδιά»

Όνομα ομάδας:

Ημερομηνία:

Μπορείς να παρατηρήσεις προσεκτικά τις εικόνες;

Στις παραπάνω εικόνες βλέπεις κάποιους να καπνίζουν:

Γιατί κατά τη γνώμη σας ο εικονογράφος επέλεξε να δείξει αυτή τη συνήθεια των μεγάλων σε ένα κόμικ που απευθύνεται σε παιδιά;

Θα μπορούσε η σκηνή να ήταν η ίδια χωρίς τα άτομα αυτά να καπνίζουν; (Δικαιολόγησε τη γνώμη σου).

Το γνωστό παιχνίδι.....

ΗΗ	• Πού συναντά για πρώτη φορά ο Κουασιμόδος την Εσμεράλδα; Σε μια εκκλησία, σε μια σκηνή ή σε ένα καφέ; (Σε μια σκηνή)
ΤΚ	• Τι δουλειά σε δικαστήριο κάνει ο Φρόλο σε αυτήν την ταινία; (Είναι δικαστής)
ΣΥ	• Σε τι μεταμφιέζεται η Εσμεράλδα με τη βοήθεια αυτής της κατσίκας; (Σε γέρο)
ΓΑ	• Τι έχει στο στόμα της η κατσίκα της εικόνας; (Μια πίτσα)
ΔΠ	• Τι ήχος ακούγεται από τον καθεορικό της Παναγίας των Παρισίων στην αρχή αυτής της ταινίας; (Οι καμπάνες)
ΣΠ	• Σε ποια ταινία παίζουν οι δύο ήρωες της εικόνας; (Στην Παναγία των Παρισίων)

64

- Ποια μηνύματα περνάει;

Άλλες φορές καπνίζουν οι κακοί και άλλες φορές οι καλοί. Γιατί νομίζεις ότι οι εικονογράφοι επιλέγουν να ζωγραφίζουν τέτοιες σκηνές και μάλιστα σε παιδικά βιβλία;

- Απεικονίζουν την πραγματικότητα; ή
- Εξυπηρετούν άλλα συμφέροντα; (Δικαιολόγησε την άποψή σου)

- Αν ήσουν εσύ εικονογράφος θα άλλαζες κάτι; Τι ακριβώς;

Ερμηνεία του κόμικ του Λούκι Λουκ:

Το κόμικ που επιλέχθηκε για να ερμηνευτεί, είναι μια εξαιρετική εργασία που έκαναν μαθητές και μαθήτριες του 2ου Γυμνασίου Σταυρούπολης με θέμα «Ο Λούκι Λουκ στο χωριό των άκαπνων».⁵³ Αφού απολαύσεις την ανάγνωση συζήτησε στην ομάδα και απάντησε:

Ποιοι έγραψαν αυτούς τους διαλόγους στο κόμικ του Λούκι Λουκ;

Για ποιο λόγο το έκαναν; Ποιοι και πώς ωφελούνται απ' αυτή τη μορφή του αντικαπνιστικού μηνύματος;

Είναι πειστικοί οι διάλογοι; Πέτυχαν το στόχο τους;

Ποιοι οι συνομιλητές; Υπάρχουν κι άλλοι που δε φαίνονται;

Ταιριάζουν οι εικόνες με τα κείμενα;

Υπάρχουν σημεία που θα μπορούσες να το γράψεις καλύτερα;

Ο Λούκι Λουκ λέει: «Νόμιζα ότι το τσιγάρο ήταν μια ευχάριστη συντροφιά». Ξαναγράψε την πρόταση τροποποιώντας την έτσι ώστε να δείχνει πως νομίζεις ότι αισθάνεται τώρα.

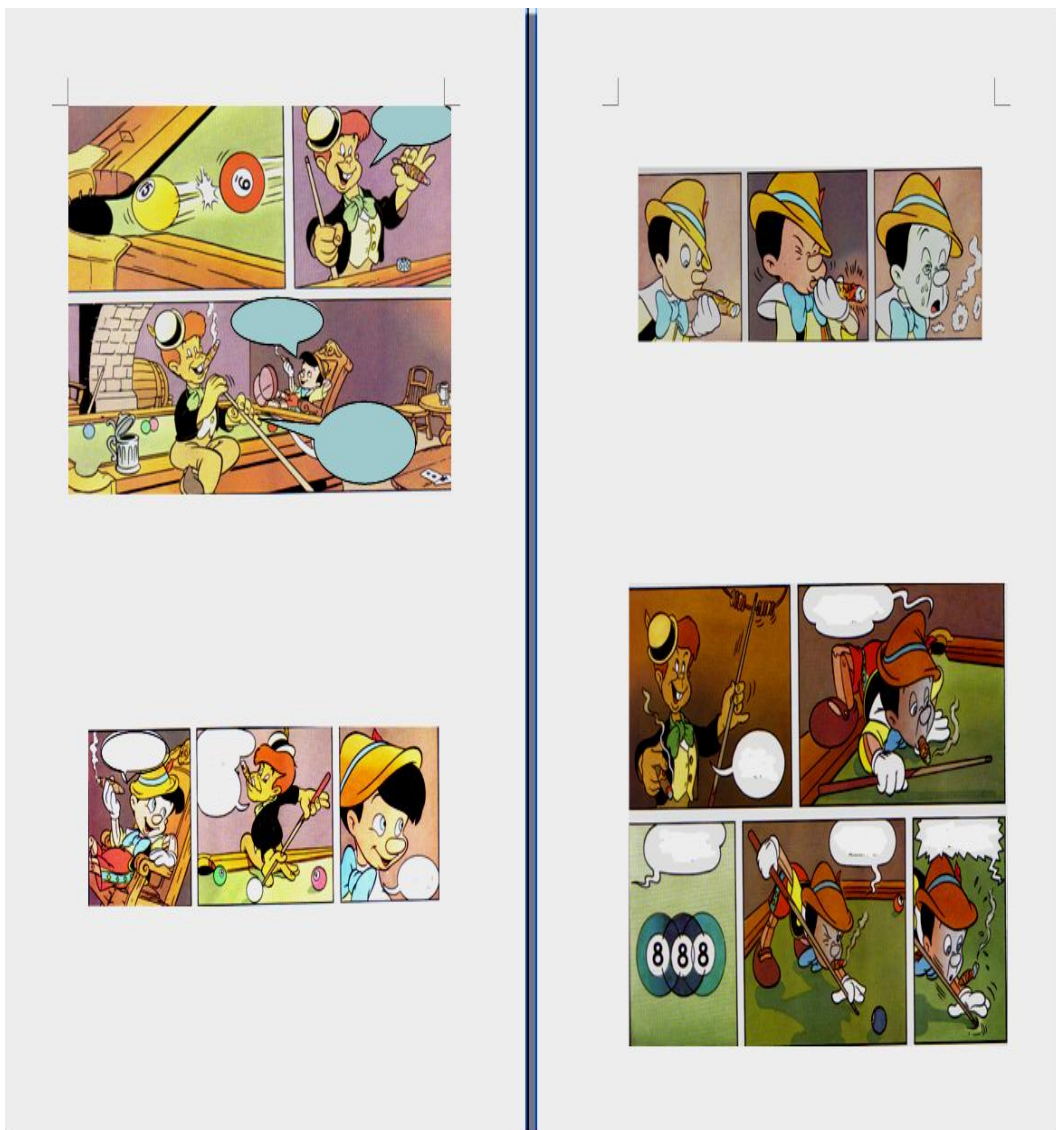
⁵³ Πρόγραμμα Εκπαιδευτικής παρέμβασης για την παραγωγή εκπαιδευτικοί -ενημερωτικού υλικού με θέμα την ευαισθητοποίηση μαθητών, γονέων και ευρύτερης κοινωνίας για τις συνέπειες του καπνίσματος, 2003-2004, 2ο Γυμνάσιο Σταυρούπολης. users.sch.gr/samarinas/kapnisma/odigeies.htm Προσπελάστηκε στις 13/11/2009.

Δραστηριότητες:

1. Ας προσπαθήσουμε να γράψουμε το δικό μας κόμικ:

Πρωταγωνιστής μας θα είναι ο Πινόκιο. Παρατηρήστε τις εικόνες και μετά προσπαθήστε να γράψετε δικούς σας διαλόγους που να ταιριάζουν σε αυτές. Μπορείτε να δώσετε ένα δικό σας τέλος στην ιστορία;

Καλή επιτυχία!!!!

Διόρθωση με κριτήρια γλωσσικής ορθότητας και καταλληλότητας

Προσπάθησε να ξαναδιαβάσεις αυτά που έγραψες απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Τα συνεφάκια με τα λόγια των ηρώων ταιριάζουν με τα σκίτσα μου;
2. Μπορεί με ευκολία κάποιος να καταλάβει πού και πότε συμβαίνουν αυτά που διηγείται η ιστορία;
4. Έγραψα το δίδαγμα-συμπέρασμα στο τέλος;
5. Χρησιμοποίησα επιφωνήματα και διάφορους ήχους για να δείξω τα συναισθήματα των ηρώων;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Barker, M. (1989). *Comics: Ideology, Power and the Critics*. Manchester: Manchester University Press.
- [2] Brown, J.T., Collins, A. & Duguid, L. (1989). Situated cognition and the culture of learning. *Educational Researcher*, 18(1), 32-43. Available at: <http://www.cooperation.org/pages/overviewpaper.html>.
- [3] Carr, A., Jonassen, D.H., Litzinger, M. & Marra, R. (1998). Good ideas to foment educational revolution: the role of systemic change in situated learning, constructivism, and feminist pedagogy. *Educational Technology*, 38(1), 5-15.
- [4] Cervetti, G., Pardales, M.J., & Damico, J.S. (2001). A tale of differences: Comparing the traditions, perspectives, and educational goals of critical reading and critical literacy. *Reading Online*, 4(9). Available at: http://www.readingonline.org/articles/art_index.asp?HREF=/articles/cervetti/index.html
- [5] Chatzimihou, K. & Solomonidou, C. (2009). Learning about respiration and risks of smoking tobacco with the use of ICT in Greek primary school. *International Journal of Learning*, 16 (8), 351-366. Available at: <http://www.Learning-Journal.com>.
- [6] Considine, D.M. & Haley, G.E. (1999). *Visual messages: Integrating imagery into instruction* (2nd ed.). Englewood, CO: Teacher Ideas Press.
- [7] Edelson, D., Pea, R. & Gomez, L. (1995). Constructivism in the collaboratory. In B.G. Wilson (ed.) *Constructivist Learning Environments. Case studies in instructional design* (pp. 151-164). Englewood Cliffs, New Jersey: Educational Technology Publications.
- [8] Eulie, J. (1969). Creating Interest and Developing Understanding in the Social Studies through Cartoons. *Peabody Journal of Education*, 46 (5), 288-290.
- [9] Hamilton, V. L. (1976). Role play and deception: a reexamination of the controversy. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 6, 233-50.
- [10] Jauss, R. H. (1995). *Η θεωρία της πρόσληψης: τρία μελετήματα* (Μ. Πεχλιβάνος, μτφ.). Αθήνα: Εστία.

- [11] Scardamalia, M. & Bereiter, C. (1994). Computer support for knowledge-building communities. *The Journal of the Learning Sciences*, 3(3), 265-283.
- [12] Scardamalia, M. (2001). Getting real about 21st century education. *The Journal of Educational Change*, 2, 171-176. Available at: http://iokit.org/fulltext/2001getting_real.pdf.
- [13] Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning theory, research and practice* (2nd ed.), Boston: Allyn & Bacon.
- [14] Stavy, R. (1988). Children's conception of gas. *International Journal of Science Education*, 10(5), 553-560.
- [15] Wilson, Ml. (1996). Asking question. In R. Sapsford & V. Jupp (επιμ.). (1996). *Data Collection and Analysis* (pp.94-120). London: Sage Publications and the Open University Press.
- [16] Αϊδίνης, Α. & Κωστούλη, Τ. (2001). Μοντέλα εγγραμματοσύνης: θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτική πράξη. *Virtual School, The sciences of Education Online*, 2(2-3), 1-31.
- [17] Βασιλικοπούλου, Μ., Μπολουδάκης, Μ., Αράπογλου, Ι., Ρετάλης, Σ. (2007). Ένα Εργαλείο Web Comic Creator για την Αξιοποίηση των Ψηφιακών Κόμικς στην Εκπαίδευση, *Πρακτικά 4ου Πανελληνίου Συνέδριου ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ* (σσ. 122-131). 6-7 Οκτωβρίου 2007.
- [18] Διακογιώργη, Κ., Μπαρής, Θ., Στεργιόπουλος, Κ. & Τσιλιγκιριάν, Ε. (2006). *Γλώσσα Δ' Δημοτικού, Πετώντας με τις λέξεις*. [Τετράδιο Εργασιών], Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- [19] Πενάκ, Ν. (1996). *Σαν ένα μυθιστόρημα* (Ρ.Χατχούτ, μετάφ.). Αθήνα: Καστανιώτης.
- [20] Σολομωνίδου, Χ. (2003). Σύγχρονη Εκπαιδευτική Τεχνολογία, Υπολογιστές και μάθηση στην Κοινωνία της Γνώσης, Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- [21] Σολομωνίδου, Χ. (2006). *Νέες τάσεις στην Εκπαιδευτική Τεχνολογία: επικοινωνητισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- [22] Σταυρίδου, Ε. (2000). Συνεργατική μάθηση στις Φυσικές Επιστήμες. Μια εφαρμογή στο δημοτικό σχολείο. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ

5.1. Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει από τη συγκριτική μελέτη των αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων καθώς και από τα στοιχεία της παρατήρησης, η διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας είχε εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα. Οι στόχοι του μαθήματος εκπληρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό.

Η παρούσα συζήτηση στοχεύει να αναπτύξει τη συγκέντρωση και την ανάλυση αναφορών. Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερο βάρος δώσαμε στη διαμόρφωση δραστηριοτήτων με βασικό γνώμονα την επίτευξη των στόχων της αυτενεργού συνεργατικής μάθησης μέσα σε ένα εποικοδομητικό περιβάλλον. Αν και η ηλεκτρονική μορφοποίηση του υλικού δίνει από μόνη της πολλές δυνατότητες για διαδραστικότητα, προσθέσαμε ποικίλες δραστηριότητες με γνώμονα την προσφορά ευκαιριών για δράση των ίδιων των μαθητών: ερωτήσεις κλειστού τύπου που κυρίως στοχεύουν στην αναγνώριση και την τελική αφομοίωση των γνωστικών πληροφοριών, οι οποίες προσφέρθηκαν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης των θεμάτων, και ανοικτού τύπου που καλύπτουν την ανάγκη για ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Στο ίδιο κλίμα προσφέρθηκαν θέματα για συζήτηση και περαιτέρω προβληματισμό των παιδιών, με ενθάρρυνση της συνεργασίας και της επικοινωνίας μεταξύ των παιδιών στην ομάδα. Όλα αυτά οδήγησαν σε αυξημένη αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών αλλά και μεταξύ των παιδιών και των εκπαιδευτικών και ενθάρρυναν τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων, να αυτενεργούν, να διατυπώνουν τις δικές τους εκτιμήσεις και να οδηγούνται σε διατύπωση κοινά αποδεκτών συμπερασμάτων.

Η μελέτη των αποτελεσμάτων αναδεικνύει ότι υπήρξαν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα σε παιδιά της ομάδας παρέμβασης, που έλαβαν δηλαδή μέρος στο καινοτόμο μαθησιακό περιβάλλον που διαμορφώθηκε συγκριτικά με τα παιδιά της ομάδας ελέγχου. Επίσης, λόγω του ότι το τμήμα δεν είχε εργαστεί ποτέ ομαδοσυνεργατικά, χρειάστηκε να τεθούν ορισμένες βάσεις συνεργασίας με γνώμονα τον κοινό σκοπό. Ωστόσο, οι μαθητές έμειναν πολύ ευχαριστημένοι από τη διδακτική

διαδικασία ενώ δεν είχαν την αίσθηση πως κάνουν μάθημα – και αυτό είναι ένα ουσιαστικό κέρδος που λειτουργεί παρωθητικά σε ανάλογες προσπάθειες. Οι πληροφορίες που είχαμε για το τμήμα παρέμβασης ήταν πως επρόκειτο για μια ομάδα καλού μαθησιακού επιπέδου, αλλά συνάμα και πολύ ζωηρό. Εντυπωσιακό ήταν λοιπόν το γεγονός ότι, κατά τη διάρκεια της διδακτικής παρέμβασης, οι μαθητές ήταν πολύ πειθαρχημένοι, συνεργάσιμοι και δεκτικοί να πειραματιστούν, να μάθουν, να ανακαλύψουν, να γνωρίσουν.

Βοήθησε πολύ το γεγονός ότι πριν τον οριστικό σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού έγινε μιας μικρής κλίμακας προκαταρκτική - πιλοτική έρευνα, όπου δόθηκε το υπό σχεδίαση εκπαιδευτικό υλικό σε ένα παιδί αντίστοιχης τάξης για ανιχνευτικούς και διερευνητικούς σκοπούς, που είχαν να κάνουν τόσο με το αν και κατά πόσο είναι κατανοητά τα ερωτήματα, όσο και με τον χρόνο διαχείρισης και επίτευξης των δραστηριοτήτων. Τα ευρήματα χρησιμοποιήθηκαν κατάλληλα και έγιναν έγκαιρα οι αναγκαίες διορθωτικές παρεμβάσεις ώστε να προχωρήσουμε σε διεξαγωγή του μαθήματος με τα μικρότερα δυνατά προβλήματα και να βαδίζει η κυρίως έρευνα σε σταθερότερα βήματα (Παρασκευόπουλος, 1993).

Το καινοτόμο μαθησιακό περιβάλλον που διαμορφώθηκε κέντρισε το ενδιαφέρον των μαθητών και συνέβαλε στην επίτευξη αξιόλογων μαθησιακών αποτελεσμάτων. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι, με τα θέματα που διαπραγματευθήκαμε στο πλαίσιο της ολομέλειας, οδηγηθήκαμε στην επίτευξη εννοιολογικής αλλαγής στους μαθητές, τόσο στην ομάδα παρέμβασης όσο και στην ομάδα ελέγχου. Απ' όλα αυτά διαφαίνεται η θετική επίδραση στη διδασκαλία της συζήτησης επιμέρους θεμάτων που εμείς οι μεγάλοι θεωρούμε δεδομένα αλλά για τα παιδιά δεν είναι. Το ίδιο εντυπωσιασμένα δείχνουν, μέσα από τις απαντήσεις τους για τα όσα παρακολούθησαν στο βίντεο. Οι απαντήσεις τους δείχνουν τον εντοπισμό της ομάδας-στόχου της διαφήμισης, που είναι κυρίως τα νέα άτομα, αλλά και έμαθαν να ξεχωρίζουν στοιχεία του Προσανατολισμού Κωδικοποίησης (Coding Orientation).

Αρχικά το ενδιαφέρον εστιάζεται στη χρήση του παιχνιδιού ρόλων ως μιας τεχνικής στην εκπαιδευτική έρευνα (Hamilton, 1976). Το παίξιμο ρόλων ορίζεται ως συμμετοχή στη μίμηση κοινωνικών καταστάσεων, που αποσκοπεί να δια φωτίσει το γενικό πλαίσιο των ρόλων/κανόνων που επικρατούν σε πραγματικά κοινωνικά

επεισόδια, έτσι με την ιστοριούλα-σενάριο τα παιδιά έγιναν συμμετοχοί της διαδικασίας σχεδιασμού μιας διαφημιστικής καμπάνιας για το νέο προϊόν μιας καπνοβιομηχανίας.

Μετά τη διδακτική παρέμβαση, οι μαθητές φάνηκε πως υιοθέτησαν πιο κριτική στάση προς το διαφημιστικό κείμενο, κατανόησαν ότι τα διαφημιστικά μηνύματα είναι κατασκευασμένα για να τους αποκρύψουν, ή τουλάχιστον να μην τους αποκαλύψουν, όλη την αλήθεια για το διαφημιζόμενο προϊόν, αναγνώρισαν την προσπάθεια του διαφημιστή, μέσω του διαφημιστικού κειμένου, να τους οδηγήσει σε θετική απόφαση με βάση το συναίσθημα και όχι τη λογική.

Οι μαθητές συνειδητοποίησαν πλήρως ότι κάθε εικόνα, όπως και κάθε κείμενο είναι φορέας ενός μηνύματος προς επικοινωνία, ότι απευθύνεται κάθε φορά σε άλλους παραλήπτες, εξυπηρετεί ένα διαφορετικό σκοπό και έμαθαν ότι για να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά θα πρέπει κάθε φορά να λαμβάνουν με μεγάλη προσοχή υπόψη τους ποιος μιλάει, σε ποιον, πού, πότε και γιατί (επικοινωνιακή δεξιότητα). Ειδικότερα, όσον αφορά τους στόχους της κατανόησης, της λειτουργικής ανάγνωσης και της επεξεργασίας αυθεντικών κειμένων κάθε είδους, οι μαθητές σημείωσαν μεγάλη πρόοδο. Εξοικειώθηκαν όχι μόνο με λογοτεχνικά αλλά και με διάφορα άλλα είδη λόγου καθημερινής επικοινωνίας (αυθεντικά χρηστικά κείμενα: αφηγηματικά, πληροφοριακά, επεξηγηματικά, επιχειρηματολογικά, κτλ.). Ανέπτυξαν κριτήρια σχετικά με την αποτελεσματικότητα του τρόπου με τον οποίο είναι γραμμένα και οργανωμένα τα συγκεκριμένα κείμενα για τη λειτουργία τους στον κοινωνικό χώρο. Κατανόησαν δηλαδή τις στρατηγικές σύνθεσης μιας ποικιλίας κειμένων σε συνάρτηση πάντα με διαφορετικό επικοινωνιακό πλαίσιο. Όλα τα κείμενα κινητοποίησαν το ενδιαφέρον στην πλειοψηφία των μαθητών/τριών, γιατί το ένα αφορούσε πτυχές της καθημερινής τους ζωής και κοινωνικά προβλήματα και το άλλο τροφοδότησε τη φαντασία τους και τους ενέπλεξε στην εξέλιξή του. Η παραγωγή γραπτού λόγου τα συνεπήρε, γιατί είδαν πόσο εύκολα μπορούν να παράγουν κείμενα αν γνωρίζουν πώς να οργανώσουν το λόγο τους και αν διαθέτουν το κατάλληλο λεξιλογικογραμματικό υλικό. Η διαδικασία της βελτίωσης με τη φθίνουσα καθοδήγησή μας (Κουλουμπαρίτση 2003) σταδιακά έγινε προσωπική τους υπόθεση και στο τέλος κατόρθωσαν με ελάχιστες παρεμβάσεις από εμάς να αναδιατυπώνουν και να εμπλουτίζουν το γραπτό κείμενο τους. Η συμμετοχή της ομάδας στη βελτίωση του γραπτού αποδείχτηκε πολύ χρήσιμη και αποτελεσματική. Ο ρόλος του πραγματικού αποδέκτη συνέβαλε σημαντικά κατά το συγγραφικό τους έργο. Η

παρουσίαση των εργασιών στην τάξη επιφόρτισε την κάθε ομάδα με σοβαρότητα και υπευθυνότητα στην επεξεργασία των κειμένων της. Ταυτόχρονα οι υπόλοιπες ομάδες ανέπτυξαν λειτουργίες κριτικής σκέψης με τη διατύπωση αποριών και κρίσεων. Οι τεχνικές καθοδήγησης του γραπτού λόγου με σχεδιαγράμματα συντέλεσαν αποτελεσματικά στην παραγωγή πλούσιου και οργανωμένου κειμένου. Η εννοιοκεντρική προσέγγιση άνοιγε νέους ορίζοντες στην αντίληψη των μικρών μαθητών για τον κόσμο που υπάρχει γύρω τους και έφερε τη σχολική γνώση κοντά στην πραγματικότητα.

Έμαθαν να κατανοούν και να παράγουν διάφορα είδη κειμένων, να ερμηνεύουν σύγχρονα προβλήματα και να αναζητούν τρόπους λύσης, διατυπώνοντας επιχειρήματα για να υποστηρίξουν την άποψη τους. Ανταποκρίνονται θετικά ακόμα και σε αυτά τα κείμενα, γιατί παίζουν λειτουργικό ρόλο στη ζωή τους, αφού συνδέονται με θέματα οικεία που τα έχουν αναλύσει από άλλες σκοπιές. Με παιγνιώδη τρόπο απελευθερώθηκε η φαντασία των μαθητών/τριών, διαμορφώθηκε ένα είδος επικοινωνίας με το συγκεκριμένο, ώστε να αναζητούν πια τα κρυμμένα μηνύματα και να γίνονται συνεχώς καλύτεροι κριτικοί αναγνώστες.

Αποτελεί λοιπόν αποτελεσματική πρακτική για τον κριτικό γραμματισμό των μαθητών η κειμενοκεντρική προσέγγιση, επειδή φέρνει τους μαθητές σε επαφή με διάφορα κειμενικά είδη, που λεκτικοποιούν περιστάσεις επικοινωνίας και συνδέουν τη σχολική γνώση με την καθημερινή ζωή κι αυτό είναι το ζητούμενο του συγχρόνου σχολείου (Ματσαγγούρας, 2003). Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, ο μαθητής μετατοπίζεται από τον ρόλο του αναγνώστη σε αυτόν του δημιουργού, ενισχύεται η δημιουργικότητα και προωθείται η αυτενέργεια ενώ ο ρόλος του δασκάλου συνίσταται σε αυτόν του συντονιστή – μεσολαβητή ανάμεσα στον μαθητή και στο κείμενο.

Με κίνητρο τις επικοινωνιακές ανάγκες οι μαθητές ασκήθηκαν και στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών και ανέπτυξαν ικανότητες στη διαχείριση και διαμόρφωση της πληροφορίας. Η όλη διαδικασία αποδείχτηκε ιδιαίτερα αποτελεσματική. Η μάθηση επιτεύχθηκε με φυσικό τρόπο και οι μαθητές εμπέδωσαν τα φαινόμενα που εξετάστηκαν, όπως φάνηκε από τη χρήση τους μέσα σε αντίστοιχα κείμενα με αυτά που μελετήθηκαν και τα οποία από τη φύση τους ενέπλεκαν τις συγκεκριμένες δομές.

Σχετικά με τους στόχους που αφορούν την παραγωγή λόγου από τους μαθητές/ριες σημειώθηκαν επίσης πολύ σημαντικά αποτελέσματα. Ενώ πριν δυσανασχετούσαν, έπειτα όλα τα παιδιά επιδίωκαν να εκφράζονται. Τα ευχαριστούσε

και έβρισκαν ενδιαφέρουσα και διασκεδαστική απασχόληση το γράψιμο. Πρώτη φορά, όσον αφορά τους συγκεκριμένους μαθητές/ριες, σύμφωνα με το δάσκαλό τους, παρατηρήθηκε το φαινόμενο να μη θέλουν να βγουν για διάλειμμα πριν να τελειώσουν το γράψιμο και να ζητούν να τους δοθούν για εργασία στο σπίτι παρόμοιες δραστηριότητες με αυτές που έκαναν στην τάξη. Επίσης σημαντική ήταν η διαφορά που παρατηρήθηκε στην ποιότητα και την ποσότητα του παραγόμενου λόγου. Αναπτύχθηκαν δεξιότητες συζήτησης, επιχειρηματολόγησης και μετακωδικοποίησης. Οι μαθητές/ριες χρησιμοποιούσαν ειδικούς λεκτικούς κώδικες για κάθε περίπτωση επικοινωνίας αλλά είχαν και επίγνωση ότι τους χρησιμοποιούν. Έμαθαν πώς να οργανώνουν ένα κείμενο και ως προς το περιεχόμενο και ως προς τη μορφή (γραπτά καθαρά, οργανωμένα σε παραγράφους). Ιδιαίτερα βοήθησε σε αυτό η κατασκευή σχεδιαγραμμάτων κατά την διαδικασία κατανόησης και επεξεργασίας αντίστοιχων κειμένων. Επίσης βοήθησαν οι τεχνικές *αυτοαξιολόγησης* και *ετεροαξιολόγησης* των παραγόμενων κειμένων, οι οποίες καταλάμβαναν μεγάλο μέρος του χρόνου του μαθήματος, αλλά αποδείχτηκαν εξαιρετικά αποτελεσματικές, όπως έχει υποστηριχτεί άλλωστε και στη διεθνή βιβλιογραφία. Κατά τη διάρκεια των εργασιών δεν παρατηρήθηκε διάσπαση της προσοχής, αντίθετα οι μαθητές κατόρθωναν συνήθως να ολοκληρώνουν τις εργασίες μέσα στο χρονικό περιθώριο που τους δινόταν και δεν έγραφαν εκτός θέματος.

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά και όσον αφορά την *αναγνωστική ικανότητα*. Οι μαθητές απέκτησαν οικειότητα διαχείρισης του γραπτού λόγου κάθε είδους προκειμένου να χρησιμοποιήσουν τις βασικές τους πληροφορίες σε νέες σύνθεσεις (όπως αναφέρθηκε απέκτησαν άνεση στην αποκωδικοποίηση των κύριων σημείων του νοήματος των κειμένων αλλά και της οργάνωσης νέων κειμένων). Επίσης μειώθηκαν τα προβλήματα *ορθογραφίας* σε μεγάλο ποσοστό μαθητών. Οι μαθητές αφενός έρχονταν σε επαφή με μεγάλο αριθμό κειμένων και αφετέρου παρήγαν συνεχώς λόγο γραπτό και προφορικό. Η αυτοδιόρθωση και η ετεροδιόρθωση αποδείχτηκαν και εδώ εξαιρετικά αποτελεσματικές (π.χ. οι μαθητές στα γραπτά των συμμαθητών τους εντόπιζαν λάθη τα οποία συνειδητοποιούσαν ότι είχαν κάνει και οι ίδιοι). Το γεγονός ότι παρήγαν λόγο σε πραγματικές ή υποθετικές περιστάσεις επικοινωνίας (π.χ. σύνθεση ενός κειμένου, άρθρου, διαφήμισης κτλ. για να δημοσιευτεί στην εφημερίδα της τάξης) τους έδινε κίνητρα για όσο το δυνατό πιο «προσεγμένα» και «φροντισμένα» γραπτά. Επίσης κίνητρο

αποτελούσε και το γεγονός ότι μάθαιναν δύσκολες λέξεις αβίαστα και ευχάριστα με παιγνιώδη τρόπο.

Είναι σημαντικό ότι τις δεξιότητες τις οποίες ανέπτυξαν οι μαθητές στο μάθημα της Γλώσσας τις ενεργοποίησαν και στα υπόλοιπα μαθήματα, σύμφωνα με τα λόγια του δασκάλου του τμήματος. Κατ' αρχήν επέδειξαν άνεση στον κριτικό σχολιασμό των κειμένων άλλων μαθημάτων, στον εντοπισμό των βασικών πληροφοριών τους, της δομής και της οργάνωσής τους αλλά και των ιδιαιτεροτήτων τους, όπως επίσης και στη σύνταξη περιλήψεων και ορισμών. Κατά δεύτερον ανέπτυξαν πολύ καλή σχέση με την αναζήτηση πληροφοριών από πηγές προφορικές και γραπτές. Δεν αρκούσαν στο υλικό που τους δινόταν, ανέτρεχαν σε λεξικά, εγκυκλοπαίδειες, εφημερίδες, περιοδικά και άλλα έντυπα και βιβλία, κρατούσαν σημειώσεις και τα παρουσίαζαν σχολιασμένα στην τάξη. Τα παραπάνω αποτέλεσαν παρατηρήσεις όχι μόνον του εκπαιδευτικού στην τάξη του οποίου εφαρμόστηκε το πρόγραμμα, αλλά και συναδέλφων τους που δίδασκαν κάποια μαθήματα στη συγκεκριμένη τάξη.

Μεγάλη σημασία για την επιτυχία του προγράμματος είχε η *ομαδική εργασία*. Αναπτύχθηκε η συνεργασία, η συμμετοχή, η συζήτηση με κανόνες και η άμιλλα μεταξύ των ομάδων. Ένα από τα πιο σημαντικά πλεονεκτήματα του προγράμματος ήταν η συμμετοχή όλων των μαθητών ακόμα και των πιο αδύναμων. Υπήρξαν και περιπτώσεις παιδιών με μαθησιακά προβλήματα που ευνοήθηκαν και τους δόθηκε η δυνατότητα να επεξεργαστούν και να παράγουν λόγο μέσω της ομάδας, με τη συνειδητή βοήθεια των συμμαθητών τους.

Γενικά το *παιδαγωγικό κλίμα* της τάξης κατά τη διάρκεια του προγράμματος βελτιώθηκε, εξαιτίας της αποκέντρωσης της μαθησιακής διαδικασίας και της μετατροπής του ρόλου του δασκάλου σε σχεδιαστή-συντονιστή. Επίσης βοήθησε η ενεργητική στάση του/της μαθητή/τριας απέναντι στη γλώσσα την οποία δεν αναπαρήγε πλέον αλλά παρήγε λόγο ως ομιλητής/τρια, κατέθετε την άποψή του και διαλεγόταν με κανόνες.

Όσον αφορά την *καταλληλότητα του υλικού*, το είδος των θεμάτων και των κειμένων αλλά και των δραστηριοτήτων (απλά αυθεντικά χρηστικά κείμενα που τα παιδιά συναντούν στον κοινωνικό τους χώρο), ανταποκρίνονται σε ενδεχόμενες ή μελλοντικές ανάγκες τους και αγγίζουν τα ενδιαφέροντά τους.

Σχετικά με τη *διδακτική προσέγγιση* βρήκαν πρωτότυπες και διασκεδαστικές τις δραστηριότητες και αποτελεσματικές για ενεργητική μάθηση (έκδοση εφημερίδας,

ρεπορτάζ, επιστολές διαμαρτυρίας κτλ.). Το σημαντικότερο, όμως ήταν το γεγονός ότι μπόρεσαν να ανασύρουν και να διαχειριστούν πληροφορίες σχετικές με το κάπνισμα και τις βλαπτικές συνέπειές του αλλά κυρίως μπόρεσαν να παράγουν κείμενα για να τις μεταδώσουν ενημερώνοντας και άλλους.

Όσον αφορά τις *δυσκολίες* που ανέδειξε η εφαρμογή του προγράμματος κύριο πρόβλημα αποτελούσε το γεγονός ότι ο διαθέσιμος από το πρόγραμμα χρόνος δεν ήταν αρκετός. Περιορίζε και δέσμευε την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων.

Ήταν προφανές πως μέσω της συνεργασίας εντός των ομάδων και μέσω της επικοινωνίας μεταξύ των ομάδων η διάδραση μεταξύ τους αυξήθηκε κάτι που βοήθησε στην διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων πραγματικών ή προσομοιωμένων. Επίσης, ένας παράγοντας που συνέλαβε αποτελεσματικά στο να μάθουν κατανοώντας, και να εμπεδώσουν το νέο υλικό, υπήρξε η προσεκτική επιλογή των ψηφιακών και εντύπων διδακτικών υλικών τα οποία σχεδιάστηκαν ή επιλέχθηκαν με βάση τις γνωστικές – νοητικές ανάγκες των παιδιών. Το γεγονός αυτό επέδρασε θετικά τόσο στην αναθεώρηση της στάσης των μαθητών απέναντι στο κάπνισμα όσο και στην αλλαγή της συμπεριφοράς των γονέων ως προς το κάπνισμα.

Όλα τα θέματα που συζητήθηκαν στις ομάδες των παιδιών και σε όλη την τάξη της πειραματικής ομάδας είχαν εκπληκτικά (dramatic) αποτελέσματα ως προς την επίτευξη εννοιολογικής αλλαγής στους/ις μαθητές/τριες, γνωστικού εμπλουτισμού και αλλαγής στάσεως. Αυτό υποδεικνύει τις θετικές επιδράσεις του να τίθενται θέματα προς συζήτηση τα οποία ως ενήλικες εμείς θεωρούμε δεδομένα, τα παιδιά όμως όχι. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούμε σε άλλη μια αποτελεσματική διδακτική στρατηγική που αναφέρεται στη βιβλιογραφία (Bransford, Brown & Cocking, 2000) για την αντιμετώπιση ισχυρών εναλλακτικών πεποιθήσεων των μαθητών/-τριών, αυτή είναι οι αλληλεπιδραστικές επιδείξεις (interactive demonstrations) κατά τη διάρκεια μιας διάλεξης ή μιας διδασκαλίας.

Η διαδικασία της επεξεργασίας των κειμένων με την πάροδο του χρόνου εξελίχθηκε σε βασικό στοιχείο γλωσσικού γραμματισμού της τάξης. Οι μαθητές/ριες έμαθαν να εκφράζουν ελεύθερα την άποψή τους, να σέβονται και να εκτιμούν τη γνώμη των άλλων και να ασκούνται σε μεταγνωστικές δεξιότητες γλωσσικής αυτοδιόρθωσης των λαθών τους. Μάλιστα έχουμε καταγράψει περιπτώσεις στις οποίες τα ίδια τα παιδιά

διαχειρίζονταν τη διαδικασία της επεξεργασίας, χωρίς την παραμικρή επέμβαση του/της εκπαιδευτικού.

Ως προς τους μαθητές και τις μαθήτριες με προβλήματα γλωσσικής έκφρασης (μορφές δυσλεξίας, αδυναμίες ανάγνωσης κ.ά.) εκτιμούμε ότι τα αποτελέσματα ήταν ικανοποιητικά, γιατί τους/τις δόθηκε η ευκαιρία να γράψουν πολύ περισσότερα κείμενα, από όσα θα μπορούσαν να γράψουν στο ισχύον γλωσσικό πρόγραμμα και μάλιστα σε παιγνιώδεις συνθήκες.

Τα συναισθήματα που βίωσαν και οι εντυπώσεις τους για το μάθημα με τη βοήθεια του εργαλείου ήταν: *διασκεδαστικό, ευχάριστο, αλλά και ενδιαφέρον μάθημα με ποικιλία, γιατί ξέφυγαν από τα συνηθισμένα - διαφορετικά θα ήταν ένα κοινότυπο μάθημα πληροφορικής ή Έκθεσης*. Στα θετικά συμπεριέλαβαν επίσης τη χαρά της δημιουργίας, την ενεργοποίηση της φαντασίας τους, τη συνεργασία και αμεσότητα μεταξύ μαθητών δασκάλων.

Ως προς τη διαδικασία δημιουργίας διαλόγων κόμικς, οι περισσότεροι/ες την απόλαυσαν αν και δεν τη βρήκαν πρωτότυπη, γιατί μέσα από τα βιβλία τους πολλές φορές ήρθαν σε επαφή με παρόμοιες δραστηριότητες. Ακόμη ανέφεραν ότι τους άρεσε το ότι με απλό τρόπο δημιούργησαν μια ολόκληρη ιστορία και έδωσαν τη δική τους φωνή στους ήρωες αλλά και μορφή στη φαντασία τους. Τέλος, αρκετοί έδωσαν έμφαση στην συνεργατική δομή της, αφού η συνεργασία με τους συμμαθητές τους λειτούργησε ως κίνητρο για συζήτηση και έτσι δεν περιορίστηκαν μόνο στις δικές τους ιδέες, αλλά απεναντίας άκουσαν και διαφορετικές απόψεις για το θέμα.

Παρόλα αυτά ακουστήκαν και απόψεις όπως ότι είχαν δυσκολία στην εύρεση κατάλληλων διαλόγων, να εντοπίσουν ποιο συναίσθημα αντιστοιχεί σε ποια έκφραση, να βρουν έξυπνες ατάκες, να δομήσουν σωστά την ιστορία και να διαλέξουν το κατάλληλο είδος κόμικς. Από τη συζήτηση προέκυψε ότι πολλοί μαθητές/τριες θα προτιμούσαν ψηφιακά κόμικς με χρήση πολυμέσων και υπερμέσων (ήχος, video κ.λπ.), σαν αυτά που έχουν τα λογισμικά ή τα ηλεκτρονικά παιχνίδια που παίζουν και όχι στατικά διότι με αυτόν τον τρόπο θα ήταν πιο ζωντανά, παραστατικά, ρεαλιστικά, εντυπωσιακά, διασκεδαστικά και ενδιαφέροντα. Ο συνδυασμός ήχου, εικόνας και κίνησης θεωρούν ότι κεντρίζει το ενδιαφέρον και παροτρύνει το χρήστη να τα παρακολουθήσει. Άλλοι μαθητές/τριες όμως, δεν επιθυμούν να απομακρυνθούν από την ιδέα των κλασικών στατικών κόμικς, ώστε να μη χάσουν την παραδοσιακή αξία και ομορφιά τους. Ένα αγόρι

μάλιστα χαριτολογώντας κατηγόρησε την ομάδα των παιδιών, που άλλαξαν τους διαλόγους στο κόμικ του Λούκυ Λουκ ως «ιερόσυλους».

Σε γενικές γραμμές από την παραπάνω πιλοτική δράση εξήχθη το συμπέρασμα ότι τα κόμικς μπορούν με τις κατάλληλες προϋποθέσεις να ενταχθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία ως εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας, αφού η προστιθέμενη αξία τους είναι η πρωτοτυπία, η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών και των μαθητριών, η διέγερση της φαντασίας, η αυτενέργεια και η βιωματικότητα – υπό την έννοια ότι στοχεύουν στην ενεργοποίηση και εμπλοκή των παιδιών σε θέματα που επηρεάζουν την υγεία και την ευημερία τους. Αναμφίβολα προσφέρουν τη δυνατότητα δημιουργικής συνεργασίας μεταξύ των μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών λόγω των πολλαπλών ρόλων που αναλαμβάνουν και των δυνατοτήτων αλληλεπίδρασης. Ταυτόχρονα, οι ομαδικές μαθητικές δραστηριότητες είχαν πολλά θετικά εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά οφέλη. Προήγαγαν την ομαδική συλλογική έρευνα και τη συνεργασία. Βοήθησαν τα παιδιά να αποκτήσουν θεμελιώδεις ικανότητες επικοινωνίας, και να αναπτύξουν γλωσσικές ικανότητες, τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο, όπως για παράδειγμα για το πώς να θέτουν ερωτήσεις, πώς να ακούν τους άλλους, πώς να μεταγράφουν τον προφορικό λόγο σε γραπτό κ.λ.π. Καλλιέργησαν ερευνητικές δεξιότητες με την άμεση εμπλοκή των παιδιών στην αναζήτηση και ερμηνεία τεκμηρίων. Ανέπτυξαν την κοινωνική ευαισθησία και βοήθησαν στη σύνδεση των παιδιών με την κοινότητά τους. Τέλος, βοήθησαν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων χρήσης νέων τεχνολογικών. Επιπλέον, η ταυτόχρονη καλλιέργεια καλλιτεχνικών ανησυχιών των παιδιών με την προαγωγή των γνώσεων αλλά και η καλλιέργεια κριτικής σκέψης μέσα από τη δυνατότητα χρήσης των νέων μέσων (πολυτροπικά κείμενα) βοήθησε στη σύνδεση του σχολείου με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, υποστηρίζοντας τη θετική άποψη για μία ζωή χωρίς κάπνισμα.

Τηρήθηκε ακριβώς ο χρόνος που είχε προγραμματιστεί, γιατί έπρεπε να ακολουθηθεί το πρόγραμμα των προβλεπόμενων μαθημάτων. Σημειώνουμε ωστόσο πως τα παιδιά δεν ήθελαν να γυρίσουν στην «κανονική» τάξη και ήθελαν να συνεχίσουμε. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, για να φανεί το πόσο άρεσε στα παιδιά αυτός ο τρόπος διδασκαλίας, ότι κατά τη διάρκεια του διαλείμματος πολλά από τα παιδιά δεν ήθελαν να βγουν έξω και ήθελαν να συνεχίσουμε το μάθημα. Επειδή λοιπόν έπρεπε να σταματήσουμε, η συμμετοχή στον διαγωνισμό πραγματώθηκε είτε σε συναντήσεις εκτός

σχολείου είτε στο μάθημα της επόμενης εβδομάδας και τα παιδιά έστειλαν τελικά τη συμμετοχή τους στην ηλεκτρονική διεύθυνση που τους δόθηκε.

Επίσης, το γεγονός ότι ένας μαθητής με δυσκολίες γενικότερης προσαρμογής στο περιβάλλον του σχολείου, όχι μόνο λειτούργησε, όσο ήταν δυνατό, ως μέλος μιας ομάδας, αλλά έγινε και βοηθός της διδάσκουσας, είναι ενδεικτικό του καλού κλίματος που δημιουργήθηκε στην τάξη. Τελικά, το μάθημα κύλησε ομαλότατα και ήταν συγκινητικά τα λόγια των παιδιών που εκφράστηκαν τόσο στα τελικά ερωτηματολόγια όσο και προφορικά με εγκωμιαστικό τρόπο, όχι μόνο για τις γνώσεις που αποκόμισαν όσο και για τις εμπειρίες που έζησαν και συνοψίζονται στα λόγια ενός μαθητή: *«Δε μάθαμε μόνο, ζήσαμε, αποκομίσαμε εμπειρίες ζωής».*

5.2. Συζήτηση

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι το κάπνισμα εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλαίσιο παιδείας που διακρίνει μία κοινωνία ως σύνολο, αλλά και αποτελεί ένδειξη σεβασμού προς τον εαυτό μας και τους συνανθρώπους γύρω μας. Μόνο έτσι θεωρώντας το κάπνισμα, μπορούμε να αντισταθούμε στον ορυμαγδό της διαφήμισης και της έντεχνης προώθησης του τσιγάρου και να προστατέψουμε και τα παιδιά μας (Choi, Ahluwalia, Harris & Okuyemi, 2002, Gautheron-Boutchatsky, Kok-Escalle, Androulakis, & Rieder, 2004, Caraher, Landon, & Dalmeny, 2006). Το ζήτημα είναι καθαρά πολιτικό και δε θα αλλάξει τίποτα όσο η διαφήμιση αποτελεί ένα επικοινωνιακό όπλο για τη χειραγώγηση του μέλλοντός μας (δηλ. των παιδιών μας).

Πιο αναλυτικά, συμφωνώντας με την Επιτροπή Ειδικών για το κάπνισμα και την υγεία της Παγκόσμιας Οργανώσεως Υγείας⁵⁴, πιστεύουμε ότι το θέμα αντιμετώπισης της επιδημίας του καπνίσματος αποτελεί ένα πολύπλοκο και πολύμορφο πρόβλημα και, όπως παρατηρούν πολλοί ερευνητές, «εκείνο που φαίνεται περισσότερο σημαντικό για το μελλοντικό σχεδιασμό της αγωγής υγείας, είναι να υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις του προβλήματος για ομάδες ατόμων με διαφορετικές συνθήκες εκθέσεως, εκπαιδευτική υποδομή και ωριμότητα». Αυτός ο στόχος επανακαθορίζει τη στάση μας απέναντι στους μαθητές και τις μαθήτριές μας. Το σχολείο φαίνεται να αδιαφορεί εντελώς για τους εξωσχολικούς κώδικες επικοινωνίας, παρόλο που οι μαθητές/ριες σήμερα δέχονται σε όλο το φάσμα της ζωής τους μια πληθώρα οπτικών κειμένων με αποτέλεσμα τη στέρηση των μαθητών/ριών από την εξοικείωση με τους κώδικες αυτούς και την άκριτη αποδοχή από την πλευρά τους των μηνυμάτων των εικόνων. Κατ' επέκταση με την παρούσα εργασία προτείνεται η εισαγωγή της εικόνας στην εκπαίδευση, όχι απλώς στο πλαίσιο της καλλιτεχνικής παιδείας, αλλά για εκμάθηση από πλευράς των μαθητών/ριών της σωστής αποκωδικοποίησής της, (Μεταξιώτη, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2001γ, σσ.85–87 & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002β, σσ.57–59 αντίστοιχα).

⁵⁴ Για περισσότερες πληροφορίες στο: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=en&ihmlang=en&lng1=en,el&lng2=cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,l,t,lv,nl,pl,pt,sk,sv,&val=427772:cs&page=>, Προσπελάστηκε στις 2/7/2010

Συγκεκριμένα, μέσω των εικόνων και των λογοτεχνικών έργων προσδιορίζονται οι προσωπικές αξίες των μαθητών/ριών, δημιουργούνται οι στάσεις και διαμορφώνονται οι συμπεριφορές τους (Hendricks et al, 1986:2 στο Σαμαράς, 2007). Οι έφηβοι παρόλο που αντιλαμβάνονται τους κινδύνους που κρύβει το κάπνισμα, καπνίζουν γιατί έχουν ήδη δημιουργήσει μια θετική σκέψη γύρω από το κάπνισμα. Αυτό αποδίδεται στο γεγονός ότι οι έφηβοι είναι λιγότεροι δεκτικοί/ές σε πληροφορίες που σχετίζονται με τους κινδύνους της υγείας (Chatzimihou & Solomonidou, 2009:352) και περισσότερο δεκτικοί στη γενικότερη ψυχολογική έννοια του καπνίσματος που προωθείται από τις εικόνες και τα γραπτά κείμενα υπέρ αυτού. Επειδή το Δημοτικό Σχολείο είναι, μεταξύ άλλων, ένας ακόμα μηχανισμός υιοθέτησης κοινωνικών στάσεων και συμπεριφορών, και διαμόρφωσης κοινωνικής ταυτότητας θα πρέπει να είμαστε αυστηροί με το αξιακό σύστημα που συμπεριλαμβάνουμε ως πρότυπο στα σχολικά εγχειρίδια για να μην συνδέουμε την σχολική γνώση με την εικόνα της αγοράς.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του συγκεκριμένου προγράμματος δεν αποβλέπει μόνο στην μετάδοση γνώσεων, δηλαδή δεν ταυτίζεται με την ενημέρωση, αλλά αποσκοπεί, επιπλέον, στη διαμόρφωση θέσεων (στάσεων) και στην τροποποίηση της συμπεριφοράς του ατόμου. Επομένως, η παρέμβαση μας έχει ως στόχο την επεξεργασία μιας πολιτικής για την Υγεία, τη δημιουργία συναφούς υποστηρικτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, την ενδυνάμωση και την ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων (Robertson & Minkler, 1994) κριτικού γραμματισμού. «Γίνεται προσπάθεια να έρθουν οι μαθητές/ριες αντιμέτωποι/ες με καταστάσεις που θα τους δώσουν την ευκαιρία να πάρουν αποφάσεις και να μάθουν να αντιλαμβάνονται τις συνέπειες των αποφάσεών τους» (European Educational Policy Statements, 1989). Εξάλλου η ενημέρωση μπορεί να επιστήσει την προσοχή σε ορισμένα μηνύματα, αλλά δεν συνεπάγεται απαραίτητα και την αποδοχή του μηνύματος, πολύ δε περισσότερο δεν προεξοφλεί την αλλαγή της στάσης και της συμπεριφοράς σε θέματα υγείας (Bettinghaus, 1986 στο Βερεσιές, Παυλάκης & Πιτυρής, 1995). Είναι γνωστό από τη διεθνή βιβλιογραφία ότι κάθε καινούριο πρόγραμμα τυγχάνει θερμής υποδοχής και ενθουσιασμού και από τους/τις διδάσκοντες/ουσες και από τους μαθητές και τις μαθήτριες, αλλά μόνο μετά από αρκετό χρόνο εφαρμογής και μετά αφού περάσουν πολλά χρόνια είναι δυνατόν να φανούν τα πραγματικά αποτελέσματα, τα οποία και πάλι έχουν αξία για σχολεία που λειτουργούν υπό ανάλογες με τα σχολεία εφαρμογής συνθήκες και που δεν αποτελούν

αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού και να φανεί η αλλαγή στάσεων από τη μεριά των μαθητών/ριών (Charlton & While, 1994). Για τυχόν ανάλογα αποτελέσματα σε ένα μεγαλύτερο δείγμα μόνο υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε.

Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής έδειξαν πως ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός περιβάλλοντος μάθησης συνεργατικού με τη χρήση ποικίλων ψηφιακών και έντυπων υλικών μπορούν αποτελεσματικά να συνεισφέρουν σε μια καλύτερη μάθηση όσον αφορά σε μαθητές/ριες του δημοτικού και στο αναπνευστικό σύστημα, το μηχανισμό της αναπνοής και τους κινδύνους και τις βλάβες που προκαλούνται από το κάπνισμα τόσο για τους καπνιστές τους ίδιους όσο και για τους παθητικούς καπνιστές. Στην ομάδα ελέγχου τέτοια θετικά αποτελέσματα μάθησης δεν παρατηρήθηκαν. Τα θετικά αποτελέσματα της παρούσας μελέτης δείχνουν πως τα προγράμματα τέτοιου τύπου δε βοηθούν μόνο τους μαθητές και τις μαθήτριες του δημοτικού να μάθουν για τη λειτουργία του ανθρώπινου σώματος αλλά εμπνέουν συμπεριφορές και στάσεις που οδηγούν σε μια απολύτως βελτιωμένη προσωπική και δημόσια υγεία. Ταυτόχρονα αξιολογώντας τα αποτελέσματα των επιδράσεων της διαφήμισης, όπως φάνηκαν κατά τη διάρκεια την διδακτικής παρέμβασης, είναι σύνθετα και πολυδιάστατα. Παράλληλα, και σε ένα επίπεδο που αφορά περισσότερο τη διδακτική της γλώσσας, η διδακτική δοκιμή και η έρευνα που παρουσιάσαμε εδώ μπορεί να αποτελέσει ένα μικρό παράδειγμα για ανάλογες δραστηριότητες ανάπτυξης κριτικού γραμματισμού, με απώτερο στόχο τη δημιουργία πιο συνειδητοποιημένων και υπεύθυνων μελλοντικών πολιτών. Σε γενικές γραμμές από την παραπάνω πιλοτική δράση εξήχθη το συμπέρασμα ότι παρόμοιες δραστηριότητες προσφέρουν τη δυνατότητα δημιουργικής συνεργασίας μεταξύ των μαθητών/ριών μεταξύ τους και μεταξύ μαθητών/ριών και εκπαιδευτικών λόγω των πολλαπλών ρόλων που αναλαμβάνουν και των δυνατοτήτων αλληλεπίδρασης. Τέλος, η ταυτόχρονη καλλιέργεια καλλιτεχνικών ανησυχιών των παιδιών με την προαγωγή των γνώσεων αλλά και η καλλιέργεια κριτικής σκέψης μέσα από τη δυνατότητα χρήσης των νέων μέσων (πολυτροπικά κείμενα) βοηθά στη σύνδεση του σχολείου με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, υποστηρίζοντας τη θετική άποψη για μία ζωή χωρίς κάπνισμα.

Όλα τα θέματα που συζητήθηκαν στις ομάδες των παιδιών και σε όλη την τάξη της πειραματικής ομάδας είχαν εκπληκτικά αποτελέσματα ως προς την επίτευξη γνωστικού εμπλουτισμού και αλλαγής στάσεως. Αυτό υποδεικνύει τις θετικές επιδράσεις

του να τίθενται θέματα προς συζήτηση τα οποία ως ενήλικες εμείς θεωρούμε δεδομένα, τα παιδιά όμως όχι. Η μέθοδος εμπεριέχει το στοιχείο της εναλλαγής αντικρουόμενων ή εναλλακτικών απόψεων από πλευράς μαθητών (Bransford, Brown & Cocking, 2000). Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημάνουμε το γεγονός ότι η παρέμβασή μας οδήγησε τα παιδιά να κατανοήσουν τι πραγματικά είναι ο παθητικός καπνιστής. Θεωρούμε πως είναι πολύ σημαντικό να έχουν γνώσεις πάνω στο θέμα αυτό, τη στιγμή που κάθε χρόνο η έκθεση στο παθητικό κάπνισμα προκαλεί κατά προσέγγιση το θάνατο 3.000 μη καπνιστών Αμερικανών από καρκίνο των πνευμόνων και επίσης επιφέρει σε 300.000 παιδιά αναπνευστικά προβλήματα. Η εταιρία προστασίας του Περιβάλλοντος (Environmental Protection Agency, 1992) αναφέρει το παθητικό κάπνισμα ως έναν από τους πρωτογενείς καρκινικούς παράγοντες. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι μια μεγάλη και ευαίσθητη ομάδα όπως είναι τα παιδιά δεν είναι ενημερωμένα στο ζήτημα του παθητικού καπνίσματος. Αυτό μας εξέπληξε γιατί γίνεται μεγάλη συζήτηση τον τελευταίο καιρό αλλά και πολλές εκστρατείες απαγόρευσης του καπνίσματος στους δημόσιους χώρους για την προστασία των παιδιών που ως παθητικοί καπνιστές υφίστανται τα προβλήματα του καπνού. Πώς περιμένουμε να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους όταν αγνοούν βασικούς όρους, αλλά και πώς περιμένουμε αποτελέσματα από την προσπάθεια αν δεν εστιάσουμε στην εκπαίδευση και ενημέρωση των πιθανών μελλοντικών καπνιστών.

Το σημαντικότερο στοιχείο, πάντως, για την αξιολόγηση ενός προγράμματος πρέπει ίσως να αναζητηθεί στην αλλαγή στάσης, αξιών, νοοτροπίας. Οι έρευνες (Charlton & While, 1994, Charlton, 1999) έδειξαν ότι η επίδραση γενικά των αντικαπνιστικών προγραμμάτων είναι ελάχιστη στη στάση των εφήβων. Σε ένα ολιγόωρο πρόγραμμα αυτό δεν μπορεί να τεκμηριωθεί και είναι σκόπιμο να μελετηθεί σε μια ευρύτερη χρονικά υλοποίηση. Η ανάληψη, όμως, πρωτοβουλίας και δράσης με την παραγωγή και δημοσιοποίηση των συμπερασμάτων μπορεί να λειτουργήσει ως αφετηρία, ως κίνητρο και αφορμή για ανάληψη άλλων ευρύτερων ή μη ενεργειών. Εξάλλου, όπως υποστηρίζει και η A. Charlton (1999), αυτού του είδους τα σχολικά προγράμματα για να έχουν αποτελέσματα θα πρέπει να χρησιμοποιούνται σαν μέρος μιας ευρύτερης καθολικής προσέγγισης σε εθνικό και κοινωνικό επίπεδο, γι' αυτό και τελικός και μακροπρόθεσμος στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας δεν είναι τόσο η προώθηση και η υποστήριξη μιας συγκεκριμένης και μεμονωμένης καινοτομίας ή ενός αποσπασματικού εκπαιδευτικού μέτρου, όσο η ανάπτυξη θεσμικών και δομικών προϋποθέσεων και η

προώθηση νοοτροπιών που κάνουν τη συνεχή αλλαγή των όρων της εκπαιδευτικής διαδικασίας αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ζωής. Συνεπώς το πρόγραμμά μας δεν εστιάζει μόνο στο απαραίτητο γνωστικό υπόβαθρο, αλλά στην εκπόνηση σχεδίου δράσης για την αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών, κι αυτό θα συμβεί μέσα από βιωματική εκπαίδευση με κοινωνικά κριτικό χαρακτήρα.

Έχοντας υπόψη τα θετικά αποτελέσματα σε συνδυασμό με την ενθουσιώδη αποδοχή της παρούσας έρευνας από τους μαθητές και τις μαθήτριές μας, θα μπορούσε να γίνει διάχυση των αποτελεσμάτων στην ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα, ώστε να αναπτυχθούν νέα προγράμματα αγωγής υγείας, που θα βοηθήσουν τα παιδιά όχι μόνο να μάθουν πώς λειτουργεί το σώμα τους, αλλά και να τροποποιήσουν τις συμπεριφορές και τις στάσεις τους με σκοπό τη βελτίωση της υγείας στον πληθυσμό. Θεωρούμε επίσης επιτακτικό να δείξουμε στην επιστημονική κοινότητα πως η εξάρτηση από τον καπνό και η αντιμετώπιση της εξάρτησης είναι ένα πραγματικά γοητευτικό επιστημονικό θέμα και μια πραγματικά μοναδική εκπαιδευτική πρόκληση. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή διδακτικών και μαθησιακών παρεμβάσεων, όπως αυτή που περιγράψαμε, μπορούν να επιτύχουν αυτούς τους στόχους σε αξιόλογο βαθμό. Συμπερασματικά, μπορούμε να τοποθετήσουμε το κάπνισμα στα “περιεχόμενα” ενός ευρύτερου εκπαιδευτικού πλαισίου που αναφέρεται στα άτομα όπως επίσης και στην κοινωνία γενικότερα. Ωστόσο, αποτελεί και μια ένδειξη σεβασμού προς τον εαυτό μας και τους ανθρώπους γύρω μας. Μόνο όταν αντιμετωπίζουμε το κάπνισμα με τέτοιο τρόπο μπορούμε να αντισταθούμε στον καταγισμό των διαφημίσεων και στην επιδέξια προώθηση του τσιγάρου ώστε να προστατεύσουμε τα παιδιά μας. Πράγματι, αυτό είναι το ελάχιστο που οφείλουμε στα παιδιά μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Bettinghaus, E.P. (1986), Health Promotion and the Knowledge – Attitude - Behaviour Continuum, *Preventive Medicine*, 15(5), 475-491.
- [2] Bransford, J., Brown, A. & Cocking, R. (eds.) (2000). *How people learn: Brain, mind, experience, and school*. Washington, DC: National Academy Press.
- [3] Caraher, M., Landon, J. & Dalmeny, K. (2006). Television Advertising and Children. Lessons from Policy Development. *Public Health Nutrition*, 9, 596-605.
- [4] Charlton, A. (1999). *School based, youth – centred Smoking intervention programs. ... to be or not to be?* Paper for WHO conference on tobacco and youth – Singapore. Available at: http://www.ash.org.uk/files/documents/ASH_648.pdf
- [5] Charlton, A., While, D. (1994). Smoking prevalence among 16 - 19 year olds related to staff and student smoking policies in sixth forms and further education. *Health Education Journal*, 53, 28-39.
- [6] Chatzimihou, K. & Solomonidou, C. (2009). Learning about respiration and risks of smoking tobacco with the use of ICT in Greek primary school. *International Journal of Learning*, 16 (8), 351-366. Available at: <http://www.Learning-Journal.com>.
- [7] Choi, W.S., Ahluwalia, J.S., Harris, K.J. & Okuyemi, K. (2002). Progression to established smoking: The influence of tobacco marketing, *American Journal of Preventive Medicine*, 22(4), 228-233.
- [8] Environmental Protection Agency (1992, Dec.). *Respiratory health effects of passive smoking: Lung cancer and other disorders*. Washington, D.C.: U.S. Environmental Protection Agency.
- [9] Gautheron-Boutchatsky, Kok-Escalle, Androulakis, & Rieder (2004). Representations of the concept of otherness in advertising and cultural mediation. In: G. Zarate, A., Gohard-Radenkovic, D. Lussier, & H. Penz, (eds.), *Cultural mediation in language learning and teaching*, Graz: Centre Européen des Langues Vivantes, Editions du Conseil de l'Europe, 6, 165-189.

- [10] Hamilton, V. L. (1976). Role play and deception: a reexamination of the controversy. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 6, 233-50.
- [11] Hendricks, R.H., Nappi, A.T., Gawson, G.G. & Mattila, M.M. (1986). *Learning Economics through Children's Stories*, Joint Council on Economic Education, New York, 2.
- [12] Robertson & Minkler, (1994). New Health Promotion Movement: A Critical Examination, *Health Education & Behavior*, 21, 3, 295-312.
- [13] Κουλουμπαρίτση, Α. (2003). *Η κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, στα Σχολικά Βιβλία και στη Διδακτική Πράξη*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- [14] Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας* (τόμος 2^{ος}). Αθήνα: Γρηγόρης.

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Για το θέμα του καπνίσματος μπορούν να αναζητήσουν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί στις παρακάτω ιστοσελίδες:

<http://hotpot.uvic.ca>

http://www.wpro.who.int/media_centre/fact_sheets/fs_20020528.htm

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΥΓΕΙΑΣ:

<http://europa.eu.int/comm/eurostat/EUROSTAT>.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΔΙΑΚΟΠΗ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ:

<http://www.stop-tabac.ch>.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΔΙΑΚΟΠΗ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ:

<http://www.pe.uth.gr/portal/psych>

ΠΛΑΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ:

<http://www.lessonplanet.com/search/health/smoking>

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΜΑΤΟΣ:

<http://www.cdc.gov/tobacco/edumat.htm>

ΑΠΛΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ:

http://www.aahealth.org/ltl_youthtobacco.asp

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

- Κατσίκη-Γκίβαλου, Α., Καλόγηρου Τ., Παπαδάτος, Γ., Πρωτονοταρίου, Σ., Πυλαρινός, Θ. (2003). *Με λογισμό και μ' όνειρο. Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Ε' και Στ' τάξη Δημοτικού* [Βιβλίο Μαθητή & Δασκάλου]. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Ιντζίδης, Ε., Παπαδόπουλος, Α., Σιούτης, Α. & Τικτοπούλου, Α. (2006). *Τα απίθανα μολύβια* [Βιβλίο του Μαθητή], (τεύχ. 1ο, 2ο & 3ο), [Τετράδιο Εργασιών] (τεύχ. 1ο & 2ο), [Βιβλίο Δασκάλου]. Γλώσσα Γ' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Διακογιώργη, Κλ., Μπαρής, Θ., Στεργιόπουλος, Χ. & Τσιλιγκιριάν, Ερμ. (2007). *Πετώντας με τις λέξεις* [Βιβλίο του Μαθητή], (τεύχ. 1ο, 2ο & 3ο), [Τετράδιο Εργασιών] (τεύχ. 1ο & 2ο), [Βιβλίο Δασκάλου]. Γλώσσα Δ' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Ιορδανίδου, Α., Αναστασοπούλου, Α., Γαλανόπουλος, Ι., Δρυς, Ι., Κόττα, Α. & Χαλικιάς Π. (2006). *Της γλώσσας ρόδι και ροδάνι* [Βιβλίο του Μαθητή], (τεύχ. 1ο, 2ο & 3ο), [Τετράδιο Εργασιών] (τεύχ. 1^ο & 2ο), [Βιβλίο Δασκάλου]. Γλώσσα Ε' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Ιορδανίδου, Α., Κανελλοπούλου, Ν., Κοσμά, Ε., Κουταβά, Β., Οικονόμου, Π. & Παπαϊωάννου, Κ. (2006). *Λέξεις...Φράσεις...Κείμενα* [Βιβλίο του Μαθητή], (τεύχ. 1ο, 2ο & 3ο), [Τετράδιο Εργασιών] (τεύχ. 1^ο & 2ο), [Βιβλίο Δασκάλου]. Γλώσσα ΣΤ' Δημοτικού. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Πειράματα για τις Φυσικές επιστήμες Ε' και Στ' Δημοτικού (2000,Δεκ.). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - ΟΕΔΒ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. **How Schools Can Help Students Stay Tobacco-Free**

Τα σχολεία είναι σε ισχυρή θέση να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο στον περιορισμό του σοβαρού προβλήματος του καπνίσματος από τα παιδιά. Τα παιδιά περνούν σχεδόν το ένα τρίτο του χρόνου τους στο σχολείο, ή περίπου 135 ώρες το μήνα – και ένα μεγάλο μέρος πίεσης σχετικά με το εάν πρέπει να καπνίσει εμφανίζεται στο σχολείο. Επιπλέον, η μεγάλη πλειοψηφία όλων των καπνιστών αρχίζει πριν τελειώσει το γυμνάσιο.

Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση,

<http://www.tobaccofreekids.org/research/factsheets/pdf/0153.pdf>

2. «Smoke Screeners Program»

Μια παραγωγή των [The Centers for Disease Control and Prevention](#), [The Massachusetts Department of Public Health](#), [Arnold Communications](#) and [FableVision Studios](#).

Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση, <http://www.fablevision.com/smokescreeners/>,

3. «Monograph 19: The Role of the Media in Promoting and Reducing Tobacco Use»

Edited by Davis, Gilpin, Loken, Viswanath, Wakefi eld, Nci Tobacco Control Monograph Series, U.S. Department Of Health And Human Services National Institutes of Health.

Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση,

http://cancercontrol.cancer.gov/tcrb/monographs/19/m19_complete.pdf

4. **Smoke-free education and child care»**

This resource was developed in consultation with: Drug Strategy Team, Department of Education and Children's Services , Asthma friendly schools program, Asthma Foundation of SA, Early Childhood Australia (SA), Catholic Education South Australia, Association of Independent Schools, SA and the State of South Australia 2008. Επίσης και το «tobacco prevention and management guidelines for Victorian schools»

Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση,

http://oxygen.org.au/downloads/resources_for_schools/SmokeFreeSchools_curric.pdf

5. «**Smoking and you**», Europe against cancer, available through the Departments of Health or Education

6. The Truth About Tobacco,

Our new anti-smoking live assembly program for middle and high schools» (2009) The Truth About Tobacco A live assembly program for middle schools and high schools ...
Opens students' eyes to how *tobacco* ads manipulate *our* youth. Creates a *new* awareness of smoking by stars in TV and films ... presented by Patrick Reynolds

Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση,

<http://www.tobaccofree.org/clients.htm>

7. Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας «Δεν Καπνίζω, Γυμνάζομαι» σε Μαθητές και Μαθήτριες Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου

Γιάννης Θεοδωράκης, Ευδοξία Κοσμίδου, Μαρία Χασάνδρα, & Μάριος Γούδας

ΤΕΦΑΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση,

http://www.hape.gr/emag/vol6_2/Hape305.pdf

8. Πρόγραμμα εκπαιδευτικής παρέμβασης για την παραγωγή εκπαιδευτικού - ενημερωτικού υλικού για θέματα υγείας

Ευαισθητοποίηση των μαθητών, των γονέων και της ευρύτερης κοινωνίας για τις συνέπειες του καπνίσματος, 2003-2004, 2ο Γυμνάσιο Σταυρούπολης

Διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση,

<http://www.users.sch.gr/samarinas/kapnisma/odigeies.htm>

9. «Τσιγάρο; - Ευχαριστώ δε θα πάρω»

Εκπαιδευτικό Αντικαπνιστικό CD-ROM για εφήβους, του Ιδρύματος Θώραξ.

Το Ίδρυμα ΘΩΡΑΞ δημιουργήθηκε με σκοπό τη στήριξη μιας καινοτόμου σύγχρονης Ιατρικής ανάγκης: Την Εντατική Θεραπεία και την Πρόληψη των Νοσημάτων που οδηγούν σ' αυτήν και κυρίως των νοσημάτων του θώρακος. <http://www.thorax-foundation.gr/>

10. «Κάπνισμα. Η απόλαυση που σκοτώνει»

Μια παραγωγή από το ΚΕΕΛΠΝΟ, επιμέλεια του δημοσιογράφου Κώστα Τσαρούχα

11. «Ένα τσιγάρο στο σώμα»

Μια παραγωγή από το Ίδρυμα Μελετών Λαμπράκη, Σκηνοθεσία Όλγας Μαλέα, Αθήνα, 1994.

12. «Αντικαπνιστική εκστρατεία», με σλόγκαν «Είστε ελεύθεροι να πείτε όχι», Πηγές:

www.epha.org, www.ensp.org www.economist.com, www.bbc.co.uk) Αναρτήθηκε: 31/05/2008.

Ερωτηματολόγιο αρχικό

Σε ευχαριστώ που θα με βοηθήσεις σε αυτή την εργασία. Δεν είναι απαραίτητο να βάλεις το όνομά σου στο ερωτηματολόγιο, θα ήθελα όμως τις ειλικρινείς και αυθόρμητες απαντήσεις σου στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Σε ευχαριστώ και πάλι

Είσαι αγόρι ή κορίτσι (κύκλωσε)

Τάξη: Στ΄

Ημερομηνία:

Α΄ Μέρος

Γνώση των επιπτώσεων του καπνίσματος και κοινωνικές συμβάσεις

1. Το να καπνίζει κανείς είναι (κύκλωσε σε κάθε κουτί ένα):

Επικίνδυνο Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου	Ευχάριστο Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου
Ελκυστικό Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου	Έξυπνο Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου
	Υγιεινό Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου

2. Καταστρέφει το τσιγάρο την υγεία μας; (κύκλωσε αυτό που θεωρείς ότι ισχύει)

ΝΑΙ ΟΧΙ ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ

Αν ναι, ποιες είναι κατά την άποψή σου οι βασικές ασθένειες που προκαλούνται από το κάπνισμα;

3. Τι σημαίνει κατά τη γνώμη σου ο όρος «παθητικός καπνιστής»;

4. Μερικοί νέοι καπνίζουν και έχουν και άποψη. Κάποια από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούν είναι τα παρακάτω. Κύκλωσε ό,τι δείχνει τη δική σου γνώμη:

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί δεν μπορεί να με βλάψει σε κάτι».

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί καπνίζοντας θα φαίνομαι cool στα μάτια των άλλων».

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί έτσι είμαι σκληρός/ή».

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί εγώ μπορώ να σταματήσω, όποτε θελήσω».

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

Β' Μέρος

Στάσεις για το κάπνισμα μέσα από το ρόλο της διαφήμισης και των Μ.Μ.Ε

1. Κύκλωσε αυτό που είναι σωστό, κατά τη γνώμη σου:

- Οι καπνοβιομηχανίες στοχεύοντας στους νέους προσπαθούν να παρουσιάσουν το κάπνισμα ελκυστικό και διασκεδαστικό.

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

- Οι νέοι όταν καπνίζουν νομίζουν ότι γίνονται πιο λαμπροί, όπως οι αστέρες του κινηματογράφου.

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

2. Σε ποιο βαθμό επηρεάζεσαι από τις διαφημίσεις για την αγορά προϊόντων που χρησιμοποιείς;

καθόλου μερικές φορές συχνά πάντα

3. Ποιο στοιχείο της διαφήμισης σου τραβάει την προσοχή;

Η ΙΔΕΑ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΑ ΛΟΓΙΑ
Κάποιο άλλο στοιχείο; _____

4. Στα περιοδικά (κόμικς) ή στα βιβλία που διαβάζεις υπάρχουν εικόνες ανθρώπων που καπνίζουν;

ΝΑΙ ΟΧΙ ΔΕΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΑ

5. Πόση προσοχή δίνεις σε διαφημίσεις σχετικά με το κάπνισμα;

Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου

6. Η τηλεόραση προβάλλει μέσα από τις ταινίες ή τις τηλεοπτικές σειρές πολλές φορές ανθρώπους να καπνίζουν. Ποια είναι η γνώμη σου; (κύκλωσε)

α. Δείχνει ακριβώς ό,τι συμβαίνει και στην καθημερινή ζωή.

β. Οι σκηνές καπνίσματος είναι περισσότερες απ' ό,τι το κάπνισμα στην καθημερινή ζωή

γ. Στην καθημερινή ζωή καλύτερα τα άτομα που καπνίζουν είναι περισσότερα.

δ. Δεν γνωρίζω.

7. Πιστεύεις ότι οι ηθοποιοί που καπνίζουν στις ταινίες ή διαφημίζουν τσιγάρα στις αφίσες επηρεάζουν τη συμπεριφορά, τη γνώμη, τα πιστεύω και τις αξίες των νέων ως προς το κάπνισμα;

ΝΑΙ ΟΧΙ Εξαρτάται από την περίπτωση (περίγραψε ποια)

8. Τα τελευταία χρόνια, τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες έχουν απαγορευτεί οι διαφημίσεις τσιγάρων στις εφημερίδες και τα περιοδικά, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Έτσι οι εταιρίες καπνού ανακάλυψαν άλλους τρόπους να κάνουν γνωστά τα προϊόντα τους. Με ποιον τρόπο γίνεται σήμερα η διαφήμιση των τσιγάρων;

9. Παρατήρησε την εικόνα. Δείχνει φωτογραφίες από διαφημιστικές αφίσες που βρίσκονται γύρω μας. Πόσες τέτοιες διαφημίσεις συναντάς κάθε μέρα στο δρόμο; (κύκλωσε)

1

2

3

περισσότερες

Ερωτηματολόγιο τελικό

Σε ευχαριστώ που θα με βοηθήσεις σε αυτή την εργασία. Δεν είναι απαραίτητο να βάλεις το όνομά σου στο ερωτηματολόγιο, θα ήθελα όμως τις ειλικρινείς και αυθόρμητες απαντήσεις σου στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Σε ευχαριστώ και πάλι

Είσαι αγόρι ή κορίτσι (κύκλωσε)

Τάξη: Στ΄

Ημερομηνία:

Α΄ Μέρος

Γνώση των επιπτώσεων του καπνίσματος και κοινωνικές συμβάσεις

1. Το να καπνίζει κανείς είναι (κύκλωσε σε κάθε κουτί ένα):

Επικίνδυνο Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου	Ευχάριστο Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου
Ελκυστικό Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου	Έξυπνο Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου
	Υγιεινό Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου

2. Καταστρέφει το τσιγάρο την υγεία μας; (κύκλωσε αυτό που θεωρείς ότι ισχύει)

ΝΑΙ ΟΧΙ ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΩ

3. Αν ναι, ποιες είναι κατά την άποψή σου οι βασικές ασθένειες που προκαλούνται από το κάπνισμα;

4. Τι σημαίνει κατά τη γνώμη σου ο όρος «παθητικός καπνιστής»;

5. Μερικοί νέοι καπνίζουν και έχουν και άποψη. Κάποια από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούν είναι τα παρακάτω. Κύκλωσε ό,τι δείχνει τη δική σου γνώμη:

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί δεν μπορεί να με βλάψει σε κάτι.»

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί καπνίζοντας θα φαίνομαι cool στα μάτια των άλλων.»

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί έτσι είμαι σκληρός/ή.»

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

«Το κάπνισμα δεν είναι πρόβλημα, γιατί εγώ μπορώ να σταματήσω, όποτε θελήσω.»

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

Β' Μέρος

Στάσεις για το κάπνισμα μέσα από το ρόλο της διαφήμισης και των Μ.Μ.Ε.

1. Κύκλωσε αυτό που είναι σωστό, κατά τη γνώμη σου:

- Οι καπνοβιομηχανίες στοχεύοντας στους νέους προσπαθούν να παρουσιάσουν το κάπνισμα ελκυστικό και διασκεδαστικό.

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

- Οι νέοι όταν καπνίζουν νομίζουν ότι γίνονται πιο λαμπροί, όπως οι αστέρες του κινηματογράφου.

Συμφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Διαφωνώ: Πολύ Αρκετά Λίγο
Δεν απαντώ

2. Σε ποιο βαθμό επηρεάζεσαι από τις διαφημίσεις για την αγορά προϊόντων που χρησιμοποιείς;

καθόλου μερικές φορές συχνά πάντα

3. Ποιο στοιχείο της διαφήμισης σου τραβάει την προσοχή;

Η ΙΔΕΑ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΑ ΛΟΓΙΑ
Κάποιο άλλο στοιχείο; _____

4. Στα περιοδικά (κόμικς) ή στα βιβλία που διαβάζεις υπάρχουν εικόνες ανθρώπων που καπνίζουν;

ΝΑΙ ΟΧΙ ΔΕΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΑ

5. Πόση προσοχή δίνεις σε διαφημίσεις σχετικά με το κάπνισμα;

Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου

6. Η τηλεόραση προβάλλει μέσα από τις ταινίες ή τις τηλεοπτικές σειρές πολλές φορές ανθρώπους να καπνίζουν. Ποια είναι η γνώμη σου; (κύκλωσε)

α. Δείχνει ακριβώς ό,τι συμβαίνει και στην καθημερινή ζωή.

β. Οι σκηνές καπνίσματος είναι περισσότερες απ' ό,τι το κάπνισμα στην καθημερινή ζωή

γ. Στην καθημερινή ζωή καλύτερα τα άτομα που καπνίζουν είναι περισσότερα.

δ. Δεν γνωρίζω.

7. Πιστεύεις ότι οι ηθοποιοί που καπνίζουν στις ταινίες ή διαφημίζουν τσιγάρα στις αφίσες επηρεάζουν τη συμπεριφορά, τη γνώμη, τα πιστεύω και τις αξίες των νέων ως προς το κάπνισμα;

ΝΑΙ ΟΧΙ Εξαρτάται από την περίπτωση (περίγραψε ποια)

8. Τα τελευταία χρόνια, τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες έχουν απαγορευτεί οι διαφημίσεις τσιγάρων στις εφημερίδες και τα περιοδικά, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Έτσι οι εταιρίες καπνού ανακάλυψαν άλλους τρόπους να κάνουν γνωστά τα προϊόντα τους. Με ποιον τρόπο γίνεται σήμερα η διαφήμιση των τσιγάρων;

9. Παρατήρησε την εικόνα. Δείχνει φωτογραφίες από διαφημιστικές αφίσες που βρίσκονται γύρω μας. Πόσες τέτοιες διαφημίσεις συναντάς κάθε μέρα στο δρόμο; (κύκλωσε)

1 2 3 περισσότερες

Αξιολόγηση του προγράμματος

Είσαι αγόρι ή κορίτσι (κύκλωσε)

Τάξη: Στ΄

Ημερομηνία:

1. Σου άρεσε το πρόγραμμα;

Πολύ Αρκετά Λίγο Καθόλου

2. Ποιο μέρος του προγράμματος, σου άρεσε περισσότερο;

- *Η αναπνοή μου είναι σημαντική. Μαθαίνω να την προστατεύω*
- *Βλέπω τις εικόνες γύρω μου και αποκαλύπτω τα ένοχα μυστικά τους*

- *Περιπέτεια διαβάζω και τα στερεότυπα της μαθαίνω να αποφεύγω*
- *Κινούμενες εικόνες με χρυσή καρδιά, δίνουν μαθήματα αγάπης σ' όλα τα παιδιά*

Γράψε με λίγα λόγια, γιατί:

3. Έμαθες κάτι που δεν ήξερες;

Αν ναι γράψε με δυο λόγια τι ήταν αυτό.

4. Επηρέασε το πρόγραμμα τη στάση σου απέναντι στο κάπνισμα;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ, γιατί;

5. Σε βοήθησαν στην εργασία το υποστηρικτικό υλικό και τα ηλεκτρονικά εργαλεία;

Ναι Όχι

Ποιο ήταν πιο βοηθητικό (κύκλωσε ένα):

- Εκπαιδευτικό λογισμικό: «Εγκυκλοπαίδεια του ανθρώπινου σώματος»
- Βίντεο («Παφα πουφα το τσιγάρο και συνεδρίαση διαφημιστών»)
- Υποστηρικτικό υλικό με φυλλάδια
- Εποπτικό υλικό (Αφίσες)
- Πείραμα σε προσομοίωση (καπνιστική συσκευή)
- Παρουσίαση (power –point) -Συζήτηση

Παραπάνω από δύο (γράψε ποια)-----

Ποιο ήταν πιο διασκεδαστικό (κύκλωσε ένα):

- Εκπαιδευτικό λογισμικό: «Εγκυκλοπαίδεια του ανθρώπινου σώματος»
- Βίντεο («Παφα πουφα το τσιγάρο και συνεδρίαση διαφημιστών»)
- Υποστηρικτικό υλικό με φυλλάδια
- Εποπτικό υλικό (Αφίσες)
- Πείραμα σε προσομοίωση (καπνιστική συσκευή)
- Παρουσίαση (power –point) -Συζήτηση

6. Πιστεύεις ότι οι δραστηριότητες ήταν εύκολες;

Ναι Όχι

Ποια δραστηριότητα σε δυσκόλεψε περισσότερο;

7. Αν σε ρωτούσε κάποιος συμμαθητής ή συμμαθήτρια ή συγγενής σου, τι κάνατε στο πρόγραμμα, τι θα έγραφε σε ένα e-mail που θα του έστελνες (γνώσεις, εντυπώσεις);

8. Υπάρχουν κάποιες αποφάσεις που παίρνεις για το μέλλον σου; Ποιες είναι αυτές;

9. Γράψε ό,τι άλλο θέλεις

Ενδεικτικές Απαντήσεις των παιδιών

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

1. ΑΝΑΛΥΣΗ – ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

Μου κάνει εντύπωση το πόσο μεγάλο είναι το πακέτο και το έντονο κόκκινο χρώμα, δεν βλέπω να γράφει τα συστατικά. Δεν έχει ήρωες. Υπάρχει μόνο ένα τεράστιο πακέτο στο κέντρο και από πάνω και κάτω γράφει τη μάρκα. Το φόντο είναι γκρι. Βλέπω τσιγάρα αλλά δεν είναι αναμμένα. Επιλέχθηκα για να προσελκύσουν τους νέους γι' αυτό είναι και μεταλλικό το κουτί. Δεν είναι ρεαλιστική επειδή είναι υπερβολικό μεγάλο για να το βλέπουν όλοι. Η χρήση αυτού του πακέτου δεν θα κάνει τους ανθρώπους να μοιάσουν με αυτούς στην εκόνα. Απευθύνεται στους νέους κοσμοκράτες και αυτή που

ωφελείται είναι η εταιρεία. Προσπαθεί να πείσει τον κόσμο να το πάρει επειδή είναι μεταλλικό και αλλάζει σχήμα. Απευθύνεται σε όλες τις ασθήσεις τους, αφού λέει ότι έχει ορατά μυρωδιά και αφή ενώ δεν έχει.

Θα δυσφήμιζε το τσιγάρο αν θα ήταν το πακέτο τεταλασσομένο και σκασμένο. Το ίδιο και τα τσιγάρα. Θα έλεγε τα συστατικά με μεγάλα γράμματα και θα είχε τη μορφή του δηλητηρίου στην προειδοποίησή του. Τώρα όμως, την προειδοποίηση του Υπουργείου Υγείας την έχουν με μικρά γράμματα για να μην φαίνεται.

"ΕΣΥΠΝΟΥΑΗΔΕΣ"

Η πρώτη εντύπωση που παρατήρησα στη διαφήμιση είναι ότι υπάρχει δεξιά ένα μεγάλο πακέτο από τσιγάρα με ελαστικά χρώματα. Επίσης βλέπω κόπυιες δεσποινίδες που προφανώς βρίσκονται για διασκέπες. Οι δεσποινίδες κάθονται σε μια καφετέρια ενώ πίσω τους δίνει ο ήλιος. Η ζωή τους φαίνεται όμορφη, γελήνια, **δυναμικά και**, ευχάριστη, ήρεμη. Οι τρεις δεσποινίδες φορούν όμορφα καλοκαιρινά ρούχα. Συζητούν πάνω τους πότε και κοπιάζουν τα υπέρχα τσιγάρα «MAXIM SLIMS». Οι τρεις κοπέλες διασκεδάζουν πάρα πολύ και αυτό το βλέπουμε από την έκφραση του προσώπου τους. Ο διαφημιστής τόνισε το μεγάλο πακέτο από τσιγάρα και επίσης τόνισε τα πρόσωπα του

κοριτσιού να απολαμβάνουν το τσιγάρο. Πιθανώς απευθύνεται το μεγάλο πακέτο με τσιγάρα και πίσω υπάρχει μια υπέρχα θέα στην οποία απευθύνεται το ηλιοβασιλάμα. Στην επόμενη βλέπουμε τσιγάρα ορθογώνια. Αυτές οι επόμενες επιλέχθηκαν για να προσεγγίσουν νέους έφηβους να γίνουν κοπυιές. Η διαφήμιση είναι ελκυστική και απευθύνεται σε νεαρά παιδιά. Αυτός που θα ωφεληθεί από την πώληση του τσιγάρου είναι ο χορηγός και αυτός που θα ζημωθεί θα είναι ο αγοραστής. Η διαφήμιση προσπαθεί να πείσει τους νέους ανθρώπους να αγοράσουν τσιγάρα. Η διαφήμιση υπόσχεται γελήνια και ηρεμία, όμως δεν μπορεί να πραγματοποιήσει ότι υπόσχεται. Επίσης οι αγοραστής πρέπει να προσέχουν την προσοδοποίησή του Υπουργείου Υγείας. Αν η διαφήμιση έλεγε την αλήθεια για το τσιγάρο όλοι θα ήξεραν ότι είναι θανατηφόρο. **ΣΑΙΝΙΑ**

Στην επόμενη αυτή βλέπω τρεις όμορφες κοπέλες που κοπιάζουν μπροστά σε ένα ωραίο ηλιοβασιλάμα σε ένα όμορφο νησί, που κούνουν διασκέπες και αισθάνονται όμορφα. Αυτό που μου κάνει εντύπωση είναι ότι **παρα** όλο που κοπιάζουν είναι τόσο όμορφες. Σε αυτήν την επόμενη βλέπω το κάπνισμα να μην τις επηρεάζει όπως τους άλλους ανθρώπους.

Τα πρόσωπα της διαφήμισης είναι τρία. Φορούν καλοκαιρινά ρούχα, η μια κοπέλα κρατάει ένα τσιγάρο, η άλλη κοπέλα προσφέρει στη φίλη της ένα τσιγάρο και οι τρεις τους είναι ξένοιαστες και χαμογελαστές. Στη διαφήμιση βλέπω πάνω την μάρκα του πακέτου με τα τσιγάρα, από κάτω τις κοπέλες και αριστερά την εμφάνιση των τσιγάρων. Ο διαφημιστής έστησε αυτή τη διαφήμιση με αυτόν τον τρόπο για να μας εστηρέσει. Οι επόμενες αυτές απευθύνονται σε ωραίες καλοκαιρινές διασκέπες. Η διαφήμιση αυτή απευθύνεται στους νέους κοπυιές και στους μη κοπυιές. Αυτός που θα ωφεληθεί από τη διαφήμιση είναι αυτός που θα δημιουργήσει το τσιγάρο και αυτός που θα ζημωθεί είναι ο πελάτης. Ο διαφημιστής προσπαθεί να πείσει τους νέους να κοπιάσουν και ότι το κάπνισμα κάνει καλό.

Η διαφήμιση αυτή υπόσχεται ότι οι κοπυιές αυτό το συγκεκριμένο τσιγάρο θα γίνουν πιο όμορφες, πιο ανεξάρτητες, αλλά ότι υπόσχεται δεν το πραγματοποιεί και γίνεται το αντίθετο. Αν η διαφήμιση έλεγε την αλήθεια οι κοπέλες θα ήταν γερασμένες με κίτρινα δόντια και χέρια, γεννά άσχημα. Προσωπικά πιστεύω πως το κάπνισμα βλάπτει σοβαρά την υγεία και δεν θα ήθελα ποτέ να κοπιάσω στη ζωή μου. **ΤΑ ΟΜΟΡΦΑ ΠΑΙΔΙΑ**

Βλέπουμε τρεις όμορφες γαλίνες γυνάκες να κουβεντάζουν χαμογελώντας στένεται από την ήρεμη θάλασσα! Αυτό που δεν βλέπουμε είναι την άβυσσο του νομίσματος, ούτε τον κοστίο του τσιγάρου, τα καταρτισμένα δόντια και χέρια, τους μαύρους καύλους και όλα όσα προκαλεί το τσιγάρο.

Στην επόμενη φάνεια ότι έχουν μια ήρεμη ζωή χωρίς άγχος και δυσκολίες. Φοράνε όμορφα με σταλιά χρώματα ρούχα, είναι χαρούμενες προσφέρουνες τσιγάρα η μία στην άλλη. Στο βάθος απεικονίζεται μια ήρεμη και όμορφη θάλασσα. Στο μπροστινό δεξιά τμήμα όμως φάνεια ένα πακέτο τσιγάρα. Αυτές οι επόμενες φάνειες ελαστικές και απευθύνονται στην όρασή μας. Σύμφωνα με την επόμενη το κουτί με τα τσιγάρα θα μας κάνει όμορφους και ήρεμους όπως τις γυναίκες στην φωτογραφία, όμως δεν είναι αλήθεια. Αυτή η διαφήμιση απευθύνεται σε γυναίκες και νέες κοπέλες που δεν

κοστίζουν και θέλουν να γίνουν όμορφες.

Αυτή η διαφήμιση απευθύνεται σε μη κοσμητές **επιρροές** τους να κοσμήσουν. Από την πώληση των τσιγάρων θα ωφεληθούν οι περπιτεράδες και όλοι όσοι πουλάνε τέτοια αρνητικά προϊόντα, παίρνουνες χρήματα από όλους όσους αγοράζουν συνεχώς και ασυγκράτητα χιλιάδες πακέτα τσιγάρων. Η διαφήμιση και παρουσιάζει την αλήθεια για το τσιγάρο δεν θα έδειχνε όμορφες και χαμογελαστές κοπέλες αλλά άσχημες ζαρωμένες με καταρτισμένα δόντια.

Παρόλο που το Ύπουργείο Υγείας προειδοποιεί πως το κάπνισμα είναι αρνητικό, χιλιάδες πακέτα τσιγάρα πωλούνται συνεχώς στα περίπτερα και στα mini market. **ΕΣΤΙΝΑΚΗΑΕΣ**

SILK CUT

Όλα οι διαφημίσεις έχουν κάτι το εντυπωσιακό αλλά αυτή που μας κέρδισε είναι αυτή της SILK CUT με αυτόν τον υπέροχο κροκόδειλο που μια μωβ κροκόδειλο έχει δέσει στο στόμα του. Ο κροκόδειλος φάνεια δυναμικός και είναι πολύ παρραστικός. Δείχνει όλα του τα συνασθήματά του. Το βλέμμα του αφήνει πολλές ανεπίσημα ερωτήματα. Ύπάρχει και μία ειρωνεία. Σε ποιόν απευθύνεται; Ηθώς στην κροκόδειλο; Η μήπως σε εμάς; Ζηλεύει ένα τσιγάρο; Τι κρύβεται πίσω από την κροκόδειλο; Το φόντο είναι λευκό, αφήνει το μέτα να ταχιδάει. Το χρώμα της κροκόδειλος κάνει αντίθεση στο φόντο. Κάνει τον κροκόδειλο να λάμπει. Το τσιγάρο εννοείται. Το χρώμα του πακέτου του τσιγάρου είναι μωβ, το ίδιο και η κροκόδειλο. Βαρράζει

ένα δυναμισμό. Ηθορεί ο διαφημιστής να φαντάζεται ένα τσιγάρο τόσο από την κροκόδειλο. Η επόμενη δηλώνει ευχαρίστηση. Φάνεια πως η γεύση του τσιγάρου είναι καταπληκτική. Η έπαρση του κροκόδειλου οδηγεί σε αυτό. Οι διαφημιστές ωφελούνται από την ωραία διαφήμιση και την πώληση των τσιγάρων ενώ αντίθετα ο κοσμητής θα μειωθεί οικονομικά και στην υγεία του. Ηπροσπάθεια του διαφημιστή να πείσει τον κόσμο φάνεια να πετυχαίνει με τα **φουλας** και λαμπρά χρώματα της κροκόδειλος. Φυσικά η διαφήμιση δεν μπορεί να εισληφώσει αυτά που υπόσχετα αλλά και ο διαφημιστής έλεγε ότι την αλήθεια για το τσιγάρο δεν θα έκανε ωραίες διαφημίσεις και κοπέλες δεν θα έχανε το χρόνο και τα λεφτά του για να αγοράσει τσιγάρα. Επισής, θα ήτοι καλύτερα και να έχει το προειδοποιητικό μήνυμα για την υγεία με μεγάλα γράμματα πάνω **πάρα** για να είναι ο κόσμος πιο ενημερωμένος. **ΒΥΣΣΗΝΗ ΑΛΛΟΤΑ**

2. ΑΡΘΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ

**Πάλι καλά που δεν καπνίζουν και τα μωρά!!!!
Ένα τσιγάρο την ημέρα τη ζωή την κάνει πέρα!!!!**

Το κάπνισμα δε σημαίνει ωριμότητα. Οι περισσότεροι άνθρωποι που καπνίζουν είναι οι νέοι. Αυτό συμφέρει για τις εταιρίες τσιγάρου αλλά δεν συμφέρει για τη ζωή τους γιατί μαθαίνουν από μικροί και δεν μπορούν να το κόψουν. Οι νέοι δεν γνωρίζουν τι σημαίνει «εθισμός» και τις επικίνδυνες συνέπειες της νικοτίνης. Στην πραγματικότητα όμως, κάνουν το αντίθετο. Οι καπνοβιομηχανίες έχουν στρέψει την προσοχή τους στους νέους. Είναι οι «μελλοντικοί» αγοραστές τους. Προσπαθούν λοιπόν να συνδέσουν το κάπνισμα με μοντέρνες εμφανίσεις, με τρόπους ζωής που ζηλεύουν οι νέοι και θέλουν να ακολουθήσουν.

Οι νέοι με το κάπνισμα δεν μπορούν να αβλαυνούν, να αντιστέκονται καλά με αποτελέσματα να μην μπορούν να κάνουν τίποτα. Επίσης δεν έχουν την αίσθηση της γεύσης.

«Καλύτερα να πας να πωγείς, παρά να καπνίσεις»

**Εξυπνούλης
Σεβ 2009-2010**

«Θες υγεία ναι ή όχι;»

Το κάπνισμα προκαλεί σοβαρά προβλήματα στην υγεία. Το πιο κακό είναι ότι οι νέοι πιστεύουν ότι το κάπνισμα και τα ποτά τους δημιουργούν μια προσοπτικότητα της μαγκιάς όμως το κάπνισμα δεν σημαίνει ωριμότητα. Με το κάπνισμα νομίζουν ότι είναι κάποιος και λιγότεροι. Πολλά άτομα και ιδιαίτερα οι νέοι καπνίζουν για κάποιους «οφελείς» κοινωνικούς λόγους. Πολλά νεαρά άτομα αδικοφορούν για τους κινδύνους του τσιγάρου στην υγεία τους. Δεν γνωρίζουν τι σημαίνει «εθισμός» και τις επικίνδυνες επιδράσεις της νικοτίνης. Τα νεαρά παιδιά πιστεύουν ότι θα απαλλαγθούν από κάποιες δύσκολα νεανικά προβλήματα. Επίσης, νομίζουν ότι οι συμπεριφορές όπως το κάπνισμα, η χρήση αλκοόλ, προσφέρουν κοινωνική αποδοχή και καταξίωση στην πορεία.

Οι καπνοβιομηχανίες για να προσελκύσουν τους νέους χρησιμοποιούν ως μοντέλα ιδιαίτερα γνωστούς ηθοποιούς γι' αυτές τις ηλικίες.

Τι άλλο μηνύματα μας περνάνε; Τι δε μας λένε, τι ποραιοίτεται;
Μήπως υπάρχουν μισές αλήθειες; Μήπως μας λένε ψέματα;

**ΕΛΛΗΝΙΑ
Σεβ 2009-2010**

«Αναπήρας stop»

Πολλές φορές τα νεορά άτομα νομίζουν ότι πρέπει από κοινού να ακολουθήσουν τις συνήθειες των ενηλίκων. Όμως το κάπνισμα δεν σηματοδοτεί ούτε μαγκιά, ούτε ωριμότητα, ούτε γοητεία, ούτε εξηλεκτικό κομμάτι. Ξέρουμε πως το κάπνισμα βλάπτει την υγεία. Με αυτό νομίζουν ότι νικάουν άνετα με τους φίλους τους αλλά συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Όμως οι νέοι δεν κατανοούν τους κινδύνους του παγάρου στην υγεία τους. Επίσης δεν γνωρίζουν την εξάρτηση από την νικοτίνη. Γι' αυτό υπάρχουν εκατοντάδες θύματα σε όλο τον κόσμο. Τέλος νομίζουν ότι θα σταλλοσταύουν από κάποια συμφορά. Οι βοηθά να αντιμετωπίσουν την κατάβληξη και να ελέγξουν το βόρος τους αλλά στην πραγματικότητα πετυχαίνουν ακριβώς το αντίθετο.

Ομορφόπεδα
Σελ 2009-2010

«ΚΑΠΝΙΣΜΑ; Καλύτερα να πας να πνιγείς!»

Τα νεορά άτομα πολλές φορές νομίζουν ότι πρέπει να ακολουθήσουν κοινώς τις συνήθειες των ενηλίκων. Προσπαθούν να μοιάσουν στους αστέρες του κινηματογράφου. Αδιαφορούν για τους κινδύνους του παγάρου στην υγεία τους. Ευελπιστούν να ξεπεράσουν κάποια νεοικά προβλήματα αλλά με τη συμπεριφορά τους (κάπνισμα) πετυχαίνουν ακριβώς το αντίθετο. Επίσης πιστεύουν πως με το κάπνισμα, το αλκοόλ και τα ναρκωτικά γίνονται πιο μάγκες στην παρέα τους. Πρέπει να μάθουν όμως ότι το παγάρο κάνει μόνο κακό στην εμφάνιση, στο δέρμα, στο σώμα, στα δόντια και στην υγεία.

Τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας αλλά και στο εξωτερικό έχουν αναγορευτεί οι διαφημίσεις παγάρου σε εφημερίδες, περιοδικά, τηλεοράσεις, ραδιόφωνο. Οι κοσμοβιομηχανίες και οι διαφημιστές έχουν ως κοινό στόχο τα νέα άτομα και τα παιδιά. Γιατί το κάνουν αυτό; Θέλουν να τους αποπλανήσουν; Οι νέοι κομιστές είναι επηρεασμένοι από τις διαφημίσεις, τις γιορταστικές και όλα τα διαφημιστικά προϊόντα (διαφημιστικά μπιουζακια, αναστήρες). Το κάπνισμα στην Ελλάδα θα σταματήσει; Τι λένε οι έρευνες γι' αυτό;

ΒΥΣΣΙΝΙ ΑΛΟΓΑ
Σελ 2009-2010

«Κάπνισμα: συνήθεια των νέων;»

Για ποιους λόγους οι νέοι καπνίζουν; Τα νεορά άτομα πιστεύουν ότι πρέπει να ακολουθήσουν κορτί τις συνήθειες των ενήλικων. Θεωρούν, ότι το κάπνισμα σημαίνει ωριμότητα. Νιώθουν έτσι πιο ώριμοι μπροστά στους φίλους τους. Πολλά νεορά άτομα ενδιαφέρον για τους κινδύνους του τσιγάρου στην υγεία τους. Δεν γκωρίζουν τι σημαίνει εθισμός και τις επικίνδυνες επιδράσεις της νικοτίνης. Πιστεύουν, ότι τους βοηθά να αντιμετωπίσουν την κατάβλιση και τις δυσκολίες της καθημερινής τους ζωής. Όμως συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Οι καπνισιομηχανίες έχουν στρέψει την προσοχή τους στους νέους. Είναι οι μελλοντικοί αγοραστές τους. Προσπαθούν λοιπόν να συνδέσουν το κάπνισμα με μοντέρνες εμφανίσεις, με τρόπους ζωής που ζηλεύουν οι νέοι και θέλουν να ακολουθήσουν.

Τα τελευταία χρόνια έχουν αναγορευτεί οι διαφημίσεις τσιγάρων στα (M.M.E.) μέσα μαζικής ενημέρωσης. Έτσι οι εταιρίες καπνισιο διαφημίζουν τα προϊόντα τους με μπλουζάκια, ονομαστές, ακόνες καπνισιοών σε πολύ δημοφιλή στήκαλ της T.V. Αν τελικά το προϊόν που πουλούν ήτοι καλό για την υγεία θα ήσαν αναφοράτη η διαφήμιση;

Εάν θέλουμε να προσεγγίσουμε κριτικά τις διαφημίσεις οφείδουμε να προσέξουμε αφενός τι μας λένε, δηλαδή τι λέει το κείμενο, αλλά και τι άλλα μηνύματα περνάμε; Τι δεν μας λένε όμως; Τι παραλείπεται; Μήπως υπάρχουν μισές αλήθειες; Η μισή αλήθεια μοιάζει με όλη την αλήθεια. Μήπως μας λένε ψέματα;

ΕΣΥΠΙΝΑΚΗΑΕΕ
Σελ 2009-2010

3. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ

Αγαπητέ Κύριε !...

Σας στέλνουμε αυτό το γράμμα για να σας δηλώσουμε την αγανάκτησή μας για τις εικόνες που βάζατε στα κόμικς. Είναι απαράδεκτο να βάζετε σε ένα κόμικς που το διαβάζουν μικρά παιδιά, εικόνες με ανθρώπους που καπνίζουν, γιατί τα παιδιά θα επηρεαστούν βλέποντας τους πρωταγωνιστές να καπνίζουν. Τους μένει στο μυαλό αυτή η άσχημη εικόνα και τους μένει στον εγκέφαλο και το θυμούνται όταν μεγαλώσουν και έτσι μετά όταν μεγαλώσουν μαθαίνουν να καπνίζουν. Ελπίζουμε να διορθώσετε αυτό που κάνετε!!!
Ηλίας Μιχαήλ
Θοδωής Κολοβός
Δημήτρης Ραχμάνης

Αγαπητέ Κύριε !...

Με την επιστολή που σας στέλνω θέλω να σας ενημερώσω για το πρόβλημα που δημιουργήθηκε. Οι γονείς και τα σχολεία διαμαρτύρονται, γι' αυτά που βάζετε στα κόμικς και στα περιοδικά με τους ήρωες που καπνίζουν. Πιστεύουμε πως αυτές οι εικόνες επηρεάζουν τα παιδιά για την υγεία τους. Δεν πρέπει να δίνουμε τέτοιο παράδειγμα στα παιδιά γιατί βλέποντας τα τσιγάρα, σιγά σιγά στο μέλλον, μπορεί το κάπνισμα να τους γίνει συνήθεια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργήσει σοβαρό πρόβλημα στην υγεία τους. Επίσης πιστεύω πως τα παιδιά αν το έχουν συνήθεια θα το παραδώσουν και αλλού.
Φαίη Στερνάκα
Ευαγγελία Δάϊου

Αγαπητέ Κύριε Εκδότη!

Είμαστε καθέτως αντίθετοι με τον εικονογράφο των κόμικς. Στην κάθε εικόνα υπήρχε ένας καπνιστής. Αυτό δεν είναι σωστό για τα παιδιά. Οι εικόνες αποθηκεύονται στο μυαλό των μικρών παιδιών και στην ανάπτυξη τους το εφαρμόζουν (κάπνισμα). Τα επόμενα κόμικς θα θέλαμε να γράφονται και να εικονογραφούνται χωρίς εικόνες καπνιστών.

Περιμένουμε νέα σας...

Στ' Τάξη, 27^{ου} Δημοτικού Σχολείου

Αγορίτσα Τ.

Άλεξ Τ.

Νίκος Γ.

Αγαπητέ Κύριε!..

Καλησπέρα αγαπητέ κύριε εκδότη.

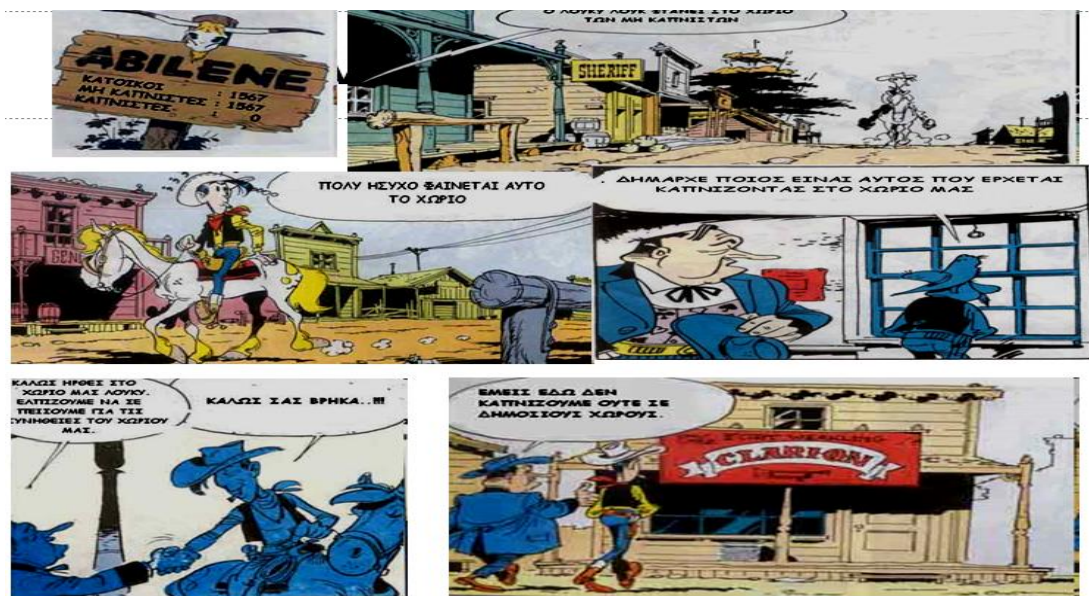
Εας γράφουμε αυτή την επιστολή γιατί είμαστε αρκετά θυμωμένοι με αυτές τις εικόνες που επικρατούν στα κόμικς σας. Θα θέλαμε να μας κάνετε την χάρη να περιορίσετε περισσότερο τις φωτογραφίες τις οποίες υπάρχουν στα κόμικς σας και έχουν σχέση με το κάπνισμα. Θα θέλαμε αυτή η κατάσταση να περιοριστεί πάρα πολύ. Δηλαδή να μην υπάρχει εικόνα που να ασχολείται με το κάπνισμα.

Ελπίζουμε να πραγματοποιήσετε αυτά τα αιτήματα που σας στείλαμε με μεγάλη αγάπη.

Τα ομορφόπαιδα της Στ'

Αδάμος Τσιουτσιούνης, Γιώργος Ράπτης

4. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΟΜΙΚ

5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΜΙΚ

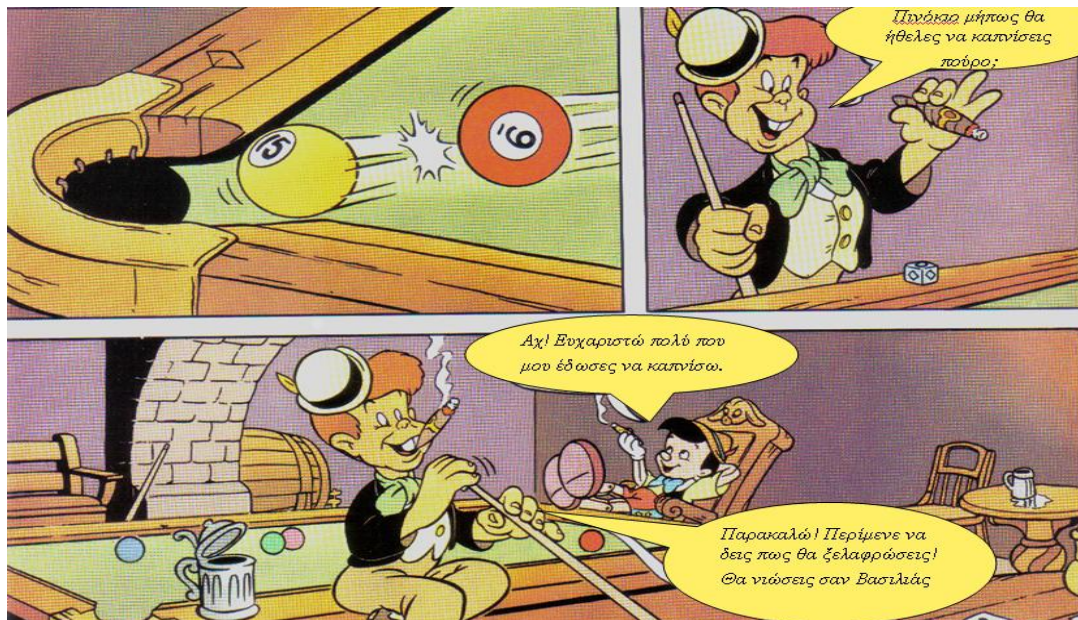
Παρατήρησε τις λεζάντες του συγγραφέα και ...

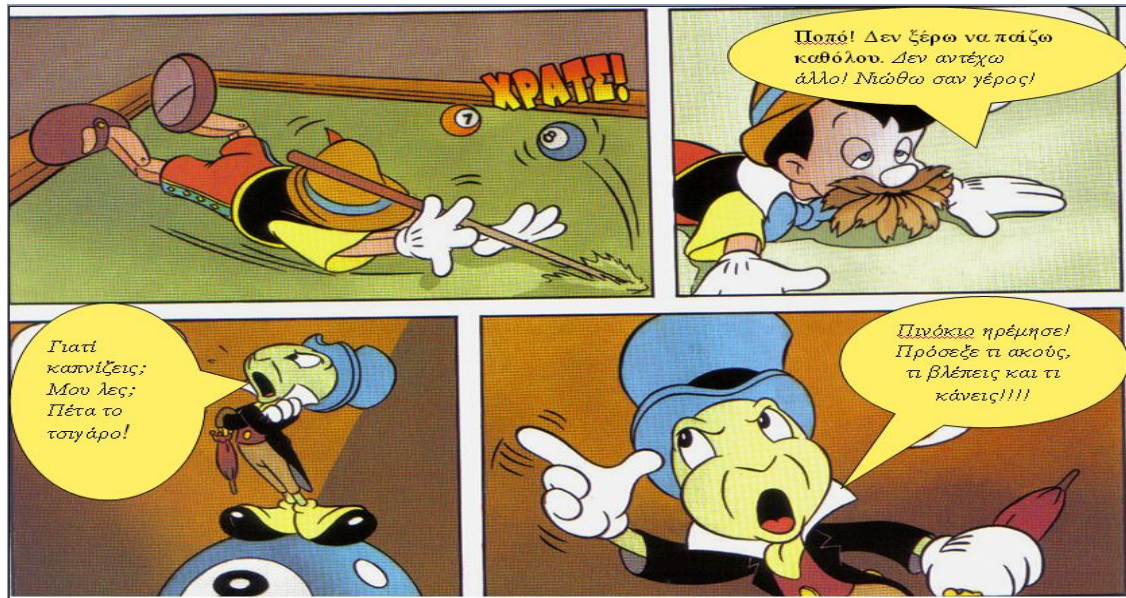
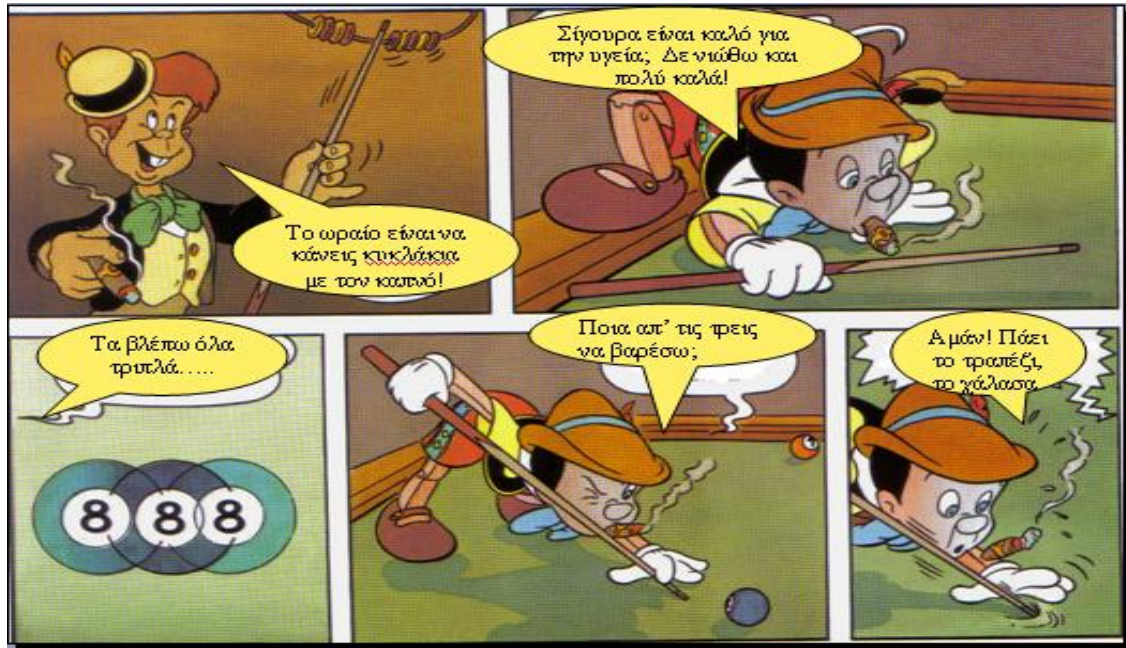
Ας προσπαθήσουμε να γράψουμε το δικό μας κόμικ:

- Πρωταγωνιστής μας θα είναι ο Πινόκιο.
- Παρατήρησε τις λεζάντες του συγγραφέα και μετά προσπάθησε να γράψεις τις δικές σου πατώντας με το ποντίκι σου μέσα στα αδεια συννεφάκια
- Πρώτα, ας σχεδιάσουμε το δικό μας εξώφυλλο

Ενδεικτικές λεζάντες από τα φύλλα εργασίας των ομάδων

Άσε με κάτω μικρέ. Είμαι η φωνή της συνείδησής!

Τι ανακατεύεσαι; Ό,τι θέλει κάνει!

Ωχ! Καλά, εγώ καπνίζω άλλο ένα.

Και τότε ο γρύλος φεύγει θυμωμένος!

Εγώ τους προειδοποίησα. Θα το μετανιώσουν!

Τελικά οι νέοι είναι πολύ κουτοί! Φεύγω! Όμως να θυμάστε τι σας είπα!

...και φεύγει!

Ω! Μόνα μου. Εγεις απά γαϊδάρο!

Συγάρε π' έγινε

Εγινες γαϊδαρός! Το τσιγάρο θα φταίει...

Άντε καλέ, δεν πιστεύω στα γέμιστά σου!

ΓΚΑΑΑ!

Πινόκιο βοήθησέ με!!

Και γίνεται και ο Πινόκιο γαϊδαρός και λέει: το τσιγάρο είναι πολύ βλαβερό, δεν ξανακαπνίζω!! Έτσι ο Πινόκιο πίστεψε πως όλα αυτά τα έπαθε από το τσιγάρο και έτσι δεν ξανακάπνισε!

Μπορείς να παρατηρήσεις προσεκτικά τις εικόνες;

Στις παραπάνω εικόνες βλέπεις κάποιους να καπνίζουν:

- Γιατί κατά τη γνώμη σας ο εικονογράφος επέλεξε να δείξει αυτή τη συνήθεια των μεγάλων σε ένα κόμικ που απευθύνεται σε παιδιά;
-
-
- Θα μπορούσε η σκηνή να ήταν η ίδια χωρίς τα άτομα αυτά να καπνίζουν; (Δικαιολόγησε τη γνώμη σου).
-
-

Ηταν διασκεαστικό εγχαρτίδιο αλλά και ενδιαφέρον ήταν να μάθε με πορεία

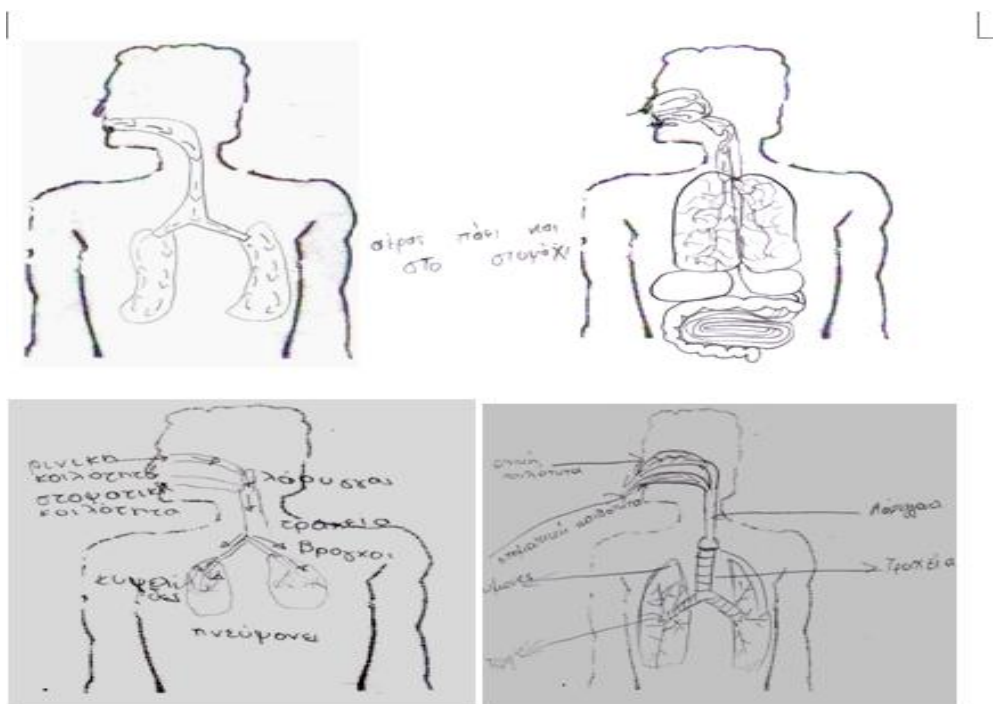
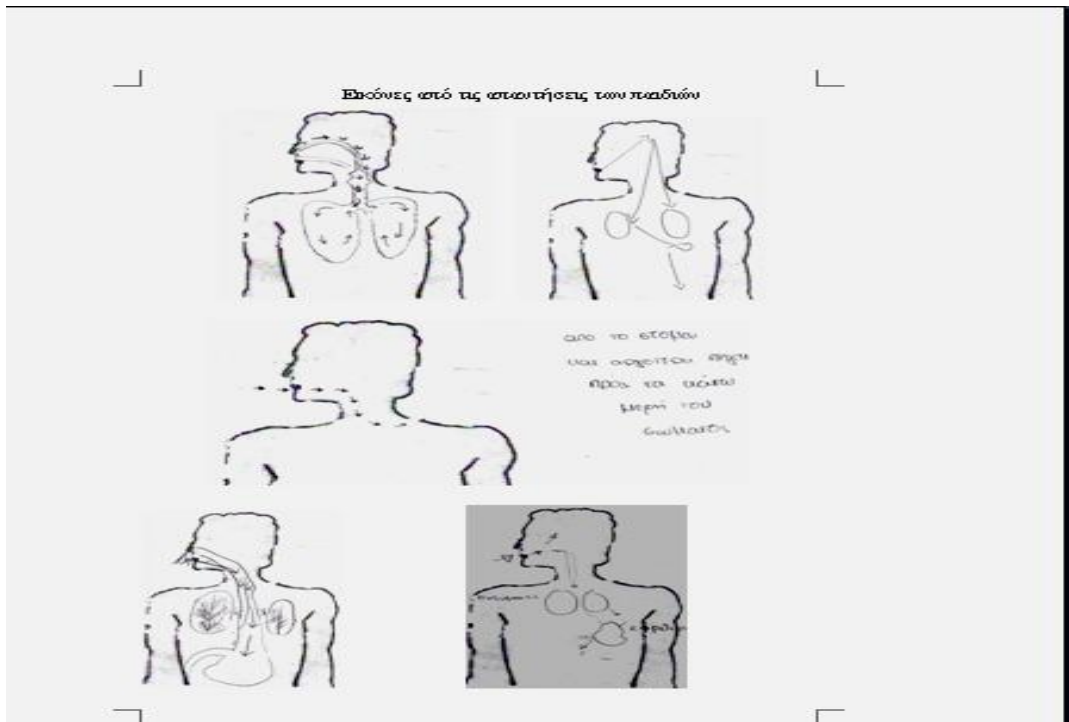
Συμφωνώ με σίφια με αυτά συμβαίνοντα

Τεράρα το καμπίνα δεν είναι μαζα!!!

Συμπεράσματα

- Πρωτοτυπία
- Αυθεντικότητα και βιωσιμότητα
- Τα κόμικς: Εναλλακτικός τρόπος διδασκαλίας
- Ενεργοποίηση και εμπλοκή των παιδιών
- Προσέλκυση ενδιαφέροντος
- Διέγερση φαντασίας

5.6 ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

5.7 ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Παθητικές Μέθοδοι διδακτικής προσέγγισης

Μέθοδοι Ενεργητικής Μάθησης

Βιωματικές Μέθοδοι

Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία με τη βοήθεια των Τ.Π.Ε

Η βράβευση έγινε απ' τον πρύτανη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Οι χορηγίες των εταιριών , διαφημίσεις των εταιριών,

Έμμεση προώθηση

Ρούχα : Φαινομενικά
αθώα κατάσταση
μέσω της οποίας
προωθείται η άλλη
δραστηριότητα...
(March 2001, Source: Pirelli)

Σήμερα παίζουν. Αίριο;

Άμεση προώθηση

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ 2ης Διδακτικής Παρέμβασης «Βλέπω τις εικόνες γύρω μου και αποκαλύπτω τα ένοχα μυστικά τους»

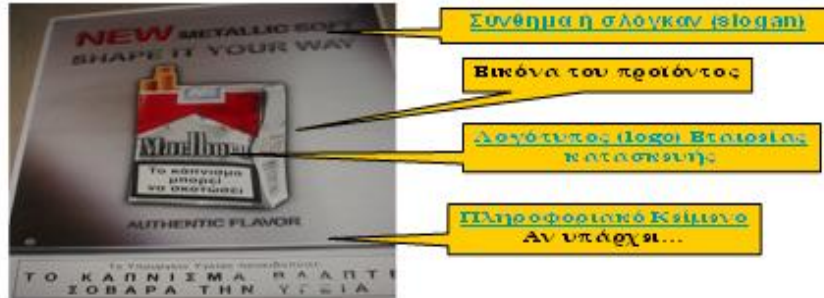
Οι εταιρείες καπνού έχουν στρέψει την προσοχή τους στους νέους. Είναι οι «μελλοντοπαθ» αγοραστές τους. Προσπαθούν λοιπόν να συνδέσουν το κάπνισμα με μοντέρνες εμφανίσεις, με τρόπους ζωής που ζηλεύουν οι νέοι και θέλουν να ακολουθήσουν. Χρησιμοποιούν ως μοντέλα ιδιαίτερα γνωστά ηθοποιούς για αυτές τις ηλικίες. Στο βίντεο που θα παρακολουθήσετε μια καπνοβιομηχανία προετοιμάζει τη διαφήμιση ενός καινούριου προϊόντος. Ακούστε με προσοχή και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν:

Ποιος κατά τη γνώμη σου είναι ο στόχος της διαφημιστικής καμπάνιας;

Ποιες είναι οι προτάσεις της διαφημιστικής;

Ανάλυση διαφήμισης με βάση την Οπτική Κοινωνική Σημειωτική.

Ευστατικά Στοιχεία Εντυπής Διαφήμισης

Μορφή Αναπαράστασης διαφήμισης

Τι βλέπουμε να υπάρχει στην εικόνα κάθε διαφήμισης;
 Υπάρχει ένα μέρος (στην αό), κάποια πράγματα (αντικείμενα), άνθρωποι (θρόνητες/ς) ή μορφικοί όχο

Δομές
 (τρόπος κατασκευής της διαφήμισης)
Αφηγηματικές: Κάποιος κάνει κάτι και εμείς παρακολουθούμε ως θεατές.
Εννοιολογικές: Είτε κάποιος μας κοιτάζει σα να θέλει κάτι από εμάς ή δεν υπάρχουν άνθρωποι στην εικόνα, παρά μόνο αντικείμενα ή μέρη.

Ανάλυση – «Ανάγνωση» Διαφήμισης

- Παρατηρούμε τη διαφήμιση ως εικόνα.
- Τι περιλαμβάνει: νεαρές γυναίκες, πακέτο τσιγάρων
- Ποιο το σκηρικό: διακοπές, ξεγνοιασιά
- Σε ποιο αγοραστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται;
 Η εταιρεία θέλει να το αγοράσουν όλες οι νεαρές γυναίκες. Σ' αυτές απευθύνεται κυρίως. Μήπως όχι μόνο;
 Βλεπόντας τη φωτογραφία της παρέας, εμείς νιώθουμε να είμαστε στο ίδιο επίπεδο.
 Τι μπορεί να σημαίνει αυτό;
 Ο διαφημιστής θέλει μ' αυτόν τον τρόπο να νιώσουμε ότι θα μπορούσαμε να είμαστε κι εμείς μέλος της παρέας. Ότι μπορούμε κι εμείς να είμαστε σαν αυτές, αν κατακρίαμε το ίδιο τσιγάρο.

Το πακέτο δεξιά φαίνεται πιο καθαρά και είναι πιο μπροστά απ' τα πρόσωπα και πιο κοντά σε μας.

Διαδικασία 3ης Διδακτικής παρέμβασης: «Περιπέτεια ανακαλύπτω, τα στερεότυπα μαθαίνω να απορρίπτω»

«Αποδόμηση του κειμένου»

«Περιπέτεια διαβάζω και τα στερεότυπα της μαθαίνω να απορρίπτω»

<p>Όνομα ομάδας: _____ Ημερομηνία: _____</p> <p style="text-align: center;">Ερωτηματολόγιο για το κείμενο¹</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το κείμενο είναι γραμμένο σε ευθύ λόγο. Γιατί; • Μπορείς να μετατρέψεις μια σκηνή σε πόλο; Πώς αλλάζει, είναι καλύτερο, ή όχι; • Αν ήταν ολόκληρο κείμενο, τι θα ήθελες να ταυτοποιήσεις (2-3 λόγοι τρεις ερωτήσεις); • Αν έπρεπε να περιγράψεις με δύο προτάσεις την περιπέτεια του κ. Βερόνικα <ul style="list-style-type: none"> • Α. Τι θα έγραφε στη γυαλιά σου; • Β. Τι θα έγραφε στο διάνοιξη του σχολείου; • Αν δεν ήταν κατανοητός, πώς θα αντιμετώπιζες τις δύο καταστάσεις (χρυσόμηνια και τολμή νύχτ) <p style="font-size: small; margin-top: 10px;">¹ Διασκευασμένο κείμενο για χρήση εκπαιδευτικό. Το μοντέλο είναι του Allan Luke and Peter Freebody (1999) - Allan Luke and Peter Freebody (1999)</p>	<p>1ος στόχος: Γίνομαι «θραύστης» του κώδικα (λειτουργικός χρήστης της γλώσσας): Πώς μπορώ να αποκωδικοποιήσω το κείμενο; (Τοποθετημένη Πρακτική)</p> <p>2ος στόχος: Γίνομαι κατασκευαστής σημασίας: Τι λέει αυτό το κείμενο σε μένα; (Ανοιχτής Διδασκαλίας)</p> <p>3ος στόχος: Γίνομαι χρήστης κειμένων (κριτικός αναλυτής): Τι μπορώ να κάνω με αυτό το κείμενο; (Αναγνώριση επικοινωνιακών στόχων).</p> <p>4ος στόχος: Γίνομαι κριτικός χρήστης κειμένων (μετασχηματιστή του νοήματος): Τι κάνει αυτό το κείμενο σε μένα; (Κριτική αναπλαισίωση)</p>
--	---

Σύμφωνα με το μοντέλο «Four Literacy Resources Model» των Allan Luke και Peter Freebody (1999) σε συνδυασμό με το γράφημα για τους πολυγραμματισμούς από την Suzan Hill (2005)

Διδακτική αξία της 4^{ης} Διδακτικής Παρέμβασης

Ο εικονογραφικός χαρακτήρας των κόμικς επιτρέπει στους μαθητές και στις μαθήτριες:

Συνέπειες του τσιγάρου

Το κάπνισμα των γονέων βλάπτει το βρέφος σας και σας κάνει να φραξέστε περισσότερο ηλικιωμένος.

Το κάπνισμα των γονέων είναι η κύρια αιτία της ασθένειας των πνευμόνων και μπορεί να οδηγήσει στη χρήση αναπνευστήρα οξυγόνου.

Ο κάπνισμα ακόμα και το δάσκαλό σας και το κάνει κίτρινα.

Το κάπνισμα κάνει όλη τη χώρα σου κίτρινη.

Αποφύγετε το κάπνισμα. Είναι κακό για την υγεία σου.

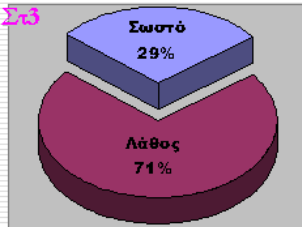
Μην είσαι σαν τον πατέρα σου. Μην καπνίζεις.

Μην είσαι σαν τον πατέρα σου. Μην καπνίζεις.

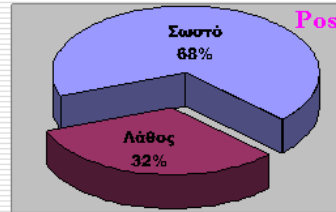
- ❑ Να προσεγγίσουν **δύσκολα** θέματα
- ❑ Να αποκτήσουν **πληροφορίες** με πιο προσιτούς τρόπους.
- ❑ Να κατακτήσουν **δυσκολότερες και συνθετότερες έννοιες** (Yang, 2003 και Harris, 2007)
- ❑ Να αποκτήσουν **ικανότητες γραμματισμού στα Μέσα Ενημέρωσης (media literacy)** (Versaci, 2001. Morrison, Bryan, & Chilcoat, 2002)
- ❑ Να καλλιεργήσουν, εκτός από την ανάγνωση, **το πενήντα και τις εικαστικές τέχνες** (Sturm, 2002)

Τι σημαίνει για σένα η λέξη αναπνοή και γιατί γίνεται κατά τη γνώμη σου;

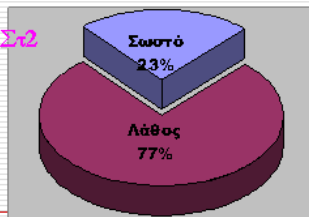
Pro-test Στ3

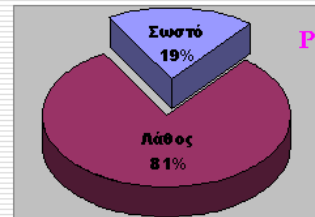
Post-test Στ3

Pro-test Στ2

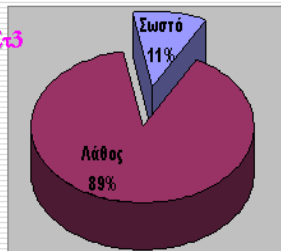

Post-test Στ2

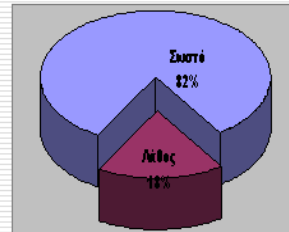

Τι σημαίνει «παθητικός καπνιστής»;

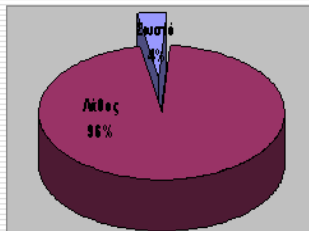
Pro-test Στ3

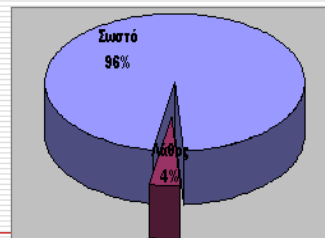
Post-test Στ3

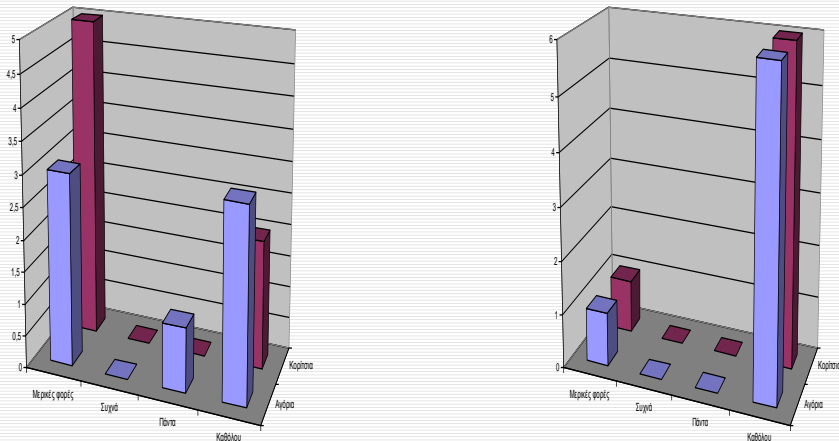
Pro-test Στ2

Post-test Στ2

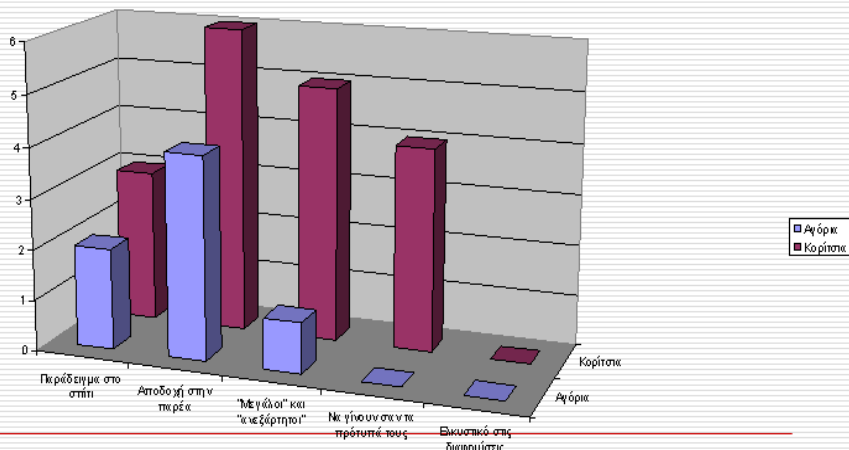

Επηρεάζεστε από τη διαφήμιση; Θα επηρεάζεστε από εδώ και πέρα;

Κατά τη γνώμη σου, οι νέοι και οι νέες αρχίζουν το κάπνισμα γιατί :

Κατά τη γνώμη σου, οι νέοι αρχίζουν το κάπνισμα γιατί :

Η κ. Κωνσταντίνα Χατζημίχου – Καλούση είναι μόνιμη εκπαιδευτικός της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης από το 1999, με 18ετή υπηρεσία (εξαετής προϋπηρεσία στην ιδιωτική εκπαίδευση από το 1988). Αριστούχος (9,33) απόφοιτη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Π.Τ.Δ.Ε Παν. Θεσσαλίας στην Κατεύθυνση «Σύγχρονα Περιβάλλοντα Μάθησης και Παραγωγή Διδακτικού Υλικού» με εξειδίκευση στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση (Βόλος, 2010). Αριστούχος Μετεκπαιδευμένη στο Διδασκαλείο «Δημήτρης Γληνός» του Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ. (2006, βαθμός 9,67) με εξειδίκευση στην Ευέλικτη Ζώνη. Πτυχιούχος της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Λάρισας (1988, βαθμός 9,61). Πτυχιούχος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Ιωαννίνων (1994, βαθμός 7,71). Συντονίστρια σε εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις εκπαίδευσης Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και Αγωγής Υγείας. Εκπαιδύτρια σε προγράμματα ενηλίκων. Επιμορφώτρια του Ο.ΕΠ.ΕΚ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Σύεδρος και ομιλήτρια σε πολλά συνέδρια και επιμορφωτικά σεμινάρια. Το ερευνητικό και συγγραφικό της έργο αναφέρεται σε ευρύ πεδίο εκπαιδευτικών θεμάτων που αφορούν στη διδασκαλία και μάθηση με τη χρήση/αξιοποίηση των ΤΠΕ, στο σχεδιασμό και ανάπτυξη ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών πακέτων με ψηφιακό και έντυπο υλικό που αφορούν στον Κριτικό Γραμματισμό, τους Πολυγραμματισμούς, την Εκπαίδευση στην Πολυτροπικότητα των κειμενικών ειδών, στο σχεδιασμό και ανάπτυξη σχεδίων καινοτόμων δράσεων για την Ευέλικτη Ζώνη Διαθεματικών δραστηριοτήτων, στην υλοποίηση προγραμμάτων Αγωγής Υγείας και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, σε θέματα ψυχολογικής στήριξης παιδιών και γονέων (διαχείριση παιδικού θρήνου, δεκαπενταετής εθελοντική δράση σε σχολές γονέων-στήριξη οικογένειας) και επιμορφώσεις ενηλίκων-εκπαιδευτικών. Τέλος είναι βραβευμένη δύο φορές από το ΥΠΕΠΘ στην Πράξη «Θεσμός Αριστείας και ανάδειξη Καλών Πρακτικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση» και η διδακτική πρακτική : «Τα κόμικς ένα χρήσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού» επιλέχτηκε από την επιτροπή Καλών Διδακτικών Πρακτικών του ΥΠΕΠΘ για να αποτελέσει μέρος του επιμορφωτικού υλικού του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης (www.epimorfosi.edu.gr). Από το Σχολ. Έτος 2012-13 είναι Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων της Δ/σης Α/θμιας Εκπ/σης Λάρισας και Προωθήτρια Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων της Περιφερειακής Δ/σης Π.Ε & Δ.Ε. Εκπ/σης Θεσσαλίας για την Α/θμια Εκπ/ση.

Στη διδακτική αυτή πρόταση περιγράφεται ο σχεδιασμός, η οργάνωση και τα αποτελέσματα της εφαρμογής μιας διδακτικής παρέμβασης στην Στ' τάξη του Δημοτικού σχολείου με θέμα την κριτική αναλυτική προσέγγιση πολυτροπικών κειμένων. Η απόφασή μας να εφαρμόσουμε το συγκεκριμένο πρόγραμμα είχε ως αφετηρία αφενός την πεποίθησή μας ότι ο γραμματισμός συνιστά μια κοινωνική και πολιτισμική πρακτική που διαρκώς επαναπροσδιορίζεται και συμπεριλαμβάνει την κατανόηση, την ερμηνεία και την κριτική αντιμετώπιση ποικίλων τύπων λόγου, αφετέρου τη δημοσίευση πρόσφατων ερευνών που έδειξαν ότι το κάπνισμα στη χώρα μας έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις επειδή, μεταξύ άλλων, ενθαρρύνεται από τα γύρω προβαλλόμενα πρότυπα (διαφημίσεις, τηλεόραση).

Αντιμετωπίζοντας την πολυτροπικότητα ως ουσιαστική κειμενική παράμετρο, αποφασίσαμε να αξιοποιήσουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τεχνικές όπως την αξιοποίηση εκπαιδευτικού λογισμικού και πλοήγηση σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους, την κριτική ανάλυση διαφημίσεων, κειμένων, και κόμικ, δηλαδή έναν συνδυασμό γραπτού λόγου και εικόνας, και με τη βοήθεια των Τ.Π.Ε. να δημιουργήσουν πολυμεσικό εκπαιδευτικό υλικό. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διερεύνηση της λειτουργίας του μηνύματος των εικόνων που δείχνουν ανθρώπους να καπνίζουν. Το νέο μαθησιακό περιβάλλον εποικοδομητικού τύπου στόχευε στην εκπαίδευση στον γραμματισμό της εικόνας, που θα βοηθήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες να αναπτύξουν αντιστάσεις και να μην χειραγωγούνται, να διακρίνουν και να αμφισβητούν, να μπορούν να εκφράζουν τη γνώμη τους, να διαπραγματεύονται και να βλέπουν κριτικά τις ειδήσεις που τους παρέχουν καθημερινά τα ΜΜΕ και να αποκτήσουν λειτουργικές γνώσεις, τις οποίες θα μπορούν να εφαρμόσουν σε καθημερινές καταστάσεις υιοθετώντας παράλληλα συνήθειες υγιεινής ζωής. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου αναπτύχθηκαν δραστηριότητες επικοινωνιακού και συνεργατικού τύπου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά ανακάλυψαν και δημιούργησαν ένα πλέγμα γνώσεων σχετικά με τη διαχείριση του μηνύματος της διαφήμισης, του κειμένου, αλλά και όλων των εικόνων που υπάρχουν γύρω τους γενικά και ειδικότερα όσων έχουν σχέση με το τσιγάρο, αντλώντας στοιχεία από όλες τις γνωστικές περιοχές που τα ίδια είχαν εντοπίσει, επιτυγχάνοντας το γνωστικό στόχο με έναν ευχάριστο και παιγνιώδη τρόπο. Αν και πρόκειται για μια μικρής κλίμακας έρευνα δράσης, και τα αποτελέσματά της δεν μπορούν να γενικευθούν, διαφάνηκε ότι διδακτικές παρεμβάσεις αυτού του είδους μπορούν να επιφέρουν ενθαρρυντικά και χρήσιμα αποτελέσματα στο μέλλον. Εύχομαι να συμφωνήσετε κι εσείς μαζί μου.